sosyalizm ihaneti

AHMET GÜNER
VECDİ BÜRÜN

sırdaş YAYINLARI

sırdaş
YAYINLARI

Ankara Cad. 123
Nurlu Merkez Han
kat: 2 no: 201 - 202
Sirkeci — İstanbul

Posta çeki numarası : 20096148

Yazışma adresi : P.K. : 1377 Sirkeci

SOSYALİZM İHANETİ

● sosyalizm ihaneti
vecdi bürün - ahmet güner
copyright: sırdaş yayınevi

● dizgi - baskı: fatih gençlik vakfı matbaa işletmesi / ceridehane sokak no. 2 cağaloğlu / istanbul (Telefon: 26 30 03) / cilt: boğaziçi mücellithanesi / kapak baskısı: alemdar ofset / operatör: bülent şakrak / mürettip: cafer akman / ressam: gürbüz azak / birinci baskı mart 1976

• sosyalizm ihaneti

• vecdi bürün
• ahmet güner

Sırdaş Yayınları Umumi Neşriyat No: 3

İnceleme Eserler Serisi No: 1

kapak : Ressam Gürbüz Azak

İÇİNDEKİLER

- Takdim (Doçent Dr. Erol Güngör) 9
- Önsöz 16

1 — Sosyalizm 25
- Önce tesbit sonra tarif 27
- Kaba farklar 28
- Sosyalizmin ortaya çıkışı 31
- Yahudiler ve sosyalizm 33
- Yunan'da sosyalizm 35
- Eflâtuna kadar 37
- Hristiyanlık ve sosyalizm 43
- Ortaçağ komünizmi 45
- Yeniçağ 47
- 1848 ayaklanması 49
- Marks ve Engels 53
- Materyalist tarih görüşü 57

2 — Sosyalizmin Marks'ın elinde ilmilik iddiası 62

3 — Marks'ın ilmilik iddiasının tenkidi 72

4 — Türkiye'de sosyalizmin tarihçesi 83
- Osmanlı Meclisi'nde sosyalizm tartışması 92
- Bir başka kitap 95
- Türkiye'de sosyalist fırkaları 96
- Ahmet Emin Yalman ve Marksizm 102
- Gençler ve komünizm 107
- İstiklâl Savaşında sosyalizm macerası 110
- Yunus Nadi bey 111
- Yeşil ordu meselesi 125
- Öteki partiler 128

5 — Cumhuriyet devrinde komünizm ve ..... .

komünizan hareketler; Nâzım Hikmet ve arkadaşları 130
6 — Kadro dergisi denemesi 140
☐ Bu şiir vatana ihanet kokuyor 143
☐ Ismet Ağa'dan Kâzım Paşa'ya 149
7 — Sonraki durum: Köy enstitüleri 155
☐ Necip Fazıl anlatıyor 159
☐ Türk kültürü tek ayakla durdurulmak isteniyor 165
☐ İki yüzlü kaypak politika 171
☐ Allah belânızı versin 171
☐ Bir olaylar ve vesikalar dizisi 179
☐ Mareşal Çakmak konuşuyor 181
☐ Tarih büyük bir hâdiseyi sergiliyor 183
☐ Gençler işkence odasına alınıyor... 187
☐ Komünist hamisi bir bakan 188
☐ Hasan Ali köşeye sıkışıyor 192
☐ Sosyalist olmayana hayat hakkı yok mu? 203
☐ Güneş balçıkla sıvanmaz 206
8 — İkinci Dünya Savaşı'nda ve demokrasiyle başgösteren komünist faaliyetlerindeki belli başlı değişiklikler 226
9 — 27 Mayıs ve aşırı solcular 240
10 — 12 Mart öncesi hareketleri 260
☐ TRT meselesi 265
☐ Cem neler yaptı? 269
☐ Türkiye - Ortadoğu - Dünya dengesi ve yumuşama politikası 271
☐ Bir başbakanın tespitleri 276
☐ Türkiye'de sosyalist partiler 293
11 — CHP'nin ortanın soluna düşmesi ve bundaki gayesi 302
☐ Sola gidecek oyları toplama 310
☐ İnönü - Ecevit çekişmesi 313
12 — Sendikalar ve Türk - İş'in Disk'le mücadelesindeki hedef sapıtmaları 321
13 — Bütün bunlardan Türk zekâ ve kültürünün gördüğü zararlar 328
14 — Türk milliyetçiliğinin rönesansı 334

• takdim

□ Türk kültür hayatı ve sosyalizm

Doç. Dr. Erol Güngör

Sosyalizmin Türkiye'deki fikir ve sanat hayatına ne getirdiğini sormaktan ziyade bu hayattan neleri götürdüğü üzerinde durmak daha doğru olur. Bu menfi tesirin başlıca sebebi, bizim kanaatımızca, soldaki yazar, sanatkâr ve politikacıların bir Türk sosyalizmi kurmak yerine Marksist sosyalizme adeta kayıtsız şartsız teslim oluşlarıdır. Bu yüzden sosyalizmin Türk kültürü üzerindeki tesirleri derken doğrudan doğruya Marksizmin Türk kültürü üzerindeki tesirlerinden bahsedebiliriz.

Sosyalizm Türkiye'ye girişi bakımından hayli eski bir maziye sahip olmakla beraber onun Türk cemiyetinde tesirleri açıkça hissedilen bir cereyan halinde or-

taya çıkması oldukça yenidir ve Cumhuriyet devrinin yakın yıllarına rastlar. Daha ziyade fikir ve sanat sahasında görülen, fakat nerede olursa olsun siyasi ve ideolojik tarafı daima ağır basan bu cereyan Türkiye'deki tek parti idaresinin resmî ideolojisine karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Türkiye'nin hayatında çok uzun bir devreyi kaplayan tek parti idaresinin resmî ideolojisi — ki Cumhuriyet Halk Partisi bunu Atatürk'e bağlamış ve adını Kemalizm demiştir — girdiği her sahada başarısızlığa uğradıkça karşısında yeni fikrî ve siyasî hareketlerin doğmasını ve güçlenmesini çabuklaştırmıştır. Bu hareketleri milliyetçilik ve sosyalizm gibi iki genel ad altında sınıflandırmak mümkündür. Milliyetçilik cumhuriyet devrinin ilk yıllarında devlet ideolojisinin başlıca unsurlarından birini teşkil ettiği halde kısa zamanda bir muhalefet hareketine dönmüş ve inkılapçılarla milliyetçiler hep rakip gruplar halinde kalmışlardır. Buna karşılık sosyalist hareket inkılapçılığın adeta bir kabuk değiştirmesi şeklinde gelişmiş, sosyalizm kendisine kaynak olarak inkılapçı kitleyi bulmuştur. Bu yüzden bazıları Türkiye'deki sosyalizme inkılapçılığın son merhalesi adını vermektedirler. Fakat herhalde başarısızlık karşısında değişmenin zaruretini gören inkılapçılar kendilerine en yakın ideoloji olarak sosyalizmi görmüşler,

oraya kaymak onlar için çok kolay olmuştur.

Marksist sosyalizm özü itibariyle politik bir harekettir; siyasî iktidarı ele geçirerek iktisadî sistemi değiştirme gayesini taşır. Böylece fikir ve sanat sosyalistlerin daima geri plâna attıkları bir meşgale haline gelmiş, siyasi faaliyetin bir vasıtası olarak kullanılmıştır. İnsanoğlunun binlerce problemini birer «gölge hadise» diye gören Marksizmin bu problemlerle uğraşması elbette beklenemezdi. Marksistler bütün cemiyeti kötü bir iktisadî rejimin ürünü olarak ele aldıkları için, gördükleri herşey onlar için ancak nefret ve düşmanlık konusu oluyordu. Bu yüzden yapmayı değil yıkmayı iş edindiler ve cemiyete hiç de iktisadî olmayan sebeplerle düşmanlık gösterenleri bile kolayca kendi saflarında topladılar. Süleymaniye'nin yapılması için Sinan gibi bir dehaya, Kanunî gibi bir hükümdara, Osmanlı'nın organizasyon kabiliyetine ve yıllar süren emeklere ihtiyaç vardır; ama ellerine birkaç sandık dinamit verilmiş iki geri zekâlı bu yapıyı yıkmaya yeter. Marksizmin asgarî zekâya, asgarî kabiliyete ve asgarî gayrete hitap eden bir sistem olması onu bu konuda öldükçe başarılı kılmış bulunmaktadır. İnsanlığı yüceltен fikir ve sanat faaliyetleri ile duvarlara yazılan küfür yazıları veya traktör üzerine yazılan şiirler aynı şeyler de-

ğıdır. Meşhur İngiliz yazarı George Orwell kendisinin de sosyalist olduğu bir devirde sosyalizmin bu başarısızlığını açıkça görüyor, fakat onu ideolojinin mahiyetinden doğan bir kusur olarak farkedemiyordu. Şu satırlar O'nundur :

«Gerçekten acı olan hakikat şu ki, iyi bir sanatçıyı sosyalist cepheye katılmaya katiyyen ikna edemiyoruz... Eğer yüzümüzü hakikate çevirirsek kabul etmeliyiz ki, sosyalist edebiyat ismini verebileceğimiz hemen her şey donuk, zevksiz ve kötüdür. Meselâ İngiltere'nin durumuna bakalım. Bütün bir nesil sosyalizm fikrine az-çok aşina olarak yetişmiştir; ama sosyalist edebiyatın en büyük şahsiyeti olan W. H. Auden, Kipling'in kötü bir kopyesinden ibarettir. Auden'i takip eden şairler ise ondan daha zayıftır. Okunan her yazar ve okunmaya değer her kitap karşı taraftan çıkıyor... Sosyalizm Batı Avrupa'da da kıymetli bir edebiyat meydana getirmiş değildir. Bu türlü ideoloji meselelerinin pek açıklık kazanmadığı eski günlerde kendilerine sosyalist diyen bazı yazarlar vardı, ama onlar sosyalist kelimesini sadece müphem bir isim olarak kullanıyorlardı. Meselâ İbsen ve Zola kendilerine sosyalist derler, ama bu sosyalizm onların ilerici'liğinden daha ötede bir

mana ifade etmez. Anatole France'da ise sosyalizm sadece din adamı aleyhtarlığı idi. Bernard Shaw, Barbusse, Upton Sinelair, William Morris, Waldo Frank gibi asıl sosyalist yazarlar, yani propagandacılar, daima boş ve kalitesiz şeyler yazmışlardır.»

İngiltere için söylenen bu sözler karşısında bir de Türkiye gibi tek parti idaresinden henüz kurtulmuş ve kısa zamanda zengin bir fikir hayatı yaratabilmek için pekçok imkândan mahrum bulunan bir memleketi düşünürseniz, sosyalizmin ne ifade ettiği daha iyi anlaşılır. Vitrinlerdeki sosyalist kitap ve dergi bolluğu belki de bir kalite kısırlığını örtmek için sayıyı çoğaltma taktiğinin eseri olarak karşımıza çıkıyor. Bir tanesini okumakla hepsini okumak arasında sadece zaman farkı bulunan bütün bu neşriyatın bize kazandırdığı tek bilgi, sosyalist aydının buhranıdır.

Sosyalizmin bizim fikir hayatımızdaki en önemli tesiri, fikir yerine sloganı hâkim kılması olmuştur. Sosyalizm Türkiye'de düşünce hürriyetini yıktı ve bunu yaparken de hürriyet için çalıştığı uydurmasını ileri sürdü. Sosyalistler asıl hürriyetsizliğin insanın kendi zihninde olduğunu düşünmediler, çünkü onlar dünyayı madde olarak görmeğe ve sadece dış engelleri hesap etmeğe alışmışlardır. Kafalarındaki doğmatizm onları sımsıkı bağ-

ladı, girdikleri çemberi parçalayamadılar. Aslında serbest ve tenkitçi düşünceye alışmaları bir bakıma kendilerini inkâr demek olurdu, çünkü o zaman inandıkları doğmaların gerçekle ilgisi olmadığını göreceklerdi. Kelimeleri fikir zannettiler, sözlerin sihrine kapıldılar. Bir sosyalistin kitabını veya makalesini okuduğunuz zaman muhtevâsı hiç bilinmeyen, fakat heyecan yükü bakımından hayli kuvvetli olan bir takım tâbirlere rastlarsınız; bu tâbirler yazı içinde yanyana getirilirken aralarındaki mânâ bağlantısından ziyade sentaksa dikkat edilmiştir. Başka bir ifadeyle, karşımızda fiili, yüklemi vs.si yerinde bulunan cümleler vardır, ama mânâları yoktur. **Anlamadıkları her kelimeye arapça, anlamadıkları her fikre sömürücü düşünce, hoşlanmadıkları herkese faşist demeyi öğrenmişlerdir.**

Türkiye fikir atmosferi bakımından gelişmiş bir ülke olsaydı sosyalizm yine gelir, fakat ancak marjinal — kenarda — bir varlık gösterebilirdi. Yıllarca düşünce alışkanlığından mahrum bırakılmış nesillerin tembel zihinleri bu doğmatizme karşı kuvvetli bir tepki gösteremedi. Batılı memleketlerde adeta bir çeşni olarak mevcut bulunan sosyalist fikir ve edebiyatın bizim memleketimizde vitrinleri doldurmasının başlıca sebebi budur. Entelektüel hayat kitle seviyesinde işlediği zaman başarının en büyük vasıtası reklâm-

cılıktır. Böylece, sosyalistlerin tam bir cemaat dayanışması içinde birbirlerini göklere çıkarmaları onlarda bir kısmet olduğu vehmini kolayca uyandırdı; belki kendileri de buna inanır oldular.

Orwell'in İngiltere ve Batı Avrupa için söylediklerini biz de Türkiye için rahatlıkla söyleyebiliriz. Sosyalizm içinde yetişmiş birinci sınıf bir fikir ve edebiyat adamına rastlamak imkânsızdır. Sosyalistler şimdiye kadar hiçbir kıymetli eser vücuda getirmiş değillerdir. Eğer siyasî bakımdan ellerinde bulundurdukları propaganda vasıtalarını kaybederler veya bunların karşısına başka vasıtalar çıkarsa, o zaman geriye itilmiş hakikî kıymetler ön plâna geçebilir ve sosyalistler de kenardaki yerlerini alırlar.

Okuyacağınız araştırma eserinde her ikisi de tarihçi ve sanat tenkitçisi olan Vecdi Bürün ve Ahmet Güner, bizim daha ziyade netice olarak ele aldığımız olayın bir toplumda nasıl bir operasyonla gerçekleştirildiğini Türkiye platformunda canlı örnekler ve yaşanmış tecrübelerle ortaya koymaktadırlar. İkisi de aynı zamanda gazeteci olan arkadaşlarımız, kronolojik gelişmeye önem vermeği ihmal etmedikleri kadar, olayların diyalektik akışını da dikkatli bir davranışla belirtmekten geri kalmamışlar, böylece ihtilâlci olan Marksçı sosyalizmden nefretlerini gerçekseverlikle dengelemeyi başarmak inceliğini de göstermişlerdir.

□ önsöz

EVVELCE ancak bir kaç mensubunun güneş ışığında başını gösterebildiği bir yeraltı faaliyeti halindeyken 27 mayıstan sonra kurduğu partiyle nisbeten aşikâr bir belirliliği tercih eden aşırı sol, 12 mart öncesinde ve son altı aydır saldırganlığı iyice azıtmış bir görünüştedir. Emellerini gerçekleştirmek, belirli ideolojisini memlekette hâkim kılmak için her türlü vasıtaları mübah sayan, milli birlik üzerine bütün dağıtıcı düşünce ve eylemlerini üşüştüren bu fesat kumkuması ideolojinin içyüzü şimdiye kadar hiç açıklanmamış değildir. Gerçeği gören milliyetçi ve mânevî değerlere bağlı yazarlarımız, politikacılarımız, minnet duygularımıza her

zaman hak kazanan bir hassasiyetle meseleyi çeşitli yönleriyle ele almaktan geri kalmamışlardır.

Biz, aşırı solla mücadeleyi daimâ ve ayakta tutmak lüzumuna kaani bulunduğumuzdan, ayrı bakış açılarından mesele üzerine eğilmek istedik. Tekrara düşmüş olsak bile, başka alanlarda bir noksan sayılabilecek böyle bir hâl üzerinde durduğumuz konuda hatâ sayılmayacaktır. Zira, millî şuurun her zaman teyakkuz halinde bulundurulmasında tekrarların bir dereceye kadar yararlı oldukları inkâr edilemez.

Aşırı sol kampta görünenler, sosyalizmin taraftarlığını yapanlar, meseleyi anlayışları ve eylem tarzları açısından, biraz kaba taslak da sayılsa, iki bölümde ele alınabilirler :

a) Derece derece kendilerini şef seviyesinde görenler :

Bunların çoğu «şeyhin kerâmeti kendinden menkûl» sözünde olduğu gibi, kendilerini şef saymakta, hattâ bazan, ideolojinin «nas» sayılabilecek emirlerine karşı koymaktadırlar. Bunlar, köy ve kasabaların pazar yerlerinden dolaşan meczublar gibi, solun garip dervişleri halinde, gençlerin toplandıkları lokallerde görünürler. Daha ziyade mizah türünde romanların okuyucuları kahkahadan kırıp geçirmeleri işden bile sayılmayacak kahramanları olmak istidadını taşıyan bu tipler oralarda

tartışmalara katılmağa da kalkışırlar. Aralarında meseleleri bilenler hemen hiç bilinmediği ve ideolojiyi daha ziyade Sahaflar Çarşısında satılan «Kerim Sadi», «Hikmet Kıvılcım» imzalarını taşıyan küçük broşürlerden öğrendikleri için çabucak mağlubiyete uğratılırlar. Fakat, işi kavgaya döker ve böylece fikir planındaki yenilgilerini unutturmak ve unutmak yoluyla marazi ruh durumlarının kendilerini hastahanelik etmeyecek derecede azmamasının çaresini bulurlar. Bu gibiler hiç şüphesiz aydın çevreler için tehlike olmaktan çok eğlencelik yerine geçerler. Fakat, aydın çevreler dışında, okumamış, dünya meselelerinin yabancısı kimseler üzerinde tesirli olmadıkları iddia edilemez. Bu bakımdan küçük esnaf, sanatlarında ilerlememiş kişiler indinde bunlar geçer akçe muamelesi görüp, kendilerine ziyadesiyle bilgili muamelesi edilmemiş değildir. Hiç değilse bu tesir millî ve dinî değerleri hücumlarına hedef alacakları ana kadar böyle sürüp gider. İdeolojinin pişkin bağlıları, ideolojiye paralı veya para almasalar da hizmetten yana parahlardan ayırdedilmeyecek bir sadakatle hizmet edenler tarafından iyi karşılanmazlar. Bununla beraber, tesir ve telkinlerinin değerini bildikleri için, onlara idare edici bir davranış uygularlar. Çünkü, bu tipler kızdırıldıkları veya iyi idare edilmedikleri takdirde, öfkelerinin kendilerine benimsettiği konuşma tarzıyle, bu alan vasıtasıyla çalışanları da, doktrin ve ideoloji-

nin kendisini de yerin dibine batıracak konuşmalar yapmaktan geri kalmazlar. Kendilerinin fazla sert davranışlardan kaçınılarak idare edilmeleri yoluna gidilmesinin başlıca sebebi de budur.

b) Bu kategoride görülen aşırı solcular en tehlikeli olanlardır. Çünkü bunlar, bilgi bakımından birinci bölümde ele alınanlardan farklıdırlar. Bunlar, artık resmi makamlarca da tesbit edildiği gibi komünizmin, aşırı solun yurd dışı merkezleriyle çeşitli yollardan temas halindedirler. Aldıkları direktiflere göre, teşkilâtlanma yoluna gittikleri bir gerçektir. Genellikle paralı, entellektüel geçinen çevrelerin gençlerine çengel atmağı tercih ederler. Çünkü bu gençler, herşeyden evvel bir şeyler yapmak, hemen sivrilmek deliliğine tutulmuşlar, orijinal bir şeyler yapmakta «sür'ati» başlıca hedeflerine eklemeği de ihmal etmemişlerdir.

Bunların arasında, Nâzım Hikmet, Dündar Baştımar, Sabahattin Âli ve daha bir çokları örnek olarak gösterilebilirler. Bunlar, zengin ve entellektüel aileler çevresindeki genç dimağlara çengel atmakta hayli mâharetli davranıklarını her zaman isbatlamış durumdadırlar. Bu stratejinin ne derece başarılı olduğu 12 Mart öncesi olaylarda Amerikan kolejinde okuyan gençler arasından çok sayıda eylemci çıkması, bu eylemlerin meşhur «Sandık Cinayeti» ola-

yındaki cür'ete ulaşması, bu menhus çalışmaların ne kadar ileriye götürülebildiği hakkında bir fikir verebileceği gibi, tamamiyle maddeci olan ideolojinin, tahribâtını arttırma konusunda psikolojik unsura ne kadar fazla ehemmiyet tanıdığını bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Bugün şefler ve bunların tesir altına alabildikleri gençler üzerinde tam bir araştırma yapıldığı ve bir istatistik düzenlendiği takdirde, bunların hep refâhlı sınıflardan ve ailelerden geldikleri tereddüde yer bırakmayan bir kesinlikle ortaya çıkacaktır. Aslında refâhlı aile çevreleri çocuklarının aşırı sol ideolojide kolay parlama ve şöhrete erişme tarafı bulmaları sebepsiz değildir. Hattâ bunun tamamiyle yerinde —tabiî onların açısından— sebepleri bulunduğu da bir gerçektir ve yanılmak ihtimâli bulunmadan kolaylıkla ileri sürülebilinir. Zira aşırı sol ideoloji bir talimatnâme kadar açık, bu bakımdan da anlaşılması, anlatılması son derece kolaydır. Ayrıca, zengin çevrelerin çocukları, böyle bir ideolojiyi benimsemekle, kolay ve dolambaçlı yollardan servet yapmış bir ailenin çocuğu olmaktan kurtulacaklarını itiraf etmemekle beraber, şuuraltlarında çok iyi duyarlar. Bu kolay kavranan ideoloji sayesinde hem çabucak şöhrete ulaşacaklar, hem de bu bağlılıkları dolayısiyle alınlarındaki gayrimeş'ru yollardan kazanılmış servete konmuşluk damgasından tahâretlenmiş olacaklardır. Şurası-

nı da gözönünde bulundurmak gerekir ki, baş liderleri saydıkları Nâzım Hikmet ve yine liderlik muamelesi görenlerin hemen hepsi, konforlu yaşayışlarından hiç bir fedakârlıkta bulunmamışlardır. Meselâ bir paşa torunu ve konsolos Hikmet Bey'in oğlu olan Nâzım Hikmet, yaşayışında burjuvadan daha fazla burjuva davranmış, TRT'deki tutumuyla ters yönden şöhrete ulaşan İsmail Cem İpekçi'nin babası İhsan İpekçi'nin idare ettiği İpek Film Stüdyolarında dublaj rejisörlüğü yaparak büyük paralar kazanmasına rağmen, çalıştırdığı iş arkadaşlarının haklarını yemekle ün yapmış, kendisine yakınlık gösteren dostlarının karılarını ayartmağı, kocalarından ayartıp evlendikten sonra çocuk sahibi de olduğu halde onları çocuklariyle yüzüstü bırakmaktan geri kalmamıştır. Özoğlu Memed'in —Mehmed'in değil— bile: «Babam Rusya'da ruble için şiir yazdı» dediği bir adamın, ideolojiyi; şöhreti ve konforu için ne kadar âdi bir vasıta haline getirdiği inkârı kaabil olmayan bir gerçektir.

İşte, böylece, daha ziyade lider topluluklari içinde bulunanların içlerinde bulundukları ruh halini ve kendilerini harekete getiren sâikleri belirtmiş olmaktayız. Bu adamlar, getirdikleri ve uyguladıkları aşırı solu galip getirme metodları ile bir yandan ülkelerine târifi imkânsız kötülükler ederken, bir yandan da, ne olursa olsun en azından münakaşa edilebilme de-

ğerine ve haysiyetine sahip bulunan doktrine de sonsuz kötülüklerde bulunmakta, onu kapitalist sistemin kendi bakımından bir tenkidi olmak değerinden de yoksun bir duruma düşürmektedirler. Asıl fenalıkları, Türk zekâ ve kültürü üzerindeki tahripçi abanışı ile kendisini ele vermektedir.

Bunlara bağlananlar, bu alabildiğine âdileştirilen ideolojinin emrine girenler de, yakından incelendikleri zaman ya beyin yıkama ameliyelerinin kurbanı, tabiî gayretlerle dikkati çekmelerine imkân bulunmayan varlıklı çevreler gençleri yahut okul sıralarında çengel atılmak suretiyle saptırılmış orta sınıftan veya varlıksız ailelerin çocukları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Zengin çevrelerinden gençlerin solcu olmalarını CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit: «...Dünyanın her yerinde, zengin çocukları arasında pek çok solcu çıkması da gösterir ki, gençlik, sınıf çıkarlarının en az etkisinde kalan unsurdur...» sözleriyle önemli bir noktaya parmak basmakta ve —kendisi bir yana— bizdeki aşırı solcuların ideolojiye bağlama hususunda zengin çevre çocuklarının tercih edilme sebeplerini açığa vurmaktadır. Biz, daha yukarılarda zengin çevre çocuklarının sınıf çıkarlarına niçin bağlı kalmadıklarını anlatmaya çalışmıştık.

Zengin çevre çocuklarını ideoloji hesabına avlamak için bizde öteden beri yü-

rütülmekte olan bir ağ sistemi mevcuttur. Bu ağ sistemi genellikle sanatla karışık seks unsuruna dayandırılmıştır. Böylece, daha ziyade ideolojinin idareci kadrosu elde edilir. Bu idareci kadrosu hiç değilse bir süre için, yâni dış kaynaklar harekete geçinceye kadar para sıkıntısı çekmeyeceklerinden, ideolojiye tesir ve teşkilâtlanma bakımından son derece yararlı olurlar. Seks unsuru da gençleri birbiriyle seviştirmek, hattâ evlendirmek yoluyla ustaca kullanılmakta, cemiyetin temelinin aileye dayandığı görüşüne uygun bir şekilde aşırı sol cemiyetin kurulması yolunda adımlar atılmaktadır.

Aşırı solun kadrolarına orta sınıf ve yoksul çocukları doldurmak için okullardan faydalandığına işaret etmiştik. Bu operasyon açısından aşırı solun eline en büyük fırsat Köy Enstitüleriyle geçti. Bu enstitüler, saf köylü çocuklarını, Anadolu'nun, Türk cemiyetinin asıl dayanağı olacak zekâları «kromozomlarını tahrip edercesine» millî unsurlardan uzaklaştırma yoluna gittiler. Aşırı sol eline geçirdiği bu fırsatı milliyetçi tepkilerin itişi yüzünden sonuna kadar sömürememekle beraber, yine de fırsattan geniş ölçüde yararlanma imkânı bulduğu bir gerçektir. Bu enstitülerden ileride de bahsetmek imkânını bulacağımız için şimdilik kısaca dokunmakla yetiniyoruz.

Bir müşahedeler ve tesbitler dizisi diyebileceğimiz bu kitabı yazmaktan maksadımız, Türklüğün tarih içindeki varlığını devam ettirmek bakımından muhtaç bulunduğu genç zekâları aşırı solun zehirleme, esir etme tehlikesinden kurtarmaktır. Bu anlayış ve hizmet endişesi içinde başka bir şekil içinde zaman zaman tekrarcı durumuna düşersek, bunun iyi niyetimize bağışlanacağı kanaatindeyiz.

Vecdi BÜRÜN - Ahmet GÜNER

1

□ sosyalizm

SOSYALİZM kelimesi ve onunla tarif edilmek istenen ekonomik ve sosyal görüş, kelimenin ilk kullanıldığı günden bu yana çok değişmiş, tartışmaların politik ağırlık kazanması, sosyalizm - marksizm ilişkisi ve sosyalizmin giderek popüler olması onu asıl mânâsından uzaklaştırmıştır.

Aynı zamanda sosyalizm, lâiklik gibi Batı toplumunda ve Türk toplumunda değişik mânâlar almıştır. Batı, yeni başlayan sanayileşmenin yarattığı modern köle sınıfını, sahipsiz ve bakımsız işçi kitlelerini ekonomik ve sosyal teminata kavuşturmak için sosyalizme sarılırken, tarihinde ve daha önceki toplum kuruluşlarında

buna benzer örnekler olmadığından kelimeye yeni bir kurtarıcı formül gözüyle bakmıştır. Oysa Türk - İslâm toplumu, Batı'nın sosyalizmle kavuşmak istediği insana yaraşır bir düzen ve münasebetin, isterse zengin - fakir, isterse idareci - idare edilen arasında olsun, parlak örnekleri ile doludur.

Nitekim Batı'nın ve Doğu'nun, özellikle İslâm ülkelerinin sosyalizme verdikleri mânâ ilerde siyasî bir karışıklığa yol açmış, Batılı fikir adamları ve bunların tesirinde kalanlar, bir **«İslâm sosyalizmi»**nden bahseder olmuşlardır. Halbuki Türk - İslâm toplumunda, devlet idaresinde ve fert münasebetlerinde prensipler çoktan konmuş ve süregelmiştir. Bunlar, sosyal adalete dayalı, iyi ilişkilerdir ki devlet - tebaa, işçi - işveren, zengin - fakir münasebetlerinde naaslar halinde saygılı ve geçerlidir.

Bütün bu tesbitler Türkiye'de sosyalizmin tarifinde bir takım zorluklarla karşılaşılmasına sebep olmuştur. Hele mesele, **«ortanın solu»** veya **«sosyal demokrasi, demokratik sol, sosyalist parti, sosyalist halk cumhuriyetleri»** gibi hergün karşılaşılan ve kullanılan kelimelere, ibarelere dönüşünce tam bir kavram karışıklığı ile karşılaşılmaktadır.

O halde ne yapılacaktır?

Burada en önemli mesele sosyalizm ile marksizmin ilişkisini sağlam şekilde belirlemektir. Sosyalizmin, bir kısım Batılının anladığı mânâda marksizmden ayrı birşey olduğunu söylemek mi doğrudur, yoksa aralarında kesin bir münasebet bulunduğunu söylemek mi?

☐ **Önce tesbit, sonra tarif**

Sosyalizm, istihsal vasıtalarının devletleştirilmesidir. Veya bir başka tarif: **«Sosyalizm, toplumda bir takım sınıflar olduğunu, bunların ekonomik temellerden ve sebeplerden hareket ederek sınıflaştığını ve bu sınıflar arasında çıkması muhtemel çatışmanın birinin diğerleri üzerinde hâkimiyet kurması ile sonuçlanmadan ve her sınıfın belli ölçülerde hakkını tanıyarak, toplumda adaletsizlikleri, haksızlıkları ve ekonomik sömürüyü önlemek için çalışan bir ekonomik - sosyal - politik sistemdir.»**

Kelimenin hatırlattığı tarifler de yapılabilir. Meselâ, **«Sosyalizm, işçi sınıfının hakimiyetini sağlayan ve istihsal vasıtalarının devlet eliyle kullanıldığı bir sistemdir.»**

Sovyetler Birliğinin sosyalist bir cumhuriyet olduğunu kabul ve ilân eden, hatta bizde de örneklerini gördüğümüz kimselere bakarsak sosyalizm ve komünizm eş anlamda kelimelerdir ve Nurullah Ataç'ın ifadesi ile **«komünizmin korkağı sosyalizmdir.»**

O halde, Batının kapitalist ekonomisine dayalı, hatta bu ekonomiye politik alanda güç ve güven sağlayan sosyalist partilerin varlığı ne ile izah edilecektir? Oralarda, sosyalist partiler de iktidar olsalar, istihsal vasıtaları devletleştirilmemekte, kapital ekonomi rahatlıkla hükümranlığını sürdürmektedir. Belki işçiler için bazı kolaylıklar sağlanmakta, vergi siyaseti ile yüksek ve haksız kazançlar önlenmekte, toplum katları arasında uçurumların doğmasını önlemek

için tedbirler alınmaktadır. Fakat bunlar, **«sosyalizm, eşittir marksizm»** prensibine ters düşmektedir.

Tatbikat belki budur amma, sosyalizmin marksist sürecin bir aşaması olduğunu söyleyenlere göre değil. Batı tipi sosyalizm bizi çok kere aldatabilir. Fakat, bu tip sosyalizmin, hedef için sadece bir aşama olduğu iddiası kabul edilirse ve Batının komünist partilerinin sosyalistlerle çok kere müşterek cephe teşekkül ettirdikleri bilinirse gerçekten bunun bir aşama olduğu görülecektir.

O halde biz önce, Batı tipi sosyalizmle komünizmin farklarını tesbit edecek, sonra bu farkların sosyalizmin komünist literatürdeki gerçek anlamını değiştirmeyeceğini belirteceğiz.

☐ Kaba farklar

Demokratik ülkelerdeki siyasi görüşüne bakarak komünizm ile sosyalizm arasında şu farkları tesbit edebiliriz :

a) SINIF MESELESİ

Sosyalistler, toplumda sınıflar olduğunu kabul ederler. Mücadeleleri, bu sınıfların dengeli bir şekilde toplumu oluşturması, birinin diğeri üzerinde kesin hâkimiyet kurmasını önlemek istikametindedir.

Komünistler ise toplumda sınıflar olduğunu kabulden hareketle bunlardan işçi sınıfının diktatöryasını sağlamak ve diğerlerini ortadan kaldırmak amacı güderler.

b) MİLLİYET MESELESİ, DİN VE ÖTEKİLER

Sosyalistler, milli ve dini özelliklerin toplumların oluşmasında müessir olduğunu kabul ederler. Çok kere bu vazgeçilmez özelliklerden hareketle milli bir sosyalizm formülüne erişirler. Din ve milliyet, her milletin kendine has inançları, yaşayış, düşünüş biçimleri ve dünya görüşleri muhteremdir ve bunları ortadan kaldırmak söz konusu değildir. Marksizmde ise bütün bunlar, hele din müessesesi ortadan muhakkak kaldırılması gereken engeldir. Önemli olan ekonomidir ve zaten bu üst yapı müesseselerinin temelinde ekonomik güdüler yatar. İşçi sınıfının diktatoryasını temin mücadelesinde bir takım engellerdir bunlar. Hepsi silinecektir.

c) VASITALAR

Sosyalizmde istihsal vasıtalarının bir kısmı devletleştirilmiştir. Devlet kapitalizmi vardır. Toplumu meydana getiren sınıfların ve insanların büyük kısmını temelden ilgilendiren konularda özel teşebbüse tam hâkimiyet tanınmaz. Devlet kontrolü şart görülür. Çeşitli kanun, tatbikat ve girişimlerle özel teşebbüsün, kapitalin sömürüsü önlenir.

Marksizmde ise istihsal vasıtalarının tümü devletin elindedir. Bütün istihsali devlet yaptığı gibi istihlâki de kontrol eder. Mühendis de devlet memurudur, bakkal da. Yiyecek, giyecek ve çok mübrem ihtiyaçlar hariç insanların kullan-

dıkları, yatıp kalktıkları eşyalar, binalar, vasıtalar, hepsi devletin malıdır.

Yukarda saydığımız kaba farklar sadece, sosyalizmle marksizmin Batıdaki politik tatbikattaki farklarıdır ve bu sistemlerin kesin ayırımlarını tesbit etmez. Sadece Batının demokratik sol, veya sosyal demokrat tariflerinin gereği bir ayırımdır.

Nitekim bilindiği gibi Batı'da, yukardaki sosyalist tarifine rahatça girebilen, sosyalist iktidarlarca yönetildikleri, hatta temel kanunları bu istikamette olduğu halde isimlerinin başında sosyalist kelimesi olmayan devletler vardır. Misâller: Batı Almanya, İngiltere, Avusturya ve bütün İskandinav ülkeleri... Öte yandan koyu bir marksizm ve tam bir devlet kapitalizmi ile idare edildikleri halde kendilerini sosyalist olarak isimleyen ülkeler vardır. Sovyetler Birliği ve bazı demirperde ülkeleri gibi...

Görülüyor ki, sosyalizmi tarif etmek, ekonomik, politik ve sosyal tabanda çok değişik şekillerde kullanıldığı ve değerlendirildiği için mümkün değildir. Herkesin ittifak edeceği ve değişik tatbikatları da ihtiva edecek bir sosyalizm tarifi yapmak mümkün değildir ve akıntıya kürek çekmektir.

Öyleyse, sosyalizmi bilerek değerlendirmeli, tarifi, başlangıçtan bugüne gelişmesini inceleyerek kendimiz yapmalıyız. Böylece hem sosyalizmi sinsilikten çıkarmış, hem de marksizmle olan eş değerliğini belgelemiş oluruz.

☐ Sosyalizmin ortaya çıkışı

Sosyalizm, tarihi boyunca ütopyasını da beraberinde taşıyan bir düşünce sistemidir. İlk çağlardan bu yana, toplumlarda ideal ilişkiler, düzenli ve kimseye imtiyaz tanımayan idare tarzları düşünülmüş, hepsinde de filozoflar, sanatçılar, aklı hissin gerisine atanlar ütopik devletler hayâl edip durmuşlardır. Bu hayâl gücü, tabiidir ki baskı rejimlerinde, sömürü düzenlerinde, monarşinin veya oligarşinin katı tatbikatı dönemlerinde daha da belirli ve müessir olmuş, insanları hissen olsun tatmin etmeye yaramıştır.

Sosyalizmin tarihi üzerine fikir yürütenler başlangıca eğildiklerinde daima bu tarz ütopyalarla karşılaşırlar ve bunları sosyalizmin çıkış noktası, sahiplerini de sosyalizmin babaları olarak anarlar. İlk çağ filozoflarından Plâton, «Kanunlar» kitabında böyle bir çağ tasavvur ediyordu :

— «Şartları, onları ticari çalışmalara girişmek zorunda bırakacak kadar kötü değildi. Çünkü çok yoksul değildiler. Ama şu da var ki, o çağda zengin de olamazlardı. Çünkü ne altın, ne de gümüş vardı. Bu durumdaki bir toplumda, ne zenginlik, ne de yoksulluk yoksa, ilk akla gelen, orada en asil ve kabul edilebilir kanunların varlığının mevcudiyetidir. Çünkü böyle bir toplumda ne kendini büyük görme, ne haksızlık, ne de kıskançlık ve çekememezlik vardır. Yaşama şartlarının basitliği, tabiiliği de göz önüne alınırsa denilebilir ki bu çağın insanları çok iyi

kimselerdi. Bu şekilde yaşamakta olan insanlar elbette bugünkü nesillere göre daha az görgülü ve becerikli, her türlü mesleğe ve sanat çalışmalarına daha az müsait olacaklardı. Buna karşılık o devirlerde herkes daha iyi, daha dürüst, daha yumuşak ve daha doğruydu. Bu insanlara kanunlar gerekli değildi. O çağda yazı da yoktu. İnsanlar hayata geleneksel alışkanlıklarla katılıyorlardı...»

Max Beer, **«Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi»** adlı kitabında şöyle diyor :

— «İsa zamanında yahudiler arasında mülkiyet konusunda düşünülenleri gösteren şu çok dikkat çekici hükme rastlıyoruz : Dört çeşit insan vardır. Bir takım insanlar «senin olan senin, benim olan benimdir» derler. Bunu söyleyenler orta sınıftan olan, ya da bazılarının dediği gibi, Sodom'dan olanlardır. Bazı kimseler de «benim olan senin, senin olan da benimdir» derler. Bunu söyleyenler halktan olanlardır. Diğer bazıları da «benim olan senin, senin olan da yine senindir» derler. Bunu söyleyenler ise dindarlardır. Bir de «Senin olan benim, benim olan yine benimdir» diyenler vardır ki, bunlar kötü yürekli kimselerdir. «Palestin'de, bir zamanlar rastladığını anlattıkları bu dört çeşit insan konusunda söylenenler çok ilgi çekicidir. Çünkü bu değişik insan çeşitleri içinde ilkin, tam kendilerine has mülkiyet anlayışıyla burjuvaziyi görüyoruz. Halk arasında o zaman söylenmekte olan bu hikâyeyi bize aktaran kaynaktan öğreniyoruz ki, bu biçimde davranmakta olan kimseler Sodomlulardı. Onların ardından da,

ne benim, ne de senin tanımıyan komünistler geliyor. Hikâyede bunlar halkın adına davrananlar olarak nitelendirilmektedir. Üçüncü olarak ise her türlü mülkiyet anlayışını reddeden, daha sonraları İsa'nın oniki çömezinde görülecek olan anlayışa uygun biçimde davranan dindarlar gelmektedir ki bu anlayışa uygun davranışlarla İsa'nın havarileri 12, 13 ve 14'ncü asır ilkel hıristiyanlığı sırasında büyük ve önemli roller oynamışlardır. Dördüncü çeşitte anlatılan insanlar için ise öyle sanıyoruz ki hiçbir özel açıklama gerekli değildir. Bunlar düpedüz emek sömürücüleri, hırsızlar, katillerdir...»

Doğu hikâyelerinde de Max Beer'in misâline benzeyen bir olay geçer. İbrahim Edhem, ne yaptığını soran bir veliye, «bulunca yiyor, bulmayınca şükrediyoruz» deyince velinin onu terslediği ve «onu Horasan'ın köpekleri de yapar. Biz ise, bulunca dağıtıyor, bulamayınca şükrediyoruz» dediği rivayet edilir.

☐ Yahudiler ve sosyalizm

YAHUDİLERLE sosyalizmin veya bugünkü anlamı ile komünizmin çok yakın bir ilişkisi vardır. Sosyalizmin tarihini inceleyenler, İsa'dan 1.200 yıl önce Arabistan'ın kuzey bölgelerinden Mısır'ın doğusuna ve ordan Kenan ellerine giren yahudilerin buranın yerlilerini kovarak toprağı işgal ettiklerini, fakat kültür ve medeniyetçe onlardan geri oldukları için giderek Kenan'lıların mülkiyet ve toprak meselelerindeki ölçülerini kabul ettiklerini, fakat bunun gide-

rek kendi inançlarıyla çarpıştığını, hatta bu yüzden yahudilerin eski törelere ve tanrılara bağlı olanlarla, kendilerini ticarete kaptıran, para hırsına kaptıran ve başka bir tanrıya tapmaya başlayanlar olmak üzere ikiye ayrıldığını, birincilerin bugün de örnekleri sürüp gîden ve hâlâ yahudi toplumunda taassup ve museviliğe bağlı koyu dindar kitlenin ataları olduğunu belirtmektedirler.

Bunlar, herşeyin müşterek olduğunu, kazanç hırsının, toprağı paylaşmanın günah olduğunu söylerken öbürleri altına ve ticarete kendilerini verip tipik yahudi karakterini oluşturmaya başlamışlardır. Bütün komünist ve sosyalist nazariyeler, hattâ ilerdeki çağlarda bu yüzden doğacak sosyal, siyasi ve ekonomik ihtilâflar, ihtilâller hep bu ikilikten, yahudi ırkının başka ulusların, başka insanların sırtından kazanmak, yerleşik bir hayat sürmemek, ticaretle iştigal edip altını baş üsünde tutmak özelliğinden doğmuştur.

Bazı tarihçiler ilk düzenli komünistler olarak yine yahudilerin Esséen denilen grubunu göstermişlerdir. Bunların bir ismi de **«Doğrular»** dı. Yahudi tarihleri, bunların, ayrı bir topluluk halinde yaşadıklarını, başlıca karakterlerinin mal ortaklığı olduğunu yazmışlardır. Tarihçilere göre, yahudi toplumunun uzun süre oradan oraya sürüklenmesi, müşterek göçler yapması, uzun asırlar birlikte yaşayıp kader birliği yapması böyle bir ihtiyaç paylaşılmasını doğurmuştur ve bu tabîidir. Yoksa Esséen denilen grup bilinçli olarak sosyalist sayılmazlar. Bu, eski ya-

şayış alışkanlığının yeni şartlar içinde de devamında ısrardır ve bir nevi taassup sayılmaktadır.

□ Yunan'da sosyalizm

Daha sonraki yollar, Yunan toplumunda Isparta'da, günümüz komünizm prensiplerine benzer uygulamalar görüyoruz. Fakat bunların tümünün temelinde bir grubun diğerini insafsızca sömürmesi, toklar ve açlar, zenginler ve çok fakirler gibi iki sınıfın doğuşu ve bunu protesto mahiyetinde felsefede, kültürde, şiir ve edebiyatta bunu kötüleyen fikirlerin, teorilerin ve eserlerin doğuşuna sebep olmuştur. Bu komünizm değil, bir nevi sömürünün protestosudur. Özellikle Ispartalı kanun koyucu Likürg bazı tarihçilere göre ilk komünist sayılır. Ünlü tarihçi ve biyografi yazarı Plütark, Likürg'ü şöyle anlatıyor :

— «Likürg'ün belki de en yüreklice davranışı, toprak dağıtımıyla ilgili olarak koyduğu yasaydı. Zira o çağda Isparta'da görülmemiş bir eşitsizlik vardı. Devletin istediği gibi yönettiği yoksul bir insan yığınının yanı sıra, birkaç ailelik küçük bir toplulukta da görülmemiş zenginlikler birikiyordu. Devletin de yurttaşlar kadar sıkıntısını çektiği bu eşitsizlik düzeninin yerine daha âdil bir düzen getirerek hem devleti bu yoksulların yükünden kurtarmak, hem de varlıklılarla yoksullar arasında her an çıkabilecek olan bir çatışmayı önlemek gerekiyordu. Likürg, yurttaşlarını topraklarını birleştirerek topluluğun

malı haline getirmelerini ve sonra da aralarında eşit olarak bölmelerini, böylece de tam bir mal ve hak eşitliği içinde yaşamalarını kabul etmeye çağırdı. Aralarında artık en küçük bir eşitsizlik kalmayacaktı. Sadece iyi davranışlar konusunda yarışacaklar ve kötü davranışları olanları hep birlikte, oybirliğiyle cezalandıracaklardı..»

Bu tarz fikirlerin eski Yunandan beri çok cemiyetleri, idarecileri ve filozofları peşinden koşturduğu, fakat pratikte hiçbir müsbet sonuç sağlamadığı ortadadır ve bunun en belirli örnekleri ilk çağlardaki tatbikatta da görülmektedir. Nitekim Likürg'ün kanunlarına dört elle sarılan, fakat bu tedbirleri, sadece düşmanları Atinalılara karşı daha kuvvetli olmak için yeni bir idare tarzı aramak olan Ispartalılar, aynen bugünün komünist rejimleri gibi kölelerle ayakta duruyorlardı. Aslında bu devlet asillerin ve zenginlerin kontrolunda, hâkimiyetinde bir devletti. Ünlü sosyalizm tarihçisi Max Beer kitabında bunu belirtirken aynen şöyle der :

— «Gerçekte Likürg'ün kurduğu devlet, soyluların yönetiminde savaşçı bir devletti. Bütün gücünü «İlote» adı verilen ve devletin üretim aracı olarak iş gören kölelerin sağladığı emeğin ürünlerinden alıyordu. Ispartalılar bu düzeni kurmakla insan gelişmesinin en mükemmel araçlarından birini, yani üretici insan emeğini kullanmış oluyorlardı. Isparta komünizmi gerçekte, bir topluluğun, yararlanma ve tüketim komünizmiydi; yoksa üretimde komünizm değildi.»

Isparta, Atina, öteki Ege adalarında ve site devletlerde sık sık değişen hâkimiyetler, idareler, sosyal ve ekonomik şartlar dolayısıyla ve site devlet özelliğinden doğan kalabalıkların yönetime karışabilme imkânlarının elverişliliği ile bu tarz fikirler, eşitliği sadece yönetime değil, mala, bütün üretim ve tüketim müesseselerine yayan fikirler çıkmış, teşebbüsler olmuş, özellikle köleliğin varlığı bu fikirlerin eyleme dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Fakat herşeye rağmen Atina'da Isparta'da ve öteki Ege adalarında soylular, zenginler ve askerler idareye hâkimdiler. Ellerinden iktidarın gitmemesi için bunlar sözde reformlar yapmak zorunda kalmışlardır. Dikkat edilirse, Eflâtun dahil, Solon, Likürg ve öteki filozof, devlet adamı veya kanun koyucuların büyük kısmı asilzadelerden çıkmıştır.

Günümüz marksistlerinin de, sosyalizmin ilk ve önemli tesbitcisi ve yorumcusu saydıkları adam Platon, veya bizim dilimizle Eflâtun'dur. Bu filozorun eserleri, komünist bir toplumu hayâl eden, nasıl gerçekleşeceği üzerinde ciddi fikirleri ileri süren ilk düşünce mahsulleri sayılmaktadır.

Filozoflar, fikir adamları, tatbikatçılar, içinde bulundukları şartların icabını yaparlar. Onları, ilerde isimleri ile anılacak teorilere, felsefelere, rejimlere iten faktörler çağlarının ekonomik, sosyal ve politik şartlarıdır. Eflâtun için de aynı şey söz konusudur. Platon'un doğumundan

önce Atina devleti ile çevresindeki site devletlerin ekonomik şartlarında büyük değişiklikler olmuştu. Deniz ticareti çok gelişmişti. Uzak ülkelerle ticaret başlamıştı. Tüketim malları çeşitleniyordu. Yeni zenginlikler çağı başlıyordu. Parası ve imkânı olanlar bu yeni zenginliklerden daha fazla yararlanıyor, böylece daha da zengin oluyorlardı. Peleponez harpleri de orta sınıfı silip süpürmüştü. Eflâtun, Atina'nın yeniden kurulması gereken, yeni fikir ve çalkantılara uğrayan bir döneminde dünyaya gelmiştir. Çok zengin ve asil bir ailedendir. Sokrat'ın talebesi idi. Genç yaşında Mısır ve İtalyayı gezdi. Politikaya atılmak istedi. Devir karışıktı. Tehlikeleri göze alamadı. Kendisini düşünceye verdi. Çağının ve daha sonraki çağların ismi üzerinde en çok durulan filozoflarından biri oldu.

Eflâtun, doğuştan gelen ve bunu aile çevresi ile de besleyen mağrur bir karaktere sahipti. Aristokrattı. İnsanlar için düşünüyor, ideal fikirler, yönetim biçimleri tasarlıyor, fakat insanlara karşı herhangi bir sevgi duymuyordu. Zenginleri de, köleleri de sevmez, hepsini küçümserdi. En önemli iki eseri «Devlet» ve «Kanunlar»dır. İkisi de konuşmalar üzerine kuruludur. Eflâtun Devlet adlı eserinde, daha önce kurulmuş veya halen yürüyen devlet şekilleri üzerinde durmuş, bunların içinde bulundukları şartları incelemiş, çelişkileri görmüş ve şu sonuca varmıştır :

— «Devletin içinde bulunduğu şartları, kötülükleri ortadan kaldırabileceklerini düşünenler, bunun için çalışanlar, gülünç olmaktan başka

bir sonuca varamazlar.» O halde devleti düzeltmek, daha iyi işler hale getirmek için bir değişiklik gerekti. Bu nasıl olacaktı?

Eflâtun buna şöyle cevap veriyor:

— «İdareyi bilginler, filozoflar, sağduyu sahibi kimseler eline almadıkça, prensler ve krallar ülkelerini bu biçimde yönetmedikçe, dolayısıyla ilim, akıl, sağduyu ile devlet idaresi birbirinden ayrı kaldıkça bugünkü devletlerin ve insanların daha iyi bir idare biçimi bulmalarından söz edilemez.»

Eflâtun, ideal devletin, ancak filozofların idare etmesiyle mümkün olacağını söylerken, «İdeal bir devlette kadınlar ve çocuklar, eğitim ve öğretim, kısaca bütün varlıklar ve hâkimiyetler savaşta olduğu gibi barışta da ortak olmalıdır» der. Eflâtun, madem devletin ancak bilgili kimselerin, filozofların yönetmesiyle başarılı olacağı görüşündedir, o halde bu imkânı genişletmek için herkesin eşit seviyede bir tahsil görmesi de gerekir. Filozof bunun gerçekleşmesi için de her Atinalı çocuğun aynı imkânlardan yararlanmasını istemekte, eğitimde eşitliği şart görmektedir. Buradan hareketle bu eşitlik yayılmakta, mala, kadına, toplumda itibar ve hâkimiyet sağlayacak her müesseseye kadar yayılmaktadır.

Eflâtun'un asıl üzerinde durulan kitabı «Kanunlar»dır. Filozof burada, ilk kitabındaki tutarsızlıkların farkına varmış, komünizmin övgüsü sayılacak bazı fikirlerinden vazgeçmiş veya bunları oldukça yumuşatmıştır. Birinci kitapta kesin eşitlik ve ortaklık prensibi burada, «En

iyi devlet, en iyi anayasa ve en iyi kanunlar şu vecizenin uygulandığı yerde vardır: **Dost olanlar arasında herşey ortaktır.»** şeklini almıştır.

Eflâtun bu konuda şunları tavsiye ediyor: «Topraklar ve evler paylaşılmalıdır. Toprakların bölünmesi öyle olmalı ki, herkes payına düşen toprağın topluluğun ortak malı olduğunu bilmelidir. Toprakların bölünmesi elden geldiği kadar eşit biçimde yapılmalıdır. Verilmiş olan paylar küçültülmemelidir. Öyle ki ortaya, bir yanda hiç toprağı olmayan bir sınıf, öte yanda da yalnız toprak sahiplerinden kurulu bir diğer sınıf çıkarılmamalıdır. Altın ve gümüş sahibi olmak yasaklanmalıdır. Herkes, ancak günlük ihtiyaçlarına yetecek kadar para sahibi olabilmelidir. Evlenenler ne çehiz istemeli ne de vermelidir. Çok iyi bir insan, aynı zamanda çok zengin bir kimse olamaz. Zenginlik ile fazilet birbirine zıt şeylerdir. Yüce ve doğru gayeler için para döken ve dürüst bir biçimde bunu kazanan insan ne çok zengin olabilir, ne de çok yoksul. Bu yüzden çok zengin olan kimseler iyi insan olamazlar. Bir ülkede kanunlar iyiyse, orada çok büyük zenginlikler tek elde toplanamaz. Dolayısiyle iyi idare edilen ülkelerde çok zengin kimseler olmaz. Bunun gibi çok yoksul insanlar da olmaz. Çünkü zenginlikle yoksulluktan biri olmadan diğeri zaten düşünülemez.»

Aslında Eflâtun'un fikirleri günümüz burjuve marksistlerinin düşünce tarzlarına çok uygundur. O devletinin güçlü olmasını istiyor, bu yüzden de içerde, mülkiyet yüzünden, para hırsı yüzünden anlaşmazlıklar çıkmasına izin vermiyor-

du. Öteki ülkeler ve insanlar da Eflâtun'u ilgilendirmiyordu. O fakirler adına konuşuyor intibaını veriyor, öte yandan devleti asillerin, filozofların, bilginlerin, yani üstün ve müreffeh bir ekibin idare etmesini sağlamağa çalışıyordu. Felsefesinin temeli, kalabalıkları idarecilerin işine karıştırmamak, aşırı zenginlikler ve geniş yoksulukların önüne geçerek sınıf çatışmasını önlemek, böylece yönetimi nizasız yürütmek emelindeydi. Veya böyle idarelerdeki devletlerin başarılı olacağını söylüyordu.

Eflâtun, hayâl ettiği ülkede süfli işleri kölelere gördürüyor, devletin asil tebaasının yorucu işlerle uğraşmaması, güzel sanatlar ve devlet idaresi ile vakit geçirmesi gerektiğini söylüyordu. Fikirleri veya düşünce tarzı bugünün komünist devletlerindeki oligarşik idarenin düşünce tarzına tamamen uymaktadır. Devleti belli bir grup yönetir, halk hiçbir şeye karıştırılmaz. Mülkiyet devletin elindedir. Yiyeceğini, yatacağını, işini onlara devlet, yani bir avuç yönetici gösterir. Bu bir üst yapı komünizmidir. Ki, Eflâtun çağımızdan iki bin yıl önce komünist düşüncenin geleceğini, hatta bütün tatbikat imkânlarını ve zaaflarını görmüş, prensiplerini ortaya koymuştur. Sovyetler Birliğine veya onun yönetiminde öteki komünist ülkelerin idare şekillerine, halkın idareciler karşısındaki durumuna bakınca kendisine hak vermemek elde değil. Elbette böyle bir yönetimde köleler şarttır. Kendilerini akıllı sanan idareciler şarttır. Bütün mülkiyetin bu idareci sınıfın emri ile ve istedikleri nisbette dağıtımı şarttır.

Nitekim Eflâtun'dan sonra ilim ve felsefe dünyasına çıkan talebesi Aristo, bütün bu fantezilerin gülünçlüğünü isbat eden **Politika** eserinde komünist düşünceleri yeriyordu. Marx Beer, **«Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi»** adlı kitabında bunu şu şekilde özetlemektedir :

— «Platon'un tersine, Aristo komünizme karşıydı. Politik adlı eseri, politik meseleleri gerçekten büyük bir anlayış ve kabiliyetle ele alan fevkalâde bir kavrayışın, ama buna karşılık da ne çeşit olursa olsun bütün devrimlere ve her çeşit reforma, bütün parti çekişmelerine karşı bir anlayışın ürünüdür. Aristo'ya göre devlet adamının en baş görevi, devlet içindeki güçler arasında sürekli bir denge kurmaktır. Ne çok zengin ve güçlü, ne de çok yoksul ve güçsüz yurttaş olmalıdır. Çünkü, varlıklıların da, yoksulluğun da artışı devlet için bir tehlikedir. Bir ülkede aşırı eşitsizlikler, ezilenleri kanunları değiştirmek isteğine sürükler. Bunun ardından da halk yığınlarını ayaklanmaya iten söz avcıları, demogoglar ortaya çıkarak oligarşi isteyen halk düşmanlarının ayaklanma yapmalarına ve anayasayı diktatörlüğe doğru çevirmelerine yol açarlar. Bunun için, kanun koyucular, güçlerin ve zenginliklerin birkaç elde toplanmasını önlemelidirler. Aristo, özel mülkiyetin, köleliğin ve devlet baskısının tabii haklara aykırı olduğu düşüncesine de karşıydı. Aristo'nun daha sonraları, burjuva toplumunun sağduyuya uygun olduğunu göstermek bakımından yardımlarından sık sık yararlanılan bir kimse olmasının sebebi budur...

Aristo, Eflâtun'a aykırı düşüncededir. **Politika** adlı kitabında ustasını büyük bir başarı ile tenkit eder, onun komünist düşüncelerini başarıyla çürütür....»

Bilindiği gibi Aristo, bütün orta ve yeni çağ düşünce âlemine damgasını vurmuş, modern ilimlerin ve felsefenin koyduğu prensiplerden hâlâ yararlandığı, İslâm ilim ve felsefesi ile eski Yunan ve rönesans arasındaki köprünün kurucusu, İslâm alim ve filozoflarının, hatta bazı islâm mutasavvıflarının bir numaralı âlim ve filozof kabul ettikleri, Doğu ilim âleminde de son derece hürmet edilen bir filozoftur. Eflâtunun fanteziden öteye gitmeyen komünizmini tenkit etmesi ve bunun gülünçlüğünü belirtmesinden daha tabii ne olabilir ki?

Aristo'nun Eflâtun'la ilgili tesbitlerinden sonra bir-iki önemsiz filozofun dışında günümüz komünizmine yakın fikirler ortadan kalkmış, sadece savaşlar, açlıklar ve istilâlar neticesi değişen sosyal, ekonomik ve siyasi şartlar, kölelik müessesesindeki yeni anlayışlar eşitlik konusu da günümüz sosyal adaleti anlayışı doğrultusunda kımıldamalara vesile olmuş, fakat hıristiyanlığa kadar, Roma'daki Spartaküs köleler ayaklanmasından başka kayda değer bir olay görülmemiştir.

☐ Hıristiyanlık ve sosyalizm

İsa'nın doğuşunu, tesirlerini, hıristiyanlık hareketini ve bunun yayılarak çağındaki ve hemen sonra gelen çağlardaki sosyal ve ekonomik

yapıyı değiştirdiği ileri sürülmektedir. Bu fikirdeki bazı tarihçiler ve marksist yazarlar, hıristiyanlık hareketini bir sosyal direnç, hatta komünist bir toplumun hayalinden doğmuş bir cereyan sayarlar.

Bunu cevaplandırmadan önce İsa'nın bir peygamber olduğunu hatırlatmamız gerekiyor. Hazreti İsa, Tanrının istediği düzenin bir takım idareciler, devletler ve ekonomik şartlar yüzünden bozulmasından şikâyetçi idi ve iyiliğe, adalete, karşılıklı saygı ve sevgiye, Allah'a itaate dayalı bir düzen müjdeliyor, bu düzen içinde insanların mutlu olacağını söylüyor, bütün ezilmişliğin, fukaralığın, savaşların, açlıkların, kötülüklerin, insanların Allah'a itaatsizliği sonucu onun insanları cezalandırmasından doğduğunu belirtiyordu.

Nitekim Hazreti İsa, yavaş yavaş büyük bir kalabalık halini alan taraftarlarını, doğup büyüdüğü yerlerdeki Roma idaresine karşı isyana itmemiş, düşmanlarına sevgiyle davranmalarını emretmiştir. Bu, bugünkü marksist zihniyete aykırı bir tavsiyedir. İsa gerçekten, çağının ve toplumunun mâruz kaldığı ekonomik sömürüden, sosyal adaletsizliklerden, idarenin eziyetinden şikâyetçi olsa ve bunun mücadelesini yapsa idi herhalde itirazını, hem de büyük bir tesir gücü olduğuna göre, eylem haline dönüştürürdü. Nitekim kendisinden bunu isteyenler olmuş o hepsine karşı çıkmıştır. Ondan bekledikleri eylemi göremeyenler son günlerinde kendisini terketmişlerdir. Hazreti İsa'nın, o günkü idareye, müstevli Romalılara bir tepki olmadığını iyi değer-

lendiren Roma valisi ve yardımcıları ona sonuna kadar yumuşak davranmışlar, hatta son anında bile affetmek için türlü vesileler icat etmişlerdi. Fakat, yeni bir din ortaya koyduğu ve yahudiliğe ihanet ettiği gerekçesi ile musevi cemaatın dinî liderleri onun çarmıha gerilmesi için Roma valisi üzerinde baskı yapmışlardır.

İsa'dan sonra hıristiyanlık hareketinin daha çok yoksullar ve köleler arasında rağbet bulması ise bu hareketin ekonomik oluşundan değil, bilâkis sömürüye ve adaletsizliğe karşı bir nevi teselli ve Allaha sığınarak ızdıraplara tahammül etmeyi telkin edişindendir.

☐ Orta çağ komünizmi

Hazreti İsa ve hıristiyanlıkla ilgili tesbitlerimizde bu hareketin temelde dini olduğunu, ekonomik ve sosyal adaletsizliğe karşı bir eyleme hiçbir zaman dönüşme istidadı göstermediğini, Tanrı saltanatının yeniden kurulmasını hedef aldığını söylemiştik. Hıristiyanlığın bu prensibi onun güçlendiği yıllarda kendisini tam anlamıyla ortaya koymuş, bırakınız sosyal ve ekonomik adaleti sağlamayı, tam bunun tersine vesile olmuş, kilise, hâlâ da devam eden büyük zenginliğini, fakirlerin sömürüsü ve despotların ortaklığı üzerine kurmuştur. Ekonomik ve sosyal adaletsizliklere giderek kilise de âlet olmuş, hattâ 1300'lerden sonra bunu müesseseleştirmiş ve tekeline almıştır. Bugün kilise, dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biridir. Altın olarak milyarlara sahiptir. Hesaba sığmayan bir mal varlığı vardır. Dünyaya hâkim büyük tröstlerle

ortaktır. Petrol kazançlarından bankacılığa kadar akıl almaz miktarlara varan bir servet her yıl Vatikanın kasalarına akmaktadır. Bu sistem, daha önce kurulmuştur ve hâlâ devam etmektedir. Hazreti İsa'nın adaletsizlik, haksızlık, soygun ve açlık karşısında Allaha sığınmayı telkin ettiği ve halka da bunları telkin etmelerini emrettiği havarilerini takip eden papalar, daha büyük kitlelerin daha büyük açlıklarına, istismarına, işkencelerine vasıta ve vesile olmuşlardır.

Komünizmin, önce Avrupa'da sistemleşmesi, evvelâ kiliseye karşı çıkması, Marks ve Engels'in dini bir afyon olarak görmeleri boşuna değildir. Çünkü bu hıristiyan cemiyetler için din denince akla hıristiyanlık ve kilise gelmektedir. Kilisenin sömürüsü ise doğrudur ve Hazreti İsa'nın prensiplerine aykırı bir düzendir. Hıristiyanlığa baştanberi düşman olan ve kendi dinlerini yıkmak, yerine yenisini getirmek istediği için Roma Valisine Hazreti İsa'nın kellesini teslim eden yahudiler, onun için, günümüzde, daha önce de komünizmin çıkışında bu sistemle ortaklık kurmuşlardır. Çünkü komünizm bir yanı ile mülkiyete karşı görünmekteyse de hıristiyanlığa savaş açtığı için bu musevilerin de işine gelmektedir.

Kilisenin sömürüsü, halktan kopuşu ve yahudiliğin sınıflar arasında uçurum açan ve zenginliği belli ellerde toplayan çabaları sonucudur komünizm. Rahatlıkla, **«komünizm hıristiyanlığın gayrımeşru çocuğudur»** denebilir. Komünizmin asıl babası yahudiliktir.

Orta çağ, komünizmin doğmak, gelişmek ve tatbik edebilmek için gerekli gördüğü şartları hazırlayan bir çağdır. Feodalite, derebeylikler, nüfus artışları, ticaret yollarının bulunması, yeni kaynakların keşfi, altının değer kazanması, yahudiliğin vatansızlıktan doğan kompleksleri ile dikkati daha zenginleşmeye, ülkeleri ve milyonlarca insanı sömürmeye varan çabaları komünizm için gerekli vasatı yaratmıştır.

Buna bir de sanayileşme, motor, buhar ve elektriğin, milletlerarası ticaretin yarattığı şartlar eklenmiş ve Marks ortaya çıkmıştır.

□ Yeni çağ

Komünizmin veya geniş anlamda sosyalizmin Marks'a kadar gelen dönemi içinde en önemli bölüm Fransız ihtilâli ile 1848 arasındaki dönemdir. Fransız ihtilâli, kilisenin, burjuvazinin, krallığın yıkılması idi. O güne kadar adi kalabalık sayılan bir sınıf kısa süre de olsa iktidara el koymuş, hükümet etmiş, icraatta bulunmuştu. Komünizmin de düşmanları veya yıkmayı istediği sınıflar, gruplar, güçler bunlar değil miydi? Nitekim Fransız ihtilâlinin hazırlık, tatbikat ve çözülme sıralarında, komünizm, fikren hazırlıklı olmadığı için daha çok anarşistler, din düşmanları, nihilistler, çapulcular, fukara entellektüeller hâkim olmuş, bilimsel sosyalizm bu kargaşalığın, 50 yıl tartışılması ve bazı fikri temellere bağlanıp sistemleştirilmesinden sonra ortaya çıkmıştır.

Marks ve Engels'e kadar sosyalizmin tarihinde yeni çağ içinde bazı önemli isimleri zikretmek gerekir. Bunlar, gelecek yılların sosyal ve ekonomik dalgalanmalarının kitlelere ve şekilde yansıyacağını az - çok tahmin etmişler, tedbirler söylemişler veya bunun kaçınılmazlığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Lessing, Fichte, Fourier, Saint - Simon, Robert Owen, Ravenstone, Hodgskin, daha sonra da Proudhon, Cabet, Leroux ve Blanc...

Sanayileşme hareketinin İngiltere'de başlaması, işçi sınıfı şuurunun da burada uyanmasına yol açmıştır. Kömür, maden ve dokuma sanayiindeki çabuk ve büyük gelişme, devletin ve kapitalin bu gelişmenin icaplarını anlamakta geç kalışı işçi hareketlerinin başlamasına sebep oldu.

1792 - 1822 yılları arasında yaşamış olan İngiliz romantik şairi Shelley, bu tarz başkaldırmalardan biri için şu şiiri yazıyordu :

— «İngilitereliler, sizleri ayaklarının altında tutan lordlar için çift sürmek neden? Zorbalarınızın giydiği elbiseleri emek ve titizlikle dokumak neden?

Sizin alın terinizi tüketmek ve kanınızı içmek isteyen bu nankör eşek arılarını beşikten mezara kadar beslemek, giydirmek, geçimini sağlamak neden?

İngilterenin bal arıları, o iğnesiz eşek arılarının, emeğinizin zoraki ürününü yağma etmesi için bu kadar çok silâhın, zincirin ve kamçının demirini döğmek neden?

Boş zamanınız, konforunuz, sükûnetiniz, barınağınız, yiyeceğiniz var mı?

Aşkın tatlı mağarasına sahip misiniz? O halde uğradığınız dehşetler ve üzüntülerinizle bu kadar pahalıya satın aldığınız nedir?

Ektiğiniz tohumun ürününü bir başkası devşiriyor, bulduğunuz zenginliği bir başkası yağmalıyor, dokuduğunuz elbiseleri bir başkası giyiyor, döğdüğünüz silâhları bir başkası taşıyor.

Tohum ekiniz, ama ürününü hiçbir zorba toplamasın. Hazineler bulunuz, ama onları hiçbir sahtekâr istif etmesin. Gömlekler dokuyunuz, ama hiçbir tembel onları kullanmasın. Silâhlar döğünüz. Amacınız onları kendi savunmanız için taşımak olsun.»

Shelley bu şiire, **«İşçilerin Marseyyezi»** adını vermişti.

□ 1848 ayaklanması

Sosyalizm tarihinde, yakın çağlar dikkate alınırsa en önemli olay 1848 Paris işçi ayaklanmasıdır.

Max Beer kitabında bu olayı şöyle anlatıyor :

— «1848 ihtilâlinin incelenmesi işçiler ve ihtilâlciler için, daha önceki herhangi bir ihtilâlden çok daha önemlidir. Zira proleterya ancak 1848 Şubat'ından beridir ki kendi öz istekleri ve birinci plânda da politik ve ekonomik iktidarı ele geçirmek isteğiyle tarih sahnesine ilk olarak girer.

Bu ihtilâlin olayları gerek bugün, gerekse gelecek için derin dersler taşır. Küçük burjuva muhalefetin ilerlemeleri, maliyenin aşırı derecede düzensiz işleri, krallığın yüksek memurlarının bozulması, sosyalist ve ihtilâlci fikirlerin gelişmesi, 1845 ve 1846 yıllarının devşirilen kötü ürünü ve 1847'nin hayat pahalılığı, bütün bu etkenler burjuva krallığının itibarını düşürdü. Burjuvazinin bir kısmı ve Paris küçük burjuvazisi işçileri barikatlara çağırdı. Onlar da 24 Şubat 1848 de bu çağrıya uydular ve askerlerle birkaç savaşmadan sonra ihtilâl başarı kazandı. Kral kaçtı. Halk, geçici hükûmetin üyelerinin bir listesinin yapıldığı Le National ve La Reforme gatelerinin önünde toplanarak bu listeyi kabul etti. Cumhuriyetçiler, yalnız cumhuriyetçilerden kudöğüşenlerin verdiği korku onları hükûmete şu iki sosyalisti almaya karar vermek zorunda bıraktı : **Louis Blanc** ve **Albert** (Bu ikincisi bir işçiydi) Hükûmetin başında bulunan büyük şair ve cumhuriyetçi hatip Lamartin'di. O ve arkadaşları işe, ideallerine ihanetle başladılar. Cumhuriyeti ilân etmekte tereddüt gösteriyorlardı. Ama yine de 25 Şubat günü Raspail'in kendini sözcüsü yaptığı Paris işçilerinin baskısıyla buna karar verdiler. İşçi Marche de hükûmete, **«çalışmaya hak»** kı zorla kabul ettirdi. Elinde dolu tabancayla Lamartin'in önünde, o **«işe hak»** formülünü hazırlayana ve imzalayana kadar durdu. Bu formül 1848 ihtilâlinde, 1918 Alman ihtilâlinde **«sosyalizasyon»** formülünün oynadığı rolün eşi bir rol oynadı. Hükümet Louis Blanc'dan ve Albert'ten kurtulmak için, Lüksemburg'da toplanan ve iki

sosyalist bakanın yönettiği bir İş Komisyonu tayin etti. Constantin Pecquer komisyonun sekreteriydi. İşte hak'kı fiilen sağlamak için gerçekte işçi isteklerinin değerini düşürmek ve sosyalist fikirlerin ütopyacı niteliğini isbat etmek amacıyla **«ulusal atölyeler»** kuruldu. Bu arada hükümet çok istekte bulunan işçilerin gemini kasmak, sonunda da onları ezmek için silâhlı bir kuvvet kurdu.

Blanqui, geçici hükûmetin plânının ne olduğunu anlamıştı. Bu hükûmetin yeri, diktatoryayı uygulamak ve ülkeyi temel reformlara hazırlamakla yükümlü sosyalist bir hükümet getirilmesini istedi. Bu teklife karşı geçici hükümet, herkese oy hakkı tanınmasıyla kurulacak bir meclisin toplanmasını istedi. Bu tekliften memnun olan sosyal demokratlar teklifi desteklediler ve Blanqui ile taraftarlarından yüz çevirdiler.

Bundan sonra artık hükûmet partiyi kazanmış oldu. Sözde komünistlere karşı ama aslında proletaryaya karşı olan silâhlı kuvvetini artırdı ve Blanque 16 Nisan 1848 de, geçici hükûmetin devrilmesi için büyük bir gösteri düzenlediği zaman hükûmet halkta yanan bir komünist korkusu uyandırmayı başardı. 16 Nisan günü Paris sokaklarında, ellerinde yazılar ve bayrakreke geçti. Yazılarda şunlar vardı : **İnsanın insanı sömürmesinin kaldırılması, iş hakkı, çalışmanın organizasyonu.** Ama hükûmetin sosyalistlere değil komünistlere karşı savaştığı yolunda propaganda ve ileri sürdüğü ustaca bir parola milli muhafızların gösteriyi **«Kahrolsun Komünistler»** haykırışlarıyla karşılamaları sonucu-

nu verdi. Sosyal demokratlarla küçük burjuvalar o kadar iyi ve sıkı bir ağız birliği ettiler ki bu yüzden gösteri başarısızlığa uğradı. Sonu gericiliğin gücünün artması oldu. Nisan sonunda seçimler yapıldı. Hiçbir sosyalist aday kazanamadı. Rouen'de seçim kavgalarında bazı işçiler öldü.

Geçici hükûmet burjuvazi tarafından övgülere boğulmuş, bütün sosyalist ve komünistler tarafından lânetlenmiş olarak işten çekildi.

Millet Meclisi 4 Mayıs günü toplandı ve tamamen burjuvalardan oluşan bir hükümet tayin etti. Onbir gün sonra, Blanqui, Polonya ve İtalya lehinde düzenlenmiş bir gösterinin yönetimini ele alarak milletvekilleri meclisine yöneltti. İçeri girdi, kürsüye çıktı ve oradaki baylara yerlerini sadece işçilerin fedakârlık anlayışına borçlu olduklarını, hükûmetin, kendilerini işçilerin öldürülmeleri suçuna bulamış olanları cezalandırmak için hiçbirşey yapmadığını ve asıl gerçek görevinin sosyal meselelerle uğraşmak olduğunu hatırlattı.

Blanqui'nin bu müdahalesi sosyalist unsurları biran için birleştirdi. Bütün sosyalist eğilimlerin temsil edildiği bir Bakanlar listesi yapıldı. Ama çok geç kalınmıştı. Gericilik sağlam bir biçimde yerleşmişti ve iktidarın dizginlerini elinde sıkıca tutuyordu. Yeni hükûmet Lüksemburg komisyonunu görevinden aldı, milli atölyeleri kapattı ve işsiz kalmış olan işçilere orduya girmelerini ya da taşraya dönmelerini öğütledi. Böylece, halk yığınlarını, onları Haziranın son

haftasında ayaklanmalarına kadar tahrik etti. Paris sokakları bir defa daha barikatlarla örtüldü. Cumhuriyetçi general Cavaighac, ayaklananlara karşı kumanda etmekle görevlendirildi. Üç günlük bir muharebeden sonra proleterya ayaklanması kanlı bir şekilde bastırıldı. Cumhuriyetçi burjuvazi böylece gerçek cumhuriyetçileri ezdi ve yolu Fransız Cumhurbaşkanı seçilen Louis Napolon'a açtı. O da, 2 Aralık 1851 hükümet darbesiyle diktatoryayı kurdu ve bir yıl sonra kendini imparator ilân etti.

Blanqui yeniden hapisteydi. Louis Blanc ve sosyal demokratların çoğu ise hapisten kurtulmak için yurt dışına kaçmışlardı. Şubat 1848 ihtilâli işte böylece, sosyalistlerle işçilerin bölünmeleri ve tecrübesizlikleri sonunda kanlı bir bozgunla bitti.»

Max Beer'in kendi zaviyesinden anlattığı 1848 ayaklanması daha sonraki sosyalist, anarşist ve komünist ayaklanmalarına ilk büyük örnek olduğu gibi sosyalistlerin iktidara gelmek için daima denemek hazırlığı içinde oldukları bir siyasal yolun da tarihî misâlîdir.

□ Marx ve Engels

«Sosyalizmin hareket noktalarını tesbitle sınıflar arası mücadelenin gerekliliğini en tesirli şekilde kitlelere ve kendinden sonraki siyasî akımlarla fikir adamlarına ve iktisatçılara telkin eden Marx olmuştur. Günümüzdeki anlamı ile sosyalizmin yeşerip teorisinin kurulduğu ülke Almanya'dır. Alman sosyalistleri bu akımı, Hegel ve Feuerbach'ın felsefesinden çıkarmış ve

kendine has bir Alman sosyalizmi yaratmışlardır. Marx da bu akımın bir ürünüdür. Marx'a kadar bu akımın en önemli temsilcisi Moses Hess'tir. O da Marx gibi bir Alman yahudisidir. Hess, 21 Aralık 1812 de Bonn'da doğdu. Derin bir musevi kültürü ve dindarlığı havası içinde yetişti. Babası onu iş hayatına yöneltiyor, ama genç Moses öğrenim yapmak istiyordu. İnancını kaybetmekte olan genç yahudilerin çoğunlukla okudukları Spinoza'nın kitaplarıyla erkenden tanıştı. 1830 da bir zaman için Bonn üniversitesinde okudu. Bu arada dini konularla ilgilendi. İncil ve kilise tarihini, kendini vererek inceledi. Bunun sonucu olarak da ailesi ile bozuştu. Onun üzerine yurt dışına gitti. Kısa bir süre sonra parasızlık yüzünden döndü. Sosyalist teorileri, yurt dışına bu ilk çıkışı sırasında mı tanımıştı, bilinmiyor. Yalnız, ne var ki, 1837 yılından başlayarak onun felsefi, dini ve sosyal konuları incelemesiyle ilgili görüyoruz. Bu çalışmanın ürünü, **«İnsanlığın Kutsal Tarihi»** dir (1837). Bu eserde, tarihin çeşitli dönemlerinin her birini, insanlığın maddi ve entellektüel ilerleyişinin birer safhası olarak mistik bir anlayışla inceler. Dört yıl sonra, insanlığın kurtuluşunun, Alman felsefesi, Fransız ihtilâlci anlayışı ve İngiliz sosyal uygulamasının kaynaşmasına bağlı olduğunu göstermeye çalıştığı, **«Avrupa Üçlü Yönetimi»**ni yayınladı (1841). Feuerbach'ın, Hess'in üstünde derin bir etki yapan ve ona Alman felsefesiyle sosyalizm arasında bir köprü atmak imkânını veren **«Hıristiyanlığın Özü»** adındaki kitabı işte bu yıl çıkmıştır. Yalnız bu köprü pek dayanaksızdı ve

uzun zaman değil ancak Marx, Hegel diyalektiğinden yararlanarak kendi öz öğretisini meydanlarla büyük bir silâhsız adamlar topluluğu hana getirdiği ana kadar dayanacaktı.... 1842 yılının sonuna doğru, Köln'de rastladığı genç Frederic Engels'i sosyalizme yönelten de özellikle o olmuştur. İkisi de o zamanlar Karl Marx'ın yönettiği gazetede yazıyorlardı... 1847 de Marx'ın fikirlerine katıldı.... Ömrünün son yirmi yıllık devresinde Hess hemen hemen bütün çalışmasını musevilik meselelerinin, sosyalizm ve tabii bilimlerin incelemesine verdi. Hoşgörü, barışçı, işçi bir sosyalist, gerçek bir Nazareth'li idi. Bir fahişeyle evlenmişti ve ona her zaman büyük bir saygı ve sevgi göstererek birlikte tam bir mutluluk içinde yaşadı. 6 Nisan 1875 günü Paris'te öldü.» (*)

Bugün tartışması yapılan, uğruna ihtilâller, darbeler düzenlenen ve pekçok kimseyi yanlış hükümlere, siyasi gruplara ve eylemlere iten ve bilimsel sosyalizm denilen komünizmin gerçek babaları Karl Marx ve Frederic Engels'dir.

Marx ve Engels'in fikirleri, o zamana kadar Alman felsefesine hâkim olan Hegel'in diyalektiğinden hareketle tam onun tersi bir maddeciliğe dönüşmüştür. Hegel 1770 - 1831 yılları arasında yaşamış bir Alman filozofudur. Hegel'e göre, her mefhumun bir de aksi vardır. «Tasdik - İnkâr, - Yokluk, Aydınlık - Karanlık, Sevinç - Keder, Hayat - Ölüm, Zenginlik - Fakirlik ve Sermaye - Emek...» Hegel'e göre, hayat süresince fi-

(*) Max Been - Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Tarihi.

kirlerin ve eşyanın gelişmesinde en önemli müessir menfi ve çelişmeli güçlerin ortaya çıkışıdır. Hegel, **«Çelişme, her hareketin ve hayatın esasıdır»** der. Bir şey ancak, kendi kendine bir çelişme taşıdığı ölçüde hareket eder ya da hayatı, tesiri vardır. Gelişme sürecini yalnız, olumlu ile olumsuz arasındaki çarpışma sağlar ve gelişmeyi daha yüksek bir sahaya yükseltir. Çelişmenin artmasında ve ilerlemesinde güç az gelirse, varlık yeni bir şeyin doğmasına yol açmadan, bu çelişmeden ölür...» (*)

Marx, bu diyalektikten hareket etmekle beraber Hegel'in idealizmini, spritüalizmini materyalizme çevirmiş, ondan tarihi maddeciliğin prensiplerini çıkarmıştır.

Marx 5 Mayıs 1818'de Treves'de doğmuştur. Babası iyi kazanan bir avukattı. Bir musevi aileden geliyordu. Ailesinde hahamlar vardı. Marx 6 yaşında iken aile din değiştirip hıristiyan oldu. Marx, Bonn ve Berlin üniversitelerinde okudu. 1841'de İena üniversitesinde felsefe doktorasını verdi. Önceleri üniversitede kalmak istiyordu. Fakat yazarlığı daha cazip bulmuş olacak ki yazarlıkla başlayan meslek hayatı giderek gazete yazı müdürlüğü ve naşirliğe dönüştü. Yayınladığı makaleler hükûmetin dikkatini çekiyordu. Polis takibine uğradı. 1843'te Paris'e gitti. Bu şehirde komünist, sosyalist, anarşist teoriler ve eylemler arasında istediğini bulmuştu. İhtilâlcilerle düşüp kalktı. Muhakkak birşeyler

(*) Been - Age.

yapmak istiyordu. Ne olursa olsun... Hegelci diyalektik gözünü açtı. Aynı şeyi niçin iktisatta uygulamasındı? Marksizm böyle doğmuştur.

☐ Materyalist tarih görüşü

Karl Marx'ın ideal arkadaşı, yakın dostu ve komünist manifestosunu birlikte hazırladıkları Frederic Engels 1820'de Barmen - Eperfeld'de doğmuştur. Çok zengin ailenin oğludur. Önceleri Hegelci, sonra dinsiz daha sonra da Moses Hess'in tesiri ile sosyalist olmuştur. Engels, Marx'ın entelektüel yönünü daha da zenginleştirmiş, bütün hayatı boyunca ona mânen ve maddeten destek olmuştur. Komünist Manifestosunda temel prensipleri ile birlikte ortaya koydukları tarihi maddeciliği şöyle özetleyebiliriz :

— «Tarihe şöyle bir göz atmak bize, insanların değişik devirlerde hukuk, ahlâk, din, devlet, felsefe, tarım, ticaret, sanayi v.s. üstünde birbirinden farklı anlayışlara sahip olduklarını, kuruluşlarının ve toplum biçimlerinin başka başka olageldiğini, savaşlar ve her çeşitten çatışmalar dizisinden geçmiş olduklarını göstermeye yeter. İnsanların düşünce ve davranışlarının bu şaşırtıcı çeşitliliğini nasıl açıklamalı? Marx bu soruyu kendi kendine sorarken tasası, düşüncenin, hukukun, din ve toplumun kaynağını bulmaya çalışmaktan çok, sosyal ve entelektüel hayatın dönüşümlerine yol açan sebepleri, hareket ettirici güçleri keşfetmişti. Kısacası Marx'ı ilgilendiren, nesnelerin kaynağı değil, diyalektik gelişmesi, başka bir deyimle tarihin ihtilâlci unsurudur.

— «Bu soruya Marx şöyle cevap verir: İnsan toplumunun muharrik güçleri, fikirlerin ve duyguların dönüşümüne yol açan, kısaca, insan bilincinin ve kurumlarının değişmeleri, idealist filozofların dediği gibi ilkin ruh, mutlak akıldan değil, maddi hayat şartlarından gelir. Demek oluyor ki insanlık tarihinin temeli maddidir. Yaşamanın maddi şartları, insanların sosyal varlıklar olarak, kendilerini çevreleyen tabiatın yardımı ve kendilerinin gerek maddi, gerek entelektüel yetenekleri ile öz maddi hayatlarını oluşturmaları, yaşamalarına gerekli araçları edinmeleri, ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayan malları üretmeleri, aralarında bölüşmeleri ve aralarında mübadele etmeleridir. Bunlar insanların maddi yaşama şartlarıdır.»

— «Maddi hayatın bütün kategorileri içinde en önemlisi olan üretim, yaşamaya gerekli araçların yapımıdır. Bu da üretici güçlere bağlıdır. Bunlar iki çeşittir. Bir kısmı maddi, diğerleri şahsidir. Maddi üretici güçler, **toprak, su, iklim, ham maddeler, iş âletleri, makinalar.** Şahsi üretici güçler şunlardır: **İşçiler, bilginler, teknisyenler ve nihayet ırk.** Yani bazı insan topluluklarının kazanmış oldukları vasıflar.»

— «İşçiler, bütün üretici güçler arasında en ön sırayı alırlar. Bunlar insan toplumunda değerler yaratan yegâne güçlerdir. Sonra da en yüksek ölçüde bir ihtilâlci güç olan modern teknik gelir.»

— «Üretici güçler, işçilerin daha büyük bir ustalığı, yeni ham maddeler, maden zenginlikleri ve yeni pazarların keşfi, yeni iş metodları,

yeni makinalar bulunması bilimin endüstriye uygulanması sonucu olarak artarsa, dolayısıyla maddi temel ya da toplumun ekonomik alt yapısı dönüşüme uğrarsa, eski üretim ilişkilerinin, üretimin çıkarına işleyişi durur. Zira üretim ilişkileri, yani eski sosyal organizasyon, eski yasalar, kuruluşlar, bilgiler, yok olma yolunda, ya da artık yok olmuş bir üretici güçler durumuna uydurulmuş bulunuyordu. Sosyal ve entelektüel üst yapı, ekonomik yapıya artık uymaz. Üretici güçlerle üretim ilişkileri çelişmeye girer.»

— «Yeni muhtevalarla eski biçimler arasındaki bu çelişme, yeni sebeplerle, zaman aşımına uğramış sebeplerin yok olmuş sonuçları arasındaki bu çatışma, etkisini bilinç üstünde duyurmaya başlar. İnsanlar önlerinde yeni bir dünya bulunduğunun ve yeni bir çağın açılmış olduğunun farkına varırlar. Sosyal örgütlenme yavaş yavaş değişir. Daha önceleri hor görülen, aşağılanan sosyal sınıflar ve tabakalar ekonomik ve sosyal güç bakımından kazanç sağlarlar. Vaktiyle üstün durumdaki sınıflar aşağıya düşer. Ekonomik alt yapıda bu dönüşüm kendini gösterirken eski, dinî, adlî, felsefî ve siyasî sistemler geleneksel durumlarına sarılarak, zaman aşımına uğramış olmalarına ve artık entelektüel ihtiyaçları karşılayamamalarına rağmen tutunmak isteğinde direnirler. Zira insan bilinci muhafazakârdır. Işınları bizim göz sinirimize varıncaya kadar belli bir zaman geçmesi gerektiği için güneşi gözümüzün gerçekte artık bulunmadığı bir yerde görmesi gibi bilincimiz de dış olayları ancak yavaş yavaş takip eder. Hegel'in

güzel tasvirini hatırlayalım : **«Minervanın baykuşu, uçuşuna, akşam alaca karanlıkta başlar.»** Şüphesiz geç başlar, ama buna yine de girişir. Yavaş yavaş, yeni durumu anlatan, bu yeni duruma uygun yeni sosyal sistemler ve bilgiler getiren büyük düşünürler çıkar. Bu durum, şüpheler ve sıkıntı veren korkulu meseleler, çekişmeler, tartışmalar, bölünmeler, sınıf savaşları ve nihayet ihtilâller getirir.»

— «Marx'ın tarihi anlamak bakımından getirdiği en önemli şey, sınıflar ve sınıf savaşı teorisidir. Üretimde belirli bir rol oynayan belli bir sosyal tabaka, bir sınıf meydana getirir. Başlıca gelir kaynağı ücret olan kimselerin meydana getirdiği sınıf, işçi sınıfıdır. Başlıca gelir kaynağı kazanç, faiz ve toprak geliri olan kimseler kapitalist sınıfı meydana getirir. Bu iki sınıf, gerek geçimlerini sağlama, gerekse toplumun organizasyon bilinci bakımından çözülmez uyuşmazlıklarla bölünmüşlerdir. Zira, ücretler ve çalışma süresi temeline dayanan esas uyuşmazlıklar zamanla ve proleteryanın sınıf bilinci geliştikçe iki sınıfı, toplumun temellerinin çerçevesinde zorlu bir savaşa sürükler. Kapitalist sınıf, kurulu düzeni olduğu gibi tutmaya çalışır. Proleterya ise, ekonomik ve sosyal hayatın sosyalist yönde dönüşümünü sağlamak ister. Sınıf savaşı, belli bir şiddet ve genişlik derecesinde, kaçınılmaz bir biçimde, politik bir niteliğe bürünür. Çekişmenin ilk amacı, kaptalist sınıfın, durumunu sürdürmek için iktidarı ele geçirmek istemesidir. Proleterya ise, aynı şeyi, sosyalizmi gerçekleştirmek için ister. Marx'a göre, bu çe-

kişmeler er geç, özel mülkiyetten kollektif mülkiyete geçiş döneminde bir diktatorya hükûmeti kuracak ve toplumu gitgide dönüştürecek olan işçi sınıfının zaferiyle sonuçlanacaktır...» (*)

(*) Max Been - A.g.e.

2

□ sosyalizmin marx'ın elinde ilmilik iddiası

MARX VE KENDİSİNİN takipçisi olan Marxistlerin iddialarına göre, doktrinleri ilmîdir. Bu iddia, yalnız belirli araştırmalar ve bu araştırmalardan bir takım sonuçlar çıkarmak anlamında ele alındığı takdirde, bir dereceye kadar doğru olabilir. Çünkü, Marx ve kendisinden «tarihî maddecilik metodu» bakımından ve doktrinin felsefesi bakımından bir kaç gömlek ileride görülen Engels, nihayet sosyoloji, ekonomi ve tarih gibi mânevî (moral) ilimlere dayandıklarından bunlardan yararlandıkları ölçüde ve tasvir (deskrimsiyon), bunlardan çıkardıkları neticeler bakımından yine bu ilimlerin kendi ilimliklerinin, ilmî oluşlarının tarifi içinde ilmâ olabi-

lirler. Fakat, Marksizme müsbet (pozitiv) ilimlerdeki hüviyet giydirilmeğe kalkışıldığı zaman bunun bir vehimden ibâret olduğu ve Marx ve Engels'in yetiştikleri 19. asrın genel havasına uymak hevesinden ibâret kaldığı kabul edilmek gerekir.

Aynı hatâya sosyolojide (üç hâl kanunu) nu getiren A. Comte ve başkaları da düşmekten kendilerini kurtaramamışlardır. Bilindiği gibi, (kapalı daire) haline gelmiş, hiç değilse böyle sayılan ilimlerde bile asrımızın başında bir çok gelişmeler olmuş, bir yandan da müsbet ilimlerin modeli sayılan fizikte bile ihtimâliyet fikrinin ve ihtimâliyet lojikinin asıl söz sahibi olmağa başladıkları görülmüştür. Yeni mantıkın (Viyana Ekolü) geliştiricilerinden biri olan ve üniversite islâhatı sırasında İstanbul'a getirilerek felsefe kürsüsünde yıllarca ders veren Hans Reihenbach «İlmî Felsefe» (1) adlı eserinde: «En kesin fizik kanunlarının bile ihtimâliyet fikrini dâvet ettikleri»ni ileri sürer. Reihenbach bir konferansında bu ihtimâliyet fikrini (2): «Buraya bir bomba yerleştirmem ve bir pistona basarak bombayı infilâk ettirmem tamamiyle fizikî bir olaydır. Fakat, ben burada ihtimâliyet fikrine uyarak, pistona basmamla bombanın patlaması arasındaki münasebeti şu şekilde formüle etmem gerekir: Ben pistona bastığım zaman

(1) İlmî Felsefe (La Philosophie Scientifique), Hilmi Ziya tercümesi.

(2) Üniversite Konferansları.

bir arıza olmadığı, teller birbirine değdiği ve bu değme hâli, bombayı patlatacak olan kapsüle kadar intikal edebildiği takdirde, bomba patlar», demek suretiyle, yâni bir takım şartları saran ihtimâliyetlerin bertaraf edilmesiyle gayeye ulaşılabileceğini anlatmak istemiştir.

Marx ve Engels, fakat daha fazla birincisi, kendi görüşlerine, bilhassa diyalektiklerine, tarihî maddecilik metodlarına fazla güvendiklerinden tahminlerinde durmadan yanılmışlardır. Moskova'daki «Marx - Engels Enstitüsü» tarafından yayınlanan bu iki adam arasındaki mektuplaşmaya göz atıldığı zaman, yanılmalar dolayısiyle ilmîlik iddiasının son derece acınacak bir hâle geldiği kolayca görülür. Marx, şüphesiz ki, sırf kendi arzusunu realite yerine koymak yüzünden, kendi tarihî maddecilik metoduna bağlandığı takdirde bile düşmeyeceği yanlış tahminlerin uçurumuna düşmekten kendisini kurtaramamıştır. Marx'dan iki yaş küçük olan (doğ. 1820) Engels, üstadından 12 yıl daha geç (1895) öldüğü halde, onun düştüğü, doktrinin ilmîliği iddiasına darbeler indiren tahmin hatâlarını düzeltmek lüzumunu duymamıştır. Marx, bahis konusu iddialarında, bir kaç kere «İhtilâlin yakın olduğunu», hattâ «köşe başında beklediğini, burjuvaların bundan habersiz» olduğunu ileri sürmüş, hattâ zaman zaman gün değilse bile ay tâyin etmiş ama onun büyük hareketler, ayaklanmalar diye vasıflandırarak beklediği olayların hiçbiriyle karşılaşılmamıştır.

Marx'ın ilmîlik iddiasiyle düştüğü hatâlar, hiç şüphesiz Ortaçağ felsefe ve düşüncesinin

tesirlerinden insan tefekkürünün ve zamanının felsefesinin tamamiyle kurtulamamış olmasında aranmalıdır. Nitekim, kendisinin Bonn'daki üniversite talebeliği sırasında devam ettiği «Aydınlar Kahvehanesi»nde daha ziyade kulaktan dolma (3) bilgilerle Hegel fesefesine, genellikle ruhçu olan Hegel diyalektiğine duyduğu hayranlık onun, sonradan bir tepki olarak değişik şeklini göreceğimiz doğmatizmin hâkimiyeti altında bulunduğunu bütün çıplaklığıyle ortaya koymaktadır. Marx da, Engels de, çağımızın, 20. asrın ilk çeyreğinde ve daha sonraki yıllarda insan düşüncesinde ve felsefe, dolayısiyle de ilimlerde, mantıkta meydana gelen büyük değişiklikleri yaşamamış ve bunları hayâl dahi edebilmiş değillerdir. Marx, elbette ki bir Einstein'in çıkıp ortaya «İzâfiyet», (rölativite) nazariyesini atacağını, Heisenberg, Schrodinger ve Faraday gibi fizikçilerin kâinat anlayışında büyük değişiklikler getireceklerini elbette bilemezdi. Yine Urbaine'in devrî sistemine (sistem periodik) yapılacak itirazlarla ve getirilecek yeniliklerle kimyada, hattâ Rieman ve Lobotschewsky'nin «muvaziler postulası»na karşı (4) itirazlar ve iddialarda bulunarak Euklid hendesesini üzerinde bir takım yeni görüşlerin öncüleri olacaklarında, bilhassa uzay üzerindeki bilgilerin şimdiki şekille-

(3) Léopold Schwartzschild, Karl Marx. İkinci, üçüncü bölümler.

(4) Gaston Bachelard, La Nouvelle Opinion Scientifiqeu, «Yeni İlmî Zihniyet» adiyle Ziya Somar tarafından dilimize çevrilmiştir.

rini alarak oraya yeni yeni ilim dalları çıkacağına elbette ihtimâl veremezdi.

Marx, doğmatik bir kafa yapısına sahipti. Ayrıca, hahamlardan ve hukukçulardan meydana gelen aile çevresi de bu kafa yapısını kuvvetlendirecek bir formasyonun savunucusu ve yayıcısıydı. Ayrıca, Marx'ın içinde yaşadığı ve bir çok alanlarda yeni gelişmeler getirdiği için Güzel Devir (La Belle Epoque), müsbet ilimlerde, sanatta, edebiyat ve mimâride şaşılacak ilerlemelerin kaydedilği bir dönemdi. Evvelce edinilen bilgiler, sanat çalışmaları bakımından Rönesans'ın asıl meyveleri alınıyordu. Bu gelişmeler, henüz büyük tecrübelerle hayâl kırıklıklarına sebep olmadıklarından şüpheciliğin hemen hiçbir çeşidi, o çağın insanlarının kafa ve gönüllerinde kendisine tesirli çıkışlar yapmakta üs olarak kullanabileceği bir yer bulamıyacaktı. Marx elbette ki, belirli aile çevresi ve kültür seviyesiyle çağın havasının dışına çıkamıyacaktı, böyle bir imkândan yoksundu.

Bütün bunlar gözönünde tutulunca, Marx'ın ilmîlik iddiasını ilmî veya felsefî bir temele dayandırmak mümkün değildir. Şüphesiz ki, Marx nazarında hayalî sosyalizm olarak vasıflandırılan Campanella'nın «Güneş Devleti»ndeki sosyalizm anlayışı Eflâtun'un Thomas Moros ve Owen'in sosyalizm anlayışları karşısında Marx'ın sosyalizmindeki ilmîlik esasta bir büyük fark meydana getirmemektedir. Aradaki fark, Marx'ın, Hegel diyalektiğini değiştirerek ve bu arada zamanının ekonomi ve tarih bilgisinden de yararlanarak geleceği ilmî yoldan bildiği, haber verdiği

iddiasından ibârettir. Bunun da yaşadığı, sistemini geliştirdiğine inandığı zamanlarda hiçbir suretle gerçekleşmediği, aksine olaylar tarafından sürekli olarak tenkit edildiği kendisi tarafından da müşahede edilmiştir. Ne var ki, Marx, Engels'le aralarındaki mektuplaşmalardan da anlaşılacağı üzere olayların kendi doktrini aleyhine çıkan yalanlamalarını, tekziplerini daima doktrini lehine yorumlamasını bilmiş, bu hususta şimdiki ilmî anlayışı değilse bile, zamanının şimdikiyle kıyaslanmayacak kadar geri seviyedeki ilmî anlayışına nisbeten uygun düşebilecek bir takım izahlara girişmiş, hiç değilse görünüşü kurtardığı zanniyle kendi kendisini avutmuştur. Kendi kendisini avutmuştur diyoruz. Bunun sebebi, o zamanlar, yâni doktrinini ve görüşlerini geliştirdiği sırada Marx geniş bir taraftar kütlesine sahip bulunmaktan uzak bulunmasıdır. Ayrıca, şurası da var ki, Marx'ın diyalektikten kuvvet alan (ilmîlik) iddiasına kendisi kesinlikle inanmış, kaani bulunmuş olsaydı, şüphesiz ki, hemen hepsi de başarısızlıkla sonuçlanan bir takım yeraltı faaliyetlerine lüzum duymayacak, bunlara ilmî sonuçların gerçekleşip ortaya çıkmasında sıhhatini tehlikeye sokacak, haysiyetini bahis konusu ettirecek teşebbüslerde bulunmak lüzumunu duymayacaktı. Ayrıca, bu teşebbüslerde ihtilâlci maksadı gizlemek için Marx'ın o zaman başvurduğu «sahte sancak», «âdiller birliği» gibi hileler de vardır. Mizaç olarak Marx'ın mücadeleciliğini ve diyalektiğin vaadettiği «proleterya ihtilâli»ni hızlandırmak düşüncesini kabul etsek bile, nihayet ilmin riyazî bir sonuç

sağlamlığı ile geleceğini bildirdiği bir sosyal düzen için bu derece çırpınmaması gerekirdi. Bundan da anlaşılmaktadır ki, Marx, şuuraltı ile yaptıklarının, (kapitalizmin tenkidi bir yana), ilmîlik bakımından suniliklerle (artifice) dolu olduğunun farkındaydı.

Görülüyor ki, Marx'ın kendi sosyalizmini yapışık gördüğü ilmîlik bir gerçek olmaktan tamamiyle uzaktır. Sadece, devrinin modasına uymaktan kurtulamadığını, bir ihtilâlci geçinmesine, öyle olduğunu iddia etmesine rağmen tam bir burjuva havasına kendisini kaptırdığını ortaya koymaktadır. Zaten, Marx mizacında ve onun yetişme tarzında (formasyon) bir mütefekkirin kendi devrinin sosyolojik bakımdan getirdiği ilmî havanın, genel davranışların dışına çıkması beklenemezdi. Bu açıdan bakıldığı zaman, son derece elverişsiz şartlar içindeki hayatiyle değilse, devrinin havası bakımından Marx'ın bir ihtilâlcinin kabul etmeğe aslâ yanaşmayacağı bir ölçüde konformist olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun için, ilmîlik iddiasını, doktrinin özelliğinden ziyade, devrinin havasından gelme bir vasıf, bir etiket olarak görmekte hatâ olmadığı kanaatini ileri sürenler önemli bir yanılma içine düşmüş sayılmayacaklardır.

İlmîlik iddiası karşısında şu hususu tekrar belirtelim ki, Marx, doktrinini geliştirdiği zaman, kendi ülkesinde tamamiyle yabancı olan Fransız sosyalistlerinin eserlerinden haberdar değildi. Bu bilgisizliği bir bakıma onun yararına *oldu*. Çünkü sosyalizmi onlarınki kadar nüanslı, ince farklara dikkat ederek ele alsaydı, ihtimâl dokt-

rin ve düşüncelerindeki doğmatik hava dağılacak, bununla beraber bu dağılan hava, doktrinin yalnız görünüşle yetinenler için son derece geçerli olan insicamlı görünüşten yoksun kalacaktı.

Marxizmin ilmîlik iddiası, onun temel görüşlerini alan, bilhassa «sınıf mücadelesi» anlayışını benimsemekle beraber, gerçekleştirme bakımından tamamiyle ayrı metodlarla ve ayrı bir zeminde harekete geçerek bir takım gerçekleştirmelerde bulunanlar tarafından benimsenmiş, gerçekleştirmeler inandırıcı olduklarından, bunların yanında ilmîlik iddiası ve etiketi büyük ölçüde gerçeklik görünüşü kazanmıştır. Gerçekleştirmelerin başarı olarak sahipleri bulunanlar da sırf bu güvenle ilmîlik yönüne dört elle sarılmaktan geri kalmamışlardır.

Nitekim, Marxizm açısından çok ayrı bir zemin üzerinde kazanılmış bir başarının sahibi olan Lenin doktrinin ilmîlik yönünü : «Biz Marxistler, kütle güçlerinin ve karşılıklı sınıf münasebetlerinin kesin tahlili yoluyla, kütle mücadelelerinin şu yahut bu biçiminin gayeye uygunluğunu tesbit edebilmekle her zaman övünürüz» demek suretiyle ne kadar tuttuğunu açığa vurmuştur. Oysa, 1905'de Lenin tarafından Bolşevikliğin kurulmasından sonra olayların kaydettiği gelişmeler tam bir tahlilden geçirildiği, 1924-1930 yılları arasında yer alan Stalin'in kapkara terör devri gözönünde tutulduğu, bunların sebepleri üzerine eğilindiği takdirde, Lenin'in «kütle mücadelelerinin şu veya bu biçiminin gayeye uygunluğunu tesbit edebilmekle her zaman

övürünüz» demesinin boş bir böbürlenme olduğu neticesine kolayca varabilirler. Buna rağmen, hattâ mücadelede düştüğü hatâları masûm insanlara kanlariyle ödetmesine rağmen, Stalin de, sırf ilmî bir doktrine bağlı olmanın gururunu duyabilmek için :

«Marxist - Leninist nazariyenin gücü, partinin her duruma uygun bir yönelme bulmasına, olayların birbirleriyle olan iç münasebetlerini anlamasına, bunların takibedecekleri yolu tahmin etmesine ve bunların şimdi nasıl ve ne istikamette gelişeceklerini görmesine yardımcı olmasındadır» demek suretiyle kendi başından geçen yaşanmış tecrübeleri kaale almayan bir hükme varmaktadır.

Marxizmin ilmîlik bakımından yanılmaları sadece Lenin, Stalin tecrübelerinde görülmekle kalmamaktadır. İspanya'daki iç savaş, Fransa'daki Halk Cephesi hareketinin başarısızlığı, Kızıl Çin, Küba, nihayet Şili'deki Allende denemeleri, insanlık için kendi çaplarında büyük facialarla neticelenmiş olmalarına rağmen doktrinin ilmîliği iddiasını savunanlar bu sabit fikir üzerinde esaslı değişikliğe gitmek lüzumunu duymamışlar, yine ilmî olduklarını iddia ettikleri, aslında safsatadan, sofizmadan başka bir şey olmayan izahlara dört elle sarılmakla yetinmişlerdir.

Aslında Marxizm ilmî, scientifique bir vasfa sahip olmaktan çok uzaktır. Bunu, olayların akışı şimdiye kadar kesin isbat sayılabilecek bir kesinlikle ortaya koymaktan geri kalmamışlardır. Türkiye'de Marxistler, olayların yalanladığı dokt-

rinin bu yönüne bir sabit fikir inadı içinde dört elle sarılmış görünmektedirler. Oysa, olaylar yalnız Marxizmin gerçekleştirilmesinin istendiği, bu maksatla sahneye konulduğu ülkelerde değil, Türkiye'de de Marxistlerin aleyhinde neticeler getirmiştir. Bunda hiç şüphesiz yalnız doktrinin ilmîlik yönünün değil, tatbikatçıların da geniş ölçüde bir ihtilâl romantizminin içine düşmelerinin payı vardır. Türkiye'deki tatbikatçılar şahsiyetleri bakımından dikkatle incelendikleri takdirde, bunların klinik tedavisine muhtaç ruh hastaları oldukları hakikati ile yüzyüze gelmek işten bile değildir.

Marxizme ilmî olarak görülen ve gösterilmek istenen yönün aslında kehânet karakteri (Mesianik) taşıdığını şimdi gelecek olan bölümde inceleyeceğiz.

3

□ marxizmin ilmilik iddiasının tenkidi

MARXİZMİN en yerinde ve gerçek ilmin ışığında tenkidini yapanlardan biri olan Nicolai Berdiaef, objektif bir tenkit metodu tatbik etmek suretiyle Marxizmin ilmî bir vasıf taşımaktan ziyade, yâni (scientifique) olmaktan ziyade, kehânetle içiçe bir durumda bulunduğunu, taraftarlarına (scientifique) görünenin aslında (messianique) bir karakter taşıdığını, bunun da doktrinin ayrılmaz vasfı olduğunu ileri sürmektedir. Böylece, Marx'ın ilmî yönüne bağlandıkları kanaat ve iddiasında olanlar aslında onun kehânete dayanan tarafına bağlanmış durumda bulunmaktadırlar. Marxizmin bu hüviyeti içinde ilim makyajından yararlanan bir hayâl mahsulü (fiction) olduğu söylenebilir.

Berdiaef şüphesiz ki, haklıdır. Zira Marxizm, bütünü içinde ele alındığı zaman tıpkı bir falcının gelecekten haber vermesi gibi, hep olacak şeylerden bahseder. Ayrıca, şartlı konuşmağı, hükümlerinde şartlı olmayı ve ihtimâliyet fikrine herhangi ölçüde yer vermeyi reddeder. Oysa, daha Marx'ın sağlığında Fransa ve Almanya'da görülen sosyal değişikliklerin hemen hepsi, Marx'a ilmîlik görünüşü altında doğmatik olmanın, kehânéti (mesianizmi) tercih etmenin boşluğu hakkında uyarılarda bulunmuştur.

Unutulmamalıdır ki, Marxizmin ilmî yönü bulunduğu vehmine kapılma, sonunda sadece bir hayâl kırıklığı ile geçiştirilmemekte, bu binlerce, yüz binlerce insanın hayatına malolmaktadır.

Marxizm gerçek anlamında, asıl tarifi içinde ilmîlikten mahrum bulunduğu için, zafere ulaştığı söylenilen yerlerde bile sadece isimden ibârettir. Marx'ın doktrin olarak proleterya ihtilâlinin gerçekleşeceğini söylediği yerlerden hemen hiçbir böyle bir şeye sahne olmamıştır. Her şeyden evvel diyalektiğin hükmünü icra etmesi, tesirini göstermesi bakımından proleterya diktatoryasının ileri endüstri ülkelerinde görülmesi gerekirdi. Marx'ın yaşadığı devirde bunun İngiltere olacağı söylenebilirdi. Fakat, ne o zaman ne daha sonraları, Marxizmle ilgili hemen hiçbir şey ileri endüstri ülkelerinde gerçekleşmedi. Bütünüyle değil, bir bölümüyle de olsun gerçekleşebilmek şansına kavuşamadı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında büyük ölçüde endüstrileşmiş, üstelik yenilgiye de uğramış meselâ Almanya gibi ülkelerde, savaş ihtilâlinin yerine zemini

hazırlamış sayılarak, diyalektiğin hükmünü göstermesi ve yürütmesi için her şey hazırdı. Fakat, Marx'ın işaret ettiği ve herkesin onun anladığı mânâdaki değişiklik için hazır gördüğü Almanya ve diğer ülkelerde beklenilen, doktrinin bir kehânet olarak bildirdiği şey olmadı.

Rus ihtilâli, ne kadar gayret edilirse edilsin Marxist bir değişiklik şeklinde gösterilmeyecektir. Çünkü Rusya, endüstrileşmeğe başlamış olmakla beraber, bir endüstri ülkesi olmaktan uzaktır. Diyalektik bakımından da, burada belirli kuvvetlerin yine belirli devreler halinde tesirlerini göstermeleri bahis konusu olamazdı. Bu, çok açık bir gerçek olduğu halde tamamiyle tersi düşünülmüş, ihtilâli yürütenler, Marxizmin olacakları bildiren tarafının emrinde hareket ettikleri saplantısı içinde kendilerinde olağanüstü kudretler vehmetmek hatasına kolayca düşmüşlerdir. Bu da, onların olayları Marxizmin kehânet yönü içinde oldukları halde, ilmî imiş gibi yorumlamalarına oyl açmış, doktrinin zaferi için milyonlarca insanın hayatına kıymakta hiçbir mahzur görmemeleri neticesini getirmiştir.

Ayrıca, günümüzde Marxizmin, kendi öz anlayışı bir yana, bazıları birbirine karşı tavır takınmış, hattâ işi birbirini kınamağa kadar vardıran toplumlarda uygulanma imkânı bulmuştur. Sovyetler Birliği, Çin, Küba, Yugoslavya gözönünde tutulunca, Marxizmin kendi aslından uzaklaştırılmış şeklinin bile uygulamada ne kadar değişikliğe uğradığı, bu ülkelerin birbirlerini rövizyonizmle, «saptırmacılıkla» suçlamalariyle meydandadır.

Böyle olunca, bu halin Marx'ın doktrinindeki «ilmîlik»le ne dereceye kadar bağdaşabileceği sorulmağa değer. Yâni, daha açıkcası, uygulamada birbirlerini, doktrini aslından «saptırmak»la suçlayanların uyguladıkları sistemle Marxizm arasında bir benzerlik, hatta ilmî bakımdan bir «aynîlik» kurmak hemen hemen imkânsızdır. Aralarında çıkan anlaşmazlıktan sonra, tıpkı katolik-ortodoks çatışmasının hıristiyanlığı Şarkî ve Garbî Roma'da ikiye ayırması gibi, komünizmi de Moskova ve Pekin olarak iki Papalık makamına bölen Sovyet Rusya da, Kızıl Çinde doktrinin gerçek temsilcileri oldukları iddiasını sadece kendi halklarını ve dünyada kendilerine bağlananları aldatmak için ileri sürmektedirler.

Bununla beraber, Marx'ın kendisinin bilhassa belirttiği kapitalist sistemin, endüstrinin en ileri olduğu ülkelerde değil de geri ziraat ülkelerinde gerçekleşme şansı bulabilmesi sebepsiz değildir. Zira kapitalizm, kendi zaaflarını anlamış ve karşılığında bir takım tedbirler getirmiştir. İngiliz yazarı ve düşünürü Aldouse Huxley'in, Amerika'da proleterlere : «Marx'ın proleterleri neredesiniz?» diye seslendiği zaman onlardan : «Cadillac ve Buick marka arabalarda geziyoruz, bir çok ticarî ve endüstri kuruluşlarında ortağız» karşılığını almasında ne kadar mübalağa payı bulunursa bulunsun, aşağı yukarı aynı ölçüde bir gerçek payı bulunmadığını hemen hiç kimse kolay kolay söyleyemez. Bu değişiklik nasıl olmuştur? Sosyal sigortaların, sosyal adalet düşünce uygulaması sonucu, kapita-

list sistemin yaşadığı ülkelerde proleterleri, hele Marx'ın model aldığı 19. asır proleterlerini derinden değiştirdiği, konforun yaygınlaşmasının bu değişmede büyük rolü bulunduğu bir gerçektir.

Demek ki, böylece, Marx'ın kehânetlerinin mutlaka gerçekleşeceğini bir umacı uyarmasiyle ikide bir tekrarladığı «kaçınılmaz»lık pekâlâ «kaçınılabilir» hale getirilmiştir.

Marx'ın kaçınılmaz (inévitable) dediği hal, önleyici ihtimâliyet unsurları ortadan kaldırılmak şartiyle ancak ilim kanunları için bahis konusudur. Ama görülüyor ki, ihtilâlci sosyalizm doktrininde (mutlaka) olacağı, insanlığın karşılaşmaktan kurtulamıyacağı şeyler alınan bazı tedbirlerle, biraz evvel işaret ettiğimiz gibi kolayca «kaçınılabilir», yâni «évitable» bir nitelik içine alınıvermektedir. Bu, hiç şüphesiz ilim karşısında Marx'ın ilmîlik iddialarını bir anda hükümsüz iddialar, adetâ lâf kalabalığı niteliğine ir'câ edivermektedir. İlim kanunlarının hiçbirinde şartlar yerine getirilmedikçe böyle bir «geçerlik»den düşme haliyle karşılaşmak mümkün değildir. Müsbet ilimlerde, bunların kanunlarında «kaçınılmazlık» vasfı «mutlak»tır, mânevî ilimlerde, bu vasıf, belirtilen şartların yerine getirilmesiyle «mutlak», kesin, yani «kaçınılmaz» hale gelir. Marx'ın diyalektiği kesindir: Bir sistem aynı zamanda kendisini çürütüp ortadan kaldıracak anti-tezini de ihtiva eder ve bu önüne geçilmez, kaçınılması imkânsız bir durumdur. Marx, Hegel'in diyalektiğini alırken, onda olayları değiştiren «mutlak şey», «kaadiri mutlak

şey» yerine, bir sistemi değiştirecek olan, o sistemin ihtiva ettiği «kaçınılmaz» şeyi koymuştur.

Şüphesiz ki, bir ilim kanunu, sadece iddia etmek ve kanun biçiminde bir şeyler söylenip bunun mutlaka hükmünü yürüteceğini söylemekle teşekkül edemez. İlmîliğin geçerli şartları mevcut olmayınca, Marxizmde görülen aksaklıklar, asıl bunlar kaçınılmaz bir şekilde kendilerini açığa vururlar.

Marxizmin, doktrinin bir kanun düzenliliği ile her toplumda geçerli olamayışının başlıca sebeplerinden biri, Marx'ın kendisine karşı olanların yeterince belirtmedikleri «eklektik» yâni «devşirme» yönüdür. Bilindiği gibi, değişik felsefe sistemlerin veya ekonomi nazariyelerinin beğenilen, birbirleriyle bir dereceye kadar çatışmayacaklarına hükmedilen tarafları alınarak bir doktrin meydana getirilebilir. Fakat, bu doktrin, devşirmecilikten (compilation) yola çıktığı için elektrik bir nitelikten öteye gidemez. İşte Marxizmde, Marx'ın muarızlarının, ona karşı çıkanların yeterince belirtmedikleri husus budur. Gerçekte ise, Marxizmin bütün sapmalarının, ilmî değerden yoksun oluşunun bütün sebepleri onun bu niteliğinin içinde yatmaktadır. Bilindiği gibi Marx devşirmecilikte doktrininin maddeciliğini Fuerbach'dan almıştır. Diyalektik ise, herhangi bir sahiplik hakkı dâvâsına ihtiyaç duyulmayacak bir kesinlikle Hegel'in malıdır. Kapitalist düzenin haksızlık düzeni olduğunun isbatına yarayan ve ihtilâlin tahrikçilik sebebi sayılan «kıymet», «artık değer - plus value» nazari-

yesi ise Ricardo'ya aittir. İşte, fazlasiyle orijinal olduğu iddia edilen Marx, Marxizm, sistemi meydana getiren bütün parçaları dikkatle, unsur unsur gözden geçirilmediği için böylesine bir orijinal sayma hatasına düşülmektedir.

Gerçekte, Marx, bir takım değiştirme yolları ile, yahut başka bir değişle hedefinin ihtiva ettiği değişik görünüşle aldıklarına ayrı bir anlam katmak, eklemek yolunda hiç çaba harcamamış sayılamaz. Ne var ki, kinle, psikolojik yetersizliklerin yüreklerini doldurduğu ihtiraslarla ve bilhassa bütün cemiyetleri yıkmayı başlıca gaye bilen dünya yahudi teşkilâtı Siyonizmin emrinde hareket edenlerin dışında, Batı ilmî kafasına Marx kendi dâvâsına yatırmağa muvaffak olamamıştır.

Marx kırk yaşından sonra ekonomi ilmiyle ilgilenmiş, bu da meselâ ekonomik sistemde iflâs bayrağını çekmeden önce, bilhassa kapitalist sistemde, ne kadar kurtarıcı çare bulunduğunu bilmesine, araştırdıktan sonra tam bir karara varmasına engel olmuştur.

Ayrıca, Marx'ın uygulamada tam doktrin —bu kırık dökük haliyle— ve teori olarak yer alamamasının başlıca sebeplerinden bir diğeri de, felsefe doktoru olmasına rağmen, insanı, delillerini vermek lüzumunu da duymadan maddenin emrinde kımıldayan ve sadece hazım cihazından ibaret bir yaratık olarak ele almasıdır. Her şeyden önce Marx, bütün mânevî değerlerden soyarak ele aldığı insan imajı, çağımızın insanına sevimli gelmemektedir. Tabiî, bu ürkütücülük, geri kalmış ülkelerde yalnız karnı-

nın doyurulmasını bekleyen insanların gözlerine bütün çıplaklığı ile görünmemektedir. Bu mânevî değerler ve medeniyet anlayışı bakımından Marx'ın uygulama imkânı bulamaması bakımından ayrıca incelenmeğe değer.

Marx eğer çağımızda yaşasaydı, entansif ziraatin hüküm sürdüğü geri kalmış ülkelerde köylülerin ve kafaları bunlarınkinden fazla farklı olmayan liderlerinin kendi doktrinini benimsediklerini görseydi, bundan kesinlikle bir şaşkınlık ve yadırgama duyardı. Çünkü teori ve doktrinini her bakımdan gelişmiş ülkeler için meydana getirmiş olması bir yana, köylüleri hiç sevmezdi. Engels'e yazdığı bir mektupta onlara açıktan açığa ve hiçbir imâya lüzum görmeksizin «medeniyet barbarları» demek suretiyle bu duygusunu hakaret olduğundan kimsenin şüphe edemiyeceği bir belirginlikle açığa vurmaktan geri kalmamıştı.

Evet günümüzde Marxizm, ancak geri kalmış ziraat ülkelerinde tatbik edilme imkânı ve alanı bulabilmektedir. Bunun çeşitli sebepleri yanında, bu ülkeler insanlarının henüz zekânın karşılıklı olarak geliştirdiği ve geliştiği medeniyet ve insan anlayışı seviyesine ulaşamamış olmalarının büyük bir rol oynadığı, önemli payı bulunduğu bir gerçektir. Marxim, zaten münakaşalı ve sallantılı olan felsefî, ekonomik temelleri bir yana, en son tahlilde sömürünün tenkidine, sıkıcı gelen cemiyet içindeki mertebeler silsilesi sisteminin parçalanıp atılmasına ircâ edilebilir. Bu husus, her şeyden evvel, çağdaş ilimlerin beslediği bir kafa yapısından, formos-

yonundan yoksun bulunan liderlerin anlayışlarına kolay geldiği, bir elverişliliğe sahip bulunduğu gibi, izah bakımından, slogan haline getirilmek bakımından da sayıp dökülemiyecek kadar çok yatkınlıklar getirmektedir.

Çağının medeniyet seviyesine tam mânâsiyle oturmuş insan, Marxizmin, meseleleri sadece sömürülmek açısından ve insanı yalnız madde yönüyle ele almasına karşı çıkmaktadır. Eğer bu karşı çıkma olmasaydı, yani gelişmiş insanların büyük çoğunluğunda insanın mânâsı Marx'ın anladığı şekilde, alabildiğine basite ve maddeye ir'câ edilmiş bir görünüş, bir anlayış içinde ele alınsaydı, Marx'ın ilmî adını taktığı ihtilâlci sosyalizmin her şeyi devirerek üstün gelmesi işten bile olmayacaktı. Dikkat edilirse, Marxizm, dünyanın hemen hiçbir ülkesinde Marx'ın doktrin olarak sistemleştirdiği şartlar içinde hâkimiyetini kuramamıştır. Meselâ, bu gerçekleşmelerde Marx'ın öngördüğü sosyal-ekonomik şartların hiçbiri yaşanmamış, hattâ bunların geleceklerinin işareti bile belirmemiştir. Ortada ne kapital, yani sermaye, ne de sermaye terakümü vardır. İşte, bu ülkelerdeki liderler, aslında kendilerinden gayrı kimselerin elinde bulunan iktidar tekeline, inhisarına karşı çıkıp o belirli iktidarı ele geçirmekten başka bir şey yapmadıkları halde, gerçekleştirdikleri isyan hareketine Marxizm adını takmışlardır. Tabiî, bunda Marxizmin son derece basite ir'câ edilmiş unsurlarından yararlandıklarının itirafı vardır.

İşte bu liderler, birbirlerini doktrinden sapmakla «revizyonist» olmakla suçlamaktadırlar. Aslında hiçbirinin Marxizmle yakın bir münasebetleri yoktur. Bu çeşit iddialara kalkışmaları, kendi boşluklarını bilmenin ve bunun telâfisine çalışmanın zarureti ile izah edilebilir. Yoksa, Mao'nun kalkıp Kremlin idarecilerine bir takım doktrin suçlamaları ile karşı çıkması, Moskova'nın da ona aşağı yukarı aynı suçlamalarla karşılık vermesi doktrin bakımından herhangi bir mânâ taşımamaktadır.

20. asırda Marxist doktrini uygulamak üzere harekete geçtiklerini iddia eden liderleri yakından incelediğiniz takdirde, bunların hareketlerinin ve fikirlerinin aksiyon içinde Marxizmle ilgili bir tarafını bulmak, bütün zorlamalara rağmen mümkün değildir. Bunların hepsi isyan olarak vasıflandırılabilir. Ancak, bunlar başarıya ulaştıktan sonra, hareketlerinin felsefî bir temelden yoksun kalmasını istemedikleri̇nden, böyle bir şeyden başardıkları işin ehemmiyetsizliğine hükmedileceğini bildiklerinden, kendilerini Marxist ilân etmekte, doktrinden aldıkları bir takım terimleri kullanmakta, hatta bir takım kuruluşlara Marx'ın, Engels'in adlarını takmaktadırlar. Ayrıca, bu ihtilâllerin insan anlayışlarında Marx'ı bilerek veya bilmeyerek model almaları gerçekten dikkati çekmesi gereken bir husustur. Asrımızda gerçekleştirilen ve Marxçı olduklarını iddia eden bütün ihtilâllerde insan bir vasıta olarak ele alınmaktadır. Gerçekten de Marx, hiçbir eserinde ve görüşünde

insanı gaye olarak ele almamıştır. Ona göre, felsefe, uygulanması istenen, buna çalışılan felsefe gayedir. İnsan bu gayenin emrinde bir vasıtadan başka bir şey değildir.

Marxizmin ilmîlik yönünden en büyük noksanlarından biri ve başlıcası diyalektiğin, yani gelişmenin olay ve insanlarla, sistemle ilgili yön olarak, proleterya diktatoryasının kurulmasından sonra takılıp kalmasıdır. Yani, proleterya diktatoryası gerçekleştikten sonra, her şey, mücerred bir mekân içinde bulunuyormuşcasına durmakta, diyalektiğin başlıca şartı olan hiç durmadan işleme ve yeni şekil vermeler birden kayboluvermektedir.

Diyalektiğin asıl sahibi olan Heraklit'in hiç durmadan aktığını ve sularının daima yenilendiğini, bunun için de «Aynı nehirde iki kere yıkanamazsın» dediği akış, Marx'ın diyalektiğinde belirli bir gerçekleşme safhasından sonra dünyanın sonu gelmişcesine fücceten durmaktadır. Böylece Marxizm, insanı yalnız felsefenin emrinde bir vasıta olmağa değil, aynı zamanda diyalektikteki kopma ile istikbal bakımından tam bir ümitsizliğe mahkûm etmektedir. Bu bakımdan Markçı Komünistlerin işçilere türlü yokluklar ve beceriksizlikler, bilgisizlikler içinde vaadetmek lütfunda bulundukları koskoca yarınlar koskoca bir «hiç»ten başka ele alınabilecek bir mânâ taşımamaktadırlar.

İşte Türkiye'mizde Marxçı sosyalist, ilmî sosyalizm taraftarı geçinen ve görünmeğe çalışanlar, aslında böylesine bir boşluğu Türk cemiyetine teklif etme durumunda bulunmaktadır-

lar. Türk milleti, köklü medeniyetlerin taşıyıcı ve temsilcisi olarak, yapılmak isteneni ve getirilmek istenen sistemi çok iyi bildiğinden ve bu sistem içinde kendi geleceğinin alacağı şeklin şuura yakın sezgisine sahip bulunduğundan, bu yolda yapılan telkin ve tekliflere kesinlikle karşı çıkmaktadır. Böyle bir sistemin getirilmesinde ve halkımızda buna karşı gösterilen direnmeleri, nefret derecesine varan itmeleri bundan sonraki bölümlerde inceleyeceğiz. Bu bölüme son vermeden önce şu kadarını belirtelim ki, Türkiye'de yapacakları harekete Marxist anlayışla bir ilmîlik görünüşü kazandırmağa kalkışanlar, kültür seviyeleri, kafa yapıları ve medeniyet anlayışları bakımından geri ziraat ülkelerindeki liderlerden müsbet mânâda daha farklı olmaktan çok uzaktırlar. Bizdekiler de, oradakiler gibi, doktrindeki maddeci güçlerin itişinde göründükleri halde, kendi marazî psikolojilerinin tesiri altında davranışlarını sürdürmektedirler. Hattâ, bu ihtilâlci görünüşlerinin temelinde psikolojik noksanları, hattâ sakatlıkları yatmaktadır.

İlerideki bölümlerde gerektikçe bu noktaya da dokunmaktan geri kalmayacağız. Böylece, girişilen hareketler bütün yönleriyle belirtilmek imkânına kavuşmuş olacaklardır.

4

□ türkiye'de sosyalizmin tarihçesi

A. CERRAHOĞLU, **«Türkiye'de Sosyalizm (1848 - 1925)»** kitabında Türkiye'de Karl Marx ile ilgili ilk neşriyatın İttihatçıların Maliye Nazırı Cavit Bey tarafından yapıldığını söylemektedir. Şöyle diyor Cerrahoğlu :

— «Bizde, Karl Marx'ın çok kısa, fakat derli toplu sayılabilecek ilk biyografisini Cavit Bey vermişti. **«İlm-i İktisat»** adlı dört ciltlik eserinde liberal ve sömürgeci Batı burjuva ekonomistlerinin eserlerinden ilham alarak, teori alanına çıkan ve Marx'a karşı açıktan açığa yürüyen ilk kalem savaşçısı da odur.»

— «19'ncu yüzyılda, Marx'ın portresi, bizde, haydut ve eşkiya biçiminde sunulmuştu. Bu

itibarla, Mehmet Cavit Bey, yeni bir merhaleyi temsil ediyordu. Mehmet Cavit, İkinci Meşrutiyetten sonra, İttihatçıların ön safında siyasi rol oynayan ve gerek Mebusan Meclisinde gerekse basında antisosyalist bayrağı bir an bile omuzundan bırakmayan ünlü Maliye Nazırı Cavit Beydir.»

Maliye Nazırı Cavit Bey, İlm-i İktisat adlı dört ciltlik eserinde Marksizmle ilgili görüşlerini şöyle anlatmaktadır :

— «Herhangi bir toplumda olursa olsun, servet kişiler arasında eşit olarak bölüştürülmemiştir. Bazıları pek zengin, bazıları pek fakir olur, bazıları orta bir derecede bulunur. Doğuştan yüreği yufka olanlar bu hâle merhametle bakmışlar, insanın mutluluğunu sağlamak için kendilerince isabetli bir takım tedbirler tavsiye etmişlerdir. Ütopistlerin esas meslekleri, doktrinleri bir ise de, pratikte ve uygulamada, birçok sınıflara ayrılıyorlar. Esas maksatları, politik ekonominin bütün gücüyle reddetmeye uğraştığı şu üç maddeden ibarettir :

Üretim yapanların :

a) özgürlüğünü,
b) sorumluluğunu ve
c) özel teşebbüslerini azaltmak.

Ütopistlerin bir kısmı mülkiyet hakkını kabul etmiyor. Bir kısmı, arazi rantı denilen şey hükûmetin olsun, diyor. Bazıları, rekabetin kaldırılmasını istiyor. Bazıları, servetin birikmesine vasıta olduğu için naktin, paranın kaldırılmasını istiyor. Başkaları da, endüstri ve tica-

retten doğan menfaatların meşru olmadığını iddiaya kadar varıyor.... Karl Marx, kendinden önce gelenlerin hepsinin şöhretlerini gölgede bırakmıştır. Vèhim çemberinden bilgi çemberine kesin olarak geçişe sebep olmuştur. Karl Marx, sermaye adlı eseri ile asrın en büyük düşünürleri arasına alınmıştır. Adam Smith'in eserinden sonra, politik ekonomide bu kadar gürültü koparmış bir eser yayınlanmamıştır. Karl Marx'ın üç temel fikri var :

1 — Siyasî, kanunî, dinî ve edebî olayların tümü ekonomik faktörlerin etkisi altındadır.

2 — İnsan cemiyeti zaruri bir gelişme yasasına tabidir. Bu yasaya karşı gelmek faydasızdır. Bu yasa, buyruğun mutlaka yürüterek toplumun biçimini değiştirir. İslâh eyler.

3 — Bu ekonomik gelişmenin mihveri servet istihsali için kullanılan âlettir, araçtır. Bu araç durmadan değişir. Nihayet bir hadde gelir ki, geçmişteki safhalarından biri üzerine kurulmuş olup hâlâ ayakta duran ekonomi biçimi ile aralarında hiçbir ilişik kalmaz. Bu halde bu ekonomi biçimini değiştirmelidir. Çünkü varlık sebebi kalmamıştır.... Karl Marx, bu mülâhazalara dayanarak, Avrupa'da şimdiki ekonomi biçiminin çökeceğini, servet istihsal vasıtaları ile toprağın ortak malı olacağını iddia etmiştir.... Halbuki, servetin, her zenginliğin temeli iş ve çalışma değildir. Ütopistlerin en büyük hataları da işte budur. Sanıyorlar ki, zenginlik emekten doğar. Bundan yanlış bir fikir olamaz. Mev-

cut servetin büyük bir kısmının kaynağı ve kökü keşif ve icat ile mecz ve terkip fikirleridir. Kapital, bu fikirler ile, emeğe üstün bir faktördür. İş ve emek, servet üretiminde, önemli ve gerekli bir unsur olmakla beraber bu önem tâli derecede kalır. Gelenek ile keşif ve icat sermayeye bağlıdır, sermayeyi vücuda getirir, canlandırır ve sonra yine sermaye vasıtasıyla meydana gelir. Bu unsur emeğe pek üstündür. Bu olmasaydı iş kısır kalırdı.»

Cavit Bey, Marksizmin bünyesindeki çelişkiyi ve yanlış değerlendirmeyi sezmiş, fakat çok açık şekilde izah edememiştir. Fakat, sadece sermayenin kazanca yol açmadığını, kârı da emeğin sağlamadığını ifade edebilmiş, aradaki faktörleri, **ki Marx bunları yok farzeder,** keşif, icat, mecz ve terkip mefhumları ile izah etmeye çalışmıştır.

Cavit Bey'in bu eleştirilerinden başka Türkiye'de sosyalizm ve komünizm konusunda ikinci bir neşriyat da Azimzade Refik Bey'in, **«Tenbihül ifham İlâ Metalibül Hayatül İçtimaiyyet-i vel İslâm»** adlı eseridir. Eserinin takdiminde **«Şam üdebasından ve Mısır'ın felsefeyi diniye ûlemasından»** olarak tanıtılan Azimzade Refik Beyin bu eseri **Kavâm-ı İslâm** adı ile İzmirli Hocaefendizade Mehmet Übeydullah tarafından Türkçeye çevrilmiş ve 1324'te Mısır'da basılmıştı (1908).

Azimzade, İslâmiyet ile sosyalizm arasındaki ilişkiyi veya çatışmayı derinlemesine inceleyen, bugün için de geçerli hükümler çıkaran,

belki de ilk ilim adamıdır. Özetle şunları söylemektedir :

— «Toplumda ihtiyaçların çoğalması ile çeşitli tabakaların çıkarları başka başka olur ve çatışma çoğalır. Yeni yeni bir takım güçlükler doğar. Çalışmayan ve zenginlere karşı rekabetten âciz kalan aşağı tabakalardaki mutluluk talihsizliğe ve felâkete döner. Bundan da büyüğün küçüğe musallat olması, kuvvetlinin zayıfı ezmesi tehlikesi doğar. Bu tehlikeli hâl adli yasaları bozar ve toplum düzenini altüst eder. İşte, asrımızda Avrupa'da zuhur eden bu önemli güçlükler, sosyal mesele veya işçi meselesi denilen şeylerdir.»

— «Çözüm yoluna gelince, burada fikirler ve görüşler çeşitlidir. Bu meselenin çözümü için, görüşleri birbirine aykırı pek çok siyasi mezhepler, politik doktrinler meydana çıkmıştır.»

Azimzade, bundan sonra bu çeşitli görüşleri sıralamaktadır :

— «Çeşitli partilerden biri sosyalist denilen iştirakkiyyun'dur. Bu partinin görüşüne göre, işçinin nekbeti ve felâketi kapitalistlerin ellerindeki sermayeye müstakil olarak malik olmalarından ve diledikleri gibi tasarruf etmelerinden doğmaktadır. Oysa, bu sermaye umumun yani işçinin emeğinden meydana gelip birikmektedir. Bundan ötürü, kapitalin bir kişiye bırakılmayıp umuma dağıtılması gerekirmiş. Sosyalistler işte bu dâvâyı doktrinlerine temel yaparak, bunun hakka uygun olduğunu isbat için, ikinci derecede delillerle, işçi sınıfları arasında

bu doktrinin yayılmasına çalışırlar. Biricik arzuları, bu suretle, ahalinin çoğunluğunu kazanıp, üyelerinin tamamı bu doktrine bağlı kişilerden meydana gelen bir hükûmet kurmak ve umumî servetin hâsıl edeceği kazancı halk arasında eşit olarak bölüşmektir. Sosyalistlere göre umumun mutlu olması için tek çıkar yol budur. Sosyalistlerin bu konuda son derecede karışık bir takım nazariyeleri vardır ki, biz bu nazariyelerden, şu kimsenin geçmediği yolun o bilinmeyen mutluluğa insanı nasıl ulaştırabileceğini bir türlü anlayamadık.»

Azimzade, daha sonra anarşist ve nihilistleri anlatmaktadır :

— «Bu partilerden biri de anarşist denilen fevzaviyyun'dur. Bunlar sermaye ve kâr bahsinde sosyalistlerle müttefiktirler. Yalnız maksada ve amaca, sosyalistler gibi doktrinlerini ve metodlarını yayarak değil, fesat ve ihtilâl ile, yakarak, yıkarak ulaşmak ve mevcut hükûmetleri cehennemi vasıtalarla, altüst etmek isterler. Bir de nihilist adını alan ademiyyun'lar vardır. Bunlar mevcut hâl ve şartları beğenmezler. Umumî mutluluğun ancak herşeyi temelinden yıkmakla mümkün olacağına inanırlar.»

Azimzade'nin sosyalist meslekleri tesbit ve reddettikten sonra çözüm olarak tavsiye ettiği tek yol islâmiyettir. Şöyle diyor : (*)

— «Doğru olan herşey islâmiyette vardır. Asrımızın filozoflarını ihtilâfa düşüren meseleleri, akıl dini olan islâmiyet çoktan çözmüş bu-

(*) Bu metin, orijinalinden aynen alınmıştır.

lunmaktadır.... İslâm dini, gerek servetten, gerek emval ve emtiadan ve gerekse irad ve akardan ellerinde bulunan şeye müstakil olarak ve iştiraksiz mâlikiyet hakkını tasdik etmiştir. Fakat kazançtan servet sahibine bir hak ayırdıktan sonra, bir kısmını topluma ayırmıştır ki, bu kısım, belli miktarlar suretinde, ya toplum fertlerinden bir takımına bölüştürülür yahut umumi menfaat adına bir cihete harcanır ve ayrılır.... Müslüman toplumunda, umumî topluluk umumun gücüyle meydana gelir. Müslümanlar, birbirlerine sevgi hususunda, bir vücuda benzerler ki, uzuvlarından biri acı duyarsa, öteki uzuvlar onu koruma için uykusuzluğa mahkûm ve mecbur olur. Tanrı, birçok âyetlerle, dünya için çalışmayı, rızık arkasında dolaşmayı emretmiştir. Kur'an, gideri gelire uyduranları övüyor. Hem israftan, hem imsaktan çekinmek gerek. Elini boynuna bağlama, yani bütün bütün imsak etme. Ve bütün bütün de açma ki meanet ve hasret içinde kalmayasın. Nefsini aşırı sevmemek başkasına ihsan etmek, hayırlı yollarda mal bezletmek gerek. Ey iman ehli, size nasip kıldığımız hayrattan, siz de, ahiret günü gelmeden başkalarına veriniz. Ettiğiniz hayır Tanrı katında kaybolmaz. Kim bir iyilik yaparsa daha iyisini bulur.... Yüreği iman cevherinden sıyrılan bir adam ye'se uğradığı gün, fesat yoluna saparak ya anarşist ve nihilist olup da, kendi aczinin öcünü başkasından almağa çalışacak veya onu yapamazsa, hayatın yorgunluğundan kurtulmak için kendine kıyacaktır. İslâmiyet ise insana daima umut verir, çalışmağa teşvik eder. İn-

sanı fesada iten hırsı yatıştırarak çalıştırmanın, çalışmayı bırakmadan kanaat ve ye'se kapılmadan sabr ettirmenin yolu böyle bulunur. Bir kavmin özgürlüğü, bu suretle teminat altına alınır. Her fert de böylece şahsi özgürlüğe kavuşur. Bu halde, bugünkü medeniyetin yetiştirdiği milletlerin şikâyetçi olduğu bozukluklarla, filozofların korkmakta oldukları vahim sonuçların zuhuruna mahal kalmaz. İslâmın hükmüne girenler tam eşitlik üzere yardıma kavuşurlar. Avrupalılar, memleket idaresinde adaleti arıyorsa da onlarda bu mücerret bir duygu ve arzudan ibaret kalıyor. Kuvveden fiile çıkamıyor. Fethettikleri ve sömürdükleri ülkelerde zulüm ve istibdatla iş görüyorlar. Doğu ülkeleriyle batılılar arasında düşmanlık doğuyor. Batı medeniyetinin idare biçimiyle İslâm dininin koyduğu adalet ve eşitlik kaideleri birbirine ne kadar uzak. İslâm dini, sosyal hayatın bütün kaidelerini kucaklıyor, maddî ve mânevî mutluluk yollarının hepsini gösteriyor. İslâm dini, şu medeniyet çağında, öteki ulusların aklen ve içtihat ile çıkarmaya çalıştıkları sosyal adaletin prensiplerini bağrında taşıyarak geldi. İlk müslümanlar bu kaidelere uydukları için İslâm topluluğu mesut oldu. İslâm dini maddi ve mânevî saadeti bir araya getirmiştir...»

Azîmzade bir an eski müslümanlarla yenilerini kıyaslamakta ve şöyle demektedir :

— «Bugünkü müslümanlar eski devirlerin müslümanları değildir. Batıl itikatlara saplanmışlardır. İslâm milletleri zillet ve meskenet içinde sürünmektedirler. Batılılar, maddî fenle-

re ve bilginlere önem vererek servet yığmışlar ve bizim cahilliğimiz yüzünden maddi bilgilerin verdiği güçle Doğu ülkelerini istilâ etmişlerdir. Batılılar birçok milletin boyunlarına kölelik zincirini takmışlardır.... Avrupa ulusları, boyundurukları altına giren müslümanların haklarını çiğnemektedir. Emperyalist sermayecilerin zulüm ve itisafından kaçanlar Osmanlı ülkesine göç ediyorlar. Kapitalist Avrupa uluslarında ve emperyalist Batıda insanlık duygularından en küçük iz bile bulamazsınız....»

□ Aynı yıllarda bir kitap

15 Kasım 1324 (1908) de Haydar Rifat Beyin bir kitabı yayınlanıyor: **«Beynelmilel İhtilâl Fırkaları»** adını taşıyan bu kitapta sosyalistler ve komünistler anlatılmakta ve kitabın sonunda Türkiye'de ilk defa olarak komünist manifestosunun özeti yayınlanmaktadır. Daha sonra öteki ülkelerdeki komünist ve sosyalist partiler tanıtılmaktadır.

□ Osmanlı Meclisinde sosyalizm tartışması

Türkiye'de sosyalizm konusunda en dikkate değer tartışma ilk defa 1908 Ağustosunda Meclis-i Mebusan'da cereyan etmiştir. Selânik Mebusu Dimitri Vlahof efendi, Teşviki Sanayi Layihası görüşülürken Avrupa ülkelerindeki vergi ve maliye meselelerini anlatmış, karşılaştırmalar yapmış, bu arada sosyal adalet ve sosyalizm meselelerine de temas etmiştir. Bütün

Meclisin dikkat ve ilgi ile takip ettiği bu uzun konuşmaya devrin Maliye Nazırı Cavit Bey cevap vermiştir. Bu arada Zohrap ve Vartkes efendilerin de konuşmalarını cevaplamıştır. Cavit Bey, bu konuşmaların temelinde sosyalizm mesleğini bulduğunu, kendisinin buna şiddetle aleyhtar olduğunu beyan ediyordu.

— «...Hiçbir hükûmetin vazifesi fertlerin servetleri arasında eşitlik sağlamak değildir. Bu, hükûmetin vazifesinden, selâhiyetinden külliyen hariç bir meseledir. Servet eşitliği meselesi sosyalizmin gayet çiçekli, gayet parlak, gayet aldatıcı bir takım hayalleridir ve öyle bir takım hayallerdir ki toplumda hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Böyle oluşu da bu toplum için gayet iyi olacaktır. Neden servetler arasında eşitlik olsun? Niçin? İnsanlar arasında eşitlik var mıdır ki servetler arasında olsun?. Acaba fıtrat herkesi Zohrap Efendi gibi bir zekâ ile yaratmış mıdır? Ve öyle yaratmış olsaydı Zohrap Efendinin zekâsının bir değeri kalır mıydı?...»

Daha sonra Cavit Bey şu enteresan fikirlerle muhaliflerine cevap yetiştirmeye çalışıyordu :

— «Sanayi taraftarı değilim. Bunu biliniz. Sözü söylerken bazı kelimelere çok önem veririm. Hiçbir zaman bu memlekette ileri gitmeyecek olan sanatları himaye gibi yapmacık bir vasıtaya ihtiyaç yoktur. Bunda ısrar ediyorum ve siz Zohrap Efendi, nasıl oluyor da sosyalist olduğunuz halde bunu tecviz ediyorsunuz? Himaye zenginlerde sosyalizm midir? Sosyalizm

fakirlerin himayesidir. İnsaf ediniz, rica ederim, İnsafiyyun diyordunuz. En küçük bir himayenin sonucu eşya fiatının pahalanmasını intaç eder. Herhangi bir memlekette bir maddenin fiatı pahalanırsa, o memlekette hayat güçleşir. Memlekete sokulacak eşyanın, sun'i vasıta ile, fiatlarını pahalılandırdığınız takdirde, memleketin yaşayışını güçlendireceksiniz ve bunun tepkisini bütün endüstride göreceksiniz. Bütün işçilerin mevkiini, bütün kalbinizle, kalbinizden taşan merhamet duygularıyla savunmak istediğiniz işçilerin mevkiini kötüleştireceksiniz. Çünkü üç kuruşa aldıkları şeyi dört kuruşa alacaklar ve bu suretle fazla bir kuruş verecekler. Himaye ettiğiniz her bir sınıfta, halktan aldığınız her bir vergi iki parçadan mürekkeptir. Birisi hazineye girer, birisi de düşman olduğunuz zenginlerin cebine. Sonuç olarak yarı vergilerin hükûmetin kasasına sokacaksınız, yarı vergileri de zenginlerin cebine. Görüyorsunuz ki ben sizden ziyade zenginlerin aleyhindeyim. Hakikatin taraftarı olmak gerekir, Zohrap Efendi. Ne zenginin taraftarı olmak gerekir, ne fakirin. Sizin pek güzel söylediğiniz gibi, siyasi mübareze vesaire hepsi ekonomik mübarezeden kaynak alır. Bütün devletlerin hayatı, bekası, menfaatı hepsi ekonomik çıkarlardadır. Bunu söylemek için bilgin olmaya ihtiyaç yoktur. Bu, herkesin bildiği bir gerçektir. Ben diyorum ki, en güçlü ulus, en muazzam millet mutlaka piyasaya en çeşitli eşya getiren, herşeyi istihsal eden, herşeyi yaparım iddiasında bulunan milletler değildir. Herhangi bir maddeyi öteki uluslardan

daha ucuz, daha uygun şartlarda uluslararası ekonomi alanına çıkaran milletlerdir....»

☐ **Bir başka kitap**

1911 yılında Ankara Vilâyet Matbaasında Dr. Refik Nevzat imzası ile **«Sosyalizm ve Rehber-i Amele»** adıyla bir kitap yayınlandı. Sosyalizm konusunda tarifler, izahlar ihtiva eden kitabın önsözünde, **«Türkiye'de sosyalist bir fırkanın kurulmasına engel olunmasından»** da yakınılmaktadır. Dr. Refik Nevzat, sosyalizmle ilgili olarak kitabında şunları söylüyor :

— «İşte, Fransızca bir kelime ki, Türkçe muadili Osmanlı dilinde yoktur. Yani, Fransızca olan bu kelimeyi Türkçeleşmiş itibar ile kabul edeceğiz. Lâkin gerçek mânâsını iyice anlamadan, öğrenmeden kabul etmekte mazuruz. Şemsettin Sami Bey, lûgatında sosyalizm kelimesini şöyle tarif ediyor : **İnsanlar arasında cemiyet ve umumi ortaklık kurarak dünya mallarını ve özellikle mülk ve servet maddelerini başka bir biçime sokmak amacıyla teşekkül etmiş bir tarik ve özel cemiyet»**

— «Fransızca olan bu kelime, bence sosyalist kelimesinden kök almaktadır. Sosyalist, insan toplumuna ait demektir. Sosyalizm kelimesi Avrupada hemen moda hükmündedir. Herkes bundan bahseder ve aklının erdiği derecede bu mesleği tenkide girişir. Hatta herkes iyi sosyalizmi kötüsünden ayırt etmeksizin sosyalistim der. Sosyalist demek sosyalizm tarafını tutan demektir.»

— «İşçinin yoksulluğundan müteessir olup, yoksulların talihsizliklerine karşı insanca güzel duygular taşıyan her adam sosyalist zümresine mensubum der. Bu da herkesce böyle tanınmıştır. Oysa esas mesele bu değildir. Şüphesiz her sosyalistin bir kalbi vardır. Lâkin sosyalist olmak için bir kalbe mâlik olmak yetmez. Her sosyalist, günümüzde mevcut olan eşitsizlikle adaletsizlikten dolayı isyan yoluna atılmış bir adam demektir.»

Refik Nevzat'a göre, «sınıf savaşlarını, sınıflar arasındaki mücadeleleri anlamak için ahalinin sınıflarını bilmek gerekir. Sınıfların sosyalistler tarafından icad edildiğini zannetmemeli. Bunun aksine, bu sınıflar, sosyalizm icad olunmazdan önce de vardı. Sınıflar, önemli endüstrinin zuhuru ile meydana çıkmıştır.» hükmünü şöyle bağlamaktadır :

— «Ne olursa olsun, biz eminiz ki, sosyalizm herkese bir şahsi mülk teminine sebep ve vasıta olacaktır.»

□ Türkiye'de ilk sosyalist fırkaları

Türkiye'de sosyalizmi temel fikir olarak alan ilk sosyalist siyasi hareket 1910 da kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası'dır. Fırkanın kuruluşu basın organı olan İştirak gazetesinin 1 Eylül 1910 tarihli 19 ncu nüshasında şu haberle kamuoyuna duyurulmuştur :

— «Maksad-ı tesisi gerek dahili ve harici bilûmum amelenin yekdiğeriyle münasebette bulunmasını temin ve avamın mevki-i siyasi ve iç-

timaisini ıslâh suretiyle bilcümle sermayederan cemiyetini bir Cemiyet-i Umumiye ve müşterekeye tahvil eylemek ve merkez-i umumisi şimdilik Nuruosmaniye'de Hürriyet Matbaası denilen maruf daire-i mahsusta olmak üzere Osmanlı Sosyalist Fırkası namıyla bir cemiyet teşkil edildiği ve keyfiyetin hükûmete ihbarıyla mukabilinde cemiyetler kanununun 6 ncı maddesine muvafık olduğuna ve hükûmetin tasdik-i resmisine iktiran eylediğine dair tasdikname ahz edilmiştir.»

Fırkanın kurucuları, İştirak Gazetesinin sahibi Hüseyin Hilmi **(Sosyalist Hilmi lakabıyla meşhur)**, Sosyalist gazetesinin sahibi Namık Hasan, Muahede Gazetesinin sahibi Pertev Tevfik, İnsaniyet Gazetesinin sahibi İbnil Tahir İsmail Faik, Medeniyet Gazetesinin sahibi Hamid Suphi ve gazeteci Baha Tevfik idiler.

Fırkanın halktan beklenen ilgiyi görmediği ve tesirsiz kaldığı bilinmektedir. Rıza Tevfik bunu şöyle izah ediyor :

— «Avrupa'da sosyalizm hakiki bir meseledir. Bizde ise ismi var, bahsi var, fakat hakikati yok. Çünkü içtimai hayatımızda böyle bir âmilin bilfiil tesirini hissetmiyoruz. Bir memlekette büyük ve merkezi bir takım endüstri teşkilâtı, büyük fabrikalar, muntazam ve mürettep bir işçi ordusu olmadıkça sosyalizm meselesi olmaz.»

Daha evvel bir kitabı dolayısıyla isminden bahsettiğimiz Dr. Refik Nevzat bu fırkanın Paris şubesini açmıştır. Pariste yayınlanan Beşeriyyet Gazetesi de bu fırkanın dışardaki organı idi.

Gazeteci Ahmet Samim'in ittihatçılar tarafından öldürülmesi üzerine özel bir nüsha neşrederek ittihatçıları suçlayan İştirak Gazetesi bu çıkışı üzerine kapatılmış, başta Hüseyin Hilmi olmak üzere fırka ileri gelenleri tevkif ve sürgün edilmiştir. Fırkanın Paris şubesi başkanı Refik Nevzat ise gıyabında idama mahkûm edilmiştir.

Osmanlı Sosyalist Fırkasından sonra ikinci sosyalist siyasi teşekkül Sosyal Demokrat Fırkası'dır. Ocak 1918 de kurulmuştur. Bu tarih, Lenin ve arkadaşlarının Bolşevik İhtilâlini gerçekleştirerek idareye el koymalarından üç ay sonraya rastlamaktadır.

Kurucuları, İttihat ve Terakki'den ayrılan Dr. Hasan Rıza, Cemil Arif, Yaver Tahsin ve emekli memur Habib Bey'lerdir. Fırkanın bir nâşiri efkârı yoktur. Yayınladıkları beyannamelerinde, Sosyal Demokrat Fırkasının beynelmilel sosyalist teşkilâta dahil olduğunu belirtmişlerdir. 1919 da yapılan seçime katılmamışlar, işçi, çiftçi ve küçük esnafı kendi lehlerinde teşkilâtlandırmak istemişlerse de başarı kazanamamışlardır. Fırka aynı zamanda İkinci Enternasyonale de bağlıdır. Refii Cevad Bey'in sahip ve başyazarı olduğu Alemdar Gazetesinde, Anti-sosyalist olarak bilinen Millî Ahrar Partisine katılacakları şeklinde çıkan bir haber üzerine Sosyal Demokrat Fırkası ilgilileri şu tekzibi yollamışlardır :

— «Sosyal Demokrat Fırkası, sosyalist bir fırka olmasına ve demokrasi esasatının tatbiki ile muvazzaf olmasına nazaran milliyetçi pren-

sipleri takip eden bir fırka ile temastan fayda ummamaktadır. Lütfen bu yalanın tashihini rica ederiz.»

☐ **Türkiye Sosyalist Fırkası**

Sayın İlhan Darendelioğlu, **«Türkiye'de Komünist Hareketleri»** adlı kitabında bu fırkanın kuruluş ve safahatını şöyle anlatmaktadır :

— «20 Şubat 1919 da İstanbul'un Sirkeci semtinde bir binanın alt katında kurulan Türkiye Sosyalist Fırkası'nın başında, 1910 yılında Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın kurucusu ve İştirak Gazetesinin sahibi Hüseyin Hilmi vardı... Fırka, İdrak adında bir de gazeye çıkarıyordu.... İdrak Gazetesinin 28 Nisan 1335 (1919) tarihli birinci sayısında yayınlanan fırkanın beyannamesinde aynen şöyle denmekte idi : «Bugün her yerde, veya hususiyetle memleketimizde sefalet ve felâket'i beşeriyye o kadar tezayüd etmiştir ki, buna kat'i ve seri bir çare bulmak lâzım gelir. Bu felâketi içtimaiyye, herşeyden evvel, cemiyeti hazirenin kabul ve tatbik ettiği usulü mülkiyet ve şekli iktisadiden mütevellittir. Biz bu kanaatle hareket ederek, adalet ve insaniyete mugayır olan hali hazır iktisadiyi tashih, tebdil etmek ve ancak vesaiti imâl ve istihsali içtimai bir hale irca suretiyle hayatı beşeri kabili tahammül bir hale ifrağ eylemek istiyoruz... Dini mübini İslâmda, sosyalizm esasatını sarahaten tesbit etmiş, Türk ananatı da birçok sosyalist fikirleri muhtevi bulunmuştur.... Faaliyetimizi, memleketin vaziyetini, muhitin

icabatını, halkın zihniyet ve şahsiyetini kaale alarak tanzim ve tesbit ettik....»

Sayın Darendelioğlu, Türkiye Sosyalist Fırkası beyannamesinin Marksist kültürün hususiyetlerini iyi bilenler tarafından hazırlandığını belirtmektedir ve, **«kaldı ki, o devrim maruf komünistleri Dr. Refik Nevzat, Sadrettin Celâl, Etem Nejat gibi kişiler, fırkanın önce perde gerisinde bulunmuşlar, daha sonra ise ön saflarında yer almışlardır»** demektedir.

Nitekim Dr. Refik Nevzat'la Şadrettin Celâl, 1919 seçimlerine Türkiye Sosyalist Fırkası adayı olarak katılmışlar, fakat kazanamamışlardır.

Fırkanın yayınladığı beyannamelerden birinden alacağımız şu paragraflar niyet ve tahriki çok belirli şekilde ortaya koymaktadır:

— «...Madem ki herşey çalışmakla meydana geliyor, madem ki kuvvet çalışanlardadır ve çalışanlar da biziz, reva mıdır ki bu kadar fakirlik ve zaruret çekelim? Biz bu zenginlikleri, bütün faydalı ve güzel şeyleri yapmak için kuvvet ve çaba harcıyorsak, bunun bir haysiyeti vardır. Oysa, yaptığımız şeylerin faydası çalışmayanlara pekçok ve bize, yani çalışanlara pek az dokunduğu gibi, insanlar arasında yerimiz, haysiyetimiz, değerimiz nisbeten pek azdır. Bizi hor görüyorlar.

Ey çalışanlar! Bu ağlanacak bir haldir. Cehalet zamanı çoktan geçti. Artık bilmek, anlamak zamanıdır. Çalışan hakkını nasıl alabilecek? Çalışan haysiyetini nasıl yükseltecek? Bu bir meseledir, sormak, öğrenmek, düşünmek ve uğraşmakla çözülür. Avrupa ve Amerika'da ça-

lışanlar, yani işçiler boş durmuyor. Günden güne daha güçlü, daha canlı olmak için her ne yapmak gerekirse yapıyor. Şimdi oralarda, işçinin umumi hayatta büyük bir önemi var. Hatta, işçi kuvvetinin pek ilerlemiş olduğu yerler de denilebilir ki, her ne yapılıyorsa işçinin çıkarına göre yapılıyor. Yalnız Doğu memleketlerinde ve özellikle burada, bizde, bulanık suda balık avlayan dalâverecilerden başka, herşey nasıl uyuyorsa, işçi hayatı da uyuşmuş kalmış.

— «Ben uyandım. Artık gözümü açtım. Avrupalı arkadaşlarımızdan pek geri olduğumuzu görüyorum. Siz de uyanınız! Etrafınıza bakınız. Elbirliği ile çalışmağa karar veriniz. Boş fikirlere önem vermeyiniz.

Dünyada yalnız iki mesele önemlidir :

1 — Ekmek Meselesi,

2 — Haysiyet Meselesi.

Sizin ekmeğiniz az, haysiyetiniz düşkündür. İşte buna bir son vermek için çalışınız. Hakikat iki kere iki dört eder gibi meydandadır. Bu broşürde okuduğunuz meseleleri müzakere ediniz. Öğüt isterseniz bilenlere baş vurunuz. Herhalde, zihniniz bu işle uğraşsın. Yüreğiniz yükselmek ve işçi hayatını beraberce yükseltmek aşkıyla çarpsın. Uyumayınız, ey çalışanlar. Ey emekçiler, uyumayın! Çünkü hak sizin, gelecek sizindir.»

1 Mayıs gününün Amele Bayramı olarak teklif ve kutlanması isteği de bu partiden gel-

miş, 1 Mayıs 1919 günü Amele Bayramı ilân edilmiştir.

Darendelioğlu fırkanın kapanışını şöyle anlatıyor :

— «Hüseyin Hilmi **(İştirakçi Hilmi)** 23 Mayıs - 6 Haziran 1920 tarihleri arasında, İstanbul'da büyük hâdise olan tramvay işçileri grevini tertipledi. Tramvay şirketi ile müzakereye oturan Hüseyin Hilmi, şirketten şahsi için büyük mali yardım kopardı. Ayrıca, grevden İngiliz işgal kuvvetleri de pek memnun oldukları için Hüseyin Hilmi'ye yardım ettiler. Artık, açıkça belli idi ki, Türkiye Sosyalist Fırkası, Umumi Reis Hüseyin Hilmi için bir geçim vasıtası olmuştu. Bunu hisseden partili arkadaşları birer birer ayrıldılar. Hüseyin Hilmi de bir gece yarısı Bozdoğan kemerinde, gerçek sebebi öğrenilmeyen bir şekilde öldürüldü. Hilmi'yi öldüren Haydar isimli biri katilin kendisi olduğunu ve namusuna tecavüz edildiği için öldürdüğünü söyledi.

Sosyalist Fırkası da böylece başsız kalıp dağıldı.»

□ Ahmet Emin Yalman ve Marksizm

Karl Marx'ın yüzüncü doğum yıldönümü dolayısiyle Vakit Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Bey, (Yalman) uzun bir yazı yayınlamıştı. Bu yazıyı, A. Cerrahoğlu'nun **«Türkiye'de Sosyalizm»** kitabından, kitap sahibinin Marksist yorumunu da aynen bırakarak naklediyoruz :

«Karl Marx'ın yüzüncü doğum yıldönümü (5 Mayıys 1918) münasebetiyle, **Vakit** Başyazarı Ahmet Emin (Yalman), «Sosyalizm ve İçtimaî Siyaset» başlığı altında bir yazı yayınlamıştı. Bu yazı, o tarihte, Ahmet Emin'in sosyalizm ve sosyal politika anlayışını yansıtmakta, —dehasını kabul ettiği— Marx'ı reddedebilmek için nasıl bir çaba harcadığını göstermektedir :

«Bugün meşhur Alman sosyalisti Karl Marx'ın yüzüncü doğum yıldönümüdür.. Yaşadığı sürece aralıksız takibata uğrayan, kendi memleketinde yaşamak imkânından mahrum edilen, Fransa'da ve diğer sığındığı memleketlerden kovulan Marx'ın hâtırası bugün dünyanın her tarafında, gerek fikrine iştirak edenler ve gerek etmiyenler tarafından saygı ile yâd edilecektir. Karl Marx'ın neşrettiği fikirlerin mahiyeti ve sonuçları ne olursa olsun, herhalde şurasına şüphe yoktur ki, Marx cihanın yetiştirdiği büyük dâhilerden biridir. Dünyanın her köşesinde milyonlarca işçi arasında yaşamak azim ve şevkini güçlendiren örgütün ortak temellerini Marx kurmuştur. Her memleketin sosyalistleri bu büyük Alman sosyalistine adetâ kutsî bir mevkii olan bir mürşit gözü ile bakarlar. O kadar ki, Karl Marx'ın ancak geniş ekonomi bilgisi olanlar tarafından anlaşılabilecek kadar muğlâk olan «Sermaye» (Kapital) adındaki eseri, her memleketin işçisi tarafından bir Mukaddes Kitap gibi okunmakta, ezberlenmekte; ve bu ilmî kitabın ortaya koyduğu birçok esaslar muğâlâta biçiminde, işçi iti-

katlarına ve hurafelerine karıştırılmaktadır. Milyonlarca insanın hayatına bu kadar etki yapabilen dâhi, ilme de büyük hizmetler etmiştir. **«İlm-i İktisadın Tenkidi»** ve **«Sermaye»** isimlerindeki kitaplarda, hayatın ve tarihin sırf maddî faktörler yardımıyla izahı hakkında yazılan satırlar hiç şüphesiz ilmî bakımdan cerhedilmiştir ve pratik bakımdan zararlıdır. Fakat, bu satırlar herhalde ilmin üzerine basarak yükseldiği önemli kademelerden birini teşkil eder. Tarihin maddî izahı, her memleketin aydınlarının gözü önünde yeni ufuklar açmış, yeni ve tesamuhkâr anlayışlar uyandırmış ve faydalı tartışmalara konu teşkil etmiştir.

Marx'ın ve onun yoluna girenlerin anlayışına göre : Her devrede üretim için kullanılan usul ve vasıtalar, o devredeki ahlâkî, dinî ve sosyal hayatın tarz ve şeklini teşkil eder. Sosyalizmin en büyük dayanağı olan bu teorinin ne kadar aşırı ve yanlış olduğu izaha muhtaç değildir. Maddî ve iktisadî faktörlerin hayatta büyük bir yeri vardır. Fakat, hayat o kadar muğlâktır ki, hiç bir zaman yalnız bu faktörlerin ve menfaat fikrinin yardımı ile açıklanamaz. Endüstri faaliyetlerinin gelişmesi sonucunda, gerçekten bugün her tarafta hayatı maddî bir surette anlamak istidadı artmış; ve, maddî anlayışlara dayanan sosyalizm ileri gitmiştir. Fakat, bu akım geçicidir. Mânevî şeylere değer vermek meyli, ne şekilde olursa olsun mutlaka dönüp gelecektir. Maddî akımların, öteki faktörlerin zararına olarak ileri gittiği müddet zarfında, dünya yüzünde feyiz, mutluluk ve gerçek

ilerleme artmamış; bunun aksine, ahlâksızlık, cinayet, kötümserlik, yıkıcılık genişliyerek, nihayet bugünkü çapta bir savaş zuhur etmesini ve bunun bu kadar sürmesini mümkün kılmıştır.»

Karl Marx'ın yanlış yerlerini göstermeğe çalışan Ahmet Emin, Sosyal Devrim nazariyesini de reddetmektedir :

«Karl Marx'ın ortaya koyduğu fikirlerin diğer bir yanlış ciheti, insaniyetin içtimaî ihtilâller ianesiyle yükselebileceğidir. Bugün, dünyanın her tarafında, işçi sınıfı bir ihtilâl bekliyor; ve bu sayede, herşeyin bir hamlede salâh bulacağına ihtimal veriyor. Bu zanların ne kadar temelsiz olduğunu, muhtelif zaman ve mahallerde, ihtilâl neticesinde geçici olarak kurulan sosyalist idareleri ispat ettiği gibi, Rusyadaki Bolşevik rejimi de, şüphe kabul etmez bir surette ortaya koymuştur. Sosyal hayat yalnız çıkarlar üzerine değil, aynı zamanda alışkanlıklar, gelenekler, mukaddesat, sosyal anlayışlar ve ahlâkî değerler üzerine kuruludur. Bunları hiç hükmüne koyarak ileriye doğru atılan her devrimci adım, havada temelsiz bir bina yapmağa benzer. Böyle adımlar insanları terakkiye ulaştırmaz; aksine geriye doğru atar. Bundan başka, bütün bir toplumun menfaatine bağlı meseleleri, yalnız bir sınıfın çıkarı bakımından çözmeğe kalkışmak, yine Rusya'da görüldüğü gibi, ancak sınıf tahakkümüne, şahsî ihtiraslara yol açar. Umumun refahını ve toplumun ilerlemesini sağlamaz. Karl Marx zamanında, bugünkü bilgi ve bugünkü sosyal anlayışlar

yoktu. Bir toplumun; umumiyeti itibariyle, ileri gitmesi ve yardıma muhtaç olanlara sosyal menfaat adına el uzatılması, umumun menfaati bakımından mutlaka gerektiği ve bir memleketin ancak esaslı bir sosyal politika izlemek suretiyle uluslararası mücadelede ileri gidebileceği iyice anlaşılmamıştı.»

Ahmet Emin'e göre; Marx sağ olsaydı sosyalizmi kökten reddeder ve örneklik bir **sosyal politikacı** olurdu :

«Marx gibi bir dâhi bugün yaşasaydı, mümkün değil sosyalizmi kabul ederek kendini mahdut sınıf menfaat ve anlayışlarına esir etmez; ortalığa ancak içtimaî siyaset nokta-i nazarından bakardı.»

Niçin? Çünkü :

«Sosyal politika, sosyalizmin hedef olarak aldığı bütün faydalı şeyleri programına kabul eder; fakat, husumetkâr bir sınıf tesanüdü yerine, millî dayanışmaya taraftar bulunur.»

Ahmet Emin, bundan sonra, «dünyanın her memleketinde belli makamlar tarafından sistem dairesinde yapılan sosyal politika faaliyetlerinin henüz bizim hayatımızda yer tutmadığını» söylüyor; ve, «hattâ —diyor— Hükûmetin birinci derecede görevleri arasında telâkki edilmesi gerekeceği anlaşılmamıştır.»

Her memleket gibi, memleketimizin sosyal politikasında izlenecek hedefleri, on maddelik bir program halinde sunan **Vakit** başyazarına göre :

«Bu programı vakt-ü zamaniyle kabul eder ve tedricî bir surette uygularsak Karl Marx ta-

rafından ortaya konulan nazariyelerin günün birinde memleketimizde yayılmasının ve **cehaletle elele vererek tahribat vukua getirmesinin** önü şimdiden alınmış olur.»

☐ Gençler ve komünizm

Türkiye'de işçilerin yanında gençlere de komünizmin telkini tarihi eskidir. Hemen hemen işçilere tevcih edilen propaganda ile birlikte başlamıştır. 1920 Kasım ayında Bakû'da Rus Komünist Partisi'nin teşvik ve organizasyonu ile «Türk Gençlerinin Kongresi» toplandı. Türkiye Komünist Teşkilâtları Kongresi de bu münasebetle bir takım kararlar aldı ve ilân etti. Kararlar şöyle idi :

«1 — Küçük ve büyük sanayi ile istihsal tezgâhlarında, işçi gençlerin gayet ağır şartlar altında sömürülmesi ve gençliğin bedenen ve ruhen zayıf düşmesine sebebiyet vermesi, bütün kapitalist memleketlerde, proleter gençlerin muntazam teşkilât altında organlaşmasını mucip olmuştur.

2 — İstihsalde gençliğin tabi olduğu hususi şartlardan başka hukukun özel hallerine nazaran gençliğe verilmesi gereken komünizm terbiyesi için kendilerine hususi teşkilât vücuda getirmeleri lüzumu anlaşılmıştır.

3 — Proleter gençliğinin birlikleri işçi sınıfının en faal ve inkılâpçı sınıfını teşkil ettiklerinden, hiçbir zaman komünizm esaslarından hariç bir meslek ittihaz edemezler.

4 — Bütün memleketlerin gençlik organizasyonlarını birleştirecek olan Beynelmilel Gençler Birliği 3 ncü Enternasyonalin en umur verici bir dayanağı olacaktır. Binaenaleyh, 3 ncü Enternasyonale dahil olan komünist teşkilâtları ve fırkaları, gençlik hareketinin gelişmesiyle ilgilenmeli ve bilfiil harekete katılmalıdır.

5 — Doğu memleketlerinde proleter, gençlik, işçi ve köylü sınıflarının en mazlum kısmıdır. Batı Avrupa emperyalizmi her sınıftan ziyade gençlik üstünde fena tesirler bırakmıştır. Doğu'da sürüp giden küçük el tezgâh sanayii Avrupa'nın muazzam fabrika istihsalatıyla mübareze edebilmek için çocukların kuvvetinden ve emeğinden istifade etmeğe başlamıştır. Derebeylik hayatını geçiren taşralar ise, çocukları şehirlere atmış, burjuvaların pençesine teslim etmiştir. Çocukların zaafından ve aczinden istifade edenler yalnız bunlar değildir. Ebeveynleri de onları istismardan geri kalmamaktadırlar. Burjuvazi bununla yetinmeyerek ordularını ekseriyetle genç kuvvetlerden teşkil etmiş ve cihan muharebesinde gençlerin kanını bol bol döktürmüştür.

6 — Gençlik büyüklere nisbeten dini taassupla zehirlenmemiş, burjuva akidleriyle beslenen milliyet duygularıyla aşılanmamıştır. Gençlik ailevî rabıtalarla bağlanmadan ve derebeylik adetlerine alışmadan burjuvazinin kucağına atılmakta olduğundan, ruhunda zalim sınıflara karşı düşmanlık hisleri uyanmıştır.

7 — Bu hususiyetlere binaen, Doğunun in-

kılâp hareketlerinde gençlik en mühim bir rol ifa edebilir. Türkiye Komünisit Fırkası, Türkiye inkılâbının başarıya ulaşması için, gençler arasında faaliyet icra etmesini en mühim vazifelerinden saymalıdır.

8 — Kızıl Gençler Konferansı, ayrı olarak işçi gençlerin Komünist Gençlik Birlikleri teşkil etmelerini ve bu suretle hususi teşkilâta sahip olmalarını inkılâp mübarezesi içine en iyi bir yol sayar. Binaenaleyh, Kongre mahalli komünist organizasyonlarının gençlik birlikleri ile münasebete girişmelerini ve gençliğin organlaşması için her türlü yardımda bulunmalarını teklif eder.

9 — Kongre, Gençlik Birliği Teşkilâtının tam muhtariyetini tasdik etmekle beraber Birliğin, partinin gayeye dayalı nezareti altına girmesini gerekli sayar.

10 — Gençler Birliğinin, Parti tarafından, siyasi bir nezaret altında bulundurulması ve aralarında karşılıklı münasebetler kurulması için, kongre, partinin birlik nezdinde ve birliğin parti nezdinde kendi vekillerini bulundurmasını lüzumlu sayar.

11 — Türkiye'de Komünist Gençler Birliğinin teşekkülünü arzu eden Kongre Merkezi Heyetine, gençlik arasında geniş çapta faaliyette bulunmasını ve Türkiye Komünist Gençlik hareketlerinin gelişmesine yardım etmesini teklif eder.»

□ İstiklâl Savaşı sırasında Sosyalizm macerası

Millî Mücadele sırasında Türk milletinin karşısındaki düşmanlar daha çok İngiltere ve Fransa'nın şahsında Avrupa emperyalistlerini temsil eden ülkelerdi. Bunların maşası olarak da Yunanistan görevlendirilmişti. Türkiye, Cihan Harbinin mağluplarından biri olarak paylaşılıyordu. İstanbul işgal altındaydı. Millet, kurtuluş mücadelesini Ankara'daki Meclisi ve yurdun Batısında halk, Doğu'sunda tek düzenli ordusu ve öteki bölgelerde de yine halkın teşkil ettiği gruplar tarafından yürütülüyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin millî mücadeleyi başarı ile sona erdirebilmesi için silâha, düzenli ordulara ve paraya ihtiyacı vardı. İki yerden yardım alınmıştı. Birincisi Hint Müslümanları idi. Ötekisi de Rus ihtilâlinden sonra istiklâl ümidine kapılan Asya Türkleri. İkincilerin Millî Mücadelemiz için topladıkları paralar Lenin tarafından alıkonuyor, bunun yerine Cihan Harbinde, Çarın askerlerinden toplanmış bir miktar tüfek ile cüz'i miktarda cephane gönderiliyordu. Bolşevik ihtilâlinin yöneticileri ve Rusya'nın yeni efendileri Türkiye'de yapılan kurtuluş savaşının sonunda Bolşevizme yakın bir devlet kurulması için ellerinden gelen her çabayı harcamaya başlamışlardı.

Bu sıralarda Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin esnek bir politika uygulaması gerekiyordu. Doğu'yu sağlam tutmak için Rusya ile dostane münasebet kurmak gerekiyordu.

Belki silâh yardımı da alınabilirdi. Bu yüzden Millî Mücadele Liderleri Bolşevizme karşı kesin bir tavır almadıkları gibi Ruslarla dost görünmeyi politik bir zaruret saydılar.

Türkiye'nin kurtuluş günlerindeki sosyalist faaliyetlere, hatta komünizan çabalara ve teşkilâtlanmaya gösterilen müsamahayı bu politika açısından değerlendirmek yararlı olur.

□ **Yunus Nadi Bey**

Ankara Hükûmetinin bu politikası birkaç kanaldan yürütülmüştür. Hükûmet tarafından kurulmasına izin verilen, hatta teşvik edilen Komünist Partisinin yanında, basında da Kremlin'in ilgi ve memnuniyetle takip edeceği yazılar yayınlatılıyordu. 1920 yılının Eylül ortalarında Yeni Gün Gazetesinin Başyazarı Yunus Nadi bey, **«Yeni Hayat»** başlıklı bir yazı yayınladı. Burada, **«memlekette kayıtsız şartsız halkı hâkim kılmak için bir Halk Zümresi kurulduğundan»** bahsediyor, **«Zümrenin esas mesleğinin, halkın umumi refaha eşit olarak nail ve hadim olma hakkını kazanmasına hizmet etmek»** olduğunu belirtiyor ve **«Zümrenin nazarında, beden veya fikir emeğinin karşılığı olarak yaşayan rençber, amele ve sanat erbabı, müderris, muallim, memur, hademe gibi faaliyet ve mesai unsurları insanlığa gerçekten hizmet edenlerdir»** deniliyordu. Ayrıca, **«Zümre, kapitalistlerin tasniat mahsulü ve emperyalistlerin müdahale ve tahakküm vesilesi olan dış borçları ve yabancı imtiyazları, masum halk hesabı-**

na, en haksız bir zalim külfet sayar» hükmünü de koyuyordu. Yunus Nadi Bey'in Halk Zümresi teşkilâtının üçüncü maddesi de şöyleydi :

— «Zümre, İslâmiyetin kudsî esaslarına dayanarak Asr-ı Saadetteki müşterek samimiyeti iadeye ve Batı'dan gelen ahlâk bozukluklarını, tahakküm ve ihtirasları imhaya çalışmakla yolunu Hak Yolu, Allah Yolu bilir.»

Yunus Nadi bu arada Yeni Gün Gazetesinde bazan komünizmi takdim ve teşvik eden, bazan daha hızlı komünistlere çatan, bazan sosyalizm prensiplerini halka anlatan makaleleri ile matbuattaki sosyalizm ve komünizm akımını kontrol altında tutmak, fakat sosyalizm ve komünizm aleyhinde de fazla ileri gidilmesini önlemek, bu arada icabettikçe onu methetmek gibi son derece zor bir görevi sürdürmeye çalışıyordu.

Yunus Nadi'nin bu günlerdeki yazılarından bazı paragrafları aktaralım ve yürütülmek istenilen politika hakkında fikir edinelim :

— «...Dünyayı evirip çevirmekte olan devrimin meydana verdiği cidâl... Bolşeviklerin, son defa olarak, Kuzey Rusya'da verdikleri harikulade misal.. Bolşevikler bugün, bütün Rusyayı dış kuvvetlerden kurtarmış ve temizlemiş bulunuyorlar. Rusya misâli bizim için hayretle değil, belki ibretle temaşa olunacak hallerdendir... Rus örneğini daima göz önünde tutalım. Bu gerçeği hergün daha fazla anlayacağız... Bugün çözülecek problem yalnız devletler arasında herhangi bir mesele değildir. Bizzat milletlerin mukadderatı, milletler içinde sınıflar mü-

cadelesi ve nihayet bir inkılâp fikridir.... Görülüyor ki cidâl, umumiyet itibariyle ekonomiktir.... İlân olunmalıdır ki, köylülerin ekip biçtikleri tarlalar kendilerinindir...»

Bunları söyleyen Yunus Nadi, öte yandan kendisinden daha ileri gidildiğinde hemen karşı çıkmaktadır. Aynı günlerde Eskişehir'de yayılanan ve meşhur Arif Oruç'a ait olan **Yeni Dünya** Gazetesinde Üçüncü Enternasyonalin beyannamesi yayılanmıştı. Gazete bu beyannamenin Yunus Nadi'nin gazetesinde eksik ve tahrif edilerek yayınlandığını yazmıştı. Bunun üzerine Yunus Nadi, **«Üçüncü Enternasyonalin Beyannamesi ve Biz»** başlıklı başyazısında cevap verdi :

— «Doğrusunu söylemek lâzımsa bizim bu tahrif isnadından alındığımızın da pek aslı yoktur. Cihan inkılâbının bizim memleketimizde ve bilir bilmez her rastgelenin elinde havaî bir oyuncak yapılmak istenmesidir ki bizim canımızı sıkıyor. Yalnız hayretlerimizi değil, hattâ zaman zaman hiddetlerimizi de tahrik ediyor. Gerçekte tahrif isnadının zımnında mündemiç olan bu gayrettir ki, bizi meselenin biraz tetkik ve münakaşasına sürüklemiş bulunmaktadır.

Zâlim ve mütehakkim Avrupaya karşı savaşıyoruz. Bu savaşta yalnız değiliz. Moskof Çarlığının yerine geçen Bolşevik Rusya başta olmak üzere bütün Doğu dünyası bizimle fikir ve aksiyon birliği halinde. Âlâ, bize kalb kuvveti vermek gereken bir durum. Rusya, bütün insanlığı emperyalizm ve kapitalizm belâlarından edebiyyen kurtaracak bir devrim yapmak

istiyor. Bolşevikler, bu devrimi her yerden önce kendi memleketlerinde uygulamışlardır. Bu da âlâ. O halde? İşleri üstünkörü görenler ve kelimelerden okuyanlar, hemen kolayca deyiveriyorlar ki : — Haydin, biz de Bolşevik olalım!

Bolşevik olalım da ne yapalım? Ve, ondan önce, zaten, nasıl Bolşevik olalım? Bu bir tarikat mıdır ki, gidip Şeyhinden inabet alalım? Yoksa bir meslek midir ki, usul ve erkânına uyalım? İşte, buralarını onda ikimizin bildiği yoktur. Memleketimizde pek büyük bir fikir sapıklığına meydan veren bu lâf-ü güzâf yığınının doğurduğu bir tesir varsa, o da, —bazılarına göre— bu vesile ile üç beş zenginin servetleri talan edileceği hayalinden; —ve, üç beş zengine göre de— bu sınırı belirsiz âkibetin müphem ve karışık korkularından ibarettir. Çünkü, işitilmiş ki, Rusyada da bu böyle olmuş imiş!!!

Biri çıksa da dese ki : Rusyada olan bu değildir; ve özellikle bundan ibaret değildir. Orada, sosyalistliğin, komünist derecesine varan şekli uygulanmak istenilliyor. İlk kargaşalıklar esnasında bazı servetler, hatta hükümetin yani milletin mal-ü menâli, bazı çapulcular tarafından çalınabilmiş olsa dahi, orada esasen, dün ve bugün, yine gasp ve hırsızlık, —meselâ idama kadar varan— ağır cezalarla cezalandırılıyor. Orada da pratikte, emvâl iştirakinin eşitlik alanına indirilmesine ve ircaına henüz imkân görülebildiği yoktur. O kadar ki, bir milletin hayatını, bugünden yarına, şu *kalıptan bu* kalıba geçirmenin imkânsızlığına Rus devrim hayatı ile ihticac mümkündür. Çünkü, orada da,

ve orada bile henüz **şahıs mülkiyeti** kaldırılmış değildir... Evet biri çıksa da, bunları —en doğru bilgi ve belgeleri tafsil ederek— söylese, bizim buradaki gayretkeşlerin apışıp kalacaklarından şüphe mi edilir?

Varlığımızı savunmak için giriştiğimiz savaşta, hasmımız, başta İngiltere bulunan Emperyalist ve kapitalist âlemdir. Rus Bolşevikleri daha açık bir ifadeyle, ayni âleme hücum ediyorlar ve onunla savaş halinde bulunuyorlar. Cümlemiz müşterek bir hasma karşı dövüşüyoruz. Demek ki, bir kere tümümüz ayni yolun yolcularıyız. Ama, Bolşevikler emperyalist ve kapitalist âleme saldırılarında emperyalizmi ve kapitalizmi yeryüzünden külliyyen kaldırmağı amaç alan prensiplerle hareket ediyorlarmış. Bunda, gayemizi elde etmek için daha fazla garanti görür; hatta bundan ibret alarak —kendi hayatımız için zaten uygulamak zorunda olduğumuz— reformlarda daha kökten davranmağı bile memnuniyetle iltizam ve tercih ederiz. Fakat, bunu yaparken, kör ve hatta şaşı bir taklitten sakınmağı, her şeyden önce idrakimizin ve insanlığımızın bir lâzimesi biliriz. Taklit ile devrim olmıyacağını takdir etmiyenlerin devrimden bahsetmeğe selâhiyetleri olamaz. Bolşeviklerin uygulamak istedikleri şey, şimdiye kadar hayâl-i muhâl sayılmış olan komünizm prensipleridir. Bunlardan da, şimdiye kadar —o da tedricî olmak üzere— yalnız bir kısmını şöyle böyle uygulayabilmişlerdir. Onlardaki bu tedriç ve tefavüt eğer memleketin icaplarından doğan bir zaruret ise, mantıkî sonuç şudur ki :

Herhangi reform için her memleketin kendine mahsus icapları vardır; ve icapların ihmal edilmesi ihtimali yoktur, bir. Komünizm denilen şey de, her yerde belli kaidelerin, belli süreler içinde, belli biçimlerle uygulanması demek değildir, iki. Amaca ben şu yolla ulaşırım ve şunu sağlarım. Sen de başka bir yolla ulaşırsın; ve başka derece ve miktarda sağlarsın. Buna sosyalizm babalarından hiç kimse itiraz etmez. Elverir ki, bilerek yürüyelim; ve, özellikle, ilm ve amel ile hiç ilgisi olmayan taklit lekesine bulanmayalım.

Yeni Gün Ankarada yayınlanırken demişti ki: Türklük hesabına Bolşevik olup olmamak bahis konusu bile edilmiyecek bir fahiş galattır. Çünkü, Bolşevik kelimesinin ancak Rus sosyal yaşayışında bir tarihî anlamı vardır. Bu esasa göre, bir Türkün «Ben Bolşevik oldum» demesi, «Ben Rus oldum» demesinden farksız iken, işin farkında olmayan bizler **«Türk Bolşevik Gazetesi»** bile yayınlıyoruz.

Biz Türkler, emperyalist ve kapitalist dünyaya karşı savaşmakta bugün Ruslarla aynı safta yürüdüğümüz gibi; davranıştaki bu tenazurdan ilham ve kuvvet alacak olan iç reformlarımızı başarmak kanaat ve mecburiyetindeyiz de. Bu bir inkılâbdır, amennâ! Fakat, bizim inkılâbımız Rus inkılâbının —öyle bazılarımızın yaptığı gibi unvanına varıncaya kadar, kelimesi kelimesine, noktası noktasına— kopyası olacak değildir. İnkılâp, idrak ve imana dayanan bir harekettir ki, tatbikat itibariyle, her memleketin kendi özelliklerine ve icaplarına intibak ede-

rek tekevvün eder ve yürür. Hülâsa; Biz de sosyalizm vadisinde inkılâpçıyız. Hatta, aynı prensiplere taraftarız ve onları iltizam etmekteyiz. Fakat, taklitçi ve binaenaleyh Bolşevik değiliz.»

Yunus Nadi bir yandan Ruslarla işbirliğini ve siyasi - askerî yönden aynı şartlardan doğan dostluk ve kardeşliği savunurken, öte yandan Bolşevizme karşı çıkıyor görünüyor, Eskişehir'de yayınlanan Arif Oruç'un Yeni Dünya Gazetesini Bolşeviklikle suçluyor, fakat icabettikçe de yine Bolşevik ihtilâlini **«Cihan Sosyalist İnkılâbı»** adı ile övmeye devam ediyordu. Yunus Nadi'nin bu yazılarındaki iniş çıkışlar, Millî Mücadele sırasındaki Rus Hükûmeti ile Bolşevizm arasında Türkiye'nin mutlak bir ayırım yapmak niyetini, fakat bu ayırımın da zorluğunu adetâ yansıtır gibidir.

Yunus Nadi Yeni Dünya Gazetesine yüklendikten kısa süre sonra yine Bolşevik İhtilâlini göklere çıkaran yazılarına devam etmiştir. İşte bunlardan bazılarından önemli paragraflar :

Yunus Nadi, **«İlk Bolşevik Heyeti Ankarada»** başlıklı yazısında (6 Ekim 1920), şöyle demektedir :

«Mesele herhangi bir Elçilik Heyetinin herhangi bir memlekete gitmesinden ibaret âdi bir olay değildir; şimdiye kadar verdiği misâllere göre, heybetli ve müthiş bir kudrete mâlik olmakta cihanın en kuvvetli ordularından daha heybetli olduğunu ispat eden bir fikrin veya fikirlerin yürümesi ve kavuşması şeklinde bir büyük maceradır. Bundan ötürü, görünüşte basit, fakat gerçekte müşkül ve cihanşûmul bir

mahiyeti haiz olan Rus - Türk fikir ve silâh arkadaşlığının ilk resmî tezahürünü bir daha selâmlarız. İçinde ve pek yakından ilgili bulunduğumuz için, duyguların heyecanı ile büyük maceranın gerçek önemini biz bile belki hakkiyle ihata edemeyiz. Tarih onun pek büyük olan önemiyle pek uzun ve derin olan tesirini, bütün safhaları ve sonuçlariyle, kaydedecektir. Tarihin yazacağı sahifeleri şimdiden görür gibi oluyoruz. İnsanlık hayatının akışına, şimdiden, cihan inkılâbı diye yeni bir devir açmış ve, orada, milletlerin hürriyet ve istiklâllerini, önüne geçilmek ihtimali olmayan olaylar şeklinde, bir ucundan kaydetmeğe başlamış olan tarih, yıkılacak dünyaları ve yeniden yükselecek âlemleri yazmağa hazırlanmıştır. Orada, emperyalist ve kapitalist devletlerin birer birer ve adetâ toptan denilecek bir hızla yıkılmakta ve insanların özgürlük ve mutluluklarından meydana gelen yeni cihanların parlak ve şâtır yükselmekte olduğunu, geleceğe nüfuz eden bir hayal göziyle, müşahede ve izlemede bile ne kuvvetli bir cazibe var!

Tarihi yapan mı vardır, yoksa tarih kendi kendine mi tekerrür eder? Ve, bir kalem-i gayb ile yazılır gider? Çarlık Rusya yerinde insanlığın hürriyet ve saadetini hedef olarak almış bir yeni yığın, koca bir emperyalist ve kapitalist âleme karşı savaş ve ihtilâl bayrağı açmış bir Anadolu Millî Hükûmeti; ve sonra, bunların aynı ser-i menzile giden iki yolcu saffet ve samimiyeti ile kavuşması, o üç beş senelik gibi yakın bir geçmişe dönüp bakılınca muhal sayı-

lan bu hâdise bugün büyük bir gerçek olmuştur; ve büyüklüğü şânına yakışır bir akışla yürüyüp gitmektedir. Şüphe yok ki, bunu insan değil, insanlık yapıyor. Ve, bundan ötürü denilebilir ki, Tarih, —fert fert insanların arzuları üstünde bir kudretle— buyruğunu yürüten mânevî bir manzumedir. O kadar ki, Tarih nazarında artık yıkılmağa mahkûm durumlara sürüklenmiş olan emperyalist ve kapitalist devletler bile bu mânevî manzumeye, farkında olmaksızın, yardım ve hizmet ediyorlar. Onların, bir kısım insanları kölelik altında bulundurmak için, hâlâ nefislerini kör bir ihtirasa tevdi ederek, entrika, tasallût ve tahakküm siyasetine germi vermeleri de İnkılâp hareketinin şiddet ve faaliyetini arttıran mucip sebepler yerine geçmektedir. Dünyanın önüne katıldığı büyük inkılâbı olanca kesinliği ile ihata etmek için, bugün Türk ve Rus milletlerinin, aynı gaye yolcuları olarak, birleşmiş bulunduklarını görmek yeter. Düşünmeli ki, biz Cihan Savaşı'na Çarlık Rusyasının memleketimize göz diken istilâ hırsından ürkerek adetâ can havliyle girmiştik. O zaman inanılmayacak bir iş ve bununla beraber çoktan müthiş bir gerçek olarak, bugün Çarlık Rusyası ortada yoktur. Onun yerine, her ulusun özgürlük hakkını teslim eden ve insanlığın mutluluğunu bu esasta arayan yeni bir fikir ve yeni bir rejim geçmiştir. Bu arada, kendi nefsimizde tecrübeye dayanan bir keyfiyet olmak üzere sabit olmuş gerçek şudur ki, fenalık Rusyada veya İngiltere'de değil, emperyalistlikte ve kapitalistliktedir. Çarlığın ortadan kalkması İngilte-

re ve Fransa'nın Çarlığa rahmet okutacak kadar zalim ve kan içici olmalarına engel olmadı. Buna binaen, gaye daha fazla bir vuzuhla kendiliğinden belli oldu: Alel'ıtlak emperyalistliğe ve kapitalistliğe karşı ve bunları sernûgûn edinceye kadar cidâl. Bu bayrak altında birleşen milletlerin savaşı dünyanın ve insanlığın en mukades bir ihtilâlidir. Bir ihtilâl ki, ona nazaran, İngiliz hürriyetleri, Fransa İhtilâlleri zikrolunmağa bile değmeyecek bir ufaklıkta —ve görünür görünmez meşkûk bir hüviyetle— hep gölgede kalıyor.

Rus İhtilâli, zuhuru ânından itibaren, Türkiye'de memnuniyetle karşılanmış bir hâdiseydi. İlk defa, itilâf ordularının önemli bir rüknünün bertaraf olması şeklinde memnun olmuş isek şimdi de onu kapitalist ve emperyalist dünyaya karşı bir satvet silâhı halinde gördüğümüz için memnun bulunuyoruz. Biz Türklere göre, durum hiç değişmemiştir. Biz Harb-ı Umumiye girerken de, hayatımıza kasd etmek istiyen emperyalistlere karşı, silâha sarılmıştık. Bütün harp süresince, hep bu amaca hizmet ettik. Bugün de, aynı amacı sağlamak azmiyle cihazlanmış bulunuyoruz.»

«Biz Türkler, takip edilen maksat ve gaye itibariyle, yani şu cihan inkılâbında Bolşevik Rusyaya tekaddüm etmiş bir vaziyetin sahibi bile sayılabiliriz. Bunu, bir öncelik gururuna kapılmak daîyesi olarak söylemiyoruz; cidâl ve ihtilâldeki samimiyetimizin ne kadar ciddi ve derin olduğunu göstermek için söylüyoruz. Yoksa, Bolşevik Rusyanın bu cidâl ve ihtilâle cihanşü-

mûl bir biçim ve renk vermekteki hizmet ve himmetini de yakından biliyoruz. Tarihi insanların yapmamasına rağmen bu gerçek kurtuluş ve özgürlük savaşında, dünyanın bütün köle ve zulüm görmüş kavimleri, Bolşevik Rusyanın hep gayrendişlikten ibaret olan âlicenabâne ve fedakârca davranışlarını şükür ve minnetle yâd edeceklerdir. Bunu da yakinen biliyoruz. Nitekim, Bolşevik Rusyanın diğer kavimlerce amacı sağlamağa matûf olarak bol bol harcanan himmet veya gayretlere —ve bu arada bizim de ayni amaç için sarfettiğimiz çabalara— verdiği ve vereceği önem de bilinmiyor değildir.»

«Tamamiyle iştirak ettiğimiz ve hatta son günlerde bir ittifak ile de perçinlediğimiz esas meslek böylece belli olduktan sonra, herkesin iç rejimindeki reform davranışına dair de bir iki söz söylenebilir. Tam ilmî anlamiyle görmek ve söylemek gerekirse, hiç bir yenileşme tarzı dünyanın bütün kavimlerine tıpatıp uygulanır değişmez bir Anayasa biçiminde ifade ve tedvin olunamaz. Nazara alınacak olan yalnız fikirdir. Tatbikat, her memlekete göre, çeşitli biçimlerde belirir. Madem ki, biz dışta emperyalist ve kapitalist dünyaya karşı savaşıyoruz; içte kendimiz bu nakiselerden arınmağı kabul etmişiz demektir. Binaenaleyh, idare tavrımız sermayeye değil, emeğe değer vermek esası etrafında toplanacaktır. Bunun için, bazı kısa akıllı ve kör gözlü serserilerimizin düşündükleri ve hatta yazdıkları gibi zenginleri soymağa gitmeğe hiç hacet yoktur; hatta, bunun anlamı bile yoktur. Bundan sonra yapılacak kanunlarda ger-

çek kapital emekten ibarettir, formülü ile hareket edilince komünizm kertesine varabilecek bir sosyalistlik kurulmuş olacaktır. Kötü niyet erbabı müstesna olarak, memlekette vücut faaliyetinden müstağni olabileceğimiz kimse yoktur. Umumî refah çalışmanın düzen ahenginden çıkacaktır. Buna muhalefet edecek aklı başında kimse bulunamaz...»

«Biz iç reformlarımızda cihan inkılâbının ruhundan ilham ve kuvvet alan bir yeniliğin de samimî taraftarlarıyız. Bunu demekle, başta Bolşevik Rusya olduğu halde, bütün Doğunun, emperyalist ve kapitalist âleme karşı savaşında, her veçhile birbirine uygun yekpare bir kaya sağlamlığı ve samimiyeti bulunduğunu anlatmış oluyoruz. Görünüş biçimlerindeki çeşitliliğin önemi yoktur. Hatta, bu çeşitlilik gereklidir bile. Fakat, şurası muhakkaktır ki, bugün Ankara'ya gelen dost ve müttefiklerimizle gayede olduğu gibi esasta da ihtilâfımız yoktur. Hepimiz ayni yolun yolcularıyız. Binaenaleyh tekrar: Rusyalı yoldaşlar hoş geldiler ve safa buldular.»

Millî Mücadele sırasında Ankara hükûmetinin Rusya ile olan politikasının ne kadar esnek ve dikkatli aşamalardan geçtiğini anlamak için 1922 yılında Ankara'da yayınlanan Yeni Hayat Dergisinden, **«Paris Komünasının Hatırasının Tes'idi»** başlıklı şu havadisi aynen almakta yarar vardır:

«1870 senesi 18 Mart tarihinde Paris amelesinin Paris Hükûmetini kendi ellerine alarak kommuna mefküresinin birinci defa olarak fiiliyata çıkarıldığını ve bu güne musadif bulunan

«18 Mart» tarihinin, beynelmilel bir amele ve komünist bayramı olduğunu Mecmuamızın birinci nüshasında yazmıştık.

18 Mart gecesi, muhtelif Şark memleketlerinin Ankara'daki sosyalist ve komünistleri, Rusya sefarethanesinde, sefarethanedeki komünist yoldaşların davetiyle toplanarak, Paris Kommunası'nın hatırasını tes'îd etmişlerdir. Geceyi tes'îd için hazırlanan müsamere programı tamamiyle Paris Kommunası'na müteallik maddelerden mürekkepti. Müsamerenin programında berveçh-i âtî maddeler bulunuyordu :

1 — Muntazam ve sanatkâr bir heyet tarafından, Kommuna'nın mağlubiyeti ve mağlubiyeti esnasında Paris burjuvaları tarafından irtikâp olunan cinâyâtı tahattüren «Matem Marşı»;

2 — Kommuna'nın zuhuruna kadar cihanın, Fransa'nın ve Paris'in bulunduğu vaziyet ve hâlet-i içtimaiye ve geçirdiği vekayi-i inkılâbiye (Azerbaycan Sefiri Abilof Yoldaş tarafından);

3 — Paris Kommunası ve onun beynelmilel emekçi İnkılâbı ile alâka ve münasebâtı (Profesör Golman Yoldaş tarafından);

4 — Anarşistler Marşı (Rusça - Bir heyet tarafından);

5 — Paris Kommunası kahramanlarından Artür Arno Yoldaşın «Kommuna Kurbanları» nâm şiiri (Çirkâzof Yoldaş tarafından);

6 — Şopen'in «Matem Marşı» (Piyanoda - Madam Aralova yoldaş tarafından);

7 — Manzum bir parça (inşâd - Aralof yoldaşın oğlu tarafından);

8 — Fransızca «Beynelmilel» (Yani enternasyonal) Marşı (Ridel yoldaş tarafından);

9 — Marseyez (nakaratta bir heyetin iştirakiyle, Madam Kinsberg yoldaş tarafından);

10 — Verharen'in «İsyân» nâm şiiri (Madam Çirkâzova yoldaş tarafından);

11 — Madam Lisagorskaya yoldaş tarafından piyanoda bazı parçalar;

21 — Umumun iştirakiyle, Türkçe ve Rusça Beynelmilel İnkılâp Marşı.

Şu vesile ile, Profesör Golman yoldaştan sonra, Komünist Enternasyonal'ine mensup Türkiye komünistleri âzâsından Nâzım yoldaş kalkarak kısa ve veciz bir nutuk söylemiştir.

Müsamere Rusya ve Azerbaycan Sefarethanesindeki komünist ve amele yoldaşlarla beraber Buhara Kasıtları Mehmet Recep ve Mehmet Nazîrî arkadaşlar ve Türkiye Sosyalist ve Komünistlerinden,

Ahmet Hüsnü,
Ahmet Hilmi,
İsmail Hakkı,
Bahaettin,
Doktor Tevfik,
Doktor Tevfik Rüştü **(Menteşe Mebusu)**,
Cemile Nûşirevan,
Salih Hacıoğlu,
Hulûsi **(Afyonkarahisar Mebusu)**,
Zinetullah Nûşirevan,

Abdülkadir,
Affan Hikmet,
Kenan,
Mehmet Şükrü **(Afyonkarahisar Mebusu)**,
Mehmet Vehbi,
Nâzım,
Doktor Nizamettin Âli,
Numan Usta **(İstanbul Mebusu)**,
F. Bektora, yoldaşlar ve zevât-ı saire hazır bulunmuşlardır.»

□ Yeşil ordu meselesi

İstiklâl Savaşı yıllarına ait önemli olaylardan biri de Yeşil Ordu meselesidir. Mustafa Kemal, **«Büyük Nutuk»**ta, şöyle diyor:

— «Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve hükûmetinin tesisinden sonra Ankara'da Yeşil Ordu namı altında bir cemiyet teşekkül etti. Bu cemiyetin ilk müessisleri pek yakın ve malûm arkadaşlardı. Yeşil Ordu teşkilâtının ilk müteşebbisleri meyanında bulunan yakın arkadaşlar, mahza bana yardım maksadı ile beni ve ayrıca yormamak fikri ile, kendileri teşebbüsü alarak faaliyette bulunmayı münasip görmüşler. Bana yalnız nafi bir iş yapacaklarını söyleyerek basit bir tarzda bu teşebbüslerinden bahsetmişlerdi. Ben cidden çok meşgul olduğum için arkadaşların bu teşebbüsleri ile uzunca bir zaman alâkadar olmadım...»

Yeşil Ordu, halkı Millî Mücadele fikrine alıştırmak için kurulmuştu. İçinde padişahçılar da vardı, Rusya ile anlaşmak isteyenler de. Gi-

derek bunların arasına Bolşevik ajanları sızmıştır. Teşkilât aynı zamanda, Çerkez Ethem ve kardeşleri yoluyla silâhlı muntazam bir ordu halini de alıyordu. Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin Paşa teşkilâtın tehlikeli hâl almaya başladığını, bazı mebusların halka tehlikeli telkinler ihtiva eden beyannameler dağıttığını tesbit etti ve durumu Erkânı Harbiye Riyasetine gizli bir yazı ile bildirdi. Feyzi Çakmak meseleyi tetkik etmiş ve Mustafa Kemal'e cemiyetin muzır olduğunu haber vermiştir. Büyük Nutuk'ta şöyle deniyor :

— «Bu cemiyetin muzır bir şekil ve mahiyet aldığına kani oldum.... Vakayi gösterdi ki, bu gizli cemiyetin faaliyetine mene çalıştığımız halde tâmamen muvaffak olamadık. Cemiyet rüesasının bir kısmı, Reşit, Ethem, Tevfik biraderler başta bulunuyorlardı. Faaliyetlerine bittabi tamamen menfi ve aleyhtarane bir tarzda devam eylemişlerdi. Eskişehir'de çıkardıkları **«Yeni Dünya»** Gazetesi ile de fikir ve maksatlarını mütecavizâne bir surette neşrettiriyorlardı.»

Yeşil Ordu'nun halka dağıttığı beyannamelerden birinde şöyle deniyordu :

— «Rusya'dan gelen haberlerden, Rusya'da çiftçi ve askerlerin yaptıkları işleri herkes yavaş yavaş öğreniyor. Onlar yeni bir dünya yapıyorlar. Eski idareleri, eski hükûmetleri tamamen değişmiştir. Yeni idare, yeni hükûmetler yapıyorlar. Yeni dünyaları bambaşkadır. Yeni dünyada hükûmet hep fukaranın eline geçti. Hükûmet adamlarını fukara intihap ediyor. Va-

liler, mutasarrıflar, kaymakamlar hep ortadan kalktı. Zengin, fakir, büyük, küçük, bey, ağa hep eşit oldu. Rütbeler hep lağvoldu.... Mal, mülk sahibi olmak da yasak olduğu için rüşvet, anafor, hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık kâmilen ortadan kalkmıştır. Herkes insanlığı anlamış, herkes birbirine eşit olmuş. Biz de böyle olacağız, biz de bu yola gidiyoruz...»

Yeşil Ordu daha sonra İstiklâl Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Bu arada Mustafa Kemal'in rızası ile partiye kaydolanlar beraat etmişler, teşkilâtı komünizm yoluna sevkeden ve dışarı ile irtibat kuranlar ise mahkûm edilmişlerdir. Yeşil Ordu mensuplarından bazı önemli isimleri hatırlatmakta fayda vardır :

Çerkez Ethem, Çerkez Ethem'in ağabeyi Saruhan Mebusu Reşit Bey, Eski Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey, Komünist Partisi mensubu Baytar Salih Bey, yine aynı teşekkülden Şerif Manatof ve Ziynetullah Beyler, Emek Gazetesi Sahibi Ahmet Hilmi Bey, Yeni Dünya Gazetesi Sahibi Arif Oruç Bey, Alacadağ Kaymakamı Vakkas Ferit Bey, Tokat Mebusu Nazım Bey, Afyon Mebusu Mehmed Şükrü Bey, Bursa Mebusu Şeyh Servet Bey, Sıhhiye Vekili Doktor Adnan Bey **(Adıvar)**, Muğla Mebusu Yunus Nadi Bey, Eskişehir Mebusu Eyüp Sabri Bey, Bursa Mebusu Muhittin Baha Bey, Saruhan Mebusu İbrahim Süreyya Bey, Mersin Mebusu Doktor Mustafa Bey, Konya Mebusu Refik **(Koraltan)** Bey, Muallim Mustafa Nuri Bey ve Meclis Matbaası Müdürü Feridun **(Kandemir)** Bey...

Mahkeme sonunda Ethem, Tevfik, Reşit, Yüzbaşı İbrahim, Yüzbaşı Sami, Yüzbaşı Halil, Polis Artin, Manyaslı Şevket, Çerkez Ahmet, Reşat, Binbaşı Abdullah ve Kaymakam Lütfi'nin silâhlı olarak hükûmet devirme teşebbüsleri varit görüldüğünden idamlarına, bir kısmının müebbet, diğerlerinin kısa süreli hapis cezasına mahkûm edilmelerine, kalanların da beraatına karar verildi.

□ Öteki partiler

Millî Mücadele sırasında Türkiye'de gizli bir komünist partisi kurulmuştu. **«Türkiye Gizli Komünist Fırkası»**nın arkasında Mustafa Suphi'nin adı vardı. Yıl 1920 idi. Parti İstanbul ve Eskişehir'de de faaliyette idi ve Rusya'dan para yardımı aldığı daha sonra ortaya çıkarılmıştı. Fırka, Rusya'dan Anadolu'ya gönderilen ajanların yakalanması üzerine yardımsız kalmış daha sonra ismini **«Halk İştirakiyyun Fırkası»** olarak değiştirmiş, 7 Aralık 1920 de resmen müracaat ederek kurulmuştur.

İstiklâl Mahkemesi zabıtlarına göre bu fırkaya Rusya'dan Mustafa Suphi vasıtasıyla 150 bin altın gönderilmiştir. 2 Ekim 1922 de Çerkez Ethem olayına da karıştığı tesbit edildiği için kapatılmıştır.

1 Eylül 1920 de Azerbaycan'ın merkezi Bakû'de toplanan Şark Milletleri Kurultayına başkanlık eden Mustafa Suphi, Ruslar tarafından yetiştirilmiş ve millî mücadeleden sonra kurulacak devletin Bolşevik olmasını temin için

hazırlanmış bir komünist ajandı. Ruslar kendisine çok güveniyorlardı. Bakû'deki kongrede Türkiye'yi, Türkiye Komünist Fırkası temsil ediyordu. Başkanı Mustafa Suphi idi. Ruslardan elde ettiği para, silâh ve askerî malzeme ile Türkiye'ye geçip Ankara Hükûmetine yardım iddiasıyla ortaya atıldı. Mustafa Kemal, Mustafa Suphi için şunları söylemiştir:

— «Onları, yani Mustafa Suphi ve arkadaşlarını yurda sokmamak, Yunan'ı denize dökmekten daha hayatî şart olmuştur.»

Mustafa Suphi ve arkadaşları buna rağmen Bayburt'a geldiler ve oradan Erzurum'a geçtiler. Halk bunları büyük bir nefretle karşıladı. Geri çevrildiler ve Trabzon'a geçtiler. Ya Ankara'ya devam edecekler veya geri kaçacaklardı. Mustafa Suphi ve arkadaşları Trabzon'dan bir motor tutarak Batum'a kaçmak istediler. Fakat denizde, Trabzonlu kaptan ve arkadaşları tarafından öldürüldüler.

Bu sıralarda Ankara'da muvazaalı bir Türkiye Komünist Partisi kurulmuştur. Şartlar böyle bir partinin, hiç olmazsa güvenilir ellerde kurulmasını gerektiriyordu. Mustafa Kemal bunu şöyle belirtmiştir:

— «En makul ve tabii tedbir olarak aklı başında arkadaşlardan hükûmetin malûmatı tahtında bir Türkiye Komünist Fırkası teşkil ettirmek olacağı düşünüldü. Bu takdirde memlekette bu fikre müteallik bütün cereyanları bir muhasalaya irca etmek mümkün olabilir.»

Nitekim kurulan partide Mustafa Kemal'in

en güvendiği arkadaşlarından Fevzi Paşa, Ali Fuat ve Kâzım Paşalarla, Refet ve İsmet Beyler de bulunuyordu. Fakat bunların üyeliği halka duyurulmamıştı, gizliydi.

□ İlk tevkifat

Türkiye'de komünizm suçundan ilk tevkifat Mayıs 1923 de yapılmıştır. Millet Meclisinin yeni seçimlere gitmek niyetiyle feshi üzerine başta Dr. Şefik Hüsnü olmak üzere bazı komünistler hemen faaliyete geçtiler. Yapılan kışkırtıcı hareketler polise intikal etti. Haziran 1923 de dâvâları görüldü. Fakat mahkeme, görevsizlik kararı vererek dâvâyı düşürdü. Bunun üzerine İstanbul Valiliği Dahiliye Vekâletine gizli bir yazı göndererek artan komünist faaliyetine dikkati çekti, mahkemenin kararını bildirdi. Bu rapordaki şu cümle dikkati çekicidir :

— «...Bolşeviklerce sırf Türkiye'de Komünistliği ithal için 100 milyon altın ruble tahsis edildiği Emniyeti Umumiye Riyasetinin tebligatı ile malûm olduğundan işbu ahvale karşı yeni ve esaslı bir teşkilâtla mukabele icap edeceği mütalâası ile arzı keyfiyet olunur.»

Bunun üzerine Takriri Sükûn Kanunu çıkarılmıştır.

□ Cumhuriyet devrinde komünizm ve komünizan hareketler Nazım Hikmet ve arkadaşları

CUMHURİYET devrindeki komünist hareketlerin sistem olarak en şuurlusu sayılabilecek hareketi bundan sonraki bendde takibetmek imkânını bulacağız; ancak Nâzım Hikmet olayı başlangıç olarak daha önde yer aldığından, ehemmiyeti bakımından ayrıca üzerinde durmakta bütün hareket bakımından aydınlatıcı bir faydası vardır.

Nâzım, Türk Devlet ve Türk Milliyetçiliğine ihânet etmek için Moskova'da imâl edilmiş bir insandan ziyade, bir cihazı andıran dikkate değer bir yaratıktır. Konsolosluk yapmış olan

babası Hikmet Bey, para kazanmak ihtirâsı ile Süreyya Operetinin müdürlüğü görevinde bulunmuş, Hariciyeden istifa ettikten sonra girdiği bir takım işler yanında pastahane de işletmiştir. Bunu, yaptığı işleri küçültmek maksadiyle değil, sırf para kazanmak ihtirâsını iyice belirtmek için buraya kaydediyoruz. Nitekim, paragözlük, Nâzım'a ana jenleri yoliyle değil, baba jenleri yoluyla geçerek, para kazanmak için onun İpekçilerin yanında, yâni TRT Genel Müdürlüğünün başına bundan bir müddet önce Ecevit tarafından getirilen İsmail Cem İpekçizade'nin babası İpekçizade İhsan'ın dublaj stüdyosunda çalıştığı sırada çalışmak üzere çağırdığı arkadaşlarının, işçilerinin paralarını içetmesine de yol açacaktır. Annesi, Nâzım'ın Paşa torunluğu ettiğini yazdığı biyografi biçimindeki şiirde bahsi geçen Paşa'nın kızıdır.

Nâzım'ın annesi Celile hanım iyi resim yapmakla şöhret kazandığı gibi, şair Yahya Kemal'in aklını başından alan kadın olmakla da şöhret yapmıştır. Yahya Kemal nerdeyse bu hanımla evlenmek üzereydi, fakat, Falih Rıfkı'nın hâtıralarından öğrendiğimize göre parasızlık sed çekmişti. Nâzım bu meseleyi ilk delikanlılık çağındayken biliyordu. Çünkü, Nâzım, Yahya Kemal'in edebiyat öğretmeni olduğu Heybeli Bahriye Mektebi'nde bir öğrenciydi. O sıralarda hafta tatili Cuma olduğundan, Yahya Kemal kendisini Büyükada'ya götüren iki çifte sandala Nâzım'ı da alır, beraberinde götürürdü. Böylece, tarihine bağlı bir şâirle bütün geçmişini bir müddet sonra inkâr edecek olan geleceğin ki-

zil şairi bir müddet mektepte, sandalda ve Nâzım'ın annesinin evinde beraber oldular. Yahya Kemal böyle bir garip talih de yaşadı. Ve Rusya'ya gitmeden önce, orada bozulacak ve bir garip yaratık haline getirilecek olan Nâzım üzerinde şiir bakımından geniş ölçüde tesiri oldu. Nitekim biraz ideolojiden uzak şiirlerinde, Yahya Kemal tesiri ahenk hâtıraları zararlı hayatının sonuna kadar hissedildi. Zaten, Nâzım'ın çoğu makale edâsındaki şiir taklidi parçaları eğer biraz tesire sahip olabildiyse, şair Yahya Kemal'e borçludur. Kurtuluş Savaşı sonrasında Moskova'ya giden Nâzım, oraya giderken, şiir anlayışı bakımından yine Yahya Kemal'in ve Klâsik Türk Şiirinin tesirindeydi.

Nâzım Hikmet yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bir Moskova mamulâtıdır. Yani Türkiye'ye ideolojiyi âlet ederek kötülükler yapmak üzere orada yetiştirilmiştir. Nâzım'ın Moskova yoldaşlarından Şevket Süreyya Aydemir, bu imalât hususunu gizlemek için, bir takım hisse bağlı sebepler anlatır. Nâzım'ın komünist anlayışı içinde şiire başlayışını Moskova yoldaşı Şevket Süreyya şöyle hikâye etmektedir:

«Rusya'da bulundukları sırada, hafta sonlarında bir arkadaşın evinde toplanmaktadırlar. Nâzım bu toplantılara, politikadan uzak, hattâ şiir bakımından herhangi bir ekol belirtmekten uzak manzumelerle gelmektedir: «Suları soğuk pınar, suları soğuk pınar, ateş dudaklarını göğsüne koydu da yâr, sen neden ısınmadın, sen neden ısınmadın...» gibi şiirlerini bu toplantılarda okur. Derken bir akşam Moskova'da

Kızıl Meydan'dadırlar. Birden bir hareket olur. Meydanın bir tarafında birkaç kamyon durur. Bu kamyonlardan birinden bir sinema makinesiyle seyyar bir ekran indirirler. Öteki kamyonlardan açılıp kapanan portatif iskemleler alınır. Bir kaç dakika gibi kısa bir zamanda, hemen bir açık hava sineması kurulur. O sıralarda nasıl bir felâkete uğradığını bilmeyen halk Kremlin şeytanlarının tesirleri altındadır. Hemen portatif iskemlelere koşulur ve biraz sonra da film perde üzerinde seyredilmeye başlanır. Bu bir propaganda filmidir. Komünistlerin hoyratça tatbikine giriştikleri toprak reformu yüzünden köylünün toprağı ekmemesiyle o yıl Rusya'da karşılaşılan açlık ve sefalet canlandırılmaktadır. Perdede, açlıktan, gıdasızlıktan karınları sırtlarına yapışmış çocuklar, iskelet haline gelmiş insanlar, memeleri deri haline geldiği için çocuklarını emziremiyen ve çocukları kucaklarında can veren analar gösterilmektedir.

«Nâzım bu gördüklerinden son derece duygulanmıştır. Sinema makinesi durdurulup da meydanın o bölümde kapatılan ışıkları yeniden yandığı zaman, Nâzım'ın kadınımsı Slav tenli yüzünün heyecandan pembeleştiği arkadaşlarının gözlerinden kaçmaz. Şimdi bile milyonlarca ton tahıl ithal eden Rusya'nın bu açlık olayı sırasındaki ziraî durumundan bahsederek evlerinin yolunu tutarlar. Pazar günü buluşma günleridir. Yine Nâzım'ın Moskova yoldaşlarından birinin evinde kararlaştırıldığı gibi toplanılır. Nâzım, toplantıya her zamanki gibi bir şiirle gelmiştir. Vakti gelince okur ve meşhur: «Erkek

kız, hepsi cılız» kelimesiyle karşılaşılır.»

Nâzım Moskova'da Türk Millî Kültür değerini yıkması ayarlanan buna göre imâl edilmiş bir füze gibidir. Bu füze Türkiye'ye döndüğü zaman, bilhassa Mustafa Kemal ve bir kaç yakın arkadaşının itici tavırlarıyle karşılaşır. Ankaraya her bakımdan sokulamıyacağını anlar. Moskova'da Ruslara, yani Slavlara yakınlık duyması boşuna değildir. Bir büyük babası Polonyalıdır. Nitekim 1950 den sonra aftan yararlanıp da hapishaneden çıktıktan bir süre sonra kaçtığı Rusya'da mahkemeye başvurarak büyük babasının taşıdığı Verjenski soyadını alır. Nâzım, bir yandan geniş aile çevresinden, bir yandan Selânik dönmesi çevrelerden gördüğü yardımlarla, edebiyat sahasına atılır. Bir yandan da plâklar doldurur. Bir gün Ankara'da, Mustafa Kemal'i Nâzım'a ısındırmak isteyenler Musiki Muallim Mektebi'nde kendisine onun bir plâğını dinletmek isterler. Mustafa Kemal bir süre dinler. Sonra birden yerinden fırlayıp gramofonun yanına gider. Diyaframı kaldırıp sesi durdurur ve sert bir tavırla :

— Bu plâktaki ses de, manzume de vatana ihânet kokuyor...

Dedikten sonra plâğı yere çalar ve paramparça eder.

Nâzım'ın dayısı, bu arada sonradan itiraf ettiği gibi İsmet İnönü, Nâzım'ı Mustafa Kemal'in beğendiği bir şair haline getirmek, onunla yakın alâka kurması için hayli emek sarfederler. Fakat, sonradan yine İnönü'nün solculara hoş görünmek için itiraf ettiği gibi, Mareşal

Çakmak daima onlara karşı çıkar. Nâzım'ın Kara ve Deniz Kuvvetleri'mizde giriştiği bazı hareketler yüzünden Nâzım'ın mahkemeye verilmesinde ve cezalandırılmasında ısrar eden de, yine bu imparatorluk geleneklerine ve dinine bağlı mert askerdir (1).

Nâzım, Ankara'nın kendisini reddetmesi, daha doğrusu Mustafa Kemal'in, Mareşal'in takındığı tavırlardan İstanbul'a ve burada sanat çevrelerine sığınmak zorunda kalınca, bir yandan Selânik dönmeleri ve aile çevrelerinin maddî yardımlariyle beslenirken, milliyetçi yazar Peyami Safa da ona elini uzatmaktan geri kalmadı. Bu gerçek milliyetçi yazar, Nâzım'ın devlet otoritesi tarafından şiddetle itilmesini sanata karşı bir hakaret saymış ve Nâzım'a bu sebeple yardım elini uzatmıştı. Nâzım'ı edebiyat çevrelerine götürüyor, Gülhane Parkının girişindeki Alay Köşkü'ndeki Edebiyatçılar Cemiyeti'nde tertiplenen şiir matinelerinde ona şiir okumak, kendisini tanıtmak imkânları veriyordu. Peyami Safa yine o sıralarda yazdığı «Dokuzuncu Hariciye Koğuşu» adlı romanını da onu kaba Marksçılığından ve maddeci felsefeden ayırabileceği ümidiyle Nâzım'a ithaf etmekten de geri kalmadı. Fakat Nâzım bu dostluğu her zaman ve kendisine dost davrananlara karşı de-

(1) Mareşal Çakmak, Nâzım'ın hakkında takibat açılması için, başta İnönü olmak üzere, bütün onu tutanlara karşı çıkmıştır. CHP'nin ise onu hapishanelerde bile beslemekten geri kalmadığı, ilerideki bölümde yer alan Kenan Öner - Yücel dâvası sırasında şahitlerin beyanları ile anlaşılacaktır.

ğişmez davranışı ile kötüye kullanmaktan geri kalmadı. Peyami Safa'nın ağabeyisi İlhami Safa ile sonradan politikaya tekrar atılıp DP'nin kurucuları arasında bulunan Feyzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun birlikte sahibi oldukları matbaada bir sümenin altına bir araştırmada bulunabilecek şekilde komünist beyannameleri yerleştirdi. Peyami Safa onun yalnız dostluklarına karşı ihanet içinde değil, memlekete karşı da ihanet halinde olduğunu anlayınca, açıktan açığa mücadeleye girişmekten geri kalmadı ve yazdığı yazılarla, onu iç yüzüyle teşhir etti.

Ne var ki Nâzım'ı koruyanlar, şimdiki aşırı solcuları koruyanlar gibi, hayli geniş bir servet burjuvazisi çevresiydi. Nâzım, artık olanca mel'anetiyle milliyetçilik ve Türk Kültürüne yüklenmekten, onu yozlaştırmağa çalışmaktan geri kalmıyordu.

Türk Milliyetçileri başta Peyami Safa olmak üzere onunla amansız bir mücadele veriyorlardı. Ama dediğimiz gibi, bilhassa Selânik dönmesi zenginler tarafından korunan bu adam bir yandan yıkıcılığını sürdürüyor, bir yandan da kendisine yakınlık gösterenlerin baştan çıkardığı karılariyle sefihçe bir hayat sürmekten geri kalmıyordu (²).

(2) Nâzım, son olarak kendisine yardım eden bir ressam arkadaşının karısını türlü vaadlerle kandırdı. Kendisi Moskova'ya kaçınca bu kadın da peşinden gitti. Orada bu kadını bir erkek çocuğuyla bırakıp bir Rus kadınıyle evlendi. Bu kadından olan oğlu Polonya'da kendisiyle görüşen Milliyet yazarlarına: «Babam Rusya'da ruble için şiir yazdı» diyerek gerçeği söyledi.

Nâzım Hikmet, evvelâ Türk şiirini yozlaştırmaktan işe başladı. Böylece Türk şiirine komünist partisinin kavas üniformasını giydirme gayretkeşliğine kalkıştı. Bu bahtsız Sovyet uşağı kendisine şair olarak Türkçede hangi kelimeleri sevdiği sorulduğu zaman, gösteriş olarak giydiği kasketini daha da arkaya iterek :

— Ulan, tuuh, avanak, (3).

Kelimelerini sıralıyordu.

Nâzım'ın Türk kültür ve edebiyatındaki yıkıcı tesirleri küçümsenmiyecek ölçüde görülmüştür. Bunun da sebebi açıktır. Her şeyden önce konuşur gibi şiir yazıyor, bunu da güçlük çekmemek bakımından geri zekâlılar ve Türklük düşmanları hiçbir güçlük çekmeden kolayca anlıyorlardı. Doktrin olarak anlattıkları da marksçılığın işportaya düşmüş şekliydi. Bunları da anlamak kolaydı. Zengine, kudretliye yöneltilen küfürleri anlamak için hiçbir bilgiye, hiçbir yetişme külfetine ihtiyaç yoktu.

Polemiklerde Peyami Safa Nâzım'ı yerden yere vurup onun tahrip alanını mümkün olduğu kadar daraltmaya çalışırken, o zamanların en çok dikkati çeken ruhçu şâiri Necip Fazıl Kısakürek de şiirlerinden başka hiçbir vasıtaya başvurmadan zımnî bir mücadeleyi sürdürüyordu. Nâzım'ın bayağı bir şair olduğu, daha doğrusu şiiri komünist propagandasının emrine verdiği kısa zaman içinde anlaşıldı. O, yalnız kendilerini komünizm çapulculuğuna iyice kaptırmış kim-

(3) Kendi gibi aşırı solcu olan Naci Sadullah'la Yedi Gündeki röportajından.

selerle sosyete gösterişçilerinin «ulanlı», «heyyt»li şairi olarak kaldı.

Hapisten çıkıp Moskova'ya kaçtıktan ve orada Türk adını değiştirip Slav adını aldıktan sonra tam bir gospodin yaşayışı içine girdi. Ve nihayet kendisini yetiştiren memleketine ihanetle dolu ömür defteri Moskova'da dürüldü.

Ne yazık ki, bu adamın kaçtığı zaman hainliğinden bahseden Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Nadir Nadi tarafından millî şair ilân edilmesi istenmiştir. Daha bundan bir kaç ay önce de, CHP'li Ankara Belediye Başkanı Bay Dalokay, Moskova'ya gittiğinde, bu adamın mezarına Türk toprağı götürmüş, böylece aklı sıra, bir ortanın solcusu olarak bir vatan hainine vatan toprağı hediye etmek gibi bir garabete düşmüştür.

Milliyetçilerin bu komünist kafiyecisi ile mücadeleleri, ön safdakiler başta hatırlanmak suretiyle daima minnetle anılacaktır. Zira, bu mücadeleleriyle onu aslına ir'câ etmişler, ona gerçek milliyet ve ırkının ne olduğunu sözle dekalmamıştır. Böylesine önemli bir yurt mücadeğil, kendisinin, fiilleriyle itiraf ettirmişlerdir. Cumhuriyet Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Nadir Nadi ile Ankara Belediyesi Başkanı Dalokay'ın istek ve davranışları da elbette yanlarına kâr lesinde eli Moskofu Nâzım'dan yana çıkan bu ölçüden yoksun kimseler hakkında da Türk kamuoyu gereken hükmü vermiştir.

□ kanro dergisi denemesi

CUMHURİYET'in Mustafa Kemal'in eliyle Marxizme ve komünizme indirdiği darbelere, en son olarak komünistlerden bir kısmının bir motora doldurularak akibeti meçhul bir Karadeniz yolculuğuna çıkarılmalarına rağmen, komünizmin yeraltı faaliyetlerinin durmadığı ortada bir gerçekti. Devletin kurulmasının ilk devrelerinde karşılaşılan güçlükler, Marxizm ve komünizm propagandasının hararetle aradığı bir zemini kendiliğinden hazırlıyor gibiydi.

Bazı Türk aydınları Marxizm'i, gerek kolaylığı, gerekse o zamanki savaş icabı ortaya çıkan batı düşmanlığının tesiriyle karşılaşılan güçlüklere devâ saymaktan kendilerini alamıyorlardı. İşte bu sıralarda, Nâzım'la Moskova'da okumuş ve Marxizmi ilmî yapısiyle iyi bildiği

iddiasında olan Şevket Süreyya ile daha ziyade «Batının İnhitatı» kitabının yazarı Oswald Spengler'le Marx'ı birbirine karıştırıp bir görüş halitası elde eden Burhan Belge (o zamanki adı Burhan Asaf) ve Vedat Nedim Tör, romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun görünüşteki liderliği altında «Kadro» dergisini çıkarmağa başladılar. Kısa bir süre sonra daha ziyade mistisizmi tercih edecek ve ispirtizma seanslarına merak saracak olan İsmail Hüsrev Tökin de bunlara katılmış durumdaydı.

1933 lerde çıkmağa başlayan Kadro dergisi, Türkiye'nin meselelerini olduğu gibi, dünya meselelerini de tarihî maddecilik metodu ile ele alıyordu. Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasındaki fikir hareketlerini iyi takibetmek imkânını bulamamış olan genç aydınlar Kadro dergisinin tesiri altında kalıyorlardı. Bunun da sebebi açıktı. Derginin ideologluğu görevini üzerlerine almış görünen Burhan Belge ile Şevket Süreyya, en girift meseleleri, tarihî maddeciliğin yavan görüşüyle ele alıyorlar, karışık ve terkibî meseleler böylece basite ir'ca edildiklerinden anlaşılmaları son derece kolay oluyordu. Aralarında basite ir'ca edicilikte en fazla dikkati çeken Burhan Belge'ydi. Zaten Belge —ki sonradan ruhçu oldu ve bu tersine dönük görüşüyle Demokrat Parti'nin ideoloğu mevkiine yükselmekte güçlük çekmedi—, değerli şair Necip Fazıl Kısakürek'in bir kitabında belirttiği gibi, elinde tuttuğu ve büyüsüne inanır göründüğü tarihî maddecilik metoduyla bütün dünya meselelerini bir sayfada izah edebileceği iddiasındaydı.

Kadro Dergisinin başyazarlığını yapan Yakup Kadri, Belge ile Şevket Süreyya'nın tarihî maddeciliğine kalem uyduramıyordu. Şüphesiz ki bunda da mâzurdu. «Nur Baba» yazarlığından Marx'a gelmek, ne olursa olsun, kolay iş değildi. Mistik Yakup Kadri'nin kayınbiraderi Burhan Belge'nin ve bir büyüğün teşvikiyle biranda tarihî maddecilik metodu ile olayları, meseleleri ele almağa çalışan bir derginin başında tam oturmasına imkân ve ihtimal yoktu. Ne var ki, Yakup Kadri bir romancı olarak o sıralarda yabana atılmayacak bir üne sahip bulunuyordu ve onun derginin başında görünmesi, dergiye olduğu kadar, ortaya çıkan heveskâr ve iddialı yazarlara hiç şüphesiz bir destek olacaktı.

Yukarıda, Yakup Kadri'nin Kadro Dergisinin başına geçmesinde bir «büyük»ün teşvikinden bahsetmiştik. Bu büyük İsmet Paşa'dan başkası değildi. İsmet Paşa'nın dergiyi Başbakan olarak emrinde bulundurduğu örtülü ödenekten para yardımiyle desteklediği söyleniyordu. Burhan Belge özel konuşmalarında bu husu[illegible] raf etmekten geri kalmayacaktı. İsmet Paşa'nın bu dergiyi devlet parasiyle desteklemekten ne gibi bir maksadı olabilirdi? Yahut şahsı bakımından tarihî maddecilik görüşünün memlekette yaygın ve hâkim bir duruma gelmesinden kendisinin ne gibi bir çıkarı olabilirdi? Yine Burhan Belge, bunu Peyami Safa ve Necip Fazıl'la aralarında geçen kendi dünya görüşlerinin ayrı ayrı izahını da içine alan üst üste üç günü kablayan konuşmalarında el ve baş hareketlerinin de refakat ettiği belağatiyle uzun uzun an-

latacaktı. Onun anlattıklarına göre, Mustafa Kemal'le aralarında, daha ziyade İsmet Paşa bakımından, sonradan iyice görüleceği gibi bir, fikir anlaşmazlığı vardı. İsmet Paşa, bu anlaşmazlığı Mustafa Kemal'e hissettirmemeğe dikkat gösteriyor, fakat içinde mütemadiyen gelişen, dal budak salan bir muhalefet duygusunun gelişmesine engel olamıyordu. Burhan Belge'nin tahminine göre, İsmet Paşa, hiç de haklı olmadığı halde, Mustafa Kemal'i kıskanıyordu. Bunun için aydınları etrafına topluyor, onların ittifakını kendinde perçinlemek gayretini gösteriyordu.

☐ Bu şiir vatana ihanet kokuyor

Fakat, Mustafa Kemal, bütün aldırışsız görünüşüne rağmen yakınlarının hareketlerini en ince ayrıntılarına kadar gözden uzak tutmayan, tersine onları hareketleri bakımından göz hapsinde bulunduran bir dikkate sahipti. Giriştiği hareketin tasavvurlarına göre selâmetle yürümesi bakımından da buna ihtiyaç olduğu şüphesizdi. İsmet Paşa da elbette Başvekili de olsa bu dikkatli müşahedenin, sürekli kollamanın dışında kalacak değildi. Hattâ bu bakımdan Başvekilliği bir imtiyaz teşkil edecek yerde, daha dikkatle kollanmasını gerektirecekti. Mustafa Kemal, bu kollamaları sonucunda Kadro Dergisini dikkatle incelemekten geri kalmadı. Tabiî, başvekilinin gizli niyetini anlamaktan da geri kalmadı. Bu arada, böyle bir derginin hangi yollardan çıkabileceğini de çok iyi bildiği için, önceleri derginin beslenmesi hareketinin

durdurulması için bazı imâlarda bulundu. İsmet Paşa kısa bir süre imâları anlamamazlıktan gelmeği tercih eden bir tavır takındı. Fakat Mustafa Kemal'in derginin çıkmamasına iyice muhalefet ettiğini ve bu muhalefetini kırıcı bir şekle dökmekten geri kalmayacağını kestirdiğinden Kadro Dergisini desteklemek işini bıraktı. Dergi, bazı yerlere abone de kaydedilmişti. Fakat, bu abone paraları ile yazarlarının lüks sayılabilecek ölçüde ücretler almaları yüzünden derginin hayatını sürdürmesine imkân yoktu.

Böylece dergi, yani Kadro kapatıldı. Fakat, ne olursa olsun, fikirlerin son derece sınırlandırıldığı bir devrede çıkarılmış olduğu, yeni ve kolay tarafından fikirler getirdiği için tesiri mühim olmuştu. Dergi gerçi kapanmıştı ama, kendisini takip edenlere bir istikamet göstermişti. Dergiyi okuyanlar, bu istikamette giderek, gizliden gizliye kızıl fikirleri telkin eden broşürleri, yirmibeş kuruşa satılan kitapları okuyacaklardı. M. Kemal bütün olayları elbette takibedemiyordu. Zamanın İçişleri Bakanı ve Başbakanı, kendisine her şeyi olduğu gibi haber vermiyorlardı. Sıra sıra inkılâp meselelerine kendini veren ve sabahlara kadar bu meseleler üzerinde düşünen, tartışan Mustafa Kemal'in komünizmle ilgili polislik olaylarla yakından ilgilenmesine her şeyden önce vakti, çalışma ve düşünce tarzı imkân vermiyordu. Bununla beraber, bazı hareketleri sezinlemekten de geri kalmadı. Nitekim, Ankara Musiki Muallim Mektebinde kendisine Nâzım Hikmet'in bir şiirini oku-

duğu plâğı dinlettikleri zaman hemen yerinden kalkmış ve öfkeli bir sesle :

— Bu şiir vatana ihanet kokuyor!

Dedikten sonra plâğı aldığı gibi yere çalmış, paramparça etmişti.

Ayrıca, komünizmin Türklüğün en büyük düşmanı olduğunu ve görüldüğü yerde başının ezilmesi gerektiğini de yine o sıralarda söylemişti. Zaten dikkat edilirse, Mustafa Kemal'le İsmet Paşa arasında bu bakımdan birincinin lehine, ikincinin aleyhine şöyle bir fark vardır : Mustafa Kemal, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi Türk Milliyetçiliği ile ilgili araştırmalarla görevlendirdiği müesseseleri kurarken, İsmet Paşa Köy Enstitüleri gibi milliyetçilik, millî kültür düşmanı müesseseler kurmuş, Eğitim Bakanlığının komünizmin yayılmasında ve önlenmesinde gelecek bakımından en hassas bir müessese olduğunu düşünmesi gerektiği halde, ikinci hususu tamamiyle bir tarafa iter gibi davranarak, komünizm lehine davrandığını açıklayan, böyle bir yoruma elverişli bir tavır takınmaktan geri kalmamıştır. Onun bu tavrı, milletimizin çok muhtaç bulunduğu milliyetçiliğe her bakımdan zarar vermiştir. Yine onun bu tavrına dayanan komünistler, Eğitim Bakanlığında kilit noktaları ellerine geçirebildikleri gibi, Bakanlığın yayınlar bölümü bütçesi de kızılları besleyen özel bir yemlik haline getirilebilmiştir.

Kadro dergisi kapatılmakla beraber, bu dergi vasıtasiyle yüksek plânda, aydınlar arasında Marxizmin yerleşmesini temine çalışanlar bel-

ki biraz rahatlarından, daha doğrusu emellerini uygulama bakımından bazı imkânlardan oldular. Ama, yine de Kadrodakilerin hemen hepsi, kendilerine sağlanan yeni işlerle iyice korunmuş, himaye görmüş durumda bulundular.

İnönü'nün Mustafa Kemâl Paşa'ya karşı tutumunda, komünistleri ve solcuları destekleme davranışında onun şuuraltındaki Mustafa Kemal'le zıtlaşmanın bu yıkıcı doktrini tercih etmesi dikkate değer. Bu husus marazî ruhiyat, yani psikopatoloji bakımından incelendiği takdirde, hasta ruhları aydınlatmak bakımından esaslı ip uçlarının ele geçirileceğinden şüphe edilmemelidir.

Şüphesiz ki, Kadro'cular ilk bakışta, faaliyetlerinin çeşidi bakımından olduğu kadar hedefleri bakımından da militan solcular kadar ortadan kaldırılması âcil bir tehlike halinde görünmüyorlardı. Bunlar daha çok yukarıdan aşağıya bir tesir ve telkin yolu tercih etmişlerdi. Bu bakımdan, ideoloji bakımından militanlar gibi sözleri ve hareketleriyle toplulukları komünizm ve aşırı sol lehinde hemen harekete geçilebilecek durumda bulunmuyorlardı. Fakat, bunlar idareci sınıfa, CHP'nin yüksek idaresini ellerinde tutanlara tesir edebilecek bir mevkideydiler. Ayrıca, aydınlar, öğretmenler, bu adamların şahsiyetlerine bakarak, onları örnek saymaları elbette ki olağandı.

Kadro'cuları tuttuğu konusunda, Mustafa Kemal'le arasında ve daha ziyade onun etrafında ağırlığını hissettiren ruhî çatışma bir yana, İnönü'nün Marxizme ve dolayısiyle tarihî mad-

decilik metoduna önem tanımasını başka bir sebebe bağlayanlar da görülmemiş değildir. Bunlar İsmet Paşa'nın tutumunu, mistik ve teolojik kültüre karşı bir harekete geçmek ihtiyacına, böyle bir şeyin lüzumuna inanmasına bağlamak istemişlerdir. Bu anlayış doğru olsa bile, tercih edilen vasıtanın korkunçluğu meydandadır. Çünkü, cemiyetteki kökleşmiş mânevî temellere dayanan temayülleri yok edeyim derken, yurdun elden çıkması ihtimali vardır. Bu yoldan bir islâhat hareketine kalkışmak, en iyi niyetlerle desteklenmiş olsa bile hastayı zehirle tedavi etmek yolunu seçmekten farksızdır. Bilhassa kullanılan ilâcın dozunda ufak bir hataya düşüldüğü takdirde ölümle karşılaşmak ihtimali her zaman ziyadesiyle mevcuttur. Daha sonraları da İnönü, aynı metodu elden bırakmaması yüzünden memlekete son derece zararlı olacaktır. Bunun da sebebi, kendisinin son derece kısa görüşlü ve kültürünün son derece sınırlı olmasıdır. Bu yüzden daha sonraki yıllarda, dikkatleri tehlike olarak daima din, mâneviyatçı güçlere ehemmiyet veren milliyetçilik üzerine çekerek aşırı solun teşkilâtlanıp nihayet memlekette devlet kuvvetleriyle çatışacak güce ulaşmasını sağlamıştır. Bu tutum bir suç şeklinde ele alındığı takdirde İsmet Paşa'nın tutumunda hukukî değişle bir «kasd-ı cürmî» bulunmadığını ileri sürenler çıkabilir. Fakat, böyle bir anlayış bir gerçeğe dayansa bile, yapılan kötülüklere herhangi bir hafiflik getiremez. Kaldı ki, İnönü kendisine basında ve Meclis'de bir çok defalar uyarmalara gidildiği halde, aynı yolda

devam etmiş, tutum ve anlayışında en ufak bir değişikliğe gitmek lüzumunu duymamıştır. Zaten bu sakat görüş ve anlayış onda iyice yer etmemiş olsaydı, Köy Enstitüleri gibi korkunç bir denemeye girişmeyeceği gibi, daha sonraları Türkiye'de anarşik hareketler yaygınlaşmaya başladığı 1966-70 döneminde beyinleri kızıl doktrine göre şartlandırılmış gençlerin boykot ve üniversite binalarını işgalleri karşısında Meclis'de kalkıp :

— Boykotla işgal aynı şeydir!

Demez, yine aynı dönem içinde mânevî görüşü Allaha kadar dil uzatarak yermeğe kalkışan Yargıtay Başkanı İmran Öktem adlı bir zâtı, Türkiye'nin nerdeyse bir numaralı adamı ilân etmeğe kadar işi vardıramazdı.

Kadrocular, daha önce de işaret ettiğimiz gibi, Marxizmi bir Nâzım Hikmet, bir Hikmet Kıvılcım, bir Mihri Belli gibi aksiyon yönüyle ele almıyorlardı. Aralarında Nâzım Hikmet'le birlikte Moskova'da okumuş ve onun bir gece Kızıl Meydan'da seyrettikleri bir filmden sonra birden bire üzerinde bulundukları meydandan fazla kızıllaşmış oluverdiğini görmüş Şevket Süreyya gibi bir adam bulunmasına rağmen, doğrudan doğruya aksiyonu teşvik eden ve destekleyen yönleri yoktu. Ama, evvelce de işaret ettiğimiz gibi, aksiyonları hazırlayan atölyenin yüksek plân ve plânlama dairesinde çalıştıkları ve bu durumda bulundukları söylenebilirdi. Yoksa, Kadro Dergisinin başında bulunan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun kendisini yurdun parasını çalmakla suçlandıran, apis öküzüne ben-

zeten Nâzım Hikmet'le aynı safda yer alması elbette mümkün değildi. Yine Burhan Belge gibi oldukça ince zevk sahibi, gerçek şiirden anlayan bir aydının, tarihî maddecilik metoduna bağlı bulunmasına rağmen, kendisine Türkçede en çok hangi kelimeleri sevdiği sorulduğu zaman birbiri peşi sıra :

— Ulan! Hayt...

Filân gibi mânâsızlıkları sıralayan bir adamla aynı düşünce ve dünya anlayışı plâtformunda görünmek istemediği ve istemiyeceği muhakkaktı. Fakat, Marxist, tarihî maddeci metoda bağlı görünmek kendisinin (snobizm) denilebilecek fikir züppeliğine, fikir gösterişçiliğine uygun düşerken, bir yandan da bu yoldan iktidara yakın olmak, kendisine bir çeşit düşünce rahatlığı ve konforu sağlıyordu.

□ İsmet Ağa'dan Kâzım Paşa'ya

İnönü, şüphesiz ki, bir sistemi dünyaya hükmetmiş koca bir İmparatorluk hüviyet ve imkânlarını, ne olursa olsun daha yakın denebilecek kadar kısa zaman önce kaybetmiş bir ülkeye kolayca yerleştirebileceğini zannetmekle büyük ölçüde yanılıyordu. Her şeyden önce, yıkılan, fakat sadece cisim olarak yıkılan İmparatorlukta ruh ve mânâ olarak nelerin ayakta kalabileceğini bilmiyordu. Bu da, kendisinin Mustafa Kemal'in aynı zamanda bir tartışma ve ciddî meselelerin görüşüldüğü yer olan sofrasında bulunmadan önce imparatorluğun fikir yapısı ve gücü üzerinde düşünmemiş olmasın-

dan geliyordu. Şüphesiz ki, bu bilgisizliği yüzünden yurdu daha sonraki yıllarda yine tecrübe tahtası haline getirmesi yüzünden memleket kültürü, bilhassa millî kültür hemen bütün dallarında zarar görecekti.

Aslına bakılırsa, tarihî maddecilik metodu, Başvekil Paşa'nın sandığı gibi Türkiye için yeni bir şey değildi. Türk entellijansiyası, aydınlar fikriyatı çevresi bu doktrini çoktan biliyorlardı. Hatta, Osmanlı Meclis-i Meb'usanında (Mebuslar Meclisi) sosyalizmin münakaşasının yapıldığından habersizdi. En azından ilmî bir hareket olarak İsmail Fennî Bey'in maddecilik doktrini ile mücadele yolunda yazdığı kitaplardan «Maddiyun Mezhebinin İzmihlâli» adlı büyük kitabının yayınlanmış olduğundan bile haberi yoktu. Kâzım Karabekir Paşa'nın büyük «Hâtırat» adlı kitabında, fotokopileri de bulunan mektuplardan öğrendiğimize göre, kendisine tavuk yetiştirmek üzere Anadolu'ya gidip çiftlikler kurarak İstanbul'dan, kısacası muhataralı bölgelerden çekilmek teklifinde bulunuyor, bu takdirde Kâzım Paşa'ya «Kâzım Ağa», kendisine de «Miralay İsmet Bey» yerine, «İsmet Ağa» diyeceklerini, ama bundan da bir şey çıkmayacağını yazıyordu. Yine aynı mektuplarda İstanbul'daki siyasî havayı verirken savunulan fikirleri ve görüşleri ele alarak «Amerikan mandası» altına girmek görüşünün bir takım aydınlar arasında «hâkim fikir» durumunda bulunduğunu anlatarak, başına bir «galiba» da oturtup kanaatinin ağırlığını azıcık hafifletmeğe çalışarak, bunun en isabetli görüş olduğunu açık-

lıyordu. Bir de kendisinin İstiklâl Savaşına katılması meselesi vardır ki, bu da bir maceraydı. İstanbul'da bulunan İsmet Paşa «İhzarât-ı Sulhiye» adiyle kurulmuş ve barış şartlarını hazırlamakla görevli komisyonda Harbiye Nezareti temilcisi bulunan Albay —o zaman Miralay— İsmet Bey, daha önce arkadaşı olan Mustafa Kemal Paşa ile onun Samsun'a hareketinden önce kendisiyle görüşmüş olduğu halde ve hiç şüphesiz uygun bir zamanda Anadolu'ya geçip Ankara'da kendilerine iltihak edeceği vaadinde bulunmasına rağmen, yerinden bile kıpırdamamıştı. İstanbul'da kalıp millî harekete yararlı bir faaliyette bulunsaydı, belki bu da memnunlukla karşılanacaktı. Fakat İstanbul'daki Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinde, Başbakan olduğu zaman değerlerini hiç de gereğince takdir etmeyeceği fedakâr asker ve sivil vatanseverler çalışıyorlardı.

İstanbul'daki hareketsizliği üzerine Ankaradan bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği emirle —Teşkilâtın başında bulunan Ortabahçeli Şükrü'nün ve diğerlerinin hâtıralarını okuyunuz— Ankara'ya kaçırılarak götürülmüştü. Kendisinin Ankara'ya götürülmesiyle birlikte, İstiklâl Savaşı'nın yürütülmesindeki birlik fikir ve aksiyon olarak ihtilâflar içine düşmüştü. Çerkez Ethem vak'ası, Ali İhsan Sâbis vak'ası ve isyan hareketleri bunun belirtilerinden başka bir şey değildi (Bu konuda Boğaziçi Yayınlarında çıkan ve Cemal Kutay'ın yazdığı iki ciltlik «Çerkez Ethem Dosyası» adlı eser okunarak bir fikir edinilebilir).

İsmet Paşa işte bu durum içinde Anadoluya geçmiş, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Genel Kurmay) Başkanlığı ve Garp Cephesi Kumandanlığında bulunmuştu. Mustafa Kemal, ondaki yadırganma kompleksini hissettiği, bunun belirtileriyle karşılaşmış olduğu için, sonradan iddia edildiği tarihî gerçeğin tam hakkını vermemek pahasına onda teşekkül eden kompleksi tedavi etmek maksadiyle bir meydan savaşı sonunda çektirdiği bir telgrafla —Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından kaleme alınan— «milletin mâkus talihini yendiniz» demek lüzumunu duymuştu.

Ne var ki, İsmet Paşa'yı bütün bunlara —adam fedâ etmek ve aşırı övmeler— rağmen, şuuraltında teşekkül eden ve zaman zaman şuura çıkan ruhî kompleksten, açıkcası ruhî marazî halden kurtarmak mümkün olamamıştı. Nitekim, sonraları Mustafa Kemal - İsmet Paşa çekişmeleri Cumhuriyet tarihinde yer alacak, bu yüzden Mustafa Kemal onu Başbakanlık makamından uzaklaştırarak yerine Celâl Bayar'ı getirmek lüzumunu duyacaktı.

İşte, bu ruhî hâl içinde Başbakanlık makamında bulunduğu sıralarda İsmet Paşa, bir yenilik getirerek «yaver» veya sonradan Şevket Süreyya'nın kaleme aldığı mufassal biyografisine koyacağı başlıkta görüleceği gibi, «İkinci Adam» durumundan kurtulmak istiyordu. Tabiî, yıllarca sonra, hem de ölümüne pek az zaman kala, İnönü'nün sürüp giden ve bir türlü dinmek bilmeyen bu psikopatolojik davranışları tam bir hüsranla neticelenecek, aşağı yukarı sahibi sa-

yılabileceği partisinden Ecevit'le giriştiği rekabet sonunda ayrılmak zorunda kalacaktı.

İsmet Paşa, Kadro Dergisi yazarları kanaliyle ilmî görüş, müsbet görüş saydığı tarihî maddecilik metodunu yerleştirmeğe çalıştığı sıralarda, bu hareket İsmet Paşa'nın Kadrocularla milliyetçiliği fazlasiyle aşacağı zannına düştüğü veya vehmine kapıldığı bir hareketin başına geçmeyi tasarlaması bir yandan Mustafa Kemal Paşa'da haklı tepkiler uyanmasına sebep olurken, bir yandan da milliyetçi kalemler ve teşekküller kendi dâvâları etrafında daha sıkı işbirliği haline geçmişlerdi. Peyami Safa, Remzi Oğuz, Atsız gibi yazarlar milliyetçiliğe daha fazla kuvvet kazandırma gayreti içine girdikleri sırada, MTTB gibi öğrenci teşekkülleri de, milliyetçilik yolundaki faaliyetlerine hız veriyorlardı.

Fakat, ne yazık ki, milliyetçi faaliyetler İsmet Paşa tarafından olduğu kadar, devrin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından da Mustafa Kemal Paşa'ya tehlikeli hareketler olarak aksettirilecek, Mustafa Kemal Paşa'nın önem verdiği irticaın şeriatçılıkla, milliyetçilikle aynı şey olduğu yolunda bir takım telkinlere başvurulmaktan da geri kalınmayacaktı.

Ne olursa olsun, Kadro Dergisi tarihî maddecilik yönüyle komünizmle birleştirilmiş ve milliyetçi hareket bunun karşısına dikilmişti. Ayrıca, milliyetçilerin desteklenmesi konusunda çok önemli görülmesi gereken ispritüalist felsefe de Mustafa Şekip Tunç'un Bergson'dan yaptığı tercümelerle Türkiye'ye girmişti. Özet ola-

rak denilebilir ki, Kadro Dergisi vasıtasiyle Türk kültür ve ruhunun maddeci ve marxist plânda yozlaştırılması teşebbüsü ilk adımda başarı kazanmamıştı. Zaten yine o sıralarda, komünistlerin boş durmadıkları, partileri olduğu, genel sekreterleri olan tanınmış bir yazarın günün birinde partinin dosyalarını alıp, sırf kendisini kurtarmak için resmî makamlara başvurmasından anlaşılmıştı.

Şurası da kaydedilmelidir ki, Kadro ve Kadro'cular teşebbüsü bir tehlike olarak ucuz atlatılmış görünmesine rağmen, gerçek böyle olmaktan uzaktı. Kısa süreli de olsa, dergi hayli tahribata sebep olmuş, Marxizmi, sistemli bir anlaşılış biçiminde yurda sokabilmişti. 1961 Anayasasının getirdiği boşluklardan sonra karşılaşılan faaliyetler ve yurdun kayıpları, tahribatın ölçüsü hakkında dikkatli vatandaşlara bir fikir verebilecektir.

7

□ sonraki durum: köy enstitüleri

MUSTAFA KEMAL Paşa'nın ölümünden hemen sonra İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasiyle Türkiye müttefikler safında yer aldı. Bununla beraber, tarafsızlık politikası sürdürme yoluna girdi. Fakat, müttefikler safında yer alırken, zamanın tek partisi halinde adetâ devletin kendisi olmak durumuna girmiş CHP'nin Mustafa Kemal Paşa devrinden ayrı bir politika takibedeceği onun bünyesinde meydana gelen değişikliklerden anlaşılıyordu. İnönü, artık Millî Şef diye anılıyor, resmî dairelerden Mustafa Kemal'in resimleri indirilip yerlerine Millî Şef'inkiler asılırken, paralar ve pullar üzerin-

deki resimlerde de aynı değişiklik görülüyordu.

Rusya'nın CHP anlayışına göre Türkiye'nin dış politikasında itibarlı bir yeri olduğu müttefiklerle antlaşma imza edilmeden önce Dışişleri Bakanı Saraçoğlu'nun Moskova'ya gitmesinden belliydi. Fakat, orada büyük ve beklenmedik bir olayla karşılaşıldı. Moskova'da bulunan müttefik devletler temsilcileri savsaklandıkları ve Saraçoğlu da otelinde ve fuzulî oyalanmalarla vaktini geçirdiği sırada, Sovyetlerin Almanya ile, Hitler'le bir saldırmazlık paktı imzalaması olayı bütün dünyada bir bomba tesiri yaparak patladı. Saraçoğlu'na eli boş dönmekten, Türk hükûmetine de müttefiklerle ittifak antlaşması imzalamaktan başka yapacak şey kalmadı.

Bütün bunlar olup biterken, İnönü'nün marazî ruh halinden, yâni içinde ukde kalan «yaver adam» ve «ikinci adam» sayılmaktan kurtulmak için bir takım hareketlere girişeceği de anlaşılıyordu. Nitekim, 1950 seçimlerinden önce Başbakanlığa getireceği Prof. ve «Zulmetten Nura» adlı orta hacimli kitabın yazarı Şemseddin Günaltay, daha İnönü Mustafa Kemal'in ecelin gelmesiyle bıraktığı Cumhurbaşkanlığı makamına geçtikten kısa bir süre sonra meclis kürsüsünden bir hususu ilân ediyordu :

— Devr-i İsmet başlamıştır!

Bu cümlede tek kelimeyle, yâni «İsmet» sözcüğü ile çifte bir mânâ kastediliyordu. Günaltay Hoca bu sözleriyle bir yandan :

— İsmet Paşa'nın devri başlamıştır!

Demek isterken, bir yandan da, İsmet kelimesinin mânâsından faydalanarak :

— Temizlik devri, dürüstlük devri başlamıştır!

Demek istiyordu. İsmet Paşa, yâni Millî Şef taraftarlarına göre her iki mânâ da yerindeydi, muteberdi. Ama, memlekette çoğunlukta olan Mustafa Kemal'e bağlılardan biri çıkıp da :

— Ne demek istiyorsun?

Diye sorduğu takdirde, Hoca ve İnönü taraftarları, sadece bir devri başa geçen zatın adiyle belirttiklerini söyleyeceklerdi. Ama, kelimenin öteki mânâsından yararlanarak ilân etmek istedikleri şuydu :

— İsmet Paşa'nın devrinin açılmasiyle, başlamasiyle birlikte kirli, lekeli bir devir de kapanmış oldu. Şimdi bunun delillerini de, belirtilerini de görebilirsiniz.

İsmet Paşa'ya tabiat kanunları yardımcı olmuş, Mustafa Kemal ondan önce hayattan ayrılmıştı. Tabiat kanunlarına talih de ekleniyor ve onun en yüksek makama gelmesiyle, kendisine marazî ruh halinden kurtulması imkânı da sağlanıyordu. İsmet Paşa, bunu sezip sezmediği konusunda bir şey söylenemez ama, derhal harekete geçmekte gecikmedi. Evvelâ, Mustafa Kemal zamanında onunla araları açılmış, inkılâplarını, idare tarzını tenkit etmiş, kendisiyle dargınlığa düşmüş ne kadar tanınmış asker ve politikacı şahsiyet varsa, bunların hepsiyle temasa geçti. Aslında, bunlarla Mustafa Kemal'in arası kendi tertipleri yüzünden, kıskançlığından ötürü açılmıştı. Ama, şimdi en yüksek mev-

kide bulunduğuna, kendisinden başka hiç kimse söz sahibi olmadığına göre, evvelce makamını korumak için lüzum gördüğü hareketleri tekrarlamasına veya onların neticelerini devam ettirmesine lüzum yoktu. Ayrıca, Mustafa Kemal'in dargın olduğu bu kimselerin —yurda hizmetlerinin münakaşası bir yana— arasında politika ihtirası yıllarca sonra bile dinmemiş olanlar da vardı. Hepsine birden itimad ettiği adamlar vasıtasiyle haber göndermişti ve «mâni zail olunca memnu avdet eder» sözüne uygun olarak :

— Sizi yurd meselelerinden uzaklaştıran, en çok faydalanılacak çağınızda sizleri hareketsizliğe mahkûm eden zât işte kaderin ve tabiat kanunlarının emriyle, hükmünü icra etmesiyle aramızdan uzaklaştı. Buyurun hizmet edin.

Demek istiyordu. Böylece, onlarda zaten mevcut olan Mustafa Kemal kinini bir kaç katiyle çoğaltmak imkânını da elde etmiş oluyordu. Tabiî, bunlardan bir çoğu da, faal hizmetten uzaklaştırmalarında Mustafa Kemal'in aslında hiçbir esaslı rolü olmadığını ve asıl işin İnönü'nün başının altından çıktığını bildikleri halde, politika veya hizmet sahnesinde bulunmak ihtirası onları gerçeği küllemek zorunda bırakıyor ve böylece davete icabet ediyorlardı. Bu arada garip fikirleri olan, bir yandan Mevlevî şiirler yazarken, bir yandan da sola yatkın bir kafa yapısına sahip bulunan Hasan Âli Yücel Millî Eğitim Bakanlığı gibi son derece önemli bir makamın başında bulunuyordu.

□ Necip Fazıl anlatıyor

Yücel Yunan klâsiklerini ve diğer milletlerin klâsiklerini çevirmeği hedef alan faaliyetlere girişirken, bir yandan da İnönü Ansiklopedisi'ni yayınlatmağa başlamıştı. Böylece, «yaver adam», «ikinci adam» komplekslerinden kurtulma imkânını da elde etmiş gibiydi. Hasan Âli Yücel hakkında tam bir fikir verebilmek için değerli Şâir Necip Fazıl Kısakürek'in «Bâbıâli» adlı kitabından aşağıdaki satırları alıyoruz :

«Akademide (Güzel Sanatlar) Hasan Âli Yücel'in reisliğinde profesörler heyeti toplantısı... Vekil, şimdiye kadar seleflerinden hiç birinin kendisi kadar bu makamda kalmadığını, Köy Enstitüleri, klâsiklerden tercümeler, ansiklopedi gibi büyük hamlelere girişilmiş bulunduğunu ve daha da girişileceğini, akademiden de sanat plânında büyük işler beklediğini anlatmakta ve sözü birden bire modalayan ve göze girme vasıtası haline getirilen «Millî Şef» heykellerine getirmektedir.

«İnönü heykeli... At üstünde Millî Şefe... Akademinin bir pavyonunda yapılmaya başlamış ve yüksekliği damı aştığı için çatıyı delmek zoru doğmuştur. Akademiye girerken sol taraftaki hangar biçimli binanın tepesinde garip bir manzara... İnönü'nün, denizden başını çıkarması ve «ce!» demesi gibi, çatının içinden fırlayan kafası... Gövdesi ve atı içeride kalıyor.

«Anlattıklarına göre, yerini aldığı zata ait, nerede ve ne şekilde heykel varsa o da aynını istiyor. Meramı Taksim âbidesinin arka plânda-

ki ikinci, üçüncü adamlar kadrosundan çıkmak, başı doldurmak... Nitekim, işte banknotların üzerindeki eski resim de kaldırılmış ve yerine onun kellesi oturtulmuştur. Selefine «Ebedî Şef» ünvanının yakıştırılmış olmasına karşılık ona «Millî Şef» yaftası uygun görülmüş, fakat bu az gelmiştir.

«Profesörler meclisinde heykel meselesi konuşulurken Mistik Şair (yâni Kısakürek), önündeki kâğıt üzerine bir takım sıkıntı karalamaları döküyor ve bu hareketi Vekil Beyefendinin dikkatini çekiyor:

— Ne karalıyorsun kâğıda, şair?

— Sıkıntımı karalıyorum!

— Bu bahis sana sıkıntı mı veriyor?

— Bir şey veriyor ama, sıkıntı mı, yıkıntı mı bilemem!

— Söyle açıkça fikrini çekinme!

— Birazdan, müdür odasında arzederim.

«Hasan Âli, Mistik Şair'in fikrini bildirmesi için mahremlik aradığını sezdi ve toplantı bitince müdür odasında, beraberlerinde yalnız Burhan Toprak (Akademi Müdürü, yazar, merhum) onu konuşmaya davet etti.

— Söyle bakalım!

— Efendim, yabancılar arasında siz bir Maarif Vekilisiniz ve bu sıfatla pek dik çıkacak olan sesime tahammül edemiyebilirsiniz. Fakat aramızda bir arkadaşlık tarafı olduğu için, tenhada müsamahanıza güvenerek fikrimi söyleyebilirim.

— Dinliyorum.

— Şu heykel işini şöyle yapsak: Avrupa'-

ya, ayakta, at sırtında, şu veya bu biçimde şanlı gövdeler ısmarlasak; boyun yerlerini de burgulu yapıp, ölen ölünce kafasını çıkarsak ve yenisinin başını oraya burgulayıversek; nasıl olur?

«Burhan Toprak, kahkahadan kırılmamak için ağzını eline gömmüş, sarsılırken, Hasan Âli kıpkırmızı; ve yüzünün sol tarafiyle resmî, sağ tarafiyle de hususî olarak, ağlamaklı ve gülümsemeli!!.

«O, kendisine «sıfırla nâmütenâhi arasında ne fark var?» diye sorulunca «benimle sizin aranızdaki fark!..» cevabını vermekle mebus olmuş, sonra da bu «nâmütenâhi»den yeni gelene bir sölüm ayırmayı becerdiği için yıllarca Maarif Vekilliğinde kalmıştır...»

Ve Kısakürek devamla, bizim üzerinde durmak istediğimiz konuya büyük bir isabetle parmak basarak devam ediyor:

«Köy Enstitüleri, onun, komünist olmasından ötürü kurduğu müesseseler değil, sırf yeni ve cesur görünmek için, etrafındaki koyu komünistlerin dürtüklemesiyle çatılmış küfür ve Anadolu çocuğunu piçleştirme mekânları... Klâsiklerden tercümeler, ansiklopedi, filân, falan da, Mistik Şair'in, «Aksiyon Serisi» başlığı altında yayınladığı, Maarif kalkınması plânından anlayışsız kopyalar...»

Şimdi burada Köy Enstitüleri belâsının milletin başına nasıl sarıldığının bilinmeyen yönleriyle kahramanı olanlardan birini daha, yine Necip Fazıl üstadın yukarıda bahsi geçen her ba-

kımdan değerli kitabından satırlar alarak gün ışığının karşısına dikelim :

«...Bekâr apartımanının öbür üyesi, sonradan profesör, Sabahattin Rahmi'ye gelince, asıl mühimmi, o.. tatlı yüzlü, bal rengi gözlü, kültürlü, sanat idraki yerinde, zehir gibi bir komünist... Hasan Âli'yi alınlığı ay-yıldızlı ve tepesi sorguçlu sultan beygirleri gibi solculuk arabasına koşup, habire süren ve Köy Enstitüleri hareketini Tonguç Babayla el ele idare eden odur. Sabık Şair'i Ankara yakınlarındaki Hasan Oğlan Köy Enstitüsünü görmeğe davet etmişse de muvaffak olamamıştır.»

Köy Enstitüleri konusuna böylece girmeğe başlarken, Hasan Âli'nin de kendisine yapılacak telkinlere açık bir mizaç yapısına sahip olduğunu belirtmek için, onun mizaç yapısını belirten bir kaç satırı yine Üstad Necip Fazıl'ın kitabından aktarmak yerinde olacaktır. Böylece, bir dalkavuğun, bu tatbikatı yüzünden uğradığı alçalmaları tedavi hususunda hangi yollara ve usûllere başvurmakta olduğunu yakından göreceğiz :

«Maarif Vekili Hasan Âli Yücel bir kitabını «hakkında her türlü vasfın âciz kaldığı şaire» diye ithaf ettiği sanatkârı (yâni Necip Fazıl'ı) Dil Tarih Fakültesi kadrosundan Ankarada Yüksek Devlet Konservatuarına tâyin etti. Tiyatro, opera ve kompozisyon bölümlerinin bir arada ders alacağı, konferansımsı Batı edebiyatı kürsüsü... Haftada üst üste iki saat... Mistik Şair her hafta sabah treniyle gidip trende dersini hazırlamakta ve Ankara'da yalnız bir gece kala-

rak ertesi günü derslerini vermekte ve akşamı İstanbul'a dönmektedir.

«Geçirdiği gece veya gündüz saatlerinde de Hasan Âli'nin evine uğrar ve (utûfetlû) Vekil Beyle hoş beş eder. Hasan Âli, apartıman dairesinin sofasında yanan büyük bir kömür sobasına yaklaşıp, ayağında sadece bir don ve üstünde bir atlet, bacağındaki kılları kavururcasına ısınmayı pek sever. Bu haliyle «Talim ve Terbiye Heyeti»ni kabul ettiği olur ve bu, evine her gelen üzerinde (şok) tesiri yapar. O kadar ki, heyetin reisi, gerçekten içli ve kafalı, halis Osmanlı tipi ve beyefendi Kadri Bey bir gün Mistik Şair'e :

— Kuzum, demiştir; Beyefendiye söyle, bizi bu kılıkta kabul etmesin... Sizi sever ve nazınız ona geçer. Fena halde mahçup oluyoruz!

«İyi ama, (rate - kavruk) şair ve ezberleme felsefeci Hasan Âli, bu hallere, büyüklük, büyüklere mahsus hususiyetler gözüyle baktığı için özenmekte, o yüzden kaşlarının ucunu yukarıya doğru fırçalamakta ve öğüt dinler gibi görünmemektedir.»

İnönü, Hasan Âli ve Tonguç denilen, Köy Enstitüleri tipinin asıl icâtcısı adam hakkında bu kadar bilgi aydınlığından sonra, Köy Enstitüleri meselesine, daha doğrusu meselesi değil de faciasına geçebiliriz.

Sadece heykel meselesinde bile mizacını ele veren İnönü, Mustafa Kemal'in şahsiyeti karşısında duyduğu eziklikten, özellikle onunla kıyasladıkları zaman kendisine sadece bir «emir kulu», bir «yaver» gözüyle bakılmasından

öylesine küçüklük duygusuna düşmektedir ki, bu onu rahatsız etmektedir. Yine heykel meselesinde anlatıldığı gibi, bir çok yerlere heykellerini diktirmiş, nihayet onun Çankaya'daki ve devlet hiyerarşisi içindeki, yahut başındaki yerini almıştır. Ama, Anadolu köylüsünün tilkinin bilmediğini bilen bir kurnazlığa sahip bulunduğu darbı mesele halinde söylenen cinsinden olan İnönü, bütün bunların şekilden ibaret kaldığını, devletin ve memleketin kurtarıcısı denince Mustafa Kemal'in düşünüldüğünü, kendisinin gölgelere itildiğini, inkılâpları yapan, devleti ve halkı muasırlaştırmağa çalışan dahi denince yine Mustafa Kemal'in düşünüldüğünü ve kendisinin yine koyu gölgelere, eskiden çocukları evlerinden alıp okula götüren ve okul tatilinde tekrar alıp evlerine teslim eden «bevab», yâni kapıcı rolüne itildiğini çok iyi bilmektedir. Yurdun Mustafa Kemal'in heykelinin bulunduğu bütün şehirlerine at üstünde, ayakta, otururken veya hayırlı bir işini temsil eden kompozisyonlar içinde heykellerini diktirmiş, bu yüzden memlekete milyonlarca lira harcatmıştır. Ama bütün bunların da, polislerin kendisine selâm vermesinin, Muhafız kıt'asının veya tören kıt'alarının kendisine selâm vermelerinin de, Meclis'te yılda bir açış nutku okumasının da şekilden ibaret bulunduğunu çok iyi bilir. Mustafa Kemal gibi, mânâda yücelmek başlıca isteğidir ve bunun tabiî yollardan gerçekleşememesi de en büyük ızdırabıdır.

İşte, bu ruh halinde bulunan ve için için kıvranan İnönü'nün derdini, yine onun gibi, til-

kinin bilmediğini bilen köylü kurnazlığına sahip Hasan Âli Yücel sezmekte gecikmez. Aslında İnönü'ye devâsını verip onun tedavisi imkânını ortaya koyarken, kendisi de yine sadece şekil olarak bildiği tarihe geçmek yolunu bulacaktır. Bu çifte hedefli devâ, İsmail Hakkı Tonguç adlı bir maarif mensubunun Sovyetlerden kopye ettiği, daha açıkçası Sovyet tipi bir eğitim müessesesi sistemidir. Sovyetler, kendi doktrinlerine göre, mânevî değerlerden ve millî kültürden uzaklaştırılmış, beyinleri yıkanmış adamları bir takım enstitülerde yetiştirmektedirler. Türkiye'nin büyük şehirlerinde mânevî değerler ve millî kültür, yapılan baskılar, uygulanan yıldırmaca tedbirlerle sindirilmiş, nefes alamaz ve konuşamaz hale getirilmiştir. Fakat köyler... Mânevî değerler ve millî kültür köylere sığınmış durumda; oralarda yaşamaktadır. Bunları, bu iki üstün Türk gücünü sığınaklarında yakalayıp yoketmek gerekmektedir. Böylece ortaya yeni bir insan tipi, Türk - robot tipi çıkacaktır. Bunlar tarihlerini bilmeyecekleri gibi, Mustafa Kemal'i de tanımayacaklardır. Yalnız kafalarının sadece maddeden ibâret, hazım cihazından farksız yapısı içine üç adam yerleşecektir: İnönü - Yücel - Tonguç. Böylece hıristiyanlığın teslis - üçleme'si gibi maddeci teslis de tamam olacaktır.

☐ Türk kültürü tek ayakla durdurulmak isteniyor

Sistemli bir mânevî kültür temeli ve kültürün kendisi olan İslâm, başlıca tahribedilecek hedefler arasına alınmıştır. İslâmî temel yıkılın-

ca, Türk kültürü sadece —ne kadar uzun bir tarihe dayanırsa dayansın—, bir tarihî hatıra halinde kalacaktır. Zira, İslâmî temelin yokedilmesiyle, Türk milletine ruhunu kazandıran büyük terkibin bir ayağı kırılacak, böylece Türk kültürü tek ayak üzerinde durmak imkânını bulamayacağından yıkılıp gitmeğe mahkûm bir hale getirilecektir. Doğmatik hükümlerden kurtulmak için şunu da söyleyelim ki, Millî Şef İnönü'nün meselenin bu derece derinlemesine ele alındığından haberi yoktur. Hattâ, onun, Millî Eğitim Bakanlığındaki tercüme işlerinin başına meşhur solcuların getirildiğinden kesin olarak haberi bulunduğu da iddia edilemez. Millî Şef'in sadece milletin kültüründe yeni bir yola girildiği, bunun da Mustafa Kemal'in inkılâplarından daha büyük yeniliklere, yenileşmelere yol açarak, kendisini Ebedî Şef'in bu mânâdaki makamına da oturtacağına inandığı söylenebilir. Bununla beraber, onun bu inancından daha öteye gittiğini iddia ederek, Gönen Köy Enstitüsü üzerine:

«Allah'ın noksanını biz tamamladık, bozkırı ağaçlarla donattık» ibaresi yazılı bir levha asıldığını bunun delili olarak gösterip, «Millî Şef'in bundan haberi yok muydu?» sorusunu soracak olanlara verilecek cevap yoktur. Yahut en azından kesinlikle «hayır, yoktu!» diyebilmek kolay değildir. Zira, milliyetçi makam sahipleri bütün bunları şüphesiz haber vermişler ve kendisini uyarmağa çalışmışlardır.

Zaten, maddeci, komünist anlayışın emrinde ve tesirinde nesiller yetiştirmek için girişilen teşebbüsler ve yürütülen faaliyet, hiç şüp-

hesiz yukarıya aldığımız bir levhadan ibaret değildir. Son derece kesin bir faaliyet başlamıştır. Enstitülere Bulgaristan'a kaçarkan öldürülen Sabahattin Ali ve benzeri sicilli komünist eğitim mensupları öğretmen olarak tâyin edilmişlerdir. Bunlar, Köy Enstitülerine alınan erkek ve kız köylü çocukların maddeci, komünizmin temellerini atıcı bir eğitimden geçirilmelerini sağlayacak bir müfredat programı ile işe koyulmuşlardır. Bu programa göre, öğrenciler, saf ve henüz bozulmamış Anadolu köy çocuğu öğrenciler bir araya toplanmakta ve bunlara, maddeci eserler, Lenin ve Stalin'in övdüğü yazarların mânevî değerleri hiçe sayan kalem ve kafalarının mahsulü eserler okunmaktadır. Ayrıca, Marxizm ve Leninizin kısacası komünizmin ilmihali mesâbesindeki kitaplar da okutulmaktadır. Ayrıca, gerek bu yollardan, gerekse başka vasıtalara baş vurulmak suretiyle, Türk köylüsü ve Türk insanının millî ahlâk ve muâşeret kaidelerini yıkacak telkinler de yapılmakta, mâlum komünist usûllerine dayanılarak beyin yıkama ameliyesi uygulanmaktadır. Bir arada bu sistemin kobayları halinde kullanılan kız ve erkek çocukların da birbirlerine karşı davranışlarında Türk geleneklerini kaale almamalarını telkin eden metodlara da rağbet edilmektedir.

Bu arada Tonguç'un, yâni Millî Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde bu maksatlı müesseselerin kurulmasını sağlayan adamın tabulaştırılması, tanrılaştırılması hareketine girişilmekten de geri kalınmamıştır. Bu arada kız ve erkek çocukların bir arada bulundurulmaları, aynı fesat

çatıları altında yaşamağa mecbur tutulmalarından ötürü bir çok mahzurlar da ortaya çıkmaya başlamış, çocuklarının yetiştirilmeleri konusunda yoğun bir propaganda faaliyetinin kurbanı olarak evlâtlarını buralara vermiş olan köylü ana ve babalar, telkinlerin uykusundan kâbuslarla uyanmağa başlamışlardır.

Emel ve maksatlarının köylü ana ve babalarda uyanan Türklük şuuru tarafından yokedilebileceğini anlayan fesat yuvalarının kurucuları, bu sefer, Millî Şef'in o zaman için sonsuz denebilecek kudretini kullanma yoluna gitmişler, meselâ kömür havzasında uygulanan mecburî çalışma mükellefiyeti gibi, köylü ana ve babaların karşısına, çocuklarını bu fesat müesseselerine vermek mükellefiyeti çıkarmışlar, berbad edici tezgâhlarının yutmağa hazır beklediği çocukları, bazan jandarma gücünden de yararlanarak elde teme yoluna gitmişlerdir.

Artık Türk zekâsını millî kültürden, mânevî değerlerden soyma, bunlardan yana yozlaştırma yolunda da hayli mesafe almış durumdadırlar. Köy Enstitülerinde öğrenciler Rusların meşhur «Volga.. Volga» türkülerini söylemekte, bolşevik usûlü ile münasebet sistemi içinde gelişmeler kaydetmektedirler. Tonguç ve Yücel, ektikleri tohumların yakın bir zamanda meyvelerini vermekte gecikmeyeceğini canlı misâllerle görmekten dolayı adetâ mutluluk içindedirler.

Öte yandan milliyetçi eğitimcilerin gayretleri yavaş yavaş belirli ve tesirli olmak yoluna da girmiş bulunmaktadır. Millî Şef İnönü üzerinde gerekli telkinlerin yapılmasına başlanmış,

bu konuda istikballerini tehlikeye atan milliyetçi eğitimciler aleyhte çalışmalarını yoğunlaştırma yoluna girmişlerdir. Şurasını sadece düşünmek bile dehşet vericidir ki, bu Köy Enstitülerinde okuyanlar yalnız kendileri bozulmak, komünizmin robotları haline gelmekle kalmayacaklar, bu fesat yuvalarını bitirince sayıları seksen bini bulan köylere birer zehirleme cihazı halinde gönderileceklerdir.

Milliyetçi eğitimciler gayretlerini birleştirip tesirli hâle getirmeğe çalışırlarken, minnettarlık duyarak kaydetmek gerekir ki, milliyetçi basın, Peyami Safa ve Necip Fazıl gibi büyük kalemler de meselenin doğrudan doğruya üzerine gitmeğe başlamışlardır. Bu değerli yazarlar, Millî Şef'in hışmına uğramağı, hapislere atılıp türlü ezâ ve cefaya mâruz bırakılmalarını hiçe sayarak ileriye atılmışlardır. Peyami Safa, o sıralarda Türkiye'nin mahvolmasını başlıca gaye bilen Sabatay Sevi Yahudi dönmelerinin organı olan Vatan Gazetesi, Tan ve benzeri komünist yayın organları karşısında Türk milliyetçiliğini temsil eden «Tasviri efkâr» gazetesinde, bütün kötülüklerin başının altından çıktığını bildiği Hasan Âli Yücel ve Köy Enstitülerini hedef alan yoğun bir hücum kampanyasına girişmiştir. Necip Fazıl ise, günlük Son Telgraf gazetesinde ve çıkardığı haftalık dergi «Büyük Doğu»da Köy Enstitülerinin içyüzlerini açığa çıkarıcı, maskelerini düşürücü yayınlara hız vermiştir. Bu arada, Nihal Atsız ve arkadaşları da canavarla her şeye rağmen mücadeleden geri kalmamaktadırlar.

Hasan Âli Yücel, bir yandan da her şeyin temeli olduğunu bildiği Türk dilini yozlaştırma yoluna gitmiş ve Mustafa Kemal'in kurduğu, kendisinden sonra da devamını sağlamak üzere mirasından büyük paralar bıraktığı Türk Dil Kurumu'nu kendi bozucu düşüncelerine uygun davranacak adamlarının eline düşürmek için bütün tedbirlerini almaktan geri kalmamıştır. Milliyetçi yazarlar buna da karşı çıkmaktan, her türlü tehlikeyi göze alarak Hasan Âli Yücel'in dili de yoklaştırma davranışiyle mücadeleye girişmekten geri kalmamışlardır. İşte bu sıralarda Millî Eğitim Şuraları toplanıyor, bu şûranın ve benzerlerinin maksatlarını, toplanma ve çalışma hedeflerini pek iyi bilen Peyami Safa, kaleminin ve mizacının bütün sertliğiyle hücuma geçiyor ve bu şûrayı «Millî Eğitim Âşurâsı» diye vasıflandırıyordu. Yine o sıralarda Ankarada toplanan «dil komisyonu» felsefî terimleri öz Türkçeleştirmek maksadiyle çalışmalar yapıyordu. Bu çalışmaları gazetesi «Tasviri Efkâr» adına takibeden Peyami Safa, komisyonun felsefe terimlerine bulduğu uydurmaca karşılıklar üzerinde durduğu bir yazısında, komisyonun bulduklarını «piçoğlu piç ordusu» diye vasıflandırıyor ve «işte huzurunuza bu piçoğlu piç ordusundan bir mangayı çıkarıyorum» diyerek, başda «fâsid daire» yerine konulan «yozdöngü»yü vererek, yapılanların boşluğunu ve karanlık maksatları ortaya koyuyordu. Peyami Safa'nın hücumları, Hasan Âli Yücel'in Köy Enstitüleri ve Türk dilîyle uğraşmak suretiyle yapmak istediklerinin milliyetçi gençlik tarafından anlaşıl-

masında büyük bir rol oynadı. Bu gençlerden bir kısmı, Hasan Âli'nin makam arabasının yan tarafına şöyle bir hücum cümlesi yazmaktan da geri kalmamışlardı :

«Yeter sürdüğün safâ,
İn de yerine gelsin,
Değerli Peyami Safa!»

□ İki yüzlü kaypak politika

Bu sıralarda artık İkinci Dünya Savaşı'nın da nasıl bir netîceye doğru gittiği bir dereceye kadar belli olmağa başlamıştır. Savaş'ın devamı boyunca iki taraflı, kaypak bir politika takibeden Millî Şef artık bir telâş içindedir. İki tarafa da yâr olmağa çalışmış olması Türkiye'nin başına nasıl bir iş açacaktır? Millî Şef öylesine iki taraflı oynamıştır ki, burada vereceğimiz bir tek örnek bile bu oyunun vehâmetini ve âkibet düşündürücülüğünü ortaya koymaya yetecektir :

Yıldırım savaşı yapan Hitler'in birlikleri Rus steplerinde ilerleyip şehirler zaptettikçe Türk milliyetçileri çok muteber kimseler muamelesi görmektedirler. Yine bu ümitler uyandırıcı zaferlerinden birinde, hükûmetin başında bulunan Saraçoğlu Şükrü devletin milliyetçi hüviyetini aşırı bir ifade ile belirtmek lüzumunu duymuş ve bunun adetâ «ırkçı» olduğunu ifade etmekten de geri kalmamıştı. Zira «çoğalan ve çoğaltan milliyetçiyiz», «kan milliyetçisiyiz» gibi kesin hüküm ifade eden cümleler ancak bu şekilde yorumlanabilirdi. Bu davranış ve ifade

tarzları biraz evvel değindiğimiz iki taraflı politikanın bir yönü idi. Diğer yönü ise realitede şu şekilde davranışlarla kendini açığa vuruyordu: Alman ilerlemesi sırasında sıkı takibâta mâruz tutularak hapislere atılan solcular ve komünistler, Alman ilerlemesi duraklayınca ve Sovyetlerin müttefiklerin gayretleriyle galip gelecekleri anlaşılınca, daha doğrusu böyle bir zan resmî çevrelerde, özellikle Millî Şef'in düşüncelerinde ağır basınca, hapishanelerde bulunan solcu ve komünistler çıkarılıyor, bunların yerlerine Alman ilerleyişi sırasında muteber kimseler muamelesi gören sağcılar, milliyetçiler konuyordu.

□ Allah belânızı versin

Resmî çevreler her iki tutumları ile de, zaferin şu veya bu tarafın üzerinde kalması halinde yine de iktidar ve ikbal mevkilerinde kalmak endişelerini, arzularını açığa vurmuş olmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. İşte, bu sıralarda tek parti CHP'nin içinde bulunan milliyetçiler de takibedilen politikadan memnun değillerdi. Bunlar, Türkiye'nin kendi gücüne, gerçek imkânlarına dayanan bir politika takibetmesini, tâvizcilikten olduğu kadar taklitçilikten de kaçınılması görüşünü savunuyorlardı. Ayrıca bunlar, Köy Enstitüleri konusunda içe dönük, yani partinin dört duvarı arasında kalan bir mücadele vermişler, fakat, Millî Şef'in desteğinden yararlanan solcular karşısında başarılı olamamışlardı. Fakat, bu sıralarda, Millî Şef, müttefiklerin

yanında bir Sovyet zaferinin gerçekleşmesi halinde Türkiye'nin bağımsızlığını tehlikeye düşürecek, hattâ ortadan kaldırabilecek talepler karşısında ancak millî kuvvetlere dayanmak suretiyle mukavemet gösterileceği fikrine iyice yatırılmıştı. İşte, bu ve benzeri telkinler, Millî Şef'i Yücel ve solcu kumpanyasından soğutmakta yararlı oldu. Böylece Yücel Millî Eğitim Bakanlığından uzaklaştırıldı. Yerine CHP içinde milliyetçi kanadın temsilcilerinden, yine bir eğitimci olan Reşat Şemsettin Sirer getirildi. Rahmetli Sirer'in Köy Enstitüleri hakkında verilen, nerdeyse bir dağ teşkil edebilecek kadar üstüste yığılmış müfettişler ve teftiş heyetleri raporlarını dikkatle inceledi. Bu müfettiş ve teftiş heyetlerinin raporlarının gerçeğe uymayabileceği gibi gerçekçi bir düşünceyle meseleyi yerinde bizzat incelemeğe karar verdi. Eğitim Bakanı Sirer'in incelemeleri tahmin ettiğinden ve söylenenden çok daha feci tabloları karşısına çıkardı. Öğrendiği feci denecek hareketler, davranışlar ve sahneler arasında, Enstitüde öğrenci olarak bulunan köylü kızlarının zaman zaman buralara gelen ve gece kalan ileri mevkideki solcu müdürlere içki dağıtıp sâkilik etmeleri de vardı. Tabiî, bu sâkilik işinin nerelere kadar götürülebileceğini muhayyile sahibi bir insanın tahmin etmesi güç değildi. Milliyetçi Bakan Reşad Şemseddin Sirer, bu gerçekleri öğrendikten sonra Enstitü idarecilerine sadece üç kelimelik bir cümleden ibâretti :

— Allah belânızı versin!

Komünistlerin Türkiye'de Türk kültür ve ge-

leneklerini yozlaştırarak komünizmin yerleşebileceği, hem de fazla bir mukavemetle karşılaşmadan yerleşebileceği bir zemin hazırlama gayretleri, Millî Şefi de olağanüstü bir takviye kuvveti olarak yanına aldığı halde milliyetçilerin gayretleriyle boşa çıkarıldı. Ama, bu Enstitülerde yetişen bazı solcuların Millî Eğitim bünyesi içinde sonradan gösterdikleri faaliyet gerçekten korkunç neticeler verdi. Bunlar yazdıkları yazılarla komünizme büyük ölçüde propaganda yapmaktan geri kalmadılar. Ortanın solunu benimseyerek Mustafa Kemal'in partisini tanınmaz hâle getiren solcular, Demokrat Partiye muhalefetleri sırasında, Köy Enstitülerini güyâ Demokrat Partinin kapattığı yalanını her tarafa yaydılar. Aslında, bu komünist fideliklerini kapatan CHP'li Eğitim Bakanı Reşat Şemseddin Sirer'den başka hiç, ama hiç kimse değildi. Demokrat Parti iktidarı, kapatılan bu Köy Enstitülerini ilk öğretmen okulları olarak açıp faaliyete geçirmekten başka hiçbir şey yapmış olmaktan ibâret bir davranış içinde kalmıştı.

Bu Köy Enstitülerinin millî bünyemizde ne kadar büyük bir tahribata sebep olduğu ve olmakta devam ettiği, son seçimlerden sonra Millî Selâmet Partisi ile birlikte bir koalisyon hükûmeti kuran CHP'nin Millî Eğitim Bakanlığına getirdiği eski Köy Enstitüsü mezunu Üstündağ'ın görevi sırasındaki icraatını şöyle bir gözden geçirmek yeter. Köy Enstitüsü mezunu olan bu CHP'li, Bakanlığı sırasında milliyetçi öğretmenlere etmediğini komamış, onları uzak yerlere göndermek, Bakanlık emrine almak, çoluk ço-

cuklariyle süründürmek gibi akıl almayacak, vicdanın kabul etmiyeceği maddî ve mânevî işkencelere mâruz bırakmıştır. Bu aynı Üstündağ, son seçim kampanyasının yürütüldüğü 1975 Eylülünde, Milliyetçi Cephe iktidarının Millî Eğitim Bakanını ve iktidarı kendi yaptıklarını yapmış gibi göstermekte ve bütün solcular gibi vicdanî düşünce, doğruluk gibi beşerî faziletlerden yoksun bulunduğundan böyle bir oyunu çevirebildikten sonra, bir de tutup bu iktidardan bu yüzden hesap sorulacağını sözlerine ekleyebilmektedir.

Sadece bu Mustafa Üstündağ ve aşırı solun desteğiyle romancı, yazar hüviyetinde ortaya çıkarılan, propagandası yapılan Fakir Baykurt'un faaliyetleri bile, Köy Enstitülerinin Türk kültürünün ve Türk zekâsının millî karakterinin ortadan kaldırılması yolundaki hedeflerinin gerçekleşmesinde ortaya nasıl tipler çıkacağını, ortaya çıkmış olan bu adamların kişiliklerinde —şahsiyet diyemiyoruz— bütün çıplaklık ve sefâletiyle ortaya koymuştur.

Öte yandan, Köy Enstitülerinin maksadı, ruh bakımından iyi bir millî terbiye ile yetişmiş çocuklarda, yaşlarının küçüklüğüne rağmen, derin bir nefret ve istikrâh duygusunun uyanmasına yol açmış, psikolojik zıtlaşma, onları memlekete birer millî değer olarak kazandırmıştır.

Ayrıca, şurasını da belirtmek gerekir ki, Köy Enstitüleri, büyük bir sosyalist tuzak ve dolap olarak ortaya konduğu ve işletildiği halde, Türk kültür ve zekâsının temsilcileri olan gerçek aydınlar, tuzak ve dolabın başında İnönü de bulunduğu halde, memleketlerinin komünizmin

zemini olma hazırlığı içine sokulmasına şiddetle karşı koymuşlar, bu uğurda şahsî istikballerini hiçe saymaktan, yurt çıkarları karşısında kendi dar şahıslarına bağlı çıkarlarını ayaklar altına almaktan geri kalmamışlardır. Solcuların bunları yumuşatmak ve kendilerinden yana çekmek faaliyetleri, refah vaadetmelerine, kadınlar sunmalarına rağmen tesirsiz kalmıştır. Bu da millî kültür ve karakterin sağlamlığı, hattâ ölümsüzlüğü hakkında bir delil sayılabilir.

Köy Enstitüleri hareketi büyük bir yenilgiye uğratıldıktan sonra, Türkiye'yi Sovyet Rusya'ya bağlı bir kukla devlet olarak görmek isteyenleri, bu iğrenç hedefi hatlarının tek gayesi olarak ruhlarına yerleştirmiş bulunanları elbette bir sahada hareketsiz bırakacaktı. Bu adamlar aslında «ajan» seviyesinde bulunduklarından velinimetleri olan Moskova bunların hareketsiz kalmalarına razı olamazdı. Köy Enstitüleri yenilgisinden sonra, bu ajan seviyeli adamlar başka hedefler seçmekte ve bu hedefler vasıtasiyle millî ruh ve kültürü vurmağa kalkışmakta gecikmeyeceklerdi.

⁂

Burada, Köy Enstitüleri fâciası bölümüne nihayet verirken Rusların dünya ihtilâlini hedef tuttukları, bunu gaye bildikleri halde, kendi millî ruh ve müesseselerine karşı yıkıcı davranmadıklarının bir örneğini vermek istiyoruz. Bu da dil örneği, dil müessesesidir. Sovyetler, millî kültür ve millî birliğin en sağlam müessesesinin dil olduğunu çok iyi bildiklerinden, Mustafa Kemal'in kurduğu Dil Kurumu'nu hedefinden şa-

şırtmağı ve dile faydalı olacak yerde onu kokuşmuş bir kuruluş haline sokmağı başlıca hedef bilmişler, Mustafa Kemal'in ölümünden sonra, kuruluşun ehil ellerde bulunmadığını bildiklerinden Türkiye'deki ajanları vasıtasiyle faaliyetlerini hızlandırmışlardır. Böylece, Dil Kurumu içine paralı veya parasız kullandıkları ajanlar sokulmuş ve bunlar uydurdukları, uydurmakla da kalmayıp resmî işlerin başında bulunan adamları vasıtasiyle okullara da soktukları kelimelerle, Türk cemiyetini birbirlerinin dillerinden anlamaz, İslâm - Türk medeniyet çevreleriyle alâkalarını koparmış mozayikler haline getirme yoluna girmişlerdir. Onların bu çalışmalarında da milliyetçi aydınlar mücadele vermekten geri kalmamışlar, fakat, Dil Kurumu'nun elinde Mustafa Kemal'in mirâs bıraktığı milyonlar olduğu gibi, resmî çevrelerdeki adamları bunların uydurdukları kelimeleri resmî muamele, yazışma, tebliğ şekilleri içinde kullandıklarından, mücadele kolay olmamıştır. Bir tarafta Mustafa Kemal'in Kuruma başka gayeler ve iyi niyetler için kullanılmak üzere bıraktığı milyonlar, ayrıca ellerinde resmî çevrelerdeki adamları, bunlardan da korkuncu türlü yollardan en yüksek tirajlı olmuş gazeteler bulunmaktadır; bir tarafta ise, inanç ve imanlarından ayrı olarak bir kaç kırık dökük, küçük tirajlı gazeteleri gayelerinde beraberlerine alabilmiş milliyetçiler vardır. Bir tarafta niçin yüksek tirajlı, büyük satışlı gazetelerin yer aldığını, bunların karşısında ise niçin küçük tirajlı ve küçük satışlı ga-

zeteler bulunduğunu sormayınız. Bu meselenin incelenmesi, açıklanması cildler tutar. Çünkü komünistler dolaylı bir yoldan milletlerarası yahudilik teşkilâtı «siyonizm»le de irtibatlıdır. Bizim yüksek tirajlı, büyük satışlı gazetelerimiz kuruluş ve sermaye olarak incelendiği, bir otopsiye tâbi tutulduğu takdirde bu husus bütün çıplaklığı ile ortaya çıkar.

Biz yine örneğimize dönerek, Türk dilini yozlaştırmağı ve böylece en sağlam millî birlik müessesesini kokuşturmağı hedef tutan çalışmalar üzerinde duralım:

Sovyetlerin dünya ihtilâli yapmak yolunda kendi millî kültürlerini ve millî müesseselerini sağlam tutmağa ve bu arada dile ne kadar ehemmiyet tanıdıklarını belirtmek için, Stalin'in Sovyet Komünist Partisinin resmî organı olan «Pravda» gazetesinde yayınlanan dil konulu bir ankete verdiği cevabı buraya almağı yerinde buluyoruz. Stalin, bolşevik ihtilâlinin hemen bütün müesseselere kendi görüşünü kabul ettirdiği halde dil üzerinde niçin bir şey yapılmadığı sorusuna şu karşılığı veriyor:

— «Her ihtilâl alt yapı ve üst yapı müesseselerine bir takım değişiklikler getirir, hukukta, estetik anlayışında, ekonomide bir takım değişiklikler ortaya çıkar ve bunlar kabul edilir. Dile gelince, dil bir üst-yapı müessesesi olmaktan fazla bir şeydir. Bu bakımdan biz, dile dokunmağı yerinde bulmadık ve bu anlayışımız iyi de oldu. Çünkü, bu sayede Rus dili zengin hazinelerini muhafaza edebildi.»

Bu görüş, bizim aslında câhil ve millî kültür yozlaştırıcısı oldukları kadar aynı zamanda birer çıkarcı olan solcu ajanların kafalarına iyice sokulmalıdır. Stalin, ihtilâlcilikte, devrimcilikte bunların hepsinde ileri olduğu halde, bir millî gerçek bahis konusu olduğu zaman, yıkmayı, devirmeği, kaba-saba hareket etmeği bir yana bırakarak aklın ışığında düşünmesini bilmektedir. Bu da, bizdeki ajanların, bağlı oldukları efendilerinin aklından biraz olsun örnek alacakları yerde onun sadece ruble karşılığı verdiği parayı almakla yetindiklerini ve Türkiye aleyhindeki hizmetlerini körü körüne sürdürmekten geri kalmadıklarını ortaya koymaktadır.

☐ Bir olaylar ve bir vesikalar dizisi

Kitabımızın bu bölümüne son verirken, komünistlerin ve aşırı solcuların, Mustafa Kemal'in ölümünden sonra, Millî Şef İsmet İnönü'yü de Yücel-Tonguç vasıtasiyle telkin ve tesirleri altına alarak, Köy Enstitülerini açtıkları, Yücel'in Millî Eğitim Bakanı olarak komünistleri koruduğunu ek vesikalarla ortaya koymak ve bahse başka vesikalarla genişlik kazandırmak maksadiyle Öner-Yücel dâvâsının bir bölümü üzerinde durmağı, bu bölümü buraya almağı yerinde bulduk.

Hatırlanacağı gibi, 3 Mayıs 1944 olayında milliyetçi gençlerin şahlanmasından sonra milliyetçiler aleyhine dâvâlar açılmış ve «Irkçılar-Turancılar» dâvâsı olarak resmî makamların kasıtlı bir davranışla adlandırdıkları bu dâvâlarda

milliyetçiler beraat etmişler, Hasan Âli Yücel de bir müddet sonra bakanlıktan alınmıştı. Bu bahis konusu Öner-Yücel dâvâsının başladığı sıralarda, demokrasiye geçiş hareketi 1946 da DP'nin kurulmasiyle başlamış bulunuyordu. Bununla beraber, CHP'nin hâlâ, tek parti düzenini sürdürmeğe çalıştığı bu partinin ileri gelenlerinin tutumlarından belli oluyordu. Bilhassa, 1946 seçimleri rejim adına CHP tarafından yüz kızartıcı bir fâciaya dönüştürülmüştü : Bir takım sandık hilelerine başvurulmuş, Millî Şef İnönü'nün başında bulunduğu idare, millet oylarının ismetine tecavüzde bulunmuştu. Tabiî, bu davranış bütün milletçe ve muhalefetçe lânetlenmiş, böylece 1947 yılı Ocak ayına gelinmişti. CHP'nin o sıralarda millet nazarında Demokrat Parti'yi ve bu partiyi destekleyen rahmetli Mareşal Çakmak'ı düşürmek, lekelemek için türlü tertipleriyle karşılaşıyordu. CHP yine bir kötüleme tertibi peşinde koşmuş, fakat bu tertibin karşısında bulunan insanların direnişlerini ve güçlerini fazlasiyle küçük gördüğünden, tertibin nasıl bir sonuç vereceğini hesaplayamamıştı. Bu tertibin plânlanış tarzına göre, ilk çıkışı Giresun Milletvekili Ahmed Ulus yapıyor, verdiği sözlü önergeyle, İçişleri Bakanı'ndan memleketimizdeki komünist faaliyetleri hakkında bilgi istiyordu. O sırada İçişleri Bakanlığında İnönü'nün yakını ve Tasviri efkâr gazetesinde Cihad Baban'ın giriştiği bir polemik sırasında artık «siyasî mevtâ» haline geldiğini ileri sürdüğü Şükrü Sökmensüer bulunuyordu. İçişleri Bakanı Sökmensüer, Ahmed Ulus'un sözlü önergesine

Meclis'in 29 Ocak 1947 günkü oturumunda söz alarak cevap verdi. Komünizm faaliyeti üzerinde son derece ilgi çekici bilgiler vererek bu arada asıl vurucu harekete girişerek Mareşal'in de bilerek veya bilmeyerek komünist faaliyetlere katıldığı iddiasını ileri sürdü. Böylece, CHP, darbeyi indirip Demokrat Parti'yi Mareşal'in şahsında halk nazarında lekelemek tertibini başardığını sanıyordu.

☐ Mareşal Çakmak konuşuyor

CHP'nin hesabı ve tertibi, şerefli ve namuslu askerin 5 Şubat 1947 tarihli gazetelerde yayınlanan cevabiyle tersine dönecek, silâh geri tepecekti. Mareşal'in cevabında şu dikkate değer satırlar yer almıştı :

«Millî Mücadele esnasında Cami Baykurt'un İtalya'da para sarfederek hesabını hükûmete vermediği de yazılmıştır. Ben harekâtın başından bugüne kadar öyle bir hâdiseden haberdar olmuş değilim. Yalnız Avrupa'ya silâh mübayaasına giden ve onun hesabını vermiyen iki kişi biliyorum ki, bugün bir tanesi Halk Partisinde nüfuz sahibi bir zattır. Diğeri de ölmüştür. Bunları Divan-ı Harbe sevketmiştim, fakat sonra mebus seçildikleri için haklarındaki takibat durduruldu.»

«Ben komünistliği bu memleket için muzır telâkki edenlerdenim. Onun için komünistler ordu ve donanmaya sokulmak istendikleri zaman şiddetle hareket ettim. Halk Partisinin mensuplarından bir çok hatırlı zevatın tavassutuna rağ-

men (*), ısrar ettim. Fakat onlar Şefik Hüsnü'ye (**) parti kurmak selâhiyetini ve otuzdört tane müseccel komüniste de amelenin, işçinin önüne geçerek rehberlik etmek imkânını sağladılar. Ben daha işbaşında iken **eski bir Millî Eğitim Bakanı**'nın bu faaliyeti destekleyen hareketinden dolayı hükûmeti ikaz ettim. Kimse kulak asmadı ve sonra da Hamidiye Köy Enstitüsündeki komünist yuvasından bahsettiler...»

Mareşal'in komünist faaliyetleri desteklediğini ileri sürdüğü «Eski bir Millî Eğitim Bakanı» Hasan Âli Yücel'den başkası değildi. Bu tertibin uygulanmaya koyulup Mareşal Çakmak'dan lâyık olduğu tepkiyi gördüğü sırada Yücel, artık fazlasiyle yıprandığı, basının, bilhassa başda Tasviri efkâr olmak üzere Yeni Sabah gibi milliyetçi gazetelerin mertçe mücadeleleri sonunda tutar tarafı kalmadığı için Millî Şef tarafından görevinden alınmış bulunuyordu. Sadece İzmir Milletvekili sıfatı taşımaktaydı. Köy Enstitülerinin kurucusu 1944 Milliyetçiler faciasının tertipçisi olan Yücel, herşeye rağmen parti içinde nüfuz sahibi durumdaydı. Mareşal'in 5 Şubat'ta verdiği cevapla kendisine indirdiği darbenin ağırlığını hissederek, Yücel, 8 Şubat 1947 tarihli Ulus gazetesinde Mareşal'e bir cevap yayınladı. Bu cevabî mektubunda Yücel, Mare-

---

(*) Mareşal, bu sözleriyle Nâzım Hikmet hâdisesinden bahsetmektedir. Bu arada Nâzım'ın yakın akrabası eski Meclis Başkanı Ali Fuad Cebesoy ve diğerlerinin teşebbüslerini imâ etmektedir.

(**) Bu adam 1887 yılında Selânik'de doğmuş ve 1959 da sürgünde bulunduğu Manisa'da ölmüştür. Yahudi dönmesidir.

şal'in cevabında adı söylenmeyen Bakan'ın kendisi olduğunu Hikmet Bayur'un bir mektubundan öğrendiğini bildirerek şöyle devam ediyordu :

«Hepimizin en yüksek ve kutsal vasfımız olan Türk vatandaşı sıfatiyle yine aynı namuslu Türk vatandaşlığınıza sıfatınıza hitap ederek sizden şu noktaları bütün vatandaşlar huzurunda soruyorum :

1 — Beyanatınızda «Eski Eğitim Bakanı» dediğiniz hakikaten ben miyim?

2 — Desteklenen komünistler kimlerdir ve nasıl desteklenmiştir?

3 — Bu hususta hükûmeti yazı ile mi ikaz ettiniz, sözle ise, kime ne zaman söylediniz?

4 — Bunları sizden soruyorum ve sözünün sahibi bir Türk vatandaşı olarak cevabınızı bekliyorum.»

☐ Tarih büyük bir hâdiseyi sergiliyor

Hasan Âli Yücel'in cevabının yayınlanmasından üç gün sonra 11 Şubat 1947 tarihli Yeni Sabah gazetesinde bir cevabın «Evet, o Maarif Vekili sizsiniz!...» şeklindeki başlığı bir bomba tesiriyle patlıyordu. Fakat, bu cevabın altında Mareşal Çakmak'ın değil, Adalet Bakanlığında en yüksek kademede hizmet vermiş, Hukuk Fakültesi eski hocalarından DP İstanbul İl Başkanı Avukat Kenan Öner'in imzası vardı. Ünlü avukat Kenan Öner, mektubuna şöyle devam ediyordu :

«Sayın Mareşal'e yazmak cür'etinde bulunduğunuz açık mektubun Ulus'tan İstanbul gaze-

telerine intikal eden kırıntılarını baş döndürücü bir hayretle okudum. Mes'ullerin sail mevkiine yükseldiği bir zamanda sizin de aynı taktiği kullanmanızda şaşılacak bir şey olmamakla beraber, durup dururken adetâ deliye taş atar gibi gösterdiğiniz cür'et, nokta veya sıfırın (*) hakikî kıymetini keşif hususunda gösterdiğiniz dirayetle telif edilir şeylerden olmadığı içindir ki, hayret etmiş bulunuyorum.

«Sayın Mareşal'e tevcih buyurduğunuz üç sualden eski Eğitim Bakanı dediklerinin siz olup olmadığınıza ve hükûmeti ikaz şeklinin mahiyetine taallûk eden kısmına cevap vermek bana düşmez, düşse de bunları bilmiyorum. Fakat, desteklediğiniz komünistlerin kimler olduğuna ve nasıl desteklediğinize ait olanı hakkındaki merakınızı, daha doğrusu arifâne bir tecahül mü, yoksa cahilâne bir terüf mü olduğunu kestiremediğim tereddüdünüzü ben izale edeceğim:

«Senelerce millet eğitiminin başında bulunmanız itibariyle herkesten fazla bilmeniz icap eder ki, çok zaman evvel memlekette tesis edilen milliyet cereyanının yanıbaşında bir de komünist heveskâr ve taslaklarının faaliyeti şu veya bu suretle belirmiş bulunuyordu. Ve sizler tarafından yazılarak Maarif hesabına bas-

(*) Rahmetli Kenan Öner gerçek olduğu söylenen şu olayı imâ etmektedir: Bir akşam Hasan Âli'nin de hazır bulunduğu bir sofrada Mustafa Kemal: Sıfır nedir? diye sormuş ve bu soruya Yücel tarafından şöyle cevap verilmiştir: «Huzurunuzda bendeniz, Paşam.» Bu olay Yücel'in mizacını ortaya koyduğu gibi, Mustafa Kemal'in sofrasındaki adamların tıynetlerini belirtici olarak da yıllarca anlatılmıştır.

tırılan ciltler dolusu kitapları ve üniversite kürsüsünde okuttuğunuz Türk İnkılâbı dersleri ile gençlikte milliyet cereyanını korkmadan ırkçılık ve Turancılık derecesine çıkarmağa yardım etmiş, fakat bunun yanıbaşında da Bakanlığınızı, bugün Şükrü Sökmensüer'in nutkunda istismâr edilen insanlarla doldurarak oranın bir komünizm yatağı haline gelmesine bilerek veya bilmeyerek sebep olmuştunuz.

Bu tezadı siyasî rüzgârların istikametine uymak zaruretiyle de izah edemezsiniz. Çünkü himaye lûtfunda bulunduğunuz bu zümre üzerinde de, canınız istedikçe tatbik edilen tazyikin mahiyetini sizlerden fazla onlar biliyorlardı.

«Yurdumuz bir ziraat memleketi olduğu için hâl ve istikbâlinin tasarruf hakkının halelden siyanetine bağlayan Türk milletinin an'ane ve akideleriyle vatanın komünizm cereyanlarına hiç de müsait bir zemin olamayacağını belki de kasden, bilmemezlikten gelerek, millet haklarını başka yollardan çiğnemeğe yol açmak istenildiğini son hâdiselerin inkişâfından anlamak pekâlâ kabildir.

«Yine pekâlâ bilir ve hatırlarsınız ki, 1944 senesinde Nihal Atsız isminde milliyetçi bir öğretmenin, Mareşal'e sorduğunuz bu suali, neşrettiği bir broşürle üç sene evvel açıklamış, fakat bu ifşaatın tesiri altında mevkii müstahkemini tehlikede zanneden zat-ı devletiniz o broşürde de Şükrü Sökmensüer'in nutkunda da ismi geçen Sabahattin Ali'yi bu milliyetçi öğretmen aleyhinde Ankara mahkemesinde bir ha-

karet dâvâsı açtırmağa ve Ulus avukatını kendisine fahrî bir vekil tâyin ettirmeğe muvaffak da olmuştunuz.

«Taban tabana birbirine zıt bulunan komünist ve milliyetçi zihniyetinin mensuplarından vücude gelen bu iki zümreden birincilerinin himayesini ifade eden bu hareketinizin doğuracağı aksülâmeli de hatırlamadan, korkar gibi göründüğünüz komünistlerin freni mevkiinde bulunan memleketin münevver ve milliyetçi gençliğini, açtırdığınız bu dâvâ ile Nihal Atsız'dan fazla müteessir etmiş, açılandan ziyade açan ve açtıranları hırpalamak kâabiliyetini taşıyan bu dâvâ ile gençliği ilgilendirmiş bulunuyordunuz. Evet, gençlik bir sürü zahmet ve külfete katlanarak Ankara'ya geliyor, memlekette ki adalet telâkkisini öğrenmek, duruşma safahâtını yakından takip edebilmek alâkasını gösteriyordu.

«Muhakeme bitti, kararın tefhimi için bir gün tâyin olundu. İşte o gün Ankara'da eski günlerden daha fazla bir kalabalık kendini gösterdi. Bunu en kötü mânâya alan hükûmet bu gençleri mahkeme salonuna değil, Adliye binasına da sokmadı. Dakikalar geçtikçe sokağı dolduran gençlik bir tek şey düşünüyordu : Acaba ne karar verildi?

«Çok geçmeden Nihal Atsız'ın bu badireden hafif sayılır bir şekilde yakayı kurtardığı anlaşıldı. Ve siz, sayın eski Bakan bu kararın üstünüzde topladığı mes'uliyet ve hicap bulutları altında ne yapacağınızı tâyine vakit bulmadan, Adliye Sarayı önünde biriken gençlik bu

kararın neş'esi altında insiyakî bir halde : «Yaşasın Cumhuriyet, Yaşasın Cumhuriyet Adliyesi, Yaşasın Türk Hâkimleri» diye bağırarak minnet ve şükranlarını müşterek bir feryat şeklinde ilân ettiler. Ve bundan sonra, kendileri gibi Türkçü ve milliyetçi sandıkları Saraçoğlu'nun Başbakanlık dairesi önüne giderek orada da aynı sözleri tekrarlarken, siz ve arkadaşlarınızın polise verdiği «Vur!» emri infaz edilirken bu münevver gençlik İstiklâl Marşına sığınarak polisler «Selâm dur» vaziyetinde iken oradan uzaklaştılar.

«Hükûmete şükrânla dolu olan bu genç kalblerin feryadı siz ve arkadaşlarınız tarafından hükûmet aleyhine bir kıyam şekline sokuldu.

☐ Gençler işkence odalarına alınıyor

«Lüzumsuz müdafaa tedbirleri aldırıldı ve bundan sonra da ele geçen her genç birer ihtilâlci unsur farzedilerek partinizin bir türlü elden bırakmak istemediği «Polis Vazife ve Selâhiyeti Kanunu»nun hükümleri sâyesinde Ankara zabıtasının ellerine teslim olundu. Hattâ bununla da kalmıyarak hâdise İnönü'ye de böyle gösterildi ve bunun için de «Yaşasın Cumhuriyet» duaları Cumhuriyeti yıkmak şekline istihale ederek telkinatınızın tevlit ettiği imânın tesiri altında verilen direktiflerle yurdun adavet havasını bu zavallılar aleyhine kükretmeğe de muvaffak oldunuz.

«Bu çok mâsum ve çok hükûmet aleyhindeki tezahürler bir suç da olsa Ankara'da vu-

kua gelmiş, sanık denilen gençler orada yakalanmış bulunmasına göre selâhiyettar mahkeme Örfi İdare Mahkemesi olduğu halde Anayasanın adlî teminat olarak millete verdiği haklara da ehemmiyet vermeden Türk adalet tarihinde bu havayı yaratanlar için, sizin için ebedî bir hicap teşkil etmesi icap eden bu hâdiseyi Sıkıyönetimin vazifesi içine sokarak İstanbul zabıtasının elbirliği ile tahkikatı istediğiniz şekle koydurdunuz. Bu dâvâ, nutkun tesiri altında kalan Sıkıyönetim ve zabıtanın iştirakiyle hazırlık veya ilk tahkikat safhasını geçirirken genç, münevver, okumuş ve okutmuş tam yirmiüç sanığı «Mutena hücre» veya «Tabutluk» denilen yerlerde bir seneden fazla inim inim inlettikten sonra bunlardan bir çoğunun seneler sürecek ağır hapis cezasiyle mahkûmiyetine yol açtınız... Kararın isabetsizliği Askerî Temyiz divanının adalet ve istiklâl hisleri sayesinde bugün tahakkuk etmiş bulunmaktadır.

«Fakat bu netice, zavallılara emniyet dairesinde revâ görülen zulmün bir tarziyesi mâhiyetinde telâkki olunsa bile, hâdisenin icadından son tahkikata intikaline kadar geçen aylar zarfında İstanbul Emniyet dairesinde tatbik edilen hatıra gelmez işkencelerin ızdırabını silecek değildir.

☐ Komünist hâmisi bir bakan

«Sayın eski Bakan! Vekâletiniz hesabına yazdırılarak bastırılan kitaplar inkılâp tarihi ismi ile üniversitede okuttuğunuz derslerle resmî ve en selâhiyetli ağızların irat ettiği nutuklarla

memleket gençliğini Türkçülükten başlıyarak ırkçılığa, Turancılığa kadar sürükleyen partiniz ve Bakanlığınız olmuştur.

«Millet ve milliyete düşman olduğunu iddia ederek bunları tertip eder gibi görünmek bahanesiyle millete son derece bağlı bulunan Sayın Mareşal'ın da bunlardan biri olduğunu ihsasa yeltenecek kadar ileri giden yine sizlersiniz. Cami'lerden, Sertel'lerden yüzbin kat fazla komünist olan bir adamı himaye edebilmek için bu zavallılar aleyhine icat ettiğiniz hâdise yüzünden milliyetçi gençleri işkenceler altında ezen, harap eden de yine siz ve sizlersiniz.

«Bunlar birer hakikat olarak memleketin adalet arşivinde nöbet beklerken siz hâlâ Mareşal'a sual tevcihi cür'etini vicdanınızda bulmanız, komünistlik faaliyetini destekleyen Bakanın kendiniz olup olmadığını sormanız, hakikaten hayret vericidir. Madem ki soruyorsunuz, istediğiniz cevabı ben vererek iddia ediyorum ki :

«Siz yalnız komünistleri Bakanlığınızda beslemek, uğradıkları hücumlara karşı onları müdafaa etmekle de kalmadınız. Bakanlığınızın telkinleriyle milliyetçilik belâsına başlarını soktuğunuz tam yirmiüç genci İspanyolların engizisyonuna rahmet okutacak işkencelerle ezdirdiniz, harap ettirdiniz ve hırpalattınız.

«Ağyara yeni bir hücum fırsatı vermemek için bu işkencelerin mahiyet ve dehşetini bugün de açıklamağa vatana bağlı hislerim müsaade etmiyor. Müvekkilim beraat ettikten sonra partinizin genel sekreteri bulunan Memduh Şev-

ket Esendal'a yazdığım taahhütlü mektupla beraber gönderdiğim müdafaanâmelerden yalnız birinin işkence kısmını, hattâ isterlerse dâvâ dosyası içinde bulunması icabeden bütün müdafaanâmelerin birer suretini aldırarak hâdisenin vahşet ve şenaatini anlamak imkânına sahip olabilirler...»

Kenan Öner'in açık mektubu basında ve kamuoyunda büyük bir heyecan uyandırmaktan geri kalmamıştı. Hasan Âli Yücel Kenan Öner'in mektubunun yayınlanmasından 11 gün sonra, 22 Şubat 1947 tarihli Ulus gazetesinde yine Mareşal'e hitabediyor, radyo ile de tekrarlanan cevabında Yücel kendisini müdafaa etmeğe çalıştıktan sonra Kenan Öner'i mahkemeye vermiş olduğunu bildiriyordu. Açıkladığına göre bundan da maksadı hakikatlerin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktı. Böylece adliye tarihinde ve Milliyetçilik - komünizm mücadelesinde önemli bir yer alacak olan Öner - Yücel dâvâsı başlayacaktı. Kamuoyunun heyecanla takibedeceği bu dâvâ 17 Nisan 1947 Perşembe günü, Ankara Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesinde ilk oturumuyla, dikkate değer safhalar göstereceğini daha ilk anda hissettirerek açılıyordu. İleride gelecekleri mevkiler hakkında bilgi edinmek üzere, belirttiğimiz tarihte saat 14.30 da açılan duruşmada Hâkimle Savcılık makamını işgal eden zatın isimlerini bildirmeyi, dâvâlıları da kısaca geçirmeyi yerinde buluyoruz. İlk duruşmada yargıç olarak Hâkim Saffet Unan'ı, İddia Makamında ise Abdullah Pulat Gözübüyük'ü, dâvâlılar yerinde ise Kenan Öner, Yeni Sabah gazetesi sahibi

Cemaleddin Saraçoğlu, dâvâcı avukatı olarak Prof. Bülend Nuri Esen'i, Saraçoğlu'nun avukatı olarak da Mahmud Even'i görüyoruz (*). Dâvâcı Hasan Âli Yücel'in avukatı Bülent Nuri Esen, verdiği dilekçe ile Kenan Öner ve Cemaleddin Saraçoğlu'nun cezalandırılmalarını, ayrıca beşer bin (şimdiki para değerine göre 200 bin) lira tazminat istediklerini bildirmiş, peşinden söz alan Kenan Öner, iddialarını isbat edeceğini ileri sürerek özetle şöyle demiştir :

— «Dâvâcının memur sıfat ve selâhiyetini haiz olduğu su götürmez bir hakikattir. Ve izah edeceğim vakıaların hepsi, ya icrayı memuriyetine taallûk etmekte, veya nüfuz-u memuriyetini sui - istimâl suretiyle yaptığı muhakkak bulunmaktadır.»

Kenan Öner isbat hakkı istemesinin sebebini böylece belirttikten ve kanunun kendisine verdiği hakkın kullanması yolunun açılmasını istedikten sonra isteğinin sebeplerini şöylece genişletmiştir :

«Kendisi Maarif Vekili olmasa bu komünistleri profesör, doçent, öğretmen, umum müdür ve tâlim - terbiye azâsı şöyle dursun, bir kapıcı olarak da tâyin etmesine imkân olmadığı gibi, komünizm telkinâtını içinde toplayan bir

---

(*) Savcılık makamında görülen Abdullah Pulat Gözübüyük, CHP'nin tahrikiyle patlak veren 27 Mayıs ihtilâlinde Millî Birlik hükûmetinin Adalet Bakanı oldu. Öner, Cemaleddin Saraçoğlu ve Mahmud Even hakkın rahmetine kavuştular. Prof. Esen ise, bu dâvâda isbat hakkına karşı ısrârla mücadele ettiği halde DP iktidarı zamanı isbat hakkı şampiyonu oldu. Prof. Esen de Ankara'da öldü.

sürü dergi ve kitapları da okullarda okutamaz, bu muzir ve kanunlara aykırı kitapların yazıcılarına Bakanlık tahsisatından para veremez ve bunları Maarif teşkilâtına tavsiye edemezdi.

«Kezalik, Millî Eğitim Bakanı olmasa Sabahattin Ali'yi, Nihal Atsız aleyhine dâvâ ikâmesine icbar edemez, açtırdığı bu dâvâ dolayısiyle milliyetçilerin hükûmet lehindeki tezahüratını bir isyan mâhiyetine sokamaz, soksa da kimseyi inandıramaz, hazırlık tahkikatı sırasında zabıta ile teşrik-i mesai edemez, hâdiseyi istediği mecraya sokamaz, hattâ yanlarına da giremezdi.»

☐ Hasan Âli köşeye sıkışıyor

Kenan Öner Hasan Âli Yücel'in Milliyetçiler dâvâsındaki meş'um rolünü şu sözleriyle belirtiyordu :

«Bu masûm vakıanın millî bir ihanet olduğuna bir Cumhurbaşkanını ikna ve iğfal ederek dâvâya başlanırken ona bu zavallılar aleyhinde nutuklar söyletemez, gazetelere —belki de kasden yazdırılan— milliyetçilik aleyhinde ve dolayısiyle beynelmilelcilik lehindeki yüze yakın makaleleri bir araya toplayarak kitap şeklinde Maarif hesabına bastırıp dağıtamaz, okul okul dolaşıp memleket öğrenci ve öğretmenlerini milliyetçiler ve Türkçülük aleyhine ve komünistlik lehine kışkırtamaz, Maarif Vekili olmak haysiyetiyle devam eden müdahaleleriyle memleket zabıta ve adliye kuvvetini bu mâsumlar aleyhine tahrik edemez ve yapıldığını iddia ettiğim işkencelerin, icrasını temin edemezdi...»

Kenan Öner bu sözlerinden sonra Yücel'in memuriyet sıfat ve salâhiyetlerini sui - istimâl etmesinin tatbikini gerektirdiği ceza maddeleri üzerinde durmuş, kendisinin iftiracı sıfatiyle uğratılacağı her türlü cezaya razı olacağını ileri sürerek, vakıalardan örnekler vermek suretiyle isbat hakkı istemiştir. Dâvâcı vekili Prof. Bülent Nuri Esen bu talebe şiddetle karşı çıkmış, müvekkilinin memurluk vasfı üzerinde Batı adliye literatüründen misâller vermiş, Kenan Öner bu hususta kendisiyle uzun münakaşalara girmek zorunda kalmıştır.

Nihayet 26 Nisan 1947 Cumartesi gününe tâlik edilen celse açılmış ve bu celsede, daha önce istenen Hasan Âli Yücel'in açık mektubunun yayınlandığı Ulus gazetesinin gönderildiği tesbit edilmiş ve bu açık mektubun Radyoda hiç değiştirilmeden okunduğuna dair Basın - Yayın Genel Müdürlüğünün cevap mahiyetindeki yazısı okunmuş bundan sonra, asıl önemli hususa geçilerek, Kenan Öner'in iddialarının isbatı isteğinin Türk Ceza Kanununun 279, 480 ve 481. maddelerine uyduğundan isteğinin kabulüne, bu hususdaki müdafaasının ve göstereceği delillerin incelenmelerine karar veriliyordu. Bu karardan sonra Kenan Öner'in mahkemeye sunduğu deliller listesinde Köy Enstitüleri ve komünist faaliyetlerin korunmasını belirten hususlar yer alıyordu. Deliller listesi şu şekilde düzenlenmişti :

1 — Şükrü Sökmensüer tarafından İçişleri Bakanı sıfatiyle Büyük Millet Meclisinde yaptığı açıklamada : «Komünistlerin köylere nüfuz

ederek köyden şehirden ayrılık, münevver tabakaya düşmanlık ve bilhassa devlete emniyetsizlik hisleri uyandırarak mücadeleci ve mütearrız bir sınıf şuuru yaratılmak faaliyetine girişildiği» belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre, köylere nasıl hulûl edilmiş ve hangi vasıtalarla böyle bir şuur yaratmağa çalışılmış olduğunun İçişleri Bakanlığından sorulması,

2 — Yine bu ifşaat arasında 1940 ve 1941 senelerinde Zonguldak'ta, bilhassa öğrencilerden mürekkep komünist grubu yakalandığı, 1943 de Hamidiye Köy Enstitüsünde bir tahrikat yuvasının meydana çıkarıldığı, 1944 de Akhisar'da yine bir çoğu öğrenci olan otuz kişilik bir grubun yakalandığı bildirilmektedir. Bunlar ne vasıta ile öğrenilmiş, ne suretle önlenmiştir. Yakalananlar arasında öğretmen var mıdır? Bu faaliyet meydana çıktıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına malûmat verilmiş ve oraca ciddî bir teşebbüste bulunulmuş mudur? Bu cihetlerin de İçişleri Bakanlığından sorulması,

3 — «48 Şair» isimli risâlenin Bakanlar Hey'etince toplanmasına 1944 senesinde bir karar verilmiş midir? Verilmişse sebebi nedir? Bu cihetin Başbakanlıktan sorulması,

4 — Bu «48 Şair» kitabının neşri sırasında, yani 1944 senesinde, Millî Eğitim Bakanlığı dergilerinden birinde bu kitabın mekteplere tavsiyesi hakkında bir tamim yazılmış mıdır, yazılmış ise bunu ihtiva eden derginin tavsiye yaprağı yırtılarak mı dağıtılmıştır? Bu cihetlerin de tahkik ve tetkik edilerek, neticenin bildirilmesi hususunun Millî Eğitim Bakanlığına yazılması,

5 — Yine bu «48 Şair» adlı risâle dolayısiyle 1944 senesi Nisanın ilk veya ikinci Salı günü CHP Grubunda Yücel aleyhinde cereyan eden münakaşayı ihtiva eden zaptın bu hususa taallûk eden kısmının suretinin gönderilmesi, mezkûr parti umumî kâtipliğine yazılması,

6 — 1947 Millî Eğitim bütçesinin müzakeresi sırasında, Köy Enstitüleri hakkında Milletvekili Emin Soysal tarafından ileri sürülen mütalâayı ihtiva eden Meclis zaptının Meclis Riyâset Divânı'ndan istenilmesi,

7 — 1939 senesinde Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde açılan felsefe şubesine ilk olarak kimlerin profesör, doçent olarak tâyin edilmiş olduklarının istilâmiyle beraber, bu şubeyi idare eden Fransız Lakomb'un komünizm faaliyetinden şikâyeti havi yazdığı raporun da oradan celbi,

8 — Komünist mecmuası olarak tanınan «Yurt ve Dünya» mecmuasına abone kaydolunmak suretiyle Millî Eğitim Bakanlığınca bu mecmuaya nakdî yardımda bulunulup bulunulmadığının, bulunulmuşsa miktariyle, ne tarihten ne tarihe kadar devam ettiğinin Kütüphaneler ve Neşriyat Müdürlüğünce tetkik edilerek, neticenin bildirilmesi hususunun Millî Eğitim Bakanlığına yazılması,

9 — Hasan Âli Yücel'in oğlu Can Yücel'in komünistliği hakkında zabıta ve Maarif Müfettişliğince bir tahkikat yapılıp yapılmadığının, yapılmışsa ne netice verdiğinin Millî Eğitim Bakanlığı ile Emniyet Umum Müdürlüğünden sorulması,

10 — Can Yücel hakkında 1946 senesinde Maarif Müfettişlerinden Sami Akyol tarafından yapılan tahkikatı havi raporun Millî Eğitim Bakanlığından celbi,

11 — Halil Vedat'la Pertev Naili Boratav'ın müştereken yazdıkları «Halk Şairleri Antolojisi» adlı eserin solculuk mahiyetini haiz olup olmadığı ve muharrirlerine Maarif bütçesinden para verilip verilmediği, verilmiş ise miktarı ve böyle bir yardıma lâyık bulunup bulunmadığı Millî Eğitim Bakanlığından sorulması,

12 — Mahmudiye Köy Enstitüsünde Emniyet Teşkilâtı tarafından yapılan tahkikat neticesi Emniyet Umum Müdürlüğünden istizâh edilmekle beraber bu tahkikatı müteakip Enstitü Müdürü Rauf ile Eskişehir Maarif Müdürünün terfilerine icap eden sebeplerin de Millî Eğitim Bakanlığından sorulması,

13 — İlk Öğretim Umum Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'la iştirak halinde Köy Enstitülerinde yapılan telkinat hakkında Millî Eğitim Bakanlığınca bir malûmat mevcut olup olmadığının, Köy Enstitüleri talebelerinin Dil Tarih'in Felsefe şubesine sık sık gelip gelmediklerinin ve bu şube öğrencilerinin de Hasanoğlan Köy Enstitüsüne giderek geceleri orada misafir kalıp kalmadıklarının Millî Eğitim Bakanlığından sorulması,

14 — Yeni Millî Eğitim Bakanının vazifeye başlar başlamaz Maarif teşkilâtında geniş ölçüde tahkikat yaptırmağa ve bilhassa her Enstitüye bir müfettiş isabet etmek üzere tarama teftişi icrasına lüzum görmesi sebebinin istihza-

hile beraber, bu müfettişler tarafından yapılan tahkikat fezlekelerinin veya suretlerinin Millî Eğitim Bakanlığından celbi,

15 — Bu teftişler üzerine sınıfları tenzil, başka yerlere nakil ve Vekâlet emrine alınanların kimler olduğunun ve sebebinin neden ibaret bulunduğunun yine Millî Eğitim Bakanlığından istihzahı,

16 — Klâsikler serisinin durdurulması sebebinin neden ibaret bulunduğunun yine Millî Eğitim Bakanlığından istihzahı,

17 — «Köy Enstitüsü» namiyle çıkan nüshaların ve Enstitülerce bu dergilerden ne suretle istifade edilmesi mültezem olduğuna dair İlk Tedrisât Umum Müdürlüğünden 10.1.1945 ve 10.12.1945 tarihinde 6/504 ve 6/24315 numaralarla Enstitülerce yapılan iki tamimin Millî Eğitim Bakanlığından celbi,

18 — Maarif Vekâletince bastırılıp mekteplerde okutulan «Türkçe Metinler» adlı seri hakkında, yeni Bakan tarafından İstanbul'daki edebiyat hocalarına yaptırılan tetkikatı havi raporun mezkûr Bakanlıktan istenilmesi,

19 — Sabahattin Ali - Nihal Atsız dâvâsı sırasında, Hasan Âli Yücel'in ihdas ettiği vak'anın mahiyeti ve cereyan şekli hakkında mezkûr lise müdürü ile Doçent Ahmet Elez ve Ali Soylu'nun bulundukları yerden istinâbe suretiyle ifadelerinin aldırılması,

20 — Irkçılık ve Turancılık iddiasiyle haklarında yapılan tahkikatın cereyan tarzı hakkında sanıkların şehadetlerine müracaat edilmesi,

21 — Sayın Cumhurbaşkanının 19 Mayıs 1944 tarihinde gençliğe hitaben irad buyurdukları nutukta hâdiseye izafe olunan vasıfların tam aksi, Sıkıyönetim Mahkemesince yapılan duruşma neticesinde tahakkuk etmiş bulunmasına göre, vak'anın kendilerine yanlış anlatılmış olduğu tahakkuk etmiş bulunduğundan hâdiseyi nutukla izah ettikleri veçhile kendilerine kimlerin anlattığının bir arıza ile müşarünileyhten istilâmı,

22 — Irkçılık ve Turancılık dâvâsı hakkında İstanbul Sıkıyönetim İkinci Mahkemesinden sâdır olan hükmün bir suretiyle sanıklardan bazısının kendilerine tatbik olunan muamelenin tesbiti hakkında son oturumların birinde vaki olan talebi reddine dair verilen karar suretinin Sıkıyönetim Komutanlığından celbi,

23 — Yine bu dâvâ dosyasında bulunması icap eden ve bizzat sanıklar tarafından verilen müdafaânamelerin de birer suretinin mezkûr Komutanlıktan istenmesi,

24 — Ankara Üniversitesindeki komünist profesörlerin tahkikatını yapan müfettiş Sami Akyol ile arkadaşlarının yazdığı rapor suretinin Millî Eğitim Bakanlığından celbi,

25 — İlk Öğretim ve Köy Enstitülerinde son günlerde yapılan değişikliklere mesned teşkil eden müfettiş raporlarının da mezkûr bakanlıktan istenmesi,

26 — Millî Tâlim ve Terbiye âzâlarının Hasanoğlan veya diğer Köy Enstitülerinde ders verip vermediklerinin, vermişlerse bunların kimler olduklarının ve kendilerine verilen mun-

zam ücretle harcırah miktarının Millî Eğitim Bakanlığından sorulması,

27 — Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek makamını işgal eden; murakabe, teftiş ve tahkik selâhiyetini de hâiz olan Millî Tâlim ve Terbiye Azalarının, Köy Enstitüleri Müdürlerinin mâiyetinde çalışacak kadar fedakârlık göstermelerinin vechî ve resmî icaplarının ne olduğunun da Millî Eğitim Bakanlığından istizah edilmesini hak ve adaletin izharı namına sayın yargıçlığınızdan dilerim.»

Kenan Öner'in verdiği deliller listesinde mahkemeden tahkikini istediği hususlar istendikleri yerlerden sorulup öğrenildiği takdirde Hasan Âli Yücel'in dâvâsı elbette ki reddedilecekti. Oysa, kendisi bu dâvâya bir kaç yönden adetâ bütün hayatını bağlamıştı. Her şeyden önce mevlidler okuyarak, kes dediği zaman bıyığını keserek dalkavuklukta kusur etmediği Millî Şef'in gözüne yeniden girecekti. O Millî Şef'i milliyetçi gençlerin 3 Mayıs 1944'e, mâsum, adaleti övmeği hedef tutan gösterilerini adetâ isyan gibi göstermek suretiyle iğfal etmiş, 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramında yurdlarını seven, komünizm düşmanı bu gençlere nutukla saldırtmıştı. Bu hâlis Türk gençleri İstanbul Emniyet Müdürlüğünde «tabutluk»lara konmuşlar ve Ortaçağ'da hıristiyanlık düşmanlarına revâ görülen muamelelere mâruz bırakılmışlardı. Kenan Öner mahkemedeki konuşmalarında gençlere yapılanları «ezmek», «hırpalamak» kelimeleriyle vasıflandırmıştı. Oysa, yapılanlar, bu iki kelimenin ifade güçleri, sınırla-

rı içine sığdırılamazdı. İşte Yücel bütün bunlara sebep olmuş ve sonra da bu isyan teşebbüscüsü, Millî Şef'in millete gınâ veren o davudî sesiyle yerdiği gençler beraat etmişlerdi. Hem de türlü tertiplere, mahkemeyi yanıltmak için oynanan bütün oyunlara rağmen beraat etmişlerdi. Yücel'in Öner dâvâsını kazanmaması, Kutsal Millî Şef'i tarafından alnına vurulan «lânetlik» damgasını ebedîleştirecekti. Bunun için deliller listesinin okunması biter bitmez Yücel'in avukatı Prof. Bülent Nuri Esen can havliyle söz aldı. Bu delillerin mahkemeye gelmesi felâket olacağını gözönünde tuttuğundan daha başlangıçta bunları düşürmeği hedef tutan bir konuşma yaptı :

— «Bu delillerin heyeti umumiyesinden benim anladığım şudur ki, üstad Kenan Öner, müdafaasına yarayacağını sandığı bir takım delillerin ihzarında ve toplanmasında mahkemeyi adetâ kendi hizmetinde bulundurmak istiyor. Bize (yâni Yücel')e hitaben yazmış olduğu açık mektuba bakılırsa üstadın bu delilleri vaktiyle incelemiş olması gerekir. Bunları muhtasar şekilde mahkemeye sunması icabederdi. Cumhurbaşkanına yanlış anlatılmış bir noktanın kendisine sorulması hakkında bir beyanları var. Açıklanmış, aleniyete vurulmuş, bir devlet reisinin kanaatini ifade eden mâhiyet almış bir nutuk hakkında : «Ben bunda aldanmışım. İşin içyüzü öyle değilmiş de böyleymiş» demek hakkı o nutkun sahibi olan Cumhurbaşkanına aittir. Bunu sormak, bendenizce kendilerini mecbur olmadığı bir hususta beyana dâvet etmektir.»

Müdafaa hakkının kutsallığı üzerinde duran avukat, sözlerini şöyle bitiriyordu :

— «Bu bakımdan mahkeme lüzum görmedikçe ve bir kararla celbine kaani bulunmadıkça tekmil delillerin kendileri tarafından ibrazı lâzım gelir.»

Savcı Abdullah Pulat Gözübüyük ise, milliyetçi gençlere yapılan işkenceler Yücel'in tertipleri sonunda gerçekleştirildiği halde, onu korumak için, bu bölümün deliler arasından çıkarılmasını temin edecek bir konuşma yaparak görüşünü belirtiyordu.

Kenan Öner, Bülent Nuri Esen'in görüşüne verdiği cevapta, delil değeri taşıyan vesikaları önceden incelemiş bulunduğunu bildirerek, kendisinde bulunanların suretler mahiyetinde olduğunu belirterek şunları söylüyordu :

— «Fakat bir kısmının imzadan mahrum olması dolayısiyle ibraz etsem de böyle bir kâğıt parçasına mahkemenin itimadını isteyecek kadar hakkımı sui - istimal elimden gelmez.»

Kenan Öner, avukatın sözlerini böylece cevaplandırdıktan sonra Savcı Yardımcısına karşılık veriyordu : Öner, bu karşılıkta Savcının komünistlikle ilgili delillere karşı müsamahakâr davrandığını belirtiyor, işkence meselesinde mahkemenin kendisine tanıdığı isbat hakkını ortadan kaldırmak istemesi üzerinde duruyor ve şöyle bir neticeye varıyordu :

— «Muhterem Savcı Yardımcısının bunları birbirinden ayırmak istemesinde bir isabet olmadığı gibi, iddialarımın bir kül teşkil etmesine, bunlardan bir kısmının isbat hakkına sa-

hip olarak, diğerlerinden mahrumiyetim halinde eski Bakan Hasan Âli Yücel'in, komünistleri ne dereceye kadar himaye ettiğini umumî efkâra anlatarak isbat etmek imkânı da bulunmamasına göre, bu talebin hakikati gizlemekten başka bir maksatla mahmul olamıyacağı aşikârdır. Serdettiğim dâvâ ve hâdise ile taalluk derecesi şimdi anlaşılmak lâzım geliyorsa, henüz vakti gelmediğini itiraf etmekle beraber vaziyetten doğan zaruretle matbu broşürümü mahkemenize arzediyorum.»

Bu sözlerden sonra mahkemeye 79 sayfalık büyük eb'adda basılmış Öner ve Yücel Dâvâsı adını taşıyan broşürü mahkemeye sunduktan sonra, sözlerini, Nihal Atsız, Orhan Şaik Gökyay, İsmet Tümtürk, Ahmet Soylu, Rükneddin Nasuhioğlu'nun şâhit olarak dinlenmelerini istiyerek bağlıyordu. Bu şahitlerin dinlenmelerinin istenmesi Bülent Nuri Esen'in ırkçılık aleyhine bir nutuk söylemesine vesile teşkil ediyordu. Esen'e göre, milliyetçiler, kanunda ırkçılık diye bir suç olmamasından kurtulabilmişlerdi. Yoksa «Avrupa'nın bugünkü hale gelmesine, hanümanların sönmesine» ırkçılık sebep olmuştu. Kenan Öner bu görüşe de cevap verdi ve kendisinin ırkçı olmadığını belirttikten sonra, sözlerini :

— «Herhangi bir fiilin iyilik veya kötülüğü memnu bir mahiyet arzetmedikçe beni de, mahkemeyi de alâkadar etmez.»

Diyerek bitirdi. Bundan sonra mahkeme, İçişleri Bakanı Sökmensüer'in Mecliste söylediği nutkun getirtilmesine, Kenan Öner'in elinde-

ki vesikaları mahkemeye tevdiine ve gösterdiği şahitlerin dinlenmelerine karar vererek oturumu bitirdi. Mahkeme 12 Mayıs günü oturumlarına devam edecekti.

□ Sosyalist olmayana hayat hakkı yok mu?..

Belirli günde oturum açılınca, Sökmensüer'in Mecliste söylediği komünizmle ilgili nutuk ile istinâbe suretiyle dinlenen şahitlerin ifadeleri okundu. Bilhassa Irkçılık-Turancılık dâvâsiyle mahvedilmeğe çalışılan Orhan Şaik Gökyay, Nihal Atsız, Osman Yüksel, Hüseyin Namık Orkun, M. Zeki Sofuoğlu, Adnan Ötüken, Hikmet Tanyu, Prof. Zeki Mesut Arsan, Said Bilgiç, Necden Sançar, İsmet Tümtürk, Necdet Özgelen, Selâhaddin Ertürk, Ziya İlhan, Nurullah Barıman, Halûk Karamağaralı, Sururî Ermete, Ziya Karamuk, Rükneddin Nasuhioğlu, Ali Soylu gibi milliyetçilerin şehadetleri Millî Eğitim Bakanlığı'nın Yücel zamanında ne feci bir hale getirildiğini ortaya koyuyordu. Bilhassa, Yücel'in komünist hâmiliği, koruyuculuğu te'vil götürmez bir kesinlikle ortaya çıkıyordu.

Şahitlerden, sonradan Yüksek Öğretmen Okulu ve Yüksek Eğitim Enstitüleri Müdürlüğünde bulunan Orhan Şaik Gökyay'ın aşağıdaki şehadeti bütün gerçekleri ortaya koyucu bir mahiyet taşıyordu :

— «Millî Eğitim Bakanlığında eskiden beri tanıdığım iki kişi vardır ki, bunlarla fikren temas halindeyim. Bunlar Sabâhattin Ali ile Pertev Naili Boratav'dır. İkisi de komünisttir. Per-

tev Fakültede doçentti, şimdi profesördür. Sabahattin Ali de Konservatuvarda öğretmendi. Yazılarından tanıdığım komünistler de Behice Boran, Niyazi Berkes, Adnan Cemgil'dir. Her üçü de Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Doçenttir (*). Mâlum bir komünist olan Nâzım Hikmet de Hasan Âli'nin himâyesi altındadır. Nâzım Çankırı hapishanesinde yatarken, konservatuvar kendisine opera tercümeleri yaptırtmaktaydı. Adını şimdi hatırlayamadığım, ancak 1940 yılından sonra tercüme ettirildiğini, bildiğim bir operanın tercümesi işi Hasan Ferit Alnar'a verilmiş, o da defalarca Çankırı'ya giderek Nâzım Hikmet'in yardımına, rey ve fikrine müracaat etmiştir. Nâzım Hikmet mahkûm olduğu için tercüme ücreti yalnız Hasan Ferit Alnar'a verilmiş, o da Nâzım'ın hissesini ayırmıştır. Bunları bana bizzat Ferit Alnar anlatmıştır. Bu gibi işleri doğrudan doğruya Bakan yapar. Ferit böyle bir tehlikeli iştirâki başlı başına yapamazdı.»

Bu ifadeden sonra bilgisine başvurulan Hasan Ferit Alnar Nâzım'la arasındaki bu münasebetleri doğrulamış, ek olarak da İstanbul'da rejisör bulunduğu sırada bestelediği «Yalova Türküsü» ve «Sarı Zeybek» adlı eserlerinin Nâzım Hikmet tarafından yazıldığını, eğer mahkûm olmasaydı «Toska»yı da Nâzım Hikmet'le beraber hazırlayacağını söylediğini ve bu sözlerini duyan Ali Fuat Cebesoy'un Hasan Âli Yücel'le gö-

(*) Orhan Şaik Gökyay'ın komünist olarak bildirdiği bu üç şahsın daha sonraki hayatlarını ve fiillerini mânâlandıranlar, Yücel'in Türkiye'yi nereye götürmek istediğini ortaya çıkaracaklardır.

rüşüp gereken müsaadeyi aldığını, bunun üzerine birkaç kere Çankırı'ya giderek eseri Nâzım Hikmet'le birlikte tercüme ettiklerini, bu meseleyi Orhan Şâik'e anlattığını, Toska'nın tercümesinden aldığı 800 (günümüzün para değeriyle 35 - 40 bin lira) liradan Nâzım Hikmet'in hissesine düşen parayı Ali Fuad Cebesoy'a verdiğini söylemiş, böylece Nâzım Hikmet gibi bir vatan hâininin hapishanedeyken bile Hasan Âli Yücel tarafından devlet bütçesi sömürülmek suretiyle nasıl beslendiği olanca çıplaklığı ile ortaya çıkmıştır. Görülüyor ki, daha başlangıçta, üstad rahmetli Kenan Öner iddialarında hiçbir suretle mübalağa ve iftiraya tenezzül etmemiştir.

Yine dinlenen şahitlerden Hikmet Tanyu, 31 Mayıs günü 5 saat aralıksız süren oturumda Yücel'in komünistleri nasıl koruduğunu açıklayan beyanlarda bulunacak, tarih durdukça Yücel'in bu devlete hizmet ettiği iddialarının elle tutar tarafını bırakmıyacaktır. Hikmet Tanyu, kendilerine Turancı - Irkçı damgası vurulan gerçek Türk milliyetçileriyle birlikte İstanbul Emniyet Müdürlüğündeki tabutluklarda işkenceye mâruz tutulmuştu. Tanyu, Yücel'in kızılları koruma, kızıllara yardım yolundaki faaliyetlerini şehadeti sırasında ortaya koyduğu olaylarla adetâ ispatlıyordu :

— «Turancılık adı verilen dâvâya ben de sanık olarak çağırıldım, fakat bir iki ay sonra... Bu itibarla Ankara'da bulunduğum bu müddet zarfında dönen manevraları ve bunların kimler tarafından tertiplendiğini vâzıh olarak öğrendim.

3 Mayıs 1944 de Nihal Atsız - Sabahattin Ali dâvâsı münasebetiyle Ankara'da milliyetçi gençler bir nümayiş yapmışlardı. Nümayişte bulunmadım. Bir kısım gençler nezaret altına alındı. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde dört sene okuduğum için içlerinde tanıdığım Osman Yüksel ve şair Cemal Oğuz'u görmek için bir kaç defa Ankara Emniyet Müdürlüğü nezarethanesine gittim. Hasan Âli'yi merdivenlerden inerken gördüm. O sırada gençler, Emniyet Müdürlüğünün camlı kısmındaydı. Vaziyetleri feciydi, üzülüyordum. Fakat sonradan bana yapılanlar yanında, bu gördüklerimin hiç mesabesinde olduğunu anladım.

Dört sene içinde bulunduğum Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin içyüzünü iyi bilirim. Burada yazıları, gerek sözleri, gerek talebeye yaptıkları telkinler, gizli ve yasak kitapları dağıtmak gibi hareketleriyle komünist oldukları aşikâr kimseler faaliyette idiler.

Hâkim :

— Kimlerdir bunlar?

Tanık :

— Bir aralık komünistlikle itham edilerek, üç hafta nezaret altına alınmış olan Muzaffer Şerif, doçent Niyazi Berkes, Bahice Boran, Pertev Boratav ve eski bir Musevî vatandaşı olan Azra Erhat bu arada idi.

□ Güneş balçıkla sıvanmaz

Şâhit Hikmet Tanyu, Hâkimin sorusunu söylece cevaplandırdıktan sonra, ayrıntılı konuşmasına şöyle devam etti :

«Hâlen Etnoğrafya Müzesinde arkeoloji asistanı olan Halûk Karamağaralı adında bir gençle tanışmıştım. Bu genç, komünistlerin faaliyetini yakından görmek için kendileriyle temasa geçmiş ve hareketlerini esaslı şekilde tesbit etmişti. Bahaaddin Eyer adında halen tarih öğretmeni olan bir gençle birlikte bu hocaları 1943 de Hasan Âli'ye şikâyet etmişlerdir. Bakanlıktan gönderilen müfettişlere, bu faaliyet üzerinde geniş bilgi verildiği halde, sonradan örtbas edilmiştir.»

Hâkim :

— Örtbas edildiğini nereden biliyorsunuz?

Tanık :

— Bir netice çıkmadı. Bunu, sonradan tekrar yapılan bir şikâyet üzerine Askerî Mahkemece tahkikata başlanmasından da anlıyorum. Muzaffer Şerif'le talebeden Nabi Dinçer ve diğer altı yedi genç derhal tevkif ediliyor. Sonunda bunlar da serbest bırakıldılar. Serbest bırakılmaları, hükûmetin bu gibi hareketlere müsamaha ettiği hissini uyandırdığından, birkaç yüz gencin komünizme temayülüne sebep olmuştur. Hattâ bunlar nezaret altında iken, doçent Azra Erhat, bunlar için talebeden para toplamıştır.

Şâhit, bu cevaptan sonra yine meseleye giriyordu :

«— Halbuki milliyetçiler, herhangi bir hareketlerinde şiddetle takbih edilmekteydiler. Meselâ, Abdülkadir İnan, milliyetçi bir dergiye makale yazdığı için Hasan Âli'nin hışmına uğramış, profesörlük unvanı kaldırılarak kendisine «okutman» unvanı verilmiştir. Asistan Ahmet Ellezoğ-

lu'nun vazifesine son verilmiştir. Bu işlerle hiçbir ilgisi olmadığı halde doçent Osman Turan Bakanlık emrine alınmıştır. Arif Nihat Asya Malatya Lisesi Müdürlüğünden öğretmenliğe nakledilmiştir. Hüseyin Namık, Orhan Şâik gibi değerli şahsiyetler vazifelerinden uzaklaştırılmışlardır.

«Milliyetçilerin en basit vak'alar üzerine ezilmesini, solcuların ise en ağır isnadlar karşısında mevkilerinde kalmış olmalarını başka türlü tefsir edemem. Bunlar, behemahal himaye görmüşlerdir. Dil - Tarih'te milliyetçi talebelerden Osman Yüksel Fakülteden tardedilmiş, Selâhaddin Ertürk, Halûk Karamağaralı komünistlikle mücadele etmeleri sebebiyle birkaç defa idarece sorguya çekilmişlerdir. Halen vilâyet maiyet memuru olan Ali Çankaya bir sene müddetle, talebeden Ziya Çoker de yine bir sene müddetle, halen Samsun'da vilâyet maiyet memuru olan Osman Gümrükçüoğlu milliyetçi bir derginin açtığı ankete cevap verdiği için iki sene müddetle fakülteden tardedilmişlerdir.

«3 Mayıs nümayişleri dolayısiyle Siyasî Bilgiler Okulu Müdürü Mesud Alsan derhal istifaya mecbur edilmiştir. Sebebi de : «Bu gençler temiz, milliyetçi gençlerdir. Kabahatları yoktur, cezalandırmayalım» demesidir.

«Söylendiğine göre, Hasan Âli : «En yumuşak Zeki Mesud'a bile diş geçiremiyoruz» demiştir. Buna mukabil Hasanoğlan Köy Enstitüsünde teksir makinesiyle çoğaltılmış komünist beyannameleri elden ele gezdiği halde, bir çok muzır kitap talebelerin gözleri ve masaları

önünde durduğu halde kat'iyen hiçbir harekete geçilmemiştir. Hattâ, bir kaç genç Emniyet Umum Müdürlüğüne bu hâlden şikâyet etmişlerdir. Şikâyet Millî Eğitim Bakanlığına intikal etmiştir. Bu işin organizatörü olan İsmail Hakkı Tonguç, ihbarı yapan gençleri çağırmış, yarı tehdit, yarı şaka bir dille: «Sizi gidi Turancılar! Onlar da size Turancı diyor. Bu işi büyütmeyin» diyerek işi kapatmıştır (*).

«Bir ara gençler, Sayın Kâzım Karabekir'e ve Meclis'e otuz sayfadan fazla bir yazı ile müracaat ederek, Hasanoğlan Köy Enstitüsündeki komünist faaliyetlerini açıkladılar. Yeni Millî Eğitim Bakanı'nın himmet ve gayretiyle bu Enstitüde kırka yakın hoca değiştirilmiştir.»

Tanık, 3 Mayıs 1944 olayları dolayısiyle 28 Haziran 1944 tarihinde nezarete alındığını, ilk tahkikat sırasında Emniyet Umum Müdür Muavini Kâmuran Çukruh tarafından tehdit edildiğini anlatarak bu hususta bilgi vermiştir:

— «Bir kere ok yaydan çıkmıştır, geri alınamaz. Resmî tebliği tasvip eder mahiyette ifade veriniz.»

Diyen bu adamın telkin ve isteklerine uygun ifade vermediğinden İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ndeki «tabutluk»a atıldığını ve burada korkunç işkencelere mâruz tutulduğunu sözlerine eklemiştir.

(*) Bu Tonguç'tan, Köy Enstitülerinin kapatılışları gibi hayırlı bir işin yıldönümünde mâlum renkdeki yetiştirmeleri kendisinden bir kahraman, bir kurtarıcı gibi söz ederler.

Şâhitler arasında bir diğeri, İbrahim Surûrî Ermete'nin beyanları da Köy Enstitüleri ve Hasan Âli Yücel'in komünistleri koruyuculuğu ne derece ileri götürdüğünü ortaya koyması bakımından üzerinde dikkatle durulmağa değer. Kenan Öner tarafından müdafi şâhitleri arasında gösterilen bu zat, hâdisenin heyeti umumiyesi yakın bir dostunu alâkalandırdığından, gerçeklere hissî ve bu bakımdan da insânî bir açıdan bakmıştır. İstanbul'da bir istinâbe oturumunda dinlenen bu şâhit samimî bir davranış içinde konuşmuştur :

— «Hasan Âli Yücel'i memleketimizde komünizmin hâmisi olarak tanırım. Esat Âdil (**) hemşehrim olduğu için eskiden beri tanırım. Kendisi, komünizm yolu üzerinde çalıştığını ve bu yolda ideal sahibi olduğunu söylerdi. Memleketimizin içtimâî bünyesi bakımından bu şekildeki düşüncesini doğru bulmuyordum. Onu doğru yola sevk için yalnız ben değil, bütün hemşehrileri çalışmışlardır. Buna rağmen Esat Âdil tuttuğu kızıl yoldan dönmemiştir. Bir zamanlar «Tan» gazetesinde yazılar yazmağa başladı. Ben şahsen bu yolda kendisine mâni olmağa çalıştım. 1945 senesinde İzmir Fuarının açık olduğu bir günde, Hapishaneler Umum Müdürü kendisine Tan gazetesinde bu yolda yazılar yazmamasını ihtar etti. Esat Âdil bunu da dinlemedi. Vekâlet emrine alındığı sırada, istifa etmesini söyledim. Bidâyette : «İstifa etmiyeceğim,

(**) Esat Âdil, Yücel ve benzerlerinin telkinlerle mahvettikleri, aslında dürüst bir insandı.

onlar beni tardetsinler» dediği halde, sonradan istifa ettiğini duyarak kendisine gittim ve: «Sen merd bir insandın, neden verdiğin sözde durmayarak istifa ettin?» diye sordum. Esat Âdil bana: «Ben Hasan Âli Yücel'den malûmat aldım. Kendisi Sabahattin Ali ile görüşmüş ve benim avukatlık yapmam için, istifamın lüzumlu olduğunu kararlaştırmışlar. Bunun için istifa ettim» diye cevap verdi. Esat Âdil Hapishaneler Umum Müdürlüğünde müfettiş olmakla beraber hukuktan da mezundu.

«Yine bir münakaşada Esat Âdil, Hasan Âli'den bahsederken: «Vekiller içerisinde Yücel gibi dört Bakan olsaydı Rusya ile anlaşabilirdik» dedi ve Hasan Âli'nin müstakbel Başbakan olduğunu ilâve etti. Ben de: «Buna imkân yoktur. İnönü böyle bir şeye müsaade etmiyecektir» dediğim zaman, Esat Âdil: «Hasan Âli bu uğurda muvaffak olacaktır. Hasan Âli hattâ icbâr etmek mevkiine sahiptir,» dedi.

Şâhit, bunlara yine Köy Enstitüleriyle ilgili, yaşadığı bir olayı ekliyordu:

«Bir gün Bandırma'da Gönen otobüsü beklerken, bir aralık Savaştepe Köy Enstitüsünden mezun olduğunu öğrendiğim bir Gönenli ile görüştüm. Kendisine «Siz muallim mi, yoksa müellim misiniz?» diye sordum. Bu şahıs: «Ben muallimim, komünist değilim» cevabını verdi (*).

(*) Köy Enstitülerindeki yaygın ve aralıksız sürdürülen komünist propagandasına rağmen, bu Enstitülerden kanlarının sağlamlıklarının bozulmalarına engel olduğu değerli milliyetçilerin yetişmiş bulunduğunu bildirmek bir vicdan borcudur.

Bu şahıs bana, Hasan Âli'nin 1943 yılında Enstitüye geldiğini, bir muallimin Hasan Âli'ye «İçimizde komünistler olduğunu gazeteler yazıyor, böyle kimseler varsa onları temizleyelim» demesi üzerine, Yücel'in: «Sen sus!» diye cevap verdiğini, başka bir muallim de: «Siz komünistleri himâye ediyorsunuz,» deyince onu da susturduğunu söylemiştir.»

Yine Kenan Öner'in müdafaa şâhitlerinden, o sırada Gümüşhane'de hâkim namzedi olarak vazife gören Said Bilgiç'in söyledikleri de, komünistlerin devlet cihazını ele geçirmekte ve tesir altında tutmaktaki teşebbüslerini ortaya koymak bakımından ilgi çekicidir:

— «1944 yılında Hukuk Fakültesi son sınıfında talebe iken komünistler aleyhine yapılan nümayiş dolayısiyle tevkif edildim. 3 ilâ 9 Mayıs arasında devam eden bu tutukluluğum sırasında, Ankara Valisi merhum Tandoğan'la üç defa konuştum. Bu müddet içinde Hasan Âli Yücel'le Falih Rıfkı Atay'ın dört defa Valiye geldiklerini gördüm. Bir gün Vali, beni: «Gel bakalım ırkçı, Turancı, darbe-i hükûmetçi» diye çağırdı. O zamana kadar böyle bir hitapta bulunmamıştı. Vali, vaziyetin tâyininde de, delillerin tesbitinde de bu iki zattan istifade ettiğini söyledi ve Atsız'ın Hitler'e benzemek üzere saçını kaşının üzerine düşürerek resim çektirdiğini söyledi. «Elimizde deliller var,» dedi. Ben: «Vaziyeti tâyinde, Hasan Âli ve Falih Rıfkı ile konuşacağınıza, aklı başında bir hukukçu ile konuşsaydınız daha iyi ederdiniz» dedim. Vali, buna karşı: «Kiminle konuşayım, sarsak Hâ-

mid'le mi?» dedi. Bu sözü ile Hâmid Şevket İnce'yi kastediyordu.

«Mevkuf bulunduğum sırada Ankara'ya gelen Kâzım Alöç, Reisicumhur köşkünde yemek yediklerini ve bu yemekte Hasan Âli'nin de hazır bulunduğunu söylemişti. Bu söz üzerine, Hasan Âli Yücel'in bu işte ve işkencede müessir olduğuna inandım. Hasan Âli komünisttir. İşkencede âmil olmuştur. Köy Enstitülerini komünist yuvaları haline getirmiştir. Ben bu kanaatteyim.»

Yine bu dâvâda, müdafaa şahidi olarak dinlenen Prof. Hüseyin Namık Orkun da, Yücel'in bu işlerdeki tesirinin ne kadar derinlere gittiğini sözleriyle ortaya koyuyordu :

«Yücel'i 1922 den beri tanırım. Kaç senesinde olduğunu hatırlıyamıyorum; Küçükevler'de oturduğum sırada ailece tanıştığımız Ankara Savcı yardımcılarından Zihni Betil ile Ulus meydanında karşılaşmıştık. Konuşurken : «Haberin var mı? Sabahattin Ali Atsız'ı dâvâ etti,» dedi. Bilmediğimi, fakat Sabahattin'in böyle bir dâvâya girişemiyeceğini söyledim. Bunun üzerine, dâvâ arzuhalini verirken orada geçen bir muhavereyi anlattı : Bir arkadaşı Sabahattin Ali'ye : «Dâvâ açıyorsunuz, ya Nihal Atsız sizin komünist olduğunuzu isbat ederse ne yaparsınız?» demiş, o da : «Ağabeyim Falih Rıfkı Atay'la Vekil Hasan Âli Bey ısrar ediyorlar; ben bu sebeple dâvâ ediyorum; yoksa dâvâ etmek aklımdan geçmiyordu», demiş.

«Sabahattin Ali sicilli komünisttir. Ben, 1944 yılında Ankara Valisi Nevzad'ın yolladığı

üç hususî memur tarafından «Türkçüyüm» diye tevkif edilerek Valiye götürüldüm. O sırada da telefon edildi. Vali biriyle konuştu : «Gel, enteresan meseleler var, önümde duruyor», dedi. Önünde duran benim evimden alınan bazı vesikalardı. Valinin kiminle konuştuğunu ve muhatabının ne söylediğini tabiî bilmiyordum.

«Bundan sonra Vali Tandoğan bana : «Şimdi buraya bir zat gelecek, seni onunla karşılaştırmak istemiyorum. Aşağıdaki komiser odasına in, Türkçülük hakkında ne düşündüğünü bir kâğıda yaz da bana getir», dedi. Oraya indim, bana üstünde yazı yazılacak bir yer hazırlanırken pencere önünde dışarıya bakıyordum. Bu sırada bir otomobil geldi ve içinden Yücel çıktı, doğru Valinin odasına gitti. O zaman anladım ki, Tandoğan'ın telefonla konuştuğu, Hasan Âli imiş. Biraz sonra bulunduğum odada cereyan eden bir konuşma sırasında serkomiser, Millî Eğitim Bakanı'nın Vali'nin yanında olduğunu söyledi.»

Bu arada CHP telâş içindeydi. Nitekim, mahkeme yazılı deliller toplarken, CHP parti grubunda «48 Şair» adlı broşür üzerinde cereyan eden konuşma ve tartışmalara ait zaptı mahkemeye göndermekten çekinmiş, bunu sağlamak için de yangından mal kaçırırcasına sür'atle tüzük değişikliğine gitmekten de geri kalmamıştı. Mahkemenin 14 Haziran 1947 tarihli oturumda, Kenan Öner söz alıyor ve bu müstebit partiyi yerden yere vuruyordu :

— «Meydana çıkmasından ödleri patlayan bu zaptın gönderilmesi hakkında mükerrer em-

riniz karşısında ileri sürdükleri uydurma bahaneyi, kendi noksan görüşleriyle kanun çerçevesine bürünmek isteyen bu mübârek parti içinde, ekseriyet temin ettikleri Millet Meclisi'nden kolayca alacakları bir çoğunluk kararıyle zaptın ihtiva ettiği lâkırdıları devlet ve millet sırrı haline sokarak kanun ve mahkemenin kararının kendilerine tahmil ettiği vecibe ve vazifeden yakalarını kurtarabilmek yolunda yeni bir tecrübe yapmak suretiyle, birbirini takibeden mezbuhâne hareketlerinden birini daha, hem de bu sefer millet ve memleket kanunlarını oyuncak haline getirmek istedikleri aşikâr bir şekil almış bulunmaktadır.

«Siz, millet hakkında tek başına söz söylemek selâhiyetine mâlik olduğunuz halde, devlet teşkilâtında ve bütün kanunlarımızda hiçbir sıfatı olmıyan partiler kurul ve gruplarının kendilerinde tahdit edilemez bir selâhiyet görmeleri, galatı basiretin en güzel bir örneğidir. Bu sözleri yalnız memleket adaletinin nereye doğru sürüklenmek istendiğini, vukuundan evvel açıklamak suretiyle, mahkemenizle beraber beşeriyet efkârını tenvir etmek için söylemiş bulunuyorum.

«Muazzam bir kitle halinde karşıma dikilen bu efendiler, mantıklarını o kadar kaybetmiş bulunuyorlar ki, memleket kanunlarını maksatlarına uydurmağa çabalarken, kurtarmak istedikleri Yücel'i yerin dibine soktuklarını; kanun harici bir ceza ile hapse atmak istediklerini beni de göklere yükselttiklerini bir türlü anlayamıyorlar. Ve yine hatırlamıyorlar ki, bu zaptın parti çek-

mecesinde kapalı kalması kendilerinin hangi siyasî gayeye doğru yürüdüklerini biraz zaman için saklı bulundursalar da, isnadatımın sıhhatini isbat edecek deliller bundan ibaret değildir. Kilometreler uzunluğunda bir zincirin bitmek, tükenmek bilmeyen halkaları haline gelmiş bulunuyor. Senelerden beri bizleri bir Moskof ajanı, Mareşal'ı bir komünist olarak millete tanıtmağa uğraşan biçâreler asıl kendilerinin tepeden tırnağa kadar komünist ruhiyle çalıştıklarını münist hâmisi bulunduğunu açıklamış bulunuyorlar.

«Bu zaptı ortadan kaldırsalar bile, Ankara Üniversitesi kadrosunun reddine dair Meclis Eğitim Komisyonu'nun kararı ortadan dururken tahminlerini bekleyen âkibet gecikmeyecektir.

«Sayın hâkim, millet nazarında sizi de göklere çıkaracak bir fırsat elinize geçmiş bulunuyor. Bu seferki kötü ve elîm teşebbüs bana değil, benden ziyade kanunlara tevcih edilmiş bulunuyor. Henüz bu maksatlarına erişmeğe bir kaç günlük zaman varken, bu zaptın zabıta kuvveti mârifetiyle kendilerinden alınmasına karar verilerek muktezasının derhal bu tadilâttan evvel ifasını memleket kanunlarının şeref ve haysiyeti namına sizden rica ediyorum.»

Kenan Öner sözlerini böylece bitirmiş olacaktı. Fakat, Savcı yardımcısı Gözübüyük'ün, bu sözleri konu ve saded dışı bulması onun şiddetle karşılık vermesine yol açtı :

— «Ben mahkemede nasıl konuşulacağını bilirim. Bunu sizin hocalarınıza da ben öğrettim. Mesele bir memleket meselesi olmasa da bir

mâsumun mahkûmiyetine yol açmaktadır. İdam sehbası önünde bile dâvâmdan vazgeçmiyeceğim.»

1 Ekim 1947 tarihli oturumda, 17 Nisan 1947 tarihinde başlayan ve altı aya yakın bir zamandan beri devam eden dâvânın bir celse sonra kararla sona ereceği anlaşılıyordu. Bu oturumda Hâkim, Savcının mütalâasını ve dâvâcı vekili Prof. Bülent Nuri Esen'in iddialarını hazırlaması için duruşma 11 Ekim 1947 Cumartesi gününe bırakılıyordu. Bu oturumdan sonra, karar için taraflar artık bir defa daha karşı karşıya geleceklerdi.

11 Ekim Cumartesi günkü oturumda, Kenan Öner, Savcının 36 sayfa tutan iddianamesini ve Bülent Nuri Esen'in sözleriyle, yine bu avukat tarafından Hasan Âli'nin bu dâvâ dolayısiyle yazıp lüks bir baskı ile kitap haline getirilen «Dâvâm» adlı eserini ele aldığı müdafaasında bahis konusu kitaba değinerek konuştu :

— «Bütün güzelliğini kitabında toplayarak Hitlerâne bir haşmet ve onun «Mein Kamf»ını tanzir eder bir edâ ile hakikati isminden başlayarak son satırına kadar, tahrif ve tağlite uğraşan «Dâvâm» adlı kitapta sayın Bülent'in, ilmin de fevkine çıkan konferanslarını ve Gözübüyük'ün «Ulus» gazetesi sütûnlarında tecrübede bulunduktan sonra dünyanın hukuk nazariyelerini altüst edercesine mahkemede okuma lûtfunda bulunduğu Yücel'in müdafaanamesini, kanunî bir zaruretle saatlerce dinledim ve okudum. Bu acıyı ve elîm zahmeti sizlere de çektirdiğim için hakikaten ıztırap duymaktayım.»

Kenan Öner bu girişten sonra, Yücel'in Irkçılık - Turancılık adı takılan Türk milliyetçilerinin dâvâsındaki rolünü ele alarak dikkate değer ifşaatta bulunduğu müdafaasına başladı :

— «Nümayişin ifade ettiği şey bir taklibi hükûmet mânâsını taşısa bile, bunun Türkçülük, ırkçılık ve Turancılıkla alâkası nereden anlaşılmış ki, tahkikat ve takibata bu vasıflarla başlanıyor? Bu fiil bir suç da olsa, Ankara gibi idare-i örfiye hududu haricinde vukua gelmiş olmasına rağmen bu muazzam suçun ilk ve son tahkikatı neden selâhiyettar olan Ankara Ağır Ceza Mahkemesine değil de, tâ İstanbul'daki Sıkıyönetim Mahkemesi'ne tevdi ve sanık denilen biâreler, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün tesis ve senelerden beri istimâl ettiği engizisyon yuvalarına gönderiliyor ve ne için idare-i örfiye mahkemelerinin hususî tevkifhânelerine sevk olunmuyor da, mülkî idarenin bir zabıtası olan polis merkezinde son tahkikatın sonuna kadar bırakılıyor? Neden, evet neden hâdisenin Ankara'ya taallûk eden hazırlık tahkikatı ikmâl edildikten sonra, iş İstanbul'a sevkedildiği halde, Ankara'dan Emniyet Umum Müdürlüğünün muavini de İstanbul'da yapılan hazırlık, daha doğrusu ilk tahkikatın Emniyet Müdürlüğünce icrası sırasında vazife almak hakkını kendinde görüyor?

«Hasan Âli Yücel ve onun iğfaliyle İnönü bu hâdise ile bu kadar alâkadar görünmeseydi şüphesiz ki, pervasızlık bu dereceyi bulmazdı. Yücel, tahkikata veçhe vermek kudretini şahsında görmese ve buna müsamaha edilmeseydi iş

bu kadar çığrından çıkmaz, hakikat bu kadar altüst olmazdı. Tazyikler ve işkencelerle ifade alınmasaydı, Hasan Âli'nin intikamiyle beslenen dağ böyle bir fare doğurmazdı. Görülen ve yapılan işler tabiî mecrasını takibetseydi, Yücel'in adalet ve vazife hisleriyle telifine imkân olmayan gayretkeşliğiyle şişen ve şişirilen muazzam dosya, idare-i örfiye mahkemesinin beraat kararıyle böyle patlamaz ve tahkikatı bu hale getirenler için ebedî bir hicap vesikası adalet arşivinin içine sıkışmazdı.

«Evet, bunların hepsi oldu. Çünkü, Hasan Âli Yücel kendi mevkiini kurtarmak ve komünistleri himaye edebilmek için her şeye başvuracak bir pervasızlık ve cür'et gösterdi. Gösterdiği için de bu dâvâyı meydana getirmiş oldu.»

Kenan Öner bunları söyledikten sonra, Yeni Sabah gazetesindeki Hasan Âli'yi suçlayan iddialarını ele alarak konuştu:

«Hasan Âli Yücel iddia ettiğim gibi, Millî Eğitim Bakanlığını milliyetle alâkası olmıyan komünistlerle doldurmuş ve bunları himaye için memleketin hayatı, istikbal ve kanunlarına da kıymet ve ehemmiyet vermiyerek elinden ne geldiyse yapmıştır. Elde edilen resmî, hususî vesika ve şehadetlerle bu hakikat lüzumundan fazla tevsik ve isbat edilmiştir.»

Öner, Yücel'in avukatı Bülent Esen'in iddialarını dâvâdan ziyade içtimâî doktrinlerin tartışmasiyle ilgili gördüğünü, bunun için cevap vermeyeceğini belirttikten sonra, dâvânın hazırlanmasında bazı temasları ve münasebetleri üzerinde imâlarda bulunduğu iddia makamını iş-

gal eden Abdullah Gözübüyük'ün iddianamesini ele aldı :

— «Abdullah Gözübüyük'ün lâflarına gelince : Müşarünileyhin iddianamesi kendisinden beklediğim şeyler olduğu için üzerimde hiçbir sürpriz tesiri yapmadığını itiraf etmek mecburiyetindeyim. Kendi şahsî mütalâa ve görüşünden ziyade anonim bir faaliyetin mahsulü olması çok muhtemel olan bu yazılarda Hasan Âli Yücel'in aylardan beri yazmağa, bastırmağa uğraştığı «Beyaz Kitab»ındaki cümlelerin başka kelimelerle tekrarından başka bir şey olmadığı anlaşılıyor. Dâvâcıdan fazla sanık mevkiinde bulunan Yücel ile müdafiinin mütalâalarını tabiî görmek mümkün olsa da, benim haklarımı da içine alan âmme hukukunun muhafız ve nigehbânı mevkiinde olan sayın savcının tek taraflı adalet telâkkilerini mâzur göstercek bir sebebin kendi tarafından da meydana konulacağını ümit etmek bana kimsenin haddi değildir gibi geliyor... Mutlaka mahkûmiyetimi temin etmek isteyen bu mütalâalarda da lehimdeki hakikat ve mânâların ortadan kaldırılması azminin hâkim olduğunu iddia etmek zaruretindeyim.

«Sayın Yargıç! Bütün memleketin bir millet dâvâsı addettiği bu meselede, en ağır tarihî ve adlî mes'uliyeti de sizin vicdanınıza yüklenmiş bulunuyor.

«Kendini müdafaa etmek zorunda kalan Yücel'in, hattâ vekili ile bizzat savcı yardımcısının, fikirde ve maksatta birlik ifade eden yazılarını okumak, zannımca hakikatlerin ne hâle getirildiğini anlamağa yeter. Bunun neden böyle

olduğunu, kimlerin keyif ve arzusunu yerine getirmek için neler yapıldığını, hiç şüphe etmem ki, siz de millet kadar öğrenmiş bulunuyorsunuz.

«Aleyhimde birbirini takibeden üç taraflı saldırışlar, sorduğunuz suallerin hiç değilse bir çoğunu hükûmet tarafından verilen hakikate aykırı cevaplar, tüzük hükmünde tadilât yapacak kadar kendini gösteren kanun dışı sahabetler, bu dâvâyı, ne kadar istilâ ve ihata etmiş olursa olsun, millet içinde bütün müddeiyâtımdan şüphe edecek kimse kalmadığını en kat'i bir imânla iddia edebilirim. Bana göre milletimin vereceği ve verdiği karar, adlî formalitelerin çok fevkinde bir kıymet taşır. Duruşma safhalarının sonu ne olursa olsun ve ne netice verirse versin sayın Yücel hâmilerinden çok daha yüksek saadet ve muvaffakiyet semâlarında uçtuğumu hissediyorum.

«Dünyanın bütün milletleri fevkinde faziletkâr olan bu millet yaşamak, insan gibi bütün haklariyle yaşamak azmindedir. Bir kaç bedbahtın dalâleti yüzünden kendini, hak ve saadetlerini feda edemez. Türk, mütehammil bir millettir; fakat müstereddilerin oyuncağı olmağı bir an tahammül edemez. Başta Yücel ve hâmileri olduğu halde oligarşinin saltanatı yerine kıpkızıl bir zihniyetin istibdadını, ne maksatla olursa olsun ikameye çalışanlar, mahkemenin kararı ne olursa olsun, bu toprak üzerinde yaşamak hakkına mâlik olamazlar. Bir milletin istemediği şeyi zorla kabul ettirmeğe çalışanların istihkakları her halde yüksek mevkiler, hususî katar ve

vagonlar, bir kelimeyle alâyiş ve ihtişamlar olacak değildir.

«Yücel, Türk yavrularının âkidesini, bazan, millet ve memleket için zararlı ideolojileri destekleyebilmek için hakikatleri tağlit ederek milliyetçi gençleri hırpalatan adamdır. Ve suçu yalnız komünist tanınanları himayeden de ibaret değildir. O, doğrudan doğruya Türk camiasının varlığını teşkil eden bütün varlıkları piç eden, çöktüren esbak bir müdür ve sabık bir vekildir.

«Sayın Hâkim, işi, ihtilâfı, dâvâyı sizin âdil vicdanınıza bırakıp milletimin sinesine tam bir sükûn içinde çekiliyorum. Eminim ki vereceğiniz karar adaletin tam bir tecellisi olacaktır.»

Kenan Öner'in bu konuşmasından sonra, duruşma, karar için 19 Kasım 1947 tarihine bırakılıyordu. O gün duruşma başladığı zaman salonda Kenan Öner, Yeni Sabah gazetesi sahibi Cemalettin Saraçoğlu'nun mahkemeye gelmemiş oldukları görüldü. Yücel ise, kararın mutlaka lehinde olacağından emin bir tavırla, avukatı Bülent Nuri Esen'le mahkemeye gelmiş, kalın kaşlarının altındaki karanlık bakışları ile etrafı şöyle bir süzdükten sonra dâvâcılara ayrılan yere oturmuştu. Adliye Sarayının içi, iğne atılsa yere düşmeyecek sözünü haklı çıkaracak kadar büyük bir kalabalık tarafından doldurulmuştu. Dışarıda ise, içeridekinin üç katından fazla bir kalabalık yer almıştı. Her taraf asayiş kuvvetleriyle doluydu. Olağanüstü tedbirlerin hepsi alınmış bulunuyordu.

Yüz sayfadan fazla olan kararı hâkim adayları sıra ile okurlarken, Yücel, baştan başa dik-

kat kesilmişti. Karar okunup deliller birer birer Kenan Öner lehinde belirdikçe Yücel ecel terleri dökme durumuna giriyordu. Kararın sonunda Kenan Öner'in ithamlarının delillerle sabit olduğu ve bu bakımdan dâvânın düşmesine karar verildiği okununca, büyük vatandaş topluluğu sevincini alkışlar ve takdir sözleriyle açığa vururken, Yücel nerdeyse yüreğine inecekmiş gibi bir tavır takınmıştı. Gazetelerin ertesi gün yazdıklarına göre, Hasan Âli Yücel karar bitince avukatı Prof. Bülent Nuri Esen'in yardımiyle salondan çıktığı sırada, titreyen, ağlamaklı bir sesle :

— «Ne oldu yahu? Kenan beraat etti galiba, pek anlıyamadım da...»

Diye mırıldanmış, sonra da, kodaman tavriyle savcılık odasından içeriye girmişti. Böylece Türk milliyetçiliği, bilhassa Köy Enstitüleri yoluyla, köylerden, yani Türk milliyet ve kültürünün en bozulmamış birer yuvaları olan köylerden başlayarak ezilmesi teşebbüsünün içyüzünü, ayrıca, Türk milliyetçilerine karşı girişilen boğma hareketini, Türk adaletinin ittifakiyle Hasan Âli Yücel'in şahsında mahkûm etmiş, hiç değilse uzun bir süre için kımıldanamıyacak hale getirmiş oluyordu.

Görülüyor ki, şimdi yurdun hemen bütün büyük şehirlerini, üniversitelerini saran komünizm ve aşırı sol hareketleri, 1969 ve daha öncesindeki münferit olaylarla gelişmiş, boy vermiş ve bugünkü haline gelmiş değildir. Bugün de geçmişte olduğu gibi, bu hareketlerin cesaret vericisi, bir dereceye kadar besleyicisi, hat-

tâ bir çok eylemcileri listelerinden milletvekili çıkararak destekleyicilikten öte, her bakımdan koruyucusu CHP'dir. CHP, bu davranışlariyle yalnız M. Kemal'in partisine ideoloji ve doktrin bakımından silinmez bir leke sürmekle kalmamış, Türk emniyet kuvvetlerini de millet ve onun aydın çocukları nazarında en iğrenç işkenceleri Türklere revâ gören bir kuruluş durumuna düşürmüştür.

Tarihe malolmuş, fakat mânâ olarak milliyetçi kalplerde canlılığını her zaman muhafaza ederek yaşayacağına inandığımız, ayrıca, milliyetçilerin güçlerini de ifade eden Öner-Yücel dâvâsını da alarak oldukça geniş yer verdiğimiz bu bölümü kapatırken, Köy Enstitülerinin her türlü istilâden beter bir teşebbüs olduğunu bir kere daha belirtmek için, Millî Eğitim Bakanlığı Baş Müfettişlerinden Fethi İsfendiyaroğlu'nun Köy Enstitülerinde yaptığı araştırma ve incelemelerden sonra 6 Ocak 1947 tarihinde Bakanlığa verdiği rapor yine doğrulanmış, hem de defalarca doğrulanmış bir tarihî vesika değeri taşıdığı için bu sayfalara alıyoruz :

«Pulur Köy Enstitüsü'nün iç hayatını incelemekle meşgul olduğum sırada bir yandan öğretmenlerle öğrencilerin okudukları kitapları ve dergileri kontrol ediyor, bir yandan İlköğretim Umum Müdürlüğü ile Pulur Köy Enstitüsü arasındaki muhabereleri gösteren kâğıtları gözden geçiriyordum. Her iki incelemelerim bu «Köy Enstitüsü Dergisi» çok ciddî durmamı icabettirdi. Bu dergiler pek çok miktarda, adetâ her öğ-

renciye birer tane isabet edercesine, Enstitülere bol bol dağıtılmıştır.

«Bu dergilerdeki yazıları birer birer inceledim. Bütün bu incelemelerim neticesinde bunların yüzde yirmisi muhtelif konularda, yüzde sekseni ise tamamiyle rejimimize aleyhtar, millî ahlâkımıza, millî duygularımıza külliyen aykırı, millî bünyemizi kemiren ve millî bütünlüğümüzü yıkmak amacını güden bir takım muzır ve menfur yazılar olduğunu hayret ve esefle gördüm.

«Bu kadar fena maksatlarla yazılmış, bu derecede kışkırtıcı telkinler yapmak için dergiye konmuş olan bu kabil şiirlere yalnız ve yalnız Sosyalist Partinin bir organı olan ve memleketimizde komünist propagandası yapan «Gün» mecmuasında rastladım ki, çok muzır ve menfi yazılarla dolu olan bu mecmuayı da ilk önce Pulur Köy Enstitüsünde tomarlar halinde gördüm.

«Köy Enstitüleri Dergisi» adını taşıyan ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü tarafından çıkarıldığı anlaşılan, kitapların da Millî Eğitim Bakanlığının alâmetini, remzini taşıyan, yâni Bakanlığımızın resmî neşriyatına mahsus olduğunu gösteren alâmetlerle yayınlanan, Maarif Matbaamızda ve kendi tahsisatımızla basılan öğrencilere mahsus olmak üzere resmî bir dergi halinde çıkarılmış bulunan bu mecmuanın bütün sayılarında maalesef böyle şiirler vardı.

«Millî ahlâk ve geleneklerimizin yıkılmasına, millî terbiye ve iffet duygularının baltalanmasına çalışılan gayrî ahlâkî hikâyelerin ve «Freudizm» nazariyelerinin de bu dergilerde yer almış olması üzerinde ayrıca durulacak bir meseledir.»

8

□ İkinci Dünya Savaşı'nda ve demokrasiyle başgösteren komünist faaliyetlerindeki bellibaşlı değişiklikler

İKİNCİ Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Sovyetlere saldırmasına kadar geçen devrede Türkiye'de komünistlerin sinsice faaliyetlerine devam ettiklerini görüyoruz. Ayrıca, yurdun her tarafında Örfi idare ilân edilmiş durumda bulunduğundan, faaliyetlerine bir temkinlilik gelmiştir. Ayrıca, bunların entellektüel geçinenleri genel toplantı yerlerindeki özel sohbetlerinde ihtiyatlı bir dil kullandıkları gibi, çıkardıkları dergilerde de aşırı olmamağa, kendilerini maskelemeğe dikkat etmektedirler. Bununla beraber, içlerinden bazıları taşkınlıktan da

geri kalmamaktadır. Tabiî, bunlar Örfî İdare ile işbirliği halinde bulunan Emniyet'in alâkalı şubelerinin memurları tarafından yakalanarak Örfî İdare makamlarına teslim edilmektedirler. Oralarda da dosyalarına, dosyalarının muhteviyâtına göre bir muamele görmektedirler.

Şu hususu belirtmek yerinde olur ki, devlet politikası o sıralarda Sovyet Rusya aleyhine bir tutum içindedir. Bunun da çok açık ve belirli bir sebebi vardır: Türkiye Almanya ile savaş halinde bulunan İngiltere ile Fransa'ya bir ittifakla bağlıdır ve müttefiklerin Rusya ile aralarının iyi olmamasından ayrı olarak Türkiye'nin de Rusya ile münasebetlerinin iyi olmaması için sebepler vardır. Hatırlanacağı gibi, Türkiye, müttefiklerle anlaşma imzalamadan önce, o sırada Dışişleri Bakanı olan Saraçoğlu'nu Moskova'ya göndermiş, Sovyetler o sırada ikili oyunlar peşinde koştuklarından, Saraçoğlu ile görüşmeleri durmadan geciktirmişler, kendisini operalar ve Moskova kadar ehemmiyet verdikleri diğer şehirlerinde endüstri ve görülecek yerlerde dolaştırarak oyalamışlardır.

Bununla beraber, bu oyalama hareketine mâruz kalmakta Saraçoğlu yalnız değildir. Sovyetlerle bir anlaşma imzalayarak Almanya'nın harbe girmesini önlemeğe çalışan İngiliz ve Fransız murahhas heyetleri de aynı şekilde bekletilmektedirler. Bu bekletme ve bekletilmenin sebebi, Sovyetlerin o sırada Almanlarla müzakere ve pazarlık halinde bulunmalarıdır. Nitekim, müttefik heyetleri ile Türkiye Dışişleri Bakanı bu durumda bulundukları sırada, Sovyetle-

rin Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzaladıkları haberi korkunç bir bomba halinde patladı. Daha sonra anlaşılacağı gibi, Sovyetlerin Almanya ile görüşmelerinin bu kadar uzun sürmesinin sebebi, Polonya'nın işgali ve bunun peşinden gelecek paylaşma işinin kolayca karara bağlanamamasıdır. Stalin arslan payını almak isterken, Hitler'in Dışişleri Bakanı Rippentrop da hiç aceleci davranmayarak, çekişe çekişe pazarlığa girişmiş, sonunda da, en azından Sovyetler kadar kârlı çıkacakları şartları yakaladıktan sonra anlaşmayı Stalin'le karşılıklı olarak imzalamıştır.

Bu durum karşısında Türkiye Dışişleri Bakanına Rusya'da yapılacak bir iş kalmamış, o da, Fransız ve İngiliz murahhas heyetleri gibi, eli boş, yürekten kırgın ve imzalanan saldırmazlık paktından endişelere kapılmış bir halde yurda dönmüştür. Bundan sonra da Türkiye Cumhuriyeti, Rusya ile istişâre lüzumunu duymadan, ek protokollerle kendisini savaşa katılmak hususunda bir dereceye kadar teminat altına alarak müttefiklerle bir ittifak muahedesi imzalamıştır. Tabiî, Sovyetleri darıltmamağı her zaman politikasının baş prensibi halinde muhafaza eden o zamanın Millî Şefi İnönü de Sovyetlere karşı muğber bir tavır takınmıştır. Zaten, Almanya da, Sovyetlerle imzaladığı saldırmazlık paktının verdiği bir güven içinde İkinci Dünya Savaşını sahneye koyuvermekte bir beis görmemiştir.

İşte bu suretle İngiltere ve Fransa da Almanya'ya karşı savaş ilânından geri kalmamış-

lar, Türkiye ise, anlaşma ve ek protokolün sağladığı bir vaziyet içinde tarafsız kalma durumuna girmiştir. Almanya ile Rusya'nın Polonya meselesinde ortaklaşa hareket etmeleri ve nihayet bir yıla yakın bir zaman boyunca tarafların, yâni Fransa ile Almanya'nın Maginot ve Siegfried müstahkem hatlarında karşılıklı hareketsiz kalmaları sırasında, Türkiye komünizmin üzerine fazla varmamış, ancak bu kısma girerken işaret ettiğimiz tavrı takınmakla yetinmiştir. Yâni, entellektüel geçinen komünistler yine toplantı yerlerinde, dergilerinde atıp tutmakta devam etmişler, bunlardan fazla ileri gidenler ve ayrıca fiilî hareketleri yönetmeye veya kışkırtmaya kalkışacaklarından şüphe edilenler yakalanmışlardır. Bunlar hakkında öyle uzun uzun soruşturma yapılmadığı ve bir süre tutuklu kaldıktan sonra bırakıldıkları da bilinmektedir.

Bu arada garip bir durum da ortaya çıkmamış değildir. Resmî makamlar Almanya ile Sovyetlerin saldırmazlık paktı imzalamalariyle komünistlerle faşist bilinenlere aynı gözle, yâni birbirlerinin can düşmanı oldukları halde sonunda bir ittifakla birbirlerinin aynı oldukları ortaya çıkan iki ayrı doktrinin mensupları olarak bakmağa başlamışlardır. Yalnız bizim resmî makamlar değil, Batının aydın çevreleri de, hükûmetleri de aynı görüştedirler. Bunlara göre, zaten birbirlerinden fazla farkları olmayan iki üç ideoloji, nihayet «uçlar birleşirler» prensibine uyarak beraberliklerini açığa vurmuşlardır.

1940 baharından sonra cereyan edecek, daha doğrusu savaşın gidişinde görülecek değl-

şiklikler bu anlayışın tersine dönmesine imkân hazırlayacaklardır. 1940 Haziranında artık Fransızların düşürülmez, geçilmez dedikleri ve bu dövizleri içinde bulunan askerlerinin kollarında işaret olarak bulundurdukları Maginot hattı Almanlar tarafından Belçika'da boş bırakılan bölümünden sarılarak düşürülmüş, Almanlar Paris'e girmiş, Hitler, Fransızlarla Birinci Dünya Savaşında Almanlara bu mütareke anlaşmasını imzalattıkları vagon içinde mütareke imzalamıştır. Bundan sonra, artık İngiltere'nin Hitler'in yıldırım savaşı yapan orduları, o zamana kadar benzeri dünyada görülmemiş hava kuvvetleri, «Luftwafe» tarafından işgali beklenmektedir.

Türkiye'deki komünistler Alman başarılarından kendilerine, daha doğrusu bağlı bulundukları Moskova'ya en büyük başarı payını çıkarmaktadırlar. Bunlara göre, Almanya, Sovyetlerin lûtfederek imzaladıkları saldırmazlık paktı sayesinde Batı'da serbest kalmışlar ve Doğu'da, Rusya'nın karşısında fazla kuvvet bulundurmak lüzumunu duymadıklarından Batı üzerinde başarı sağlamışlardır.

Alman başarıları Millî Şef'in kontrolündeki Türkiye hükûmetini hayli şaşırtmıştır, Adetâ, bu kadar kof çıkacağı tahmin edilmeyen İngiltere ve Fransa ile ittifak anlaşması imzalanmasından pişmanlık duyulmuş gibidir. Bu arada, halka dayanmayan tek parti hükûmeti, Türkiye'yi tarafsız durumda tutmak isteyen Almanya Büyükelçisi Von Ribbentrop ile yakın münasebetlerini sürdürmekte, Almanya'nın Balkanlara sarkma hareketinde Türkiye'nin durumunun anlayış-

la karşılanması telkin edilmeğe çalışılmaktadır. Sonradan hatıralarında okuyacağımız şekilde gerçek bir Türk dostu olduğu anlaşılan bu Büyükelçi, ülkesinin savaşı Türkiye'ye sıçratmaması için elinden gelen gayreti göstermekten geri kalmamaktadır.

Komünistler, bu sıralarda da, yine fazla bir şımarıklık göstermiyecekleri gibi, eylemler ve eyleme geçmek temayülünde bulunanlarla böyle bir şeyden şüphe edilenler dikkatli bir takipten, gerektiğinde tevkif edilmekten kurtulamıyacaklardır. Ankara ve İstanbul gibi komünizm ve nazizm ideolojilerinin benimseyicilerinin bulunduğu büyük şehirlerde bu ideolojilerin mensupları zaman zaman tartışmalara girişecekler, fakat bu tartışmalar hiçbir zaman birbirlerini yok edici hareketlere dönüştürülmeden sürdülecektir.

Fakat, bu durum 1941 baharında Almanya'nın Sovyet Rusya'ya saldırmasına kadar böylece sürüp gidecekti. Alman hava kuvvetlerinin ve zırhlı tümenlerinin Polonya'dan harekete geçerek Leningrad'ı kuşatması, birbiri peşi sıra giriştiği meydan savaşlarında Sovyet tümenlerini hallaç pamuğu gibi atıp darmadağın etmesi Türkiye'deki komünistleri olduğu kadar İngiltere ve Fransa ile anlaşma şampiyonlarını derin bir pişmanlık duygusu içine iterken, komünistleri de tam bir şaşkınlığa uğrattı. Sonbaharda bütün Ukranya ve Rusya'nın Batısında bulunan bütün büyük şehirler Alman ordusunun, Wermacht'ın eline geçmişti. Parmakla sayılacak kadar az olan fikirle bağlıları bir yana bırakılacak olur-

sa, çoğu ajan durumunda olan Türkiye'deki komünistler de şaşkınlık içindeydiler. Basın, bir kaç gazete bir yana, başta Cumhuriyet olmak üzere Alman zaferini ve Almanya'nın bütün Avrupa'ya hâkim olduğunu belirten yazılar yayınlıyorlardı. Hattâ, Cumhuriyet gazetesi Almanyanın Avrupa'ya hâkim olduğunu ve bunun günün gerçeği halini belirten bir başmakale yayınladığı için Millî Şef İnönü'nün gazabını harekete getirmiş ve bu yüzden gazete süresiz olarak kapatılmıştı. İnönü, Cumhuriyet gazetesinin bu davranışını kendi solculuğuna da, Sovyet Rusya sempatisine de herhalde çok aykırı bulmuş olacaktı ki, gazetenin sahibi Yunus Nadi'ye bu yüzden darıldı ve bu dargınlık sebebine şüphesiz ki, Yunus Nadi'nin Mustafa Kemal'e bağlılığı da eklendiğinden onunla ömrünün sonuna kadar dargın kaldı.

Sonbahar mevsimi ilerledikçe Moskova'nın düşmesinin de artık hafta meselesi olduğu ileri sürülüyor, savaş harekâtının akışı da bu görüş sahiplerini doğrulayacak bir gidiş takibediyordu. Alman ordularının Başkumandanlığını üzerine almış bulunan Adolf Hitler'in hedefinin Moskova olduğu artık iyice anlaşılmıştı. Bazı strateji uzmanları, bunun psikolojik bir tesiri olabileceği, fakat savaşın kazanılmasında kesin bir tesiri görülmeyeceği kanaatini savunuyorlardı. Bununla beraber, Hitler'in önce bu psikolojik tesiri elde etmeğe çalıştığı muhakkaktı. Moskova'nın ele geçirilmesi, komünist âlem üzerinde,

Roma'nın, daha açıkçası Papalığın ele geçirilmesinin hıristiyan dünyada meydana getireceği tesire müsavi bir heyecana, bunun peşi sıra çözülme ve ayrılmalara yol açacaktı.

Bu arada, Alman ordularının Moskova istikametinde merkeze yaklaşarak ilerledikçe, zaten şaşkın ve sığınacak yer, kapılanacak bir kudretli arar durumunda bulunan komünistler de büyük şehirlerden alınıyor, bilhassa nazik bölgeler olan Örfi İdare mıntıkalarının dışına gönderiliyorlardı. Bununla beraber, bunların yâni Abidin Dino ve Arif Dino gibi en azılılarının Halk Partisindeki taraftarlarının yardımı, arka çıkmalariyle Adana'ya gönderilmeleri gerçekten Türk milliyetçiliği ve devleti için büyük zararlara yol açacaktı. Nitekim, bu komünistler orada bulunan CHP'li solcu milletvekili ve gazete sahiplerinin aracılığı ile Halkevlerine sızmakta gecikmediler ve bugün eylemde bulunan komünistlerden o bölgeli olanların bir çoklarını yetiştirdiler.

Komünistler bu durumdayken, yâni çoğu ideolojik bakımdan bir perişanlık manzarası gösterirken pîrleri, üstadları Stalin'in durumu da onlarınkinden pek farklı değildi. Yalnız komünist toprak reformunu gerçekleştirmek için ihtilâlin başlangıcından İkinci Dünya Savaşına kadar 30 milyon «kulak»ın, yâni küçük ve orta toprak sahibinin kanına giren ve profesyonel banka soyguncusu ve câni, komünizmin merkezini Alman ordularının korkusundan Doğu'daki Kuybişef şehrine taşımıştı. Yücel ve Millî Eğitim Bakanlığında komünistleri koruyanlarla takılmak iste-

yenler sık sık «işiniz iş, Rusya'da Kuybişef, burada Millî Şef» tekerlemesine başvuruyorlardı.

Bu arada yukarıdaki bölümlerde naklettiğimiz Köy Enstitüleri faciası da tezgâhlanıp yürütülmekteydi. Resmî çevrelerin güya politika oyunu oynamışlar gibi, Rusya'nın perişanlığından kendi komünistlikleri bakımından bir perişanlık içine düştükleri görünüşte pek belli olmuyordu. Bu açıkgöz kişilerin sırtında yumurta küfesi olmadığına ve her devirde türlü yollardan işlerini yürütmesini pek iyi bildiklerinden Rusya'nın yenilgisi karşısında kendilerini devrin politikasına ayak uydurmaktan başka bir şey yapmamış olduklarını mazeret olarak ileri sürmek suretiyle savunacakları muhakkaktı.

Hitler'in Rusya üzerine saldırıya geçtikten sonra müttefikler üzerinde denediği barış teşebbüsleri, bu arada Hess'in bir uçakla İngiltere'ye gitmesi bir netice vermediği sıralarda, Alman orduları da Moskova şosesi üzerinde bulunan Viyazma'ya yaklaşmışlardı. Mareşal Guderian'ın zırhlı birlikleri nerdeyse Moskova'dan bakınca gözle görülebilecek bir yere kadar gelmiş bulunuyorlardı. Bu zırhlı birliklerin karşısında artık düzenli kuvvet kalmamıştı ve Sovyetler Moskova'da şehir içi gerilla savaşı yapacak kuvvetler bırakmak zorunda kalmışlardı. Ne var ki, meteoroloji istasyonları sert bir kışın başlayacağı haberini veriyorlardı ve böyle bir ihtimal gerçekleştiği takdirde, Napolyon'un Moskova seferinde olduğu gibi, Mareşal Kış, kendisine bir burjuva ünvanı olan Mareşal rütbesini

pek de beğenerek yakıştırmış bulunan Mareşal Stalin'in imdadına yetişecek demekti.

Öyle de oldu: Mareşal Kış Alman orduları üzerine, bilhassa Moskova'ya 30 kilometre mesafeye kadar yaklaşarak artık Viyazma şosesine çıkmış bulunan Mareşal Guderian'ın zırhlı birliği üzerine olanca ağırlığı ile yüklendi. Almanlar sentetik benzin kullandıklarından tankların ve diğer zırhlı vasıtaların depolarındaki yakıt dondu. Bu anlarda Sovyetlerin elinde muntazam birlikler bulunup da Almanlara karşı taarruza geçselerdi, ünlü Alman panzer tümenlerinin hallerinin duman olacağından şüphe edilemezdi. Gerçi bu olmadı ama, Alman büyük taarruzu da kış boyunca felce uğramış bir hale gelmekten kurtulamadı.

İşte o kış Türkiye'de komünistler —bunlara Türk denemez— derin bir nefes aldılar. Beyoğlu'ndaki Petrograd, Nisüaz gibi büyük pastahanelerde eskisi gibi ileri geri konuşmalara başlamak cesaretini buldular. Resmî çevre ve Bakanlıklardaki solcular da sanki cepheden dönmüş kahramanlardı ve böyle bir edâ içinde görünmeği marifet sayıyorlardı. Komünistler, bu suretle yeniden faaliyete geçmek imkânını elde etmenin gizli rahatlığı içine girmişlerdi. Bununla beraber, politikada derinliğe gidenler, temkini elden bırakmayanlar Alman taarruzlarının baharda yeniden başladıkları zaman nasıl bir gelişme takibedeceğini kestirmek mümkün olmadığından, her ihtimale karşı kendilerini temize çıkarma gayretlerini elden bırakmıyorlardı. Benimseyip tatbike koydukları taktik ise gerçek-

ten üzerinde dikkatle durulmağa değerdi. Bunlar kendilerini ve tabiî kendileriyle birlikte benzerlerini şüphelerden kurtarma gayretiyle mütemadiyen Türk siyasî polisini suçluyorlardı. Bunlara göre, Türk siyasî polisi kendisinin lüzumlu olduğunu devlet büyüklerine kabul ettirip maaşlarını alabilmek için, esen rüzgârdan mânâ çıkarmayı bir marifet sayıyorlardı. Bunlara göre, meselâ, siyasî polis mensupları elektrik veya telgraf tellerine takılmış bir uçurtma görseler bundan hemen büyük yorumlara giderlerdi. Hele uçurtmanın kâğıdının rengi kızıl oldu mu bunların keyiflerine diyecek olmazdı. Hemen araştırmalara girişirler, bu mânâlı kızıl renkli uçurtmayı o tellere kimin taktığını haftalarca, hatta aylarca araştırma mevzuu haline getirirlerdi. Hele aynı memurlar bir evde arama yaptıkları sırada gözlerine bir La Rousse lugatı ilişmesindi. Hemen bu kelimenin (Rus) kelimesiyle aynı olduğunu ileri sürerler ve sahibi hakkında ardı arkası gelmeyen soruşturmalara girişirlerdi.

İşte bu hava içinde ilkbahar gelip çattı. Alman Genel Kurmayı Moskova taarruzunun başarısızlıkla neticelenmesini vesile ederek Başkumandanlık vazifesini kendisinden aldı. Bu sefer Moskova bırakılmış, hedef olarak Kafkasya ve Toapse seçilmişti. Alman orduları Rusya'yı petrolsüz bırakmak maksadiyle bu bölgede Kaf dağının en yüksek tepesi olan Elbruz'a gamalı haçlı bayrağı diktiler. İşte bu bölgede de Stalingrad savaşı başladı. Hitler, Doğu'da bir yerdeki kaydiyle tebliğlerde işaret edilen karargâhında o

sırada Birinci Ordu Kumandanı olan Orgeneral Cemil Cahit Toydemir'i davet ettiği zaman Alman Genel Kurmayı'nın Stalingrad taarruzunu, duvara asılı bir haritada işaretler yaptıktan sonra Batı'dan gelen tek demiryolunu, Rusya'nın her bir tarafından bu şehire ulaşan yedi sekiz yolu gösteriyor ve şöyle diyordu :

— Böyle bir taarruzu değil modern bir ordu, âşiret kuvveti bile yapmaz!

Bu sıralarda tek parti hükûmetinin mânâsız tutumu da dışarının değilse de Türk vatandaşının gözünden kaçmıyor, hiç şüphesiz, mânâsız hükmünü vermekten de geri kalmıyordu. Bu mânâsızlık bilhassa şu tutumda kendisini açığa vuruyordu : Alman kuvvetleri ilerledikçe komünistler yakalanıp hapislere atılıyor, Rus orduları ilerleyince komünistler hapishanelerden çıkarılıp yerlerine milliyetçiler konuluyordu.

Özetlemek gerekirse şöyle denilebilir ki, İkinci Dünya Savaşı sırasında tek parti hükûmeti dış politikada olduğu gibi, komünistlere karşı politikasında da fazla belirli olmaktan çekindi. Bu tatbikattan Türkiye büyük ölçüde zarar gördü. Bilhassa Örfî İdare sınırları dışına çıkarılanlardan Adana'ya gönderilenler, orada Ferit Celâl'in gazetesine yazmak imkânını bulduktan başka, Halkevlerindeki gençleri sanat ve ideoloji sahasında iyice zehirlediler. Daha sonraki yıllarda kızıllar arasında rastlanan Güneyli bolluğa, CHP hükûmetlerinin iltimaslı sürgünleri sebep olmuştur denilebilir.

Savaş durduğu sırada ve DP idaresi zamanında komünistlerin durumu üzerinde yeterince

bilgi daha önceki bölümlerde bulunduğundan bu bölümde sadece özel durumlar gösteren devreler ve resmî tutum üzerinde bilgi vermekle yetiniyoruz. Bilhassa savaştan sonraki devrede, Demokrat Parti iktidarına, yâni 1950 ye kadar CHP komünistleri okşamaktan geri kalmadı. Nitekim, bu okşamalar, 27 Mayıs'la alâkalı bölümde anlatacağımız gibi, bilhassa 27 Mayıs'ın gerçekleşmesinde tesirlerini gösterecek, bu da devletin varlığı bakımından hiç de hayırlı neticeler getirmiyecekti.

9

□ 27 mayıs ve aşırı solcular

27 MAYIS darbesinden üç yıl kadar önce, Demokrat Parti ileri gelenlerinin, daha ziyade Bayar, Menderes, Köprülü gibi kurucuları ve yakınlarının toplandıkları küçük salonda her zamankinden farklı, aşağı yukarı olağanüstü denebilecek bir toplantı vardı. Bu olağanüstü denilebilecek toplantının sebebi, İstanbul'dan muharrir Peyami Safa'nın gelmiş olmasıydı. Çiçek Palas hâdisesinden sonra komünist ve aşırı solcu faaliyeti zahirde yatışır gibi görüntüler verirken, bir takım kaynaşmalar, gizli haber alma teşkilâtının ve uyanık vatandaşların, milliyetçi yazarların dikkatlerinden kaçmıyordu. Peyami Safa, bu dikkatli yazarların başında geliyordu. Ankara'da bulunması ve Ankara Palastaki hususî daireye kadar gelmiş olması, kendi-

si gibi düşünen bazı parti ileri gelenlerinde Menderes'in dikkatinin bu vesileyle bu meseleye çekilebileceği ümidini uyandırmıştı.

Gerçekten de Menderes, içgüdüsüyle bir şeyler sezmekle beraber, meseleye gereken alâkayla eğilmediği zannını uyandırıyor, bu da meseleyi kendisi gibi görmeyenlerde endişelere sebep oluyordu. Endişe duyanların başında Köprülü, Köprülü'nün çeşitli sebeple —daha çok parti çekişmeleri— pek hoşlanmadığı Sarol ve Samed Ağaoğlu geliyordu. Şurasını da belirtmek yerinde olur ki, Menderes'de komünist, aşırı sol tehlikesini hafife alma davranışına, Ağaoğlu ve onun gibi, tehlikeyi muhayyilelerinin den gesizliği yüzünden tehlikeyi romantik bir mübalağalandırmaya boğmaları sebep olmuştu. Menderes, kafa yapısını meydana getiren, aşağı yukarı yarı yarıya meydana getiren hissî anlayışla da, Anadolu insanlarına has gerçekçi anlayışla da böyle bir tehlikenin bu derece büyütülmesine şaşan bir tavır takınmıştı. Her şeyden önce çok sevdiği Silâhlı Kuvvetlere fazlasiyle güveniyor, Silâhlı Kuvvetlerin komünizme karşı takındığı tavrın değişmez bir red olduğuna İngiliz tarih felsefecisi Toynbee gibi kalbden bağlanıyor, hattâ, bu inanç halini sarsmak isteyenleri zaman zaman şiddetle azarladığı bile oluyordu. Menderes de Tonybee'nin görüşünü paylaşarak ordunun tabiatı icabı anarşiye ve komünizme karşı olduğuna can ve yürekten inanıyordu. Rusların bile ordunun gücünü tam ölçüde ayakta tutabilmek için klâsik geleneklere önem ver-

diklerini, buna ayrı bir ihtimam göstermekten geri kalmadıklarını biliyordu. Nitekim, kısa bir müddet sonra kendisine Lâtin Amerika ve bilhassa Irak ve Suriye'deki Silâhlı Kuvvetler hareketleri imâlı bir şekilde anlatıldığı zaman, bunda derin inancını sarsmak gibi bir niyet sezerek öfkelenir gibi olmuş, hatta bir kaç defa duyduğu öfkeyi gizleyemeyen bir sesle :

— Türkiye'de oralarda olduğu gibi birkaç tümen değil, ordular var!

Karşılığını vermişti.

Hattâ, «Ordular var!» derken duyduğu güveni ve gururu gizlemeğe de pek lüzum duymamıştı.

Menderes'in hissî denebilecek bu davranışı Millî Emniyet Teşkilâtının başında bulunan Şevki Paşa gibi değerli askerleri üzüyordu. Menderes, komünizm tehlikesi karşısında, halkın kendisine gösterdiği güveni de herhangi bir ihtimâli hesaba katmayacak bir biçimde mübalağalandırıyordu. Gerçi, halkın ona gösterdiği güveni anlayış bakımından herhangi bir mübalağa bahis konusu değildi. Fakat, halkın bu güveninin her şeyi halletmeğe, bütün meselelerin üstesinden gelmeğe yeteceğini düşünmek, hiç şüphesiz, mübalağanın ta kendisi olurdu ve nitekim böyle de oluyordu. Şurasını da belirtmek yerinde olur ki, eğer Adnan Menderes'in etrafında Semad Ağaoğlu ve benzerleri gibi samimî, fakat romantik mübalağacı kimseler bulunmasa ve Menderes'de bir terslik, bir karşı çıkma (esprit de contradiction) ruhunun uyanmasına sebep olmasalardı, hiç şüphe yok, Türki-

ye'nin kaderi, hele daha sonra başlayan ve günümüzde de devam eden olaylar bakımından çok başka bir görünüş ve gerçeklikte karşımıza çıkacaktı. Ne var ki, bu samimî, fakat romantik mübalağacılıkları yüzünden o günün ve o şahsın şahsiyet yapısının karşısında bulunulmaması gereken telkinlere kalkışmışlar ve ondaki karşı çıkma ruhunu, (ésprit de contradiction)u harekete getirmişler, böylece niyet ve maksatlarının tam zıddı bir durumun ortaya çıkmasında, darbecilerle hiç istemedikleri, akıllarından bile geçirmedikleri gizli bir ittifak içine düşmüşlerdi.

İşte, 27 Mayıs'tan üç yıl kadar önce şartları ve telkincilerin yanlış yoldan hareket ettiklerini gören gerçekçiler, Peyami Safa gibi bir milliyetçi, üstelik Menderes'in de sevdiği ve beğendiği bir yazarın Ankara'da bulunmasından yararlanarak gerçekleri bir kere de onun ağzından Başbakana duyurmak istemişlerdi. Ankara Palas'ın özel dairesindeki görüşmeye, Menderes işlerinin gerçekten çokluğu, biraz da kendi dağınıklığı yüzünden gecikerek gelmişti. Bu arada, Köprülü meseleyi gûya ortadan konuşuyormuş, günün meselelerinden birini ele alıyormuş gibi konuyu açmıştı. Bu türlü konuşmalarda cedlerinin dehasına, yâni Köprülüler ruhuna her zaman uygun hareket etmesini bilen Köprülü, Menderes geldiği zaman, meseleyi hemen, uzun ve sıkıntılı girişlere, mukaddemelere lüzum kalmadan sunuvermek ve konuşmaları meselenin üzerine çekmek imkânını da bulmuş olacaktı. Zaten Menderes'in de, bir Meclise geç geldiği za-

man kendisinin gelişine kadar geçen zaman içinde ne konuşulduğunu merak edip öğrenmek gibi bir merakı vardı.

Menderes misafirle el sıkışıp hâl hatır sorduktan sonra, her zamanki gibi; nâzik bir davranışla :

— Galiba mühim bir mesele üzerindeydiniz...

Diyerek itiyadını tekrarladı.

Köprülü, Peyami Safa'nın komünizm hakkında biraz önce söylediklerini tekrarladıktan, daha doğrusu özetledikten sonra, meydanı kendilerine terkediyormuş gibi bir Menderes'in, bir Peyami Safa'nın yüzüne baktıktan sonra, oturduğu koltuğun kolluğuna dirseğini dayayıp çenesini avucunun içine aldı ve beklemeğe koyuldu. Peyami Safa, resmî hüviyetine saygı göstererek Menderes'in önce başlamasını istiyor, bakışlarında «buyurun!» mânâsına gelen bir parıltı bir yanıp bir sönüyordu. Menderes, kısa kesti ve gerekli bütün tedbirlerin alındığını, endişeye yer bulunmadığını bildirerek konuşmasını bitirdi. Peyami Safa, hafifçe gülümseyerek —nezâket gülümsemesi— son derece karamsar bir tablo çizdi. Bu tablo Başbakanınkiyle tam bir çelişki halindeydi. Buna göre, devlet içinde de, partilerde de aşırı solcular hemen hemen bütün önemli noktaları tutmuşlardı. Açıktan açığa harekete geçmekten çekindikleri için, bütün işlerini tam bir gizlilik içinde yürütmesini beceriyorlardı. Bunda, bu yeraltı faaliyetinde de, başka ülkelerdeki gibi, son derece mâhir, usta olmuşlardı. Peyami Safa :

— Onlar —yâni komünistler—, öyle kuvvetlidirler ki, hareket zamanları gelip de harekete geçtikleri takdirde, sizi bile koltuğunuzdan aşağı yuvarlayabilirler. Bir sabah kalktığınız zaman her şeyin bitmiş olduğunu görürsünüz.

Diyerek sözlerini bitirdi.

Menderes, bu kadar kesinlik karşısında imdad bekliyormuş gibilerden bakışlarını Köprülünün yüzüne doğru kaldırdı. Fakat, Fuat Köprülü, imdad koşturacak yerde, dostunu desteklemeği tercih etti :

— Peyami gerçeği söylüyor Adnan!

Ne çâre ki, Menderes bu uyarmalara, rejimin temeli olan oylara fazla değer tanıdığı, bunun her şeyi yoluna koyacağı, üstelik ordunun da rejimin koruyucusu olduğundan kendi yanında yer alacağına inandığından fazla bir değer vermedi. Oysa, CHP, her imkâna başvurmaktan geri kalmayarak bir muhalefet yürütüyordu. 1946 dan beri üst üste seçim kaybetme durumuna düşmüş bulunan CHP, her türlü yıkıcılığı beraberine almış ve bir tek hedefe, Demokrat Partinin yıkılması hedefine yöneltmişti.

Bu arada komünistler de, DP'nin rejimi yerleştirmesi yüzünden, bilhassa memleketin ekonomik kalkınma dolayısiyle kendi emellerini g rçekleştirebilecekleri bir zemin olmaktan uzaklaşacağı düşüncesiyle faaliyetlerini arttırmışlardı. Bunlar hemen her yere adamlarını koymuşlardı. Basın da aşağı yukarı bütününe yakın bir çoğunlukla bunların adamlarının ellerine geçmişti. Ayrıca, bu basın, her türlü tenkidi göze aldığından okuyucu, bilhassa meselelerin derin-

liğine inmeyerek tenkitlerde, polemiklerde bir horoz döğüşü heyecanı arayan okuyucuyu da çektiği için fazla okuyucu buluyor, basının asıl temsilcisi olarak bunlar görünüyorlardı.

İstanbul'da daha önce görülmüş olan 6 - 7 Eylül olayları, alâkalıların komünistlerin düzen bozuculukta ne kadar ileri gidebilecekleri gerçeğini anlamaları ve iyice uyanmalarını sağlayabilecek bir genişlikteydi. İstanbul'da azınlıklara, bilhassa Rumlara ait mağazaların, ticarethanelerin çoğu yağmalanmış bulunduğundan, resmî çevreler olayın daha ziyade bu tarafı, yâni yağmacılık, çapulculuk üzerinde durdular. Meselenin komünizmle ilgili tarafının incelenmesi tamamiyle ihmal edildi.

Böylece 1958 buhranına ve istikrâr - stabilisation kararlarına kadar gelindi. Ekonomik sıkıntılar hayli artmış, buna karşılık ekonomik kalkınmada barajlar, limanlar ve fabrikalarla kaydedilen merhaleler göze görünmez olmuştu. Böylece, yâni ekonomik sıkıntılarla aradıkları zeminin geldiğine kanaat getiren komünistler ve aşırı solcular da faaliyetlerini arttırmışlardı. Menderes, milliyetçi yazarların evvelce giriştikleri uyarma hareketlerini yeni yeni hissediyormuş gibi, hâdise üzerine eğiliyor, fakat bu faaliyetleri süreklilik kazanamadıktan başka çelişkili olmaktan da kurtulamıyordu. Meselâ basında görülen solcu taşkınlıklar Başbakanlığın dikkatini çekiyor ve gazetelere Basın - Yayın Genel Müdürlüğü aracılığı ile kadrolarında bulunan komünizm suçundan takibata uğramış, hüküm giymiş kimselerin kimlik kâğıtlarının suretlerinin

gönderilmesi istenirken, hemen aynı günlerde iktidarın İstanbul'da yayınlanan gazetesi Nâzım Hikmet'in yakın arkadaşı ve onunla birlikte Moskova'da okumuş bir yazarın kendi sütunlarında fıkra yazacağını ilân ediyordu.

Böylece, 6-7 Eylül hâdiseleriyle başlayan bazı belirtiler, memlekette olağanüstü bir takım işlerin tezgâhlandığını gösteriyordu. İktidar bunları değerlendiremezken, CHP herşeyi sömürüyor, Demokrat Partiyi ortadan kaldıracak bir hâdise, memleket için ne ölçüde zararlı olacağı in'tibâını verirse versin: «Benden sonra tufân!» diyen bir anlayışla ona kollarını açıyordu. İşin kötüsü, iktidar, CHP'nin ve onun başında bulunan İnönü'nün DP'yi yıkmak için herşeyi göze almaktaki kararlılığını, onun ihtarlarına rağmen bir türlü anlamak istemiyordu. Bir gün Samed Ağaoğlu ile Meclis'de tartışan İnönü:

—.Beni kızdırmayın, yapmayacağım şey yoktur!

Demekten de geri kalmamıştı.

6-7 Eylül olaylarının memlekette anarşik bir hava estirmek bakımından komünistlerin bir tertibi olduğu şüphesizdi. Komünistler, bu olayla memleket içinde anarşik günlere hâkimiyet yaşattıktan sonra, örfi idare getirmişler, vatandaş hayatı bakımından bir takım sıkıntılara yol açtıktan başka, Batıda da zaten aleyhimize olduğunu belirtmek için fırsat bekleyen düşmanlarımız tarafından beslenen havaya yeşil ışık yakmışlardı. Sonsuz fedakârlıklarla yatıştırılan Türk düşmanlığına böylece uzun süre çiğneyebileceği yeni bir sakız verilmiş oluyordu.

Bundan sonra, yıkıcı muhalefetine tam bir zemin bulan CHP, artık ölçü tanımaz olmuştu. Uşak olayı, Yeşilhisar olayı bu arada hep muhalefete puan kazandırıyordu. İnönü de Taşlık'daki köşkünü garip bir karargâha döndürmüştü. Buraya emekli kumandanlar, rektörler geliyor, İnönü bunlarla konuları bilinmeyen uzun konuşmalar yapıyordu.

İdarede de CHP'nin kilit noktalarında adamları bulunduğu gözden kaçmıyordu. Bunun bazı CHP'liler tarafından :

— İktidar sizde ama idare bizde...

Demek suretiyle ifade edildiği görülecekti.

Böylece 27 Mayıs'tan bir buçuk ay öncesine gelindi. Aşırı sol, bu sıralarda tam bir faaliyet halindeydi. Gençlik arasına giriyor, Osman Paşa marşları uyduruyor, tahriklerini her zaman canlı tutmasını biliyordu. Bir yandan da gösterilerde, gençleri daha ziyade faşizm, nazizm heyülalarıyla tahrik etmenin yolunu bulmakta gecikmemişlerdi. Böylece İstanbul'daki 28 Nisan olaylarına, Rektör Sıddık Sami Onar'ın müdahalesiyle, tartaklanma denilen olaya kadar gelindi. Ankara'da da olaylar birbirini takibetmişti. Başbakan Menderes, gençler tarafından tartaklanmıştı. Bütün bunlarda aşırı solun parmağı vardı ve oynadığı rol de son derece önemliydi. Bu olaylar olduğu, cereyan ettiği sıralarda, yine aşırı sol, bir takım rivayetler çıkaracak, pek çok kimse bu düzmece rivayetlere inanmaktan geri kalmıyacaktı. Bu rivayetlerden bazıları, gösterilere katılan pek çok üniversiteli gencin öl-

düğü ve bunların hastanelerden izleri yokedilmek üzere kaçırıldıkları yolundaydı. Bu arada, bazı gençlerin kıyma makinelerine atılıp kıyma haline getirildikleri de söyleniyordu. O günlerin trajik havası içinde bunlara inananların sayıları az değildi.

Bu arada, her zaman nasihatçı rolünü ihmal etmeyen İnönü'nün ortalarda görünmeyişi hayli mânâlıydı. 27 Mayıs'a yaklaşıldığı günlerde iktidar kalmamış, inhilâl etmiş gibi bir görünüş müşahede edilmekteydi. Gerçek vatanseverler, tarafsız vatandaşlar bu gidiş karşısında gerçek bir üzüntü duyuyorlardı. Bir şeyler olacağı, olağanüstü hadiselerle karşılaşılacağı adetâ mukadder görünüyordu.

İktidar partisine dair verilen bilgiler arasında rahmetli Menderes'in istifa etmek istediği, fakat Bayar'ın :

— Nehir geçerken at değiştirilmez!

Gibi vecizemsi bir gerekçeyle buna karşı çıktığı, mâni olduğu rivayeti de vardı. Tabiî, itidal sahibi vatandaşlar Bayar'ın istifa isteğine karşı çıkmasını yerinde bulmamışlardı. Çünkü Menderes ve hükûmeti istifa ettiği takdirde, ortada muhalefet sebebi kalmıyacaktı. Bu hükûmetin yerini, yine oyların çoğunluğunu kazanmış partinin başka bir ekibi alacaktı. Tabiî, aşırı sol Bayar'ın meşhur vecizemsi itirazından fazlasiyle memnundu. Çünkü, bu suretle kargaşalık dinmeyecek, son bulmayacak, devam edecekti.

Sonradan Millî Birlik Komitesinde yer alan bazı kişiler, ihtilâli daha önceden hazırladıkları

iddiasında bulunmaktan geri kalmıyacaklar, böylece zihinlerde çok geniş bir işbirliği karşısında bulunulduğu şüphesinin uyanmasına sebep olacaklardı. Aslında bu beyanların gerçekle bir ilgisi yoktu. Silâhlı Kuvvetler, iktidar sahipsiz duruma düştüğünden bundan doğacak zararları önlemek için harekete geçmişti. Gerçi bazı sertlikler olmamış değildi. Ama, böyle büyük bir hareket içinde her şeyi kontrol altında tutmanın kolay olduğu söylenemezdi.

Gerçi Millî Birlik Komitesinden bazı kimseler ihtilâli uzun zamandan beri düşündüklerini söylemek suretiyle, onu ilk anından son anına kadar Silâhlı Kuvvetlere mâletmek istemişlerdi. Bu beyanın Silâhlı Kuvvetler tarafından 27 Mayıs'ın anlaşılış ve anlatılış şekline aykırı olduğu meydanda bir gerçekti. Ortalığın karışması, memleketin tehlikeye düşmemesi için duruma el koymak başka, karışıklığı kışkırtıp sonra da duruma el koymak başka başka şeylerdi. Silâhlı Kuvvetlerin davranışı birinci duruma uygundu. Nitekim, daha sonra ortaya çıkan vaziyetten Millî Birlik Komitesi'nde bulunanlardan bir çoğunun samimi olarak üzüntü duydukları, istemedikleri bir durumu sırf memleketin daha fazla zarar görmemesi için yürüttükleri, o duruma katlandıkları muhakkaktı. 27 Mayıs hareketinin başında bulunanlardan General Madanoğlunun söyledikleri gerçeği ifade ettiği için üzerinde dikkatle durmağa değer :

— Biz Yüce Divanlar kurmak niyetinde değildik. Mevcut milletvekillerini Mecliste toplayacak, bütün güçlükler Anayasa'dan geldiğine

göre, bir yeni Anayasa hazırlamalarını isteyecektik. Fakat, İstanbul'dan profesörler gelince durum değişti. Bunlar, tutukladığımız iktidar mensuplarını yargılamadığımız ve suçlarını ispatlamadığımız takdirde meş'ru olmayacağımızı ileri sürdüler. Bunun üzerine olayların akışı bildiğiniz şekilde değişti.

Silâhlı Kuvvetlerin memleket güvenliği endişesini duymalarına sebep olabilecek kadar durumu kim ve kimler karıştırmıştı? Bütün mesele buradaydı. Bu suale verilecek cevap, aynı zamanda 27 Mayıs'a kimlerin sebep olduklarının da cevabını getirecektir. Evvelâ söyleyelim ki, bu hazırlık ve ortalığın karıştırılması safhasında Silâhlı Kuvvetlerin bütün halinde, müessese olarak en ufak bir iştiraki bulunmadığı kesinlikle söylenebilir. Bununla beraber, Millî Birlik Komitesinden olup eskiden beri ihtilâlci olduklarını söyleyerek övünenlerden bazılarının CHP ile temasta bulundukları, hattâ bir kaç yıl sonra belirttikleri fikirlere göre aşırı solcularla da temasta bulundukları söylenebilir.

Böyle olunca, 27 Mayıs'ı hazırlayan zemin kimler tarafından ortaya salınmış, teşekkülü için gayret sarfedilmiştir? Bu soruya verilecek karşılık, asıl fâili ortaya çıkaracaktır ve hemen söyleyelim ki, olayları dikkatle takibetmekten geri kalmamış olanlar soruya şu karşılığı vermekte tereddüt etmeyeceklerdir: CHP ve aşırı sol.

CHP, 27 yıl rakipsiz ve murakabesiz iktidarda kaldığı için kendisini devletle aynîleştirme vehmi içine düşmüştür. 1946 seçimlerinde sandık hilelerine başvurarak bu vehmin elinden

kaçmasını önlemiş, fakat, 1950 de milletin rejimin kurallarına sadık kalarak oylariyle şahlanması sonunda iktidarı vermek ve böylece vehminden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber, durumu, devlet olmak vehminin elinden alınmasını aslâ affetmemiş, iktidarın yeni sahipleri ve milletin gerçek temsilcisi Demokrat Parti ileri gelenlerinden ısrarla istediği :

— Devr-i sâbık yaratmayacağız!

Sözünü alınca, rahatça ve istediği şekilde muhalefete geçebileceğinin güvenini duymuştur.

İşte bu güvenle, bu teminat altında CHP muhalefeti bir yıkıcılık şekline dökmüş, bu arada 3 kere üst üste seçim kaybetmiş olması bu partinin üst kademelerinde, dolayısiyle partinin ve arkadaşları iktidarı her ne pahasına olursa kendisinde dengeden eser bırakmamıştır. İnönü olsun elde etmek hususunda, adetâ :

— Benden sonra tufân!

Diyebilecek ve fiilleriyle de bunu rahatça söyleyen kimseler haline gelmişlerdir. Bu anlayış karşısında memleketin bir felâkete doğru sürüklendiğini anlamak güç değildi. Fakat yazık ki, Demokrat Parti de mücadelenin ateşi içinde bu anlayışı gösteremiyordu. Ayrıca, parti sanki ebedilik, yâni iktidarda edebîlîk makamına, mertebesine erişmiş zanniyle hareket eden bir takım DP'liler de aralarında post kavgasına tutuşmuşlardı. Bu yüzden parti içi bölünmeler başgöstermişti. Bu hâl de Genel Başkan durumundaki Menderes'in sinirlerini yıpratmıştı.

İşte DP bu durumda, muhalefete mukabele

etme durumunda bulunduğuna göre, hiç şüphesiz, üstelik bir de mazlûm tavrı takınan ve bunu ısrarlı, başarılı bir rol halinde oynayan muhalefet karşısında haksız bir görünüş içine düşmekten kurtulamıyacaktır. DP, hemen bütün aynı şartlar içindeki iktidarlar gibi, bu gerçeği bir türlü kavrayamadı, kavramak istemedi.

Nihayet, CHP militanlarının kışkırttığı masum gençlere katılan aşırı solun kışkırttığı gençler bir çeşit halk efkârı dekoru görünüşünü aldılar. Böylece, iktidarla bu kuvvetler arasındaki çatışma şiddetlendi. Sıkıyönetime rağmen yatışmak bilmedi. CHP militanları sol militanlarla tam bir işbirliği halindelerdi. İşte bu şartlar içinde Silâhlı Kuvvetler ülkeyi tehlikeden kurtarmak, sahipsiz kalmış görünen iktidarı sahipli hale getirmek üzere harekete geçti.

Bununla beraber, şu kadarını söyleyebiliriz ki, bu harekete geçiş, aradan onbeş yıl gibi oldukça uzun sayılabilecek bir zaman parçası arkasında kalmış olmasına rağmen, bugün hâlâ teferruatiyle bilinmemektedir. Bilhassa General Madanoğlu'nun Millî Birlik Komitesi için: «Kapıyı açık bulan içeri daldı» demesi, zaten muğlak olan durumu büsbütün karıştırmaktadır. Ayrıca, 27 Mayıs'ta adı geçenlerden bazılarının yayınladıkları hatırat kitaplarında sanki ayrı ayrı olaylardan bahsediyorlarmış gibi bir olay tasviri vermiş bulunmaları, bir gerçek ışığı bekleyenleri büsbütün ümitsizliğe düşürmekten başka bir şeye yaramamıştır.

*
**

Bütün bu karanlık duruma rağmen, Sayın Nazlı Ilıcak'ın önce Tercüman gazetesinde tefrika şeklinde verildikten sonra kitap olarak yayınlanan (Temmuz 1975) «15 yıl sonra 27 Mayıs Yargılanıyor» adlı eserinde, ihtilâlcilerin ve ihtilâli teşvik etmiş olanların ağızlarından çıkmış, yazarın sorularına karşı verilmiş cevaplardan ibaret ve o günlerin havasını teşvikçileriyle birlikte yeterince aydınlatan beyanlarla karşılaşmaktayız. Buraya kadar ileri sürdüğümüz görüşlerin geçerlik derecelerini ve gerçekleri ne dereceye kadar aksettirmiş olduklarını anlamak üzere, çok değerli bir çalışmanın neticesi olarak meydana gelen kitaptan buraya pasajlar aktarmayı yararlı bulmaktayız :

Yazar Sayın Nazlı Ilıcak, ihtilâlin 1 numaralı adamlarından, İstanbul'daki ihtilâl harekâtını yöneten, bu arada zamanının Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Kumandanı Özdilek Paşa'yı da aşağı yukarı zor kullanarak aralarına alan Orhan Erkanlı'ya sorular yönetmektedir. Biz burada soruları karşılıkları ile birlikte hiçbir yorum yapmadan olduğu gibi alıyoruz (sayfa : 11) :

«Soru : — Ne taraftan bakarsanız bakın, bir ihtilâl, bir darbe, Anayasa'yı çiğnemek demektir. Nitekim tutuklansaydınız hapse giden ve sehpaya giden siz olacaktınız. Hukuk prensiplerine saygılı olmaları gereken profesörler, neden bir ihtilâli desteklediler?

«O zaman onlar da büyük bir heyecan içindeydiler. O devre karışan her insanda heyecan akla ve mantığa hâkim oluyordu. İlim heyetinin hazırladığı gerekçeye göre, milletin direnme

hakkını kullanan grup olarak ortaya çıktık. Binaenaleyh, biz kendimizi hiçbir zaman mevcut bir Anayasa düzenini yıkan insanlar olarak düşünmedik. Gene tekrar ediyorum, gerek aldığımız telkin, gerek kendi sezgi ve inançlarımızla, biz Anayasa'nın dışına çıkmış bir iktidarı, milletin direnme hakkına dayanarak işbaşından uzaklaştırmış telâkki ettik kendimizi.

«Bu yüzden bir taraftan Anayasa yaparken, bir taraftan Anayasayı yıktınız ithamı altında veya böyle bir düşünce içinde değildik. Anayasayı hazırlatmanın sebebi, serbest bir düzen getirmekti. İhtilâlin yahut bizim hareketlerimizin hedefi, memlekette uzun süreli bir iktidar kurmak değildi.

«Biz ilk günden itibaren ihtilâlin adaletine yön verecek hukukî temellerin atılması için, memleketin tanınmış hukukçularını davet ettik. Yassıada'daki soruşturma ve yargılama esaslarını bu hukukçuların meydana getirdiği kurul tesbit etmiştir.

«Hukukçularla yaptığımız temaslarda, şöyle bir durum ortaya çıkmıştır. İlim adamları sür'at ve şiddet taraftarı idiler. Meseleyi daha ziyade ihtilâl hukuku çerçevesi içinde mütalâa ederek, klâsik hukuku ihmâl ediyorlardı.

«Meselâ, Kubalı mevkufların durumu ile ilgili şunları söylüyordu :

«— Bu iş normal idarenin tesisinden evvel yapılmalıdır. Yani M.B.K.'nin şeref ve sorumluluğuna tevdi edilmiştir. Sür'atle hareket edilmezse, hâdiseler unutulur, acıma hisleri galebe çalar. Basın gayemize yardımcı olmalıdır.

«Suçlar, işlendiği zaman mer'i kanunlara göre cezalandırılır» kaidesi varit değildir. Zira bir ihtilâl yapılmıştır.

«Muammer Aksoy ise, ihtilâlin meşru müdafaa hakkı olarak, çetenin diğer unsurlarının da tevkif edilmesini, suçluların cezalandırılmasını ve idarenin tasfiye edilmesini, suçluların mal beyanına tâbi tutulmasını, eski iktidar mensuplarının ve yakınlarının mallarının müsadere edilmesini istiyordu.

«Soru : — İnönü Meclis'te «şartlar tamam olursa ihtilâl meşru olur» demiştir. Bu lâfın sizde önemli bir tesiri oldu mu?

«Evet tabiî. Biz bir taraftan kendi örgütümüzde çalışırken, bir taraftan da politik olayları gayet rahatlıkla izliyorduk. Meclis'te ne oluyor, partiler arasında ne oluyor diye. O zaman İnönü, bizim için büyük faktördü. İnönü'nün sözleri memlekette olduğu gibi, bizim üzerimizde de çok tesirli oluyordu. Meselâ, bu konuşması, bizim için hakikaten büyük destek olmuştur. Ama biz gene de İnönü'nün ihtilâle karşı olduğunu tahmin ediyorduk.

«Soru : — İnönü bu lâfla ne demek istiyordu?

«İnönü, memleketin havasını takip ediyordu. Onun da irtibatta olduğu bir çok insanlar vardı ordu içinde. Orduda bir hareket, bir kıpırdanma olduğunu seziyordu. Bir yerden patlak vereceğini hissedecek kadar İnönü'nün hem ordu hakkında bilgisi, hem de orduyla irtibatı vardı. İsmet Paşa eskiden beri eski arkadaşlarını, paşaları çağırır, konuşur, onlarla dertleşir

sorardı. Bu yüzden de İsmet Paşa bir şeyler seziyordu en azından. Bir sezgiyle söylemiş olabilir ve nitekim biz kıymetlendirirken de, şöyle kıymetlendirdik. Dedik ki, «İsmet Paşa bizim yanımızda olmasa bile, bize karşı olmaz». Bu bizim için büyük rahatlık oldu. Çünkü İsmet Paşa bizim santraç tahtamızda baş engeldi.

«Soru : — İhtilâl olup Millî Birlik Komitesi kurulduktan sonra, İnönü dedi ki : «Biz bu hareketin ne içindeyiz, ne dışındayız.» Ne demek istedi orada? İçinde miydi, dışında mıydı? İhtilâlden çok sonra da Bayar'la karşılaşmasında «27 Mayıs bir tesadüftür. Biz iktidarda olsaydık, bizim de başımıza gelebilirdi» dedi. Hattâ siz bu lâfın üzerine CHP'den istifa ettiniz. İnönü madem bu fikirdeydi, neden 27 Mayıs'ta menfî bir hava takınmadı...

«Efendim, «Biz ihtilâlin ne içindeyiz, ne dışındayız?» lâfı, esasında özel bir sohbette söylenmiş bir lâftır. Bunu ben bizzat Avni Doğandan dinlemişimdir. Millî Birlik Komitesi kuruldu. Memlekette kendine mahsus bir yönetim başladı. Tabiî, Halk Partisi de İsmet Paşa da bunu biliyor. Bir taraftan bizimle temas ediyorlar, bir taraftan da kendi havalarını düşünüyorlar. Biz ne yapmalıyız. Bunlarla geçinelim mi? Bunlara karşı mı duralım, bunları teşvik mi edelim? diye çeşitli hükümler var. Parti içinde meselâ bize gelip siz bu işi devam ettirin, bir süre memlekette otoriter idare gereklidir» diyen de, bir an evvel seçim yapın, diye bizi açık veya kapalı baskı altına alan da vardı. Yani Halk

Partisi de başlangıçta ne yapacağına karar vermemiş durumdaydı. İşte İsmet Paşa o zamanki yakın mesai arkadaşlarıyla —ki bunlardan biri Avni Doğan'dı— konuşurken bu fikirler ortaya çıkıyor, İsmet Paşa da bu konuşmasında diyor ki, «Biz bu hareketin ne içindeyiz, ne dışındayız.» O zaman İsmet Paşa'nın bu sözüne üzülmüş ve reaksiyon göstermiştik. Ama şimdiki düşüncem, İsmet Paşa onu daha ziyade kendi partisi yöneticilerine «Bu işe karışmayalım, uzakta duralım» mânâsında söylemişti.

«Soru : — Siz bu cümleyi hangi mânâda alarak üzülmüştünüz?

«Bu bizi ilgilendirmez, diye anladık. Halbuki ihtilâl bir bakıma bunu her zaman söylerim, Halk Partisinin yaptığı muhalefetin neticesinde meydana geldi. Yani bir taraftan Demokrat Parti yönetimini rayından çıkardılar. Bir taraftan da, devamlı muhalefetle halk oyunu ve orduyu hazırladılar. Bakın ben size bir misâl söyleyeceğim : O zamanlar Akis dergisi çıkardı. Dergi deyip bazıları geçer. Biz bu Akis dergisini hep okurduk. Biz derken, yalnız bizim örgüt değil, orduda da çok okunurdu. Ve derginin kendine mahsus bir usulü vardı. Meselâ rahmetli Polatkan'la, Fatin Rüştü Zorlu'nun asılma sebebinin başlıcası, Akis'in, bu neşriyatıdır. Çünkü o kadar bunların aleyhinde yazmıştır ki, biz de daha işe başlarken, bunları zaten mahkûm etmiştik kafamızda. Binaenaleyh, Halk Partisi ve Halk Partisi'nin organları, bu ortamı meydana getirdikten sonra, İsmet Paşa'nın beyan ettiği gibi «Şartlar tamam olur, ihtilâl meşru

olur» dedikten sonra, yani bize meşru fetvasını verdikten sonra, «Biz bunun ne içindeyiz, ne dışındayız» diyerek kendini kenara çekmesi bizi üzdü.

«Soru : — Mesuliyeti tamamen size terkettiler.

«Evet bize terketti. Belki bazıları içinden böyle düşünüyordu. Bunlar Demokrat Partiyi yıksınlar, gitsinler, iktidar bize kalsın. Nitekim bunu böylece isteyenler, böylece söyleyenler olmuştur.

«Soru : — Sizin ihtilâlden önce Halk Partisinin bünyesindeki bazı kimselerle temasınız olmadı mı?

«Temasımız çok az oldu. Biz daha ziyade basını izliyorduk.»

10

□ 12 mart öncesi hareketleri

TÜRKİYE Cumhuriyeti jeopolitik durumu dolayısıyla başta Rusya olmak üzere dünyanın bütün emperyalist ülkelerinde dikkatle takip edilen, dostlukla, ittifaklarla veya başka yollarla elde edilmesi arzulanan bir ülkedir. Bu konuda en istahlı devlet Rusya'dır. Rusya'nın Türkiye üzerindeki politikası asırlardır değişmemiştir. Bilindiği gibi son yıllarda emperyalizm biraz da fikirle, kültürle, yayın ve propaganda organlarıyla ideolojik yoldan girmektedir. Askerî istilâ, yerini kültür ve ideolojik istilâya bırakmıştır.

Komünizm ve dünyadaki yankıları Rusya'yı, Türkiye üzerinde bu silâhı daha müessir şekilde kullanmaya teşvik etmiştir. 1923 - 1952 yıl-

ları arasında Türkiye'de 24 gizli komünist faaliyeti meydana çıkarılmıştır. 1961 Anayasası özgürlükler konusunda geniş imkânlar getirince yer altındaki komünist faaliyet bu defa yer üstüne çıkmak, legal hale gelmek imkânı bulmuştur. Daha önceki tevkifatlarda ele geçen ve hapis cezalarına mahkûm edilenler şimdi propagandalarını siyasi partiler kurarak, siyasi partilere girerek dernekler yoluyla, basını ve sanat dallarını kullanarak yaymaya başlamışlardır.

1961 Anayasası **(sosyal devlet)** prensibini getirmiştir. Bu prensiple, komünist niyet ve eylemlerin önünün alınacağı sanılıyordu. Halbuki komünizmin nihaî aşaması ihtilâlle devleti ele geçirmektir. Bizdeki komünistlerde 1961 Anayasasının verdiği hürriyet havası içinde bu nihaî hedef için üniversiteleri pilot bölge seçerek bir yandan teorilerini yaymaya, bir yandan da eylem yapacak gizli teşekkülleri kurmaya girişmişlerdir.

Bu arada Türkiye İşçi Partisi kurulmuş ve bütün eski komünistler bu parti içinde toplanmışlardır. Komünistler öğretmen ve işçi derneklerine de el atmışlar, mesleki kuruluşlarla üniversiteyi ele geçirmeyi hedef edinmişlerdir.

Türkiye'de, Anayasa müesseseleri, devleti savunmakla görevli kuruluşlar, milliyetçi çevreler, aydınlar ve halk gün geçtikçe bir kızıl çembere sıkıştırılmakta olduklarını anlamışlardır.

TİP'ten sonra, eski komünistlerden Mihri Belli ile Doğu Perincek adlı bir asistanın kurduğu Devrimci Gençlik Federasyonu **(DEV-**

GENÇ); teori ve eylem safhalarında en müessir iki marksist kuruluş haline gelmiştir. DEV-GENÇ, bütün çabasını üniversite gençleri arasında sürdürmüştür. Bazı gafil öğretim üyeleri de bu çabaya katılmışlardır. Önceleri, gençlerin üniversite tahsil hayatı ile ilgili eğitim meseleleri öne sürülmüş, istismar edilmiş, gençler sokağa dökülmüş, daha sonra bu eylemler ideolojik bir aşamaya intikal ettirilmiştir.

Bu devrede üniversiteler, talebe yurtları silâh deposu haline getirilmiş, işgaller ve boykotlar birbirini kovalamış, Türkiye'de öğrenim adetâ durdurulmuştur. 1965-1968 arasındaki komünist çalışması, elde silâh sokağa çıkmak gerektiği inancında birkaç yüz militan gencin yetişmesine kâfi gelmiştir. Amerikan bahriyeleri denize atılmış, bankalar soyulmuş, fakülteler işgal edilmiş, sabotajlar başlamıştır.

12 Mart öncesinde Marksist-Leninist ihtilâlci cephenin durumu şöyle idi :

1 — **Türkiye İşçi Partisi ve yan kuruluşları,**

2 — **Aydınlık Sosyalist Çevresi** (Mihri Belli grubu),

3 — **DEV-GENÇ,**

4 — **Proleter Devrimci Aydınlık Grubu** (Doğu Perincek grubu),

5 — **ANT çevresi** (Doğan Özgüden grubu),

6 — **Türk Halk Kurtuluş Ordusu** (THKO).

12 Mart 1971 öncesinde şu tedhiş eylemleri yapılmıştı : (Önemlileri sıralıyoruz)

Bazı okullara dinamit atılıyor, banka şubeleri soyuluyor, polis karakolları kurşunlanıyor, Amerikalı erler kaçırılıyor, otomobiller çalını-

yor, adam kaçırıp fidye istemeler başlıyor ve bu arada en büyük olay ortaya çıkıyor: **15 - 16 Haziran işçi olayları.**

Olay şöyle oluyor: İşçi sendikalarıyla ilgili bir kanun maddesini tadil eden bir kanun tasarısı parlâmentoya veriliyor. Bunu vesile eden TİP'e bağlı bir sendika konfederasyonu, işçileri tahrik ederek 15 - 16 Haziran günleri İstanbul ve Kocaelinden yürüyüşe geçiriyor. İşçiler arasına katılan DEV - GENÇ'li militanlar protesto şeklinde başlayan bu yürüyüşü isyan havasına sokuyorlar. Askerlere saldırılıyor, ellerindeki silâhlar alınıyor, devlete ve orduya ait vasıtalar tahrip ediliyor, polis ve askere ateş ediliyor ve çok vahim sonuçlara ulaşmak üzere iken Sıkıyönetim ilân ediliyor.

Sıkıyönetime rağmen olaylar şu şekilde devam ediyor:

Üniversitelerde öğrenciler öldürülüyor, sabotajlar artıyor, Amerikalılara ait iş yerleri bombalanıyor, öğrenci - polis çatışmaları yayılıyor, banka soygunları artıyor, dinamitler patlıyor, silâhlar konuşuyor...

☐ 12 Mart

Olaylar o şekilde gelişmekte, basın ve üniversite, hatta bazı adliye mensupları bunları o kadar yanlış değerlendirmekte idiler ki her şey komünist ihtilâlcilere cesaret verici, devleti koruyan, koruması gereken organları ise sindirici şekilde gelişiyordu. Hükûmet âciz kalmıştı. Yapılacak tek şey vardı. Askerin duruma, makul bir formül bularak müdahale etmesi. 12

Mart muhtırası işte bu şartlarda verildi.

12 Mart Muhtırası ile birlikte hükûmet istifa etti. Tarafsız bir hükûmet kuruldu. Fakat olaylar bir türlü durmak bilmiyordu, hattâ en vahim döneme girilmişti. THKO'nun bütün ekipleri banka soygunları, adam öldürmeler, baskınlar yapıyor, kırsal bölgelerde silâhlı ekipler halinde etrafa dehşet saçıyordu. Sıkıyönetim ilân edildi. Bu arada İsrail Başkonsolosu kaçırılmış ve öldürülmüştü. Silâhlı eylemin içinde olanlar artık ismen biliniyor, fakat yakalanamıyordu. Bütün güvenlik kuvvetleri seferber olmuştu. 12 Mart 1971'den sonra Türkiye'de silâhlı hareketi yürüten Marksist - Leninist örgütler ve mensupları şunlardı :

1 — **DEV - GENÇ**

a) Türkiye Halk Kurtuluş Partisi,
b) Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi.

Mensupları şunlardı : Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü, Ziya Yılmaz, Orhan Savaşçı, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ulaş Bardakçı, Hüdai Arıkan, Necmi Demir, Bingöl Erdumlu, Sabahattin Kurt, Koray Doğan, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy, Nihat Yılmaz...

2 — **THKO** (Türk Halk Kurtuluş Ordusu)

Mensupları : Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Cihan Alptekin, Sinan Cemgil, İbrahim Öztaş, Gülay Özdeş, Teslim Töre, Ergun Adaklı, Hasan Ataol, Niyazi Yıldızhan, Mustafa Yalçıner, Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan, Ömer Ayna, Nahit Töre, Fevzi Bal, Safa Asım Yıldız...

3 — **Proleter Devrimci Aydınlık Dergisi Grubu**

a) Türkiye İlerici İşçi Köylü Partisi (TİİKP) Doğu Perincek, Ömer Özer Turgut, Şahin Alpay,

b) Birinci Tasfiyeciler (Sandık cinayetini gerçekleştiren grup)

c) TKP (M - L) İkinci Tasfiyeciler : Türkiye Komünist Partisi **(Marksist - Leninist)** İbrahim Kaypakkaya ve çevresi.

4 — **ANT Grubu** (Doğan Özgüden ve İnci Özgüden çevresi)

5 — **Sosyalist Aydınlık Dergisi Grubu** Türkiyede, Avrupada, Filistin Gerilla örgütlerinde Türk aşırı solunu birleştirici çalışmalar (Mihri Belli ve çevresi)

6 — **Sosyalist Gazetesi Grubu** (Proleterya Partisi) Hikmet Kıvılcımlı ve çevresi.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin uyanık davranışı ve süratli operasyonu sonucu bütün bu mihraklar ve merkezler kısa zamanda zararsız hale getirilmiştir. Silâhlı isyancıların çoğu öldürülmüş, bir kısmı yakalanmış, kurulan askerî mahkemelerde bağımsız Türk adliyesinin kararları ile âkibetlerini bulmuşlardır.

☐ TRT meselesi

Türkiye, kitap okuma devrine yeni yeni giren bir ülkedir. Bu yüzden haberleşme araçlarının kamuoyunu etkileme, kamuoyu yapma imkânları geniştir. Haberleşme araçları ise, ister basın, ister radyo veya televizyon olsun, bir meseleyi veya olayı temel prensipleri ile irtibatlandırarak, sebep ve sonuçlarını inceleyerek

değil sadece o anki mevcudiyeti ile verirler. Bu, münevver bir insan için sadece haber almak demektir. Yorum, daha önceki bilgiler yardımıyla yapılır. Fakat, az önce belirttiğimiz gibi Türkiye henüz kitap okuma devrine girmediği için bütün konularda da hükümler haberleşme araçlarının görevlerini aşan tesirleri yolu ile verilir.

Ve tabii bu da büyük yanlışlara, kavram karışıklığına ve anlaşmazlıklara sebep olur. Türkiye'de basının oluşturduğu bir yarı münevver sınıfı vardır. Bu sınıf çok geniş, çok tesirlidir. Bütün baskı gruplarının içinde hâkim durumdadır. İçgüdü ile farkına vardığı yetersizliğini mütecaviz davranışlarla telâfi etmek ister. Bu yüzden her zaman ön safta görünürler, halkı yanıltıcı eylemlerde, teşebbüslerde başı çekerler.

Türkiye'nin, az gelişmişliğinin temelinde ekonomik ve teknik sebeplerden çok bu yarı münevver hâkimiyeti müessirdir. Gerçek münevverlerin yetişmesi ve müesseselere hâkim olması ancak kitap okuma alışkanlığının ve demokratik toleransın Türk toplumuna yerleşmesi ile mümkündür. Bu arada, haberleşme araçlarının kendi fikir ve ideolojilerini, siyasî kanaatlarını kitlelere zorla kabul ettirmek isteyenlerin bu araçların başından alınması da gerekmektedir. Fakat ne hazindir ki basın veya TRT olsun, Türk kamuoyunu oluşturan bu araçlar her zaman halkı şartlandırıcı niyetlerin elinde bulunmuştur.

Özellikle televizyonun yayılması, tesirlerini artırması ve Türk kamuoyunun teessüsünde

en önemli faktör olması bu meseleyi daha da hassas hâle getirmiştir. İsmail Cem İpekçi olayı televizyonun Türk toplumundaki yerini ve böyle bir aracın kötü niyetle kullanılması halinde bir toplumun başına gelecek menfi sonuçların vehametini gösteren en parlak misâldir.

Ecevit hükûmeti kurulduktan sonra, yapılan ilk ve en önemli tâyin TRT Genel Müdürlüğü olmuştur. Hattâ Ecevit hükûmeti bu tâyini yaparken şimdiye kadar alışılmış tâyin prosedürünü bir yana atmış, hiçbir devlet memurluğu olmayan 32 yaşında bir genci en önemli devlet müessesesinin başına getirmiştir. Bunda iki gaye güdülmüştür. Birincisi TRT'nin önemini müdrik olan Ecevit ve CHP'liler halkı kendi istikametlerinde şartlandırmak için bu aracı kullanmayı hedef almışlar ve bunu gerçekleştirecek birini tâyin etmişlerdir.

İkincisi, CHP yarı münevvere dayalı bir partidir. Bu taban ne kadar genişlerse kontrolu ve rey potansiyeli o kadar artar. Halkın uyanmaması, gerçeklerin sebep ve sonuçlarına inmemesi, verilen kadarını alması gerektir. Bunun için de kamuoyunu oluşturacak organların CHP'nin elinde bulunması lâzımdır. Aksi takdirde halkın kontrolu elden kaçacaktır. İşte bu iki sebep dolayısıyla CHP ilk icraat olarak TRT Genel Müdürlüğünü ele geçirmeyi başarmıştır.

İsmail Cem İpekçi, Türkiye'de iken yabancı okullarında okumuş, daha sonra yurt dışında yabancı kültürlerin tesirinde yetişmiş, çok zengin bir ailenin oğludur. Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde çalışmıştır. Meselelerin de-

rinine inmeden satıhta tesbit ve bilgilerle hazırladığı, gerçeğe çok az yaklaşımlarda bulunabilen **«Türkiye'de Az Gelişmişliğin Tarihi»** adlı bir inceleme kitabı vardır.

Cem İpekçi, Ecevit tarafından TRT'nin başına getirilince ilk iş olarak etrafına kendisi gibi düşünen sosyal demokrat - burjuva marksisti görüşlü kimseleri toplamıştır. TRT'nin halkı şartlandırmada ve belli bir istikamete yönetmedeki tesirini, özellikle televizyonun önemini çok iyi bilen bu ekip, radyo ve televizyonu tam mânâsı ile ellerine geçirmişler, bir yandan CHP propagandası yaparak kendilerini o mevkie getirenleri tatmin ederken öte yandan marksist bir çaba ile programlar hazırlamağa başlamışlardır.

İsmail Cem İpekçi, daha sonra azledildiği bu makamda yaptıklarını ve yapmak istediklerini tam bir açık kalplilikle Politika gazetesinde anlatmıştır. Cem, **«sosyalizmin gerçekleşmesi ve nihaî hedefine erişmesi için sırası gelince insan hak ve hürriyetlerinden, söz ve fikir hürriyetinden, hattâ aydın haysiyetinden fedakârlık yapılabileceğini»** cesaretle savunmuş ve TRT'de bu doğrultuda hareket ettiğini belirtmiştir.

Görülüyor ki, bırakınız bir köy öğretmenini, kendisine babası ve devleti en yüksek tahsil, bilgi, tecrübe ve görgü imkânları sağlamış bir münevver bile marksizme bağlanınca insan haysiyetinden, söz ve fikir hürriyetinden fedakâlık yapılabileceğini açık açık söyleyip yazmakta, bunu, Türkiye Devletinin en önemli haberleş-

me aracı ve baskı - telkin müessesesi olan TRT Genel Müdürlüğünde bile uygulayabilmektedir.

☐ **Cem neler yaptı?**

Bu zihniyette bir insanın kontrolunda olan TRT'de ne yapılabilirse Cem hepsini yerine getirmiştir. Türkiye'de komünizm sanat çevreleri ne de sızmış ve bir grup teşekkül ettirmişti. Cem TRT'yi kullanarak bu çevreyi daha da genişletmiş, marksizmden hüküm giymiş ne kadar romancı, şair, müzisyen, tiyatrocu ve sinemacı varsa üstüste vesileler icad ederek bunları ekranlara ve mikrofonlara çıkarmıştır. Sanat çevrelerinde, sol beyanlarda bulunmayan, komünizm ve sosyalizm propagandası yapmayanın TRT'de görünmesi imkânsızlaşınca ne kadar genç sanatçı varsa sola angaje olmuşlar veya öyle görünmüşlerdir. Çünkü TRT ekranları sadece şöhretin kestirme yolu değil aynı zamanda para kazanmanın da birinci desteği ve teşvikçisi olmuştur. Ekranda görünen romancının kitabı, tiyatrocunun salonu, şarkıcının plâğı halkın tehacümünü gerektirmiş, sahte şöhretler, kabiliyetsiz gençler, dalavereciler, sadece solcu göründükleri için Türk sanatının başına musallat olmuşlardır.

İsmail Cem TRT'sinin kötülükleri sadece bununla kalmamıştır. Şartlandırılmış ve kendini marksist zanneden yeni yetme yarı münevverlerin istilâsına uğrayan ve kontroluna giren meslek kuruluşları da TRT ekran ve mikrofonlarında sık sık görünür olmuşlardır. İnşaat mühendislerinin Türk dış politikasıyla ilgili beyanlarının TRT'de haber olduğunu görünce, bu defa

Eczacı Kalfaları Derneği de iç politikadaki çatışmaları kınayan bildiriler yayınlamıştır. Etibba Odası Amerikayı takbih eden ve bu ekranlarda ses ve görüntü olarak da Türk vatandaşının dakikalarını alırken solcu sendikalar da hemen hergün kendileriyle ilgili olsun - olmasın her meselede beyanda bulunmuşlar, Cem bunları TRT kanalıyla kamuoyuna aktarmıştır.

Bu dönem TRT'nin, kardeş kavgasını, anlaşmazlığı, huzur bozucu beyanları, tahrikçiliği ve kışkırtıcılığı en müessir devlet organı eliyle toplumumuza naklettiği, boşalttığı günlerdir.

Elbette bütün bu hesapların gerisinde komünizmin memleket içinde yayılması ve bir takım meseleler vesile edilerek halkın bu istikamette şartlandırılması gayesi yatıyordu. Nitekim Cem bu gayeyi hiçbir zaman saklamamış, açık açık yazmıştır. İsmail Cem'in 500 gün süren TRT Genel Müdürlüğünde (Bilimsel Sosyalizm) açısından ülke büyükçe bir mesafe katetmiştir.

□ Cem'den sonra TRT

Bir marksistin TRT'de açtığı bu sahneleri kapatmak için milliyetçi partilerden oluşan hükûmet eski genel müdürü azletmiş, karşısına çıkarılan hukukî engelleri yine hukuk içi kararlarla aşmış ve bozulan TRT düzenini yerine oturtmak için bir üniversite profesörünü bu göreve tâyin etmiştir.

Türkiye'de sağcılarla solcular, daha doğrusu aklın ve doğrunun hâkimiyetini sağlamak, karşılıklı fikir tartışması ile sonuca varmak ve

parlâmenter demokrasi içinde kalkınmak isteyenlerle yabancı ideolojilerden ilham alan yarı münevverler arasındaki kavgada sağcıların muhafazakâr davranışlarından doğan eylem zaafı bu olayla bir daha ortaya çıkmıştır. İsmail Cem, TRT Genel Müdürlüğüne ne için tâyin edildiğini biliyordu. Bu bilincin ışığında işini iyi görmüştür. Bunu açıkca söylemiştir; kendisini tâyin edenlerden sağlam destek görmüştür; bürokratik bütün engelleri aşmış, kadrosunu hemen yapmış, beklemeden icraata geçmiştir. Milliyetçi Partiler hükûmetin yeni genel müdür tâyini bu süratle olmadığı gibi üzerinde ittifak edilen kişi de devlete ve özellikle TRT kurumuna saygılı olduğu için militan gibi hareket etmeyi düşünmemiştir. Yeni Genel Müdür şahsiyeti ile kurum içindeki dağınıklığı önlemiş, fakat eski genel müdürün ideolojik yayınlarının etkisini silememiş, bunların yanlışlığını fiilen kamuoyuna isbat edememiştir. Son tecrübe, TRT'nin Türkiye'deki marksistler için pilot müessese olduğunu ve bu haberleşme aracından yararlanmak için her çareye baş vuracaklarını da isbat etmiştir (*).

□ Türkiye —Orta Doğu— Dünya dengesi ve yumuşama politikası

Türkiye devleti üzerinde, içerde ve dışarda tezgâhlanan kötü niyetleri kavrayabilmek, ye-

(*) Eserimiz baskıya verildiğinde Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın istifası ile boşalan TRT Genel Müdürlüğüne Prof. Dr. Şaban Karataş henüz tâyin edilmişti.

rinde ve zamanında değerlendirip gerekli tedbirleri alabilmek için iç politika kavgalarından sıyrılmak, ideolojilerle politikayı, değişmeyen uzun vadeli emperyalist niyetleri seçip ayırabilmek gerekir. Türkiye, yeraltı - yerüstü servetleri, politik durumu, hıristiyan Avrupa ile müslüman Orta Doğu ve Asya arasında maddî ve mânevî köprü oluşu, durmadan artan nüfusu ve gelişen imkânları ile yabancı siyasetçilerin, devlet adamlarının ve aydınlarının dikkatini çeken bir devlettir. Parlâmenter demokrasi içinde huzurlu ve güvenli bir çeyrek asır geçirmesi halinde Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri olmaya namzettir. Türkiye böyle bir statüye geçmesi halinde, umulur ki tarihi görevler alacak, muhteşem imparatorluklardan kalan üstün karakterini ve millî kabiliyetlerini seferber ederek, kendisini hiçbir zaman Batılı saymayan Avrupa ile Amerikanın Orta Doğu'daki Truva atı olan İsrail için tehlikeli olacaktır. Ayrıca Türkiye, ezeli düşmanı Rusya'nın, pekçok projesini, şu güçsüz hali ile dahi önlemektedir. Yarın güçlendiğinde ve Orta Doğu'da söz sahibi olduğunda Rusya'nın yayılma emellerine gerçek bir set görevi yapacaktır.

Türkiye'nin gelişip büyümesi, eski günlerine dönmesi Mısır ve İran dahil, en yakın komşusundan en uzak hıristiyan batılı devlete kadar herkesi huzursuz edecek bir olaydır veya Batılı Türkiye'ye bu hesaplar içinde değer biçmektedir.

O halde, «Türkiye'nin büyümesi, kapitalist komünist, hıristiyan, musevi, her çeşit ülke, devlet ve millet aleyhte bir durumdur. Muhak-

kak önlenmelidir!..» İşte bu tesbitler, Türkiye'nin kendini bulması, iç huzurunu ve barışını kurması bakımlarından hergün meselelerle karşılaşmasına sebep olmaktadır. Öteki ülkeler Türkiye'yi meşgul edebilmek, huzursuz kılabilmek, küçük meselelerle uğraştırıp kendini toparlamasını önlemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu niyetlerinde, demokrasiyi bir nevi fikir anarşisi anlayan iç çevrelerden de yardım görmektedirler.

Türkiye üzerinde Rusya'nın emelleri vardır. Türkiye üzerinde, Çin'in plânları vardır. Amerika ve İsrail Türkiye için, şüphesiz iyi şeyler düşünmemekte, kendi kontrollarında bir Türkiye istemektedirler. Mısır ve İran Türkiye'nin eski gücüne kavuşarak Orta Doğu'da liderliği almasından çekinmektedirler. Çünkü Türkiye'nin Osmanlı devleti günlerinden gelen itibarı, tesiri, pekçok islâm ülkesinde hâlâ devam eden saygı ve sevgisi vardır.

İşte komünistlerin, fikir hürriyeti adı altında her çeşit ideolojiye uşaklık edenlerin dikkate almadıkları budur ve bilmeyerek dış niyetlere, arzulara âlet olmakta, iç huzurun teessüsünü önlemektedirler.

Orta Doğu, bütün dünyanın, özellikle kapitalist çevrelerle emperyalist Rusya'nın ve onun yayılmasını önlemek isteyen Çin'in dikkatini çekmektedir. Bu bölgede sağlanacak huzur, bir devletin bu bölgede liderliği alması, dengeyi sağlaması hiçbirinin işine gelmez. Fakat tarih, Türkiye'yi böyle bir göreve itmektedir. Müref-

feh bir Türkiye, imkânlarını kısmen de olsa kullanıp kalkınan bir Türkiye, ordusu, ekonomisi, demokratik rejimi ve kültürü ile ön plâna çıkan bir Türkiye bu görevi hemen ve başarı ile üstlenebilir. Bir yandan Amerika, bir yandan siyonizm ve İsrail, diğer yandan komünizm bu tarihi misyonun yerine getirilmesini önlemeye çalışmaktadırlar.

Kıbrıs meselesi bunun için çıkarılmıştır. Türkiye'de 50 yıl içinde 25 defa komünist tevkifatı bunun için yapılmıştır. İç siyasi çatışmalar, ekonomik baltalamalar, milletlerarası meselelerde ikinci plâna itilmeler hepsi Türkiye'nin dışardan karşılaştığı plânlı engellemenin örnekleridir.

Filistin'in kurtuluşu için kurulan gerilla örgütlerinde Türk çocukları da eğitilip kendi ülkelerinde anarşi için sevkedilmekte, Türk devletinin başına iş açılmaktadır. Ekonomi yahudilerin kontrolundadır. Rusya ve Çin, Türkiye üzerinde çıkar kavgası halindedirler. Amerika, silâh ambargoları koyarak kontrolünü sürdürmek istemektedir.

Türk aydınlarının, hangi fikirde olurlarsa olsunlar, eğer millî bütünlüğü ve Türk devletinin bekasını düşünüyorlarsa bu gerçeklerin ışığında ortak bir davranış içinde olmaları gerekir.

Türkiye'de, devletin büyümesini ve milletin refahını önlemek için en başarılı ve ısrarlı kullanılan silâh komünizmdir. Amerika da, İsrail de, Araplar da, hattâ aramızdaki azınlıklar da bunun farkındadırlar. Komünizm illetini sadece Rusya ile izah etmek bu yüzden hatalıdır ve bizi

salim sonuçlara götürmez. Kaynak elbette Rusya'dır, amma öteki düşmanlarımız da işin farkındadırlar ve kendi hesaplarını bozmadığı sürece ve ölçüde buna göz yummamaktadırlar.

Silâh sanayii geliştikçe, nükleer silâhlar birinci plâna çıktıkça ve Amerika, Avrupa, Rusya, Arap dünyası ve Çin gibi kuvvet grupları giderek bloklaşıp küçüklerden koptukça, askerî, siyasî ve ekonomik güçlerini korumak, dünya üzerindeki tesirlerini sürdürmek bahasına birbirlerine tâviz yolunu seçmişlerdir. Dolayısıyla **«detante»** denilen yumuşama politikası ortaya atılmıştır. Aslında bu politika, dünyadaki büyük askerî, siyasî ve ekonomik güçlerin saltanatlarını devam ettirmek ve birbirleriyle hâkimiyet bölgelerini taksim edip huzur içinde olmak niyetiyle yaratılmış bir politikadır. Küçüklerin gözden çıkarılması demektir.

Bu politika içinde Türkiye, ne Avrupa grubundadır, ne Amerikanın sağlam desteğini alabilir, ne de Arap ülkelerinden bir fayda sağlayabilir. Türkiye, Rusya'nın giderek daha fazla baskısına mâruz kalacak, sadece Çin, bu konuda Rusya'yı yalnız bırakmayacaktır. Bilindiği gibi Orta Doğu'da daha şimdiden Rus - Çin sürtüşmesi başlamıştır. Afrika ülkelerinde de aynı mücadele sürmektedir. Korkulur ki detante politikası sonucu Türkiye kendi kaderi ile başbaşa bırakılacak, Rusya ve Çin'in Türkiye üzerindeki emelleri giderek içerde daha büyük sürtüşmelere yol açacaktır. Nitekim bunun ilk işaretleri görülmüştür. Şimdi sokak ve meydanlarımızda Maocular da boy göstermektedir. **«Ne**

Amerika, ne Rusya» yazılı pankartlar sık sık görülmektedir. Türkiye'deki sosyalist partilerden özellikle biri Maocu olarak bilinmekte, Rus yanlısı parti ve şahısları **«revizyonist»** şeklinde suçlamaktadır.

Görülüyor ki Türkiye'de komünizm şimdi daha da geniş bir sahada müessir olmaya başlamış, kollara ayrılmış, iki süper devletin mücadelesine sahne olmaya doğru gitmektedir.

☐ Bir başbakanın tesbitleri

10 Aralık 1975'te hükûmet başkanı Süleyman Demirel önemli bir basın toplantısı yaptı. Demirel bu toplantıda basın mensuplarına Türkiye'de komünist tehlikesini geniş şekilde açıkladı; eskiden günümüze kadar yapılanları anlattı; memleketin içinde bulunduğu şartları ve komünizmin bu şartlardan nasıl yararlandığını belirtti. Devletin resmi belgelerinden yararlanılarak yapıldığına şüphe olmayan bu konuşmanın pek çok önemli meseleyi hülâsa ettiğine inanıyor ve söylediklerimizi takviye eder bulduğumuz kısmını aynen alıyoruz :

«Yumuşak kuvvetler ayrılığı ilkesine göre, anayasamız, hakimiyetin kullanılmasını koyduğu esaslara göre yetkili organlara vermiştir. Hükûmet, bu organlardan sadece birisidir. Hakimiyeti kullanmakta pay sahibi diğer başka organlar da vardır. Bu organların da yetkileri mevcuttur.

Sistemin işlerliği için, organlar arasında aynı hedefe yönelen görev yapma ve yetki kullanma ahengi olmalıdır.

Anayasa'nın kurduğu hür demokratik rejimin korunmasında organlar arası ahenk, şüphesiz huzur ve istikrar için başlıca teminattır.

Bunun için de, anayasa organlarının, bütünü ile değişen iktidarlara göre, değişmeyen bir görev yapma ve yetki kullanma alışkanlığına sahip olması böyle bir şuurun yerleşmesi şarttır.

Hukuk devletinin temel ilkesi devletin hukuka göre işlerlik içinde bulunmasıdır. Hukuk devletinde her tedbir hukukun içinde ve hukuk yoluyla olur. Kanunlarda yazılı müeyyideleri uygulamada bağımsız yargı organının önemli görevi ve yeri vardır. Müeyyide uygulamayan bir devlet kendisini tehlikeler karşısında savunmaktan vazgeçmiş bir devlet demektir. Böyle bir devletin ve rejimin ise ayakta kalması mümkün değildir.

Meşrû nizamın korunabilmesi, kanun hâkimiyetinin sağlanması için kanunların suç saydığı fiillerin hem takipsiz kalmaması, hem de, cezasız bırakılmaması gerekir.

☐ Komünizmi yalnız ülke için değil, hür dünya için de tehlike sayıyoruz

Hükûmetimiz, komünizme, her çeşit anarşiye, terörizme, anayasa ve kanun dışı eylemlere, millî bütünlüğü zedeleyici ve cumhuriyeti tahrip edici her türlü faaliyete karşı anayasa ve kanun düzeni içinde etkili şekilde mücadeleye kararlıdır.

İç güvenliğin, asayiş ve kanun hakimiyetinin sağlanmasında bütün devlet kuruluşlarının,

güvenlik kuvvetlerinin azim ve kararlılıkla hizmet görmelerini temin için, her türlü ihtimam gösterilmektedir.

Hükûmetimiz, ülkemize yönelen gerek dış ve gerekse iç tehlikelere karşı koyacak tedbirleri almakta biran dahi tereddüt göstermemek kararındadır.

Bugün Türk devletine yönelen tehdit ve tehlikelerin teşhisinde birlik sağlanamamaktadır. Biz komünizmi sadece, ülke için değil, hür dünya için, demokratik rejim için tehlike sayıyoruz.

Türkiye'ye yönelen tehlikeler nelerdir? Şahidi olduğumuz olayların arkasında kimler vardır? Bunu gerçeklere dayanarak kamuoyu önünde bir kere daha sergilemek istiyorum.

□ Ülkemiz daima milletlerarası komünist saldırısına muhataptır

Ülkemiz milletlerarası komünizmin saldırısına muhataptır. Milletlerarası komünizm, dünya çapındaki stratejik istilâ ve genişleme hedefleri arasına Türkiye'yi almıştır. Olayların boyutlarına iyi bakmak gerekir. Türkiye'yi içerden çökertmek ve fethetmek için cumhuriyetten önce başlatılan faaliyetlerin devirler içinde sahnelendiğini görüyoruz.

Cumhuriyet kurulduğu günden bugüne kadar ülkemizde 25 defa komünist tevkifatı yapılmıştır.

Bu demektir ki, Cumhuriyet kurulduğundan beri komünizm tasallutuna maruzdur. Devlet bu tasallut karşısında daima hassas olmuştur. Üzü-

lerek ifade edeyim ki, detant'a rağmen ideoloji kavgasının bütün şiddeti ile devam ettiği dünya'da Türkiye'nin komünizmi tehlike saymayan bir zihniyet tarafından kısa bir süre dahi idare edilmiş olması ülkenin iç güvenliğine büyük zararlar vermiştir.

1968 den sonra Avrupa ülkelerinde başlayan ve gençlik olayları şeklinde gelişen faaliyetler, sıcak kavgaya ve iç savaşlara dönüşmüştür.

Türkiye'de de bu defa faaliyetleri çeşitli komünist örgütler yürütmüştür. Bunların bir kısmı üniversite ve yüksek okullar içinde sosyalist fikir kulüpleri olarak örgütlenmiştir. Sosyalist devrimin yani ihtilâlin nasıl yapılacağı münakaşaları yapılmıştır. Bilâhare silâhlı eylemler başlamıştır.

Bu mihrakların yürüttüğü hareketler arasında kır gerillası da vardır. Bunları bir kısmı, vatan parçalarının bazı yerlerini kendi deyimleri ile «kurtarılmış toprak» ilân etmişlerdir. Marşları, İstiklâl Marşı değil, enternasyoneldir. Amblemleri vardır. Sloganları vardır. Ancak bunların hiçbirisi devletimizin ve millî varlığımızın öz yapısı ile ilgili değildir. Kökü dışarıdadır. Komünist ideolojinin yerli işbirlikçileridir. Devleti yıkmak amaçlarıdır. Dün Vietnam, Kamboçya - bugün Türkiye... Yaşasın halk savaşı, sözleri parola haline getirilmiştir.

Bu tehlikenin boyutlarını doğru anlamak için bir örnek vermek istiyorum. 26 Nisan 1971 tarihi ile, 20 Ocak 1973 tarihi arasında yapılan aramalarda marksist, leninist örgütlerle bu ör-

güt mensubu şahıslarda ele geçen silâh, mermi, malzeme son derece dikkat ve ibrete şâyân bulunmaktadır.

Bunlar, 37 makinalı tüfek, 2.455 piyade tüfeği, 757 otomatik makinalı tabanca, 4,5 milyon mermi, 159 el bombası, 750 dinamit lokumu, 246 tahrip kalıbı, 154 çeşitli fünyeler, 470 adet m4 tahrip filitreleri, 57 telsiz, 72 roket atar, 26 elektronik malzeme, 23 havan sevk barutu.

Türkiye'de kanun dışı yollarla ve silâh zoluyla rejimi yıkmak isteyen başlıca örgüt ve gruplar 1971 - 1973 arası çeşitli operasyonlarla devlet tarafından tasfiye edilmiş ve sorumluları cezaya çarptırılmıştı. Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan TİP, faaliyetleri men edilen DEV - GENÇ, Türk Halk Kurtuluş Ordusu, Türk Halk Kurtuluş Partisi, Türk Halk Kurtuluş Cephesi, Proleter Devrimci Grubu, Türkiye İşçi Köylü Partisi gibi kuruluşlar, 1974 senesinde cezaevlerinden kurtarılan komünistler tarafından, yeni isimler altında tekrar faaliyete konulmuştur.

Cezaevlerinde hiçbir pişmanlık duymayan marksist suçlular yeni tecrübeler kazanmış olarak ve daha kararlı bir şekilde saldırılarını yürütmeye başlamışlardır.

□ Hiçbir kurum veya kuruluş devlete yönelen tehlikelere karşı tarafsız ve seyirci olamaz

Burada bir çelişkiye çeşitli çevrelerin sorumsuz davranışlarına temas etmek istiyorum. Bir taraftan kanunların uygulanması istenecek,

kanun hâkimiyeti sağlansın denecek, diğer taraftan da kanunların suç saydığı komünizm fiili suç sayılmayacak. Kanunu uygulayanlar en ağır şekilde itham edilecek, tarafsız olmadıkları iddiası ileri sürülecektir.

Gerçekte hiçbir kurum veya kuruluş kendisini devlete yönelen tehlikelere karşı tarafsız ve seyirci ilân edemez. Tarafsızlık Anayasa hudutları içindeki meşru fikirler ve siyasî partiler arasında demokratik düzen ve hakkaniyet ölçüleriyle hareket etmekle sağlanır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın gereklerini bir yana bırakan tarafsızlık iddiasını hiçbir kurum veya kuruluşun ortaya atmaması gerekir. Türkiye Cumhuriyeti devletinde bütün kişiler, kurumlar, kuruluşlar ve organlar bu ilkelerin korunmasında tam bir taraftır ve anayasa çizgisi içinde kalmayı benimseyen herkes bu taraflılığını açıkca ortaya koymalıdır. Çünkü, devlet bugünkü anayasa yapısı ile yalnız hükûmetle değil, bu kuruluşlarla da vardır. Şu halde söz konusu kuruluşların devletin varlığı ile ilgili taraflılıkları bizzat kendi hayatiyetlerinin devamıyla da ilgilidir.

Türkiye'de meydana gelen marksist ve komünist eylemler, fikir özgürlüğü sınırlı olduğu için, meydana gelmiş de değildir. Aksine, ülkemizde fikir özgürlüğü en geniş şekilde kullanılmaktadır. Bugün Türkiye'de özgürlükler yetmiyor, zulüm oluyor diye bir şikâyet yoktur. Öz-

gürlüklerin kötüye kullanılmasından, sorumsuzca kullanılmasından şikâyetler vardır.

Sınırsız «fikir özgürlüğü» diyenlerin asıl maksatlarını ortaya koymaları zamanı çoktan gelmiştir. İstenen, komünizmin serbestçe örgütlenmesi ve faaliyet göstermesidir. Bunu Anayasa yasaklamış, kanunlar suç saymıştır.

Kanunların suç saydığı fiilleri, suç saymamak kimsenin elinde değildir. Hele suça mazeret arama ve bulma hevesleri ise, çok kere kişileri sorumsuzluğa itmiş ve yeni yeni suç işleme ortamı yaratmıştır. İşlenen suçları, şahsî sorumluluktan çıkarıp, düzene ve topluma tek yönlü olarak bağlama gayretleri ise ceza tatbikatında, suçluları koruma amacı taşımaktadır.

□ Komünizmin değişmeyen sloganı: «Faşizmle savaş»

Ülkemizde uygulanan yıkıcı metodlar, komünizmin girdiği bütün ülkelerde uygulanan metodların aynıdır. Komünizm yanlısı olanlar, düzen düşmanlığını körükler, sınıf kavgasını tahrik ederler. Devlet otoritesini zaafa uğratmak isterler. Devleti koruyan güçleri görev yapamaz hale getirirler. Her vesileden yararlanarak, kışkırtma ve istismar yoluyla millet bütünlüğünü dağıtmaya çalışırlar.

Onlara göre devlete, rejime yönelik suçların adı, suçluları kim olursa olsun, ne yaparsa yapsın, özgürlükçü kimselerin işlediği fikir suçlarıdır.

Devleti koruyan güçlerin adı ise, faşist

güçlerdir. Ülkemizde de aynı oyunlar sahneye konulmaktadır.

Türkiye'de antidemokratik, faşist ve insan haklarına saygısız bir yönetimin mevcut olduğu iddialarına dayanan propaganda yurt içinde ve yurt dışında yüksek okullardan, ilkokullara kadar ısrarla sürdürülmektedir.

Yaygın hale getirilmeye çalışılan bu propagandaların nereden geldiğine, kimler tarafından hangi maksatla yapıldığına bakalım :

Milletlerarası komünizmin değişmeyen sloganlarından birisi : «Faşizmle savaş»tır. Komünistler için, komünist olmayan, komünizme karşı olan herkes faşisttir.

Ülkemizde de her çeşit sol, «Faşizmle savaş» sloganını tekrar etmektedir. Bunlar tamamiyle gerçek dışıdır.

□ Asıl amaçları, hürriyetleri yok eden komünizmi ülkeye hâkim kılmaktır

Türkiye hür bir ülkedir. Türk devletinin yapısı, rejiminin karakteri anayasa ile belirlenmiştir. Serbestçe seçimlerin, hür parlâmentonun, hür basının, hür üniversitenin, hür sendikanın, bağımsız yargının bulunduğu, insan haklarının teminat altında olduğu bir ülkede faşist yönetimden bahsetmek cumhuriyete bühtandır, iftiradır, rejim düşmanlığı yapmaktır.

Faşizmle savaşıyoruz sloganlarının asıl amacı, insan haklarını yok eden her türlü hürriyeti ortadan kaldıran ve bir dikta rejimi olan komünizmi ülkeye hâkim kılmaktır. Ancak, hiçbir zaman bu hevesler, bu gayretler başarıya

ulaşamıyacak, her zaman olduğu gibi bugün de, yarın da hüsrana uğrayacaktır.

Cumhuriyeti koruyacak, cumhuriyetçi güçler ayaktadır ve görev başındadır. Devlet bütün imkânlarıyla kendisine yönelen saldırıları ve oyunları mağlup ve mahkûm etme gücüne sahiptir. Milletimiz oynanmak istenen büyük oyunu sezmiştir.

☐ **Anayasa'da neden değişiklik yapılmıştı?**

1961 Anayasa'sının sağladığı geniş hürriyetleri kötüye kullanarak, kavram karışıklığı yaparak, anayasa boşluklarından sızarak, anayasa düzenini yıkıp Marksçı, Leninci ve Maocu bir düzen kurmak isteyenlerin devlete yönelen saldırıları karşısında, icranın yeni yetkilerle teçhiz edilmesi, devletin kendisini savunmada daha güçlü hale gelmesi için, Anayasa'mızda lüzumlu değişikliklerin yapılması millî ihtiyaç olarak bütün siyasî partilerimiz tarafından 1971 - 1973 döneminde kabul olunmuştur.

Bilindiği üzere, partilerarası bir komisyonca hazırlanan anayasa değişiklikleri meclislerimizde mevcut siyasî partiler tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur.

Bu değişikliklerin büyük bir kısmı icrayı güçlendirmeye mâtuf tedbirleri ihtiva etmektedir. Edinilen tecrübelerin ışığında, devlete yönelen saldırılar ve anarşik olaylarla mücadelede icranın taşıdığı sorumluluğa denk bir yetkiye sahip olmadığı kabul edilerek yeni maddeler sevkedilmiş ve hükümler konulmuştur.

Değişen anayasa maddelerine muvazi ola-

rak birçok kanunlarda da değişiklikler yapılmıştır.

Genel yargı organlarının devlete ve rejime yönelen ideolojik suçlarla ilgili müeyyide uygulamada çeşitli güçlüklere mâruz kaldığı dikkate alınarak, Devlet Güvenlik Mahkemesi kurulmuştur.

Üniversiteler kanunu değiştirilmiş, öğretim ve öğrenim hürriyetinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halinde, Bakanlar Kuruluna, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyma yetkisi verilmiştir.

Dernekler kanunu yeniden düzenlenmiş, derneklerin, kuruluş amacına aykırı faaliyette bulunmaları, amaçları dışına çıkmaları halinde idarece alınacak tedbirler yasalara geçmiştir. Ayrıca, bu alandaki sorumsuz davranışları önleyen birçok yetkiler, kanunla icraya verilmiştir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununda yapılan değişiklikle icranın daha müessir tedbir alma imkân ve yetkileri sağlanmıştır.

Derhal ifade edelim ki, Anayasa Mahkememiz çeşitli sebeplerle bu kanunların birçok maddelerini iptal etmiş bulunmaktadır.

Böylece, bir taraftan meclislerin iradesi ile reddettiği suçlar affedilirken, diğer taraftan, icranın yetkilerini artıran, devletin hukuk yoluyla savunmasını daha güçlü hale getiren yasa tedbirleri de iptal edilmiştir.

Hükûmetimiz, anayasa'nın verdiği yetkileri kanunlar yoluyla en müessir şekilde kullanmak

için Anayasa Mahkemesince iptal edilen yasa hükümlerini en kısa zamanda yeniden düzenleyerek kanunlaştırmaya çalışacaktır.

Bazı çevreler, anayasa'da yapılan son değişikliklere karşı kamuoyunu yanıltıcı mahiyette birçok tenkitler yöneltmektedir. Bu değişikliklerin demokrasiye, insan haklarına aykırı olduğunu iddia ederek anayasa'dan çıkarılmasını isteyenler, çeşitli tahriklere girişerek eylemler önermektedir. Halbuki, demokrasiye ve insan haklarına kaynak olan hukukî belgelerden, Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesinin 30 ncu maddesinde, işbu beyannamenin hiçbir hükmü içinde ilân olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye herhangi bir hak getirir mahiyette yorumlanamaz, demektedir. İnsan hakları ve ana hürriyetlerini korumaya dair sözleşmenin 17 nci maddesinde: «Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya mâtuf herhangi bir hak sağladığı şeklinde tefsir olunamaz» demekte 10 ncu maddesinde de «Kullanılması vazife ve mes'uliyeti tazammun eden bu hürriyetler, demokratik bir toplulukta, zarurî tedbirler mahiyetinde olarak, millî güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya amme emniyetinin, nizamı muhafazasının, suçun önlenmesinin, sağlığın veya

ahlâkın, başkalarının şöhret veya haklarının korunması, gizli haberlerin ifşasına mâni olunması veya adalet kuvvetinin üstünlüğünün ve tarafsızlığının sağlanması için ancak ve kanunla muayyen merasime, şartlara, tahditlere veya müeyyidelere tâbi tutulabilir» demektedir.

Hürriyet suiistimallerini önlemek için alınacak tedbirler hiçbir şekilde hürriyetleri kısıtlama olarak yorumlanamaz. Aksine, hürriyetlerin kullanılmasını ve korunmasını sağlayan tedbirler olarak yorumlanmalıdır.

☐ **Mücadele hükûmete karşı değil, devlete, anayasa'ya ve kanunlara karşı açılmıştır**

Ülkemizde her çeşit sol, Marksist ve Komünist faaliyetlerin ve örgütlenmelerin serbest olmasını istemektedir. Bunun için mücadele yaptığını açıkca söylemektedir. Bu mücadele hükûmete karşı bir mücadele değildir. Bu mücadele, devlete, anayasa ve kanunlara karşı açılmış bulunan bir mücadeledir. Anayasamız, komünizmi yasaklamıştır. Kanunlarımız da komünizm propagandasını suç saymış ve ceza tâyin etmiştir. Anayasa'yı yapan meclisler komünizmi devletimiz için, hürriyet rejimi için bir tehlike olarak görmüşlerdir. Hâl bu merkezde iken, bazı kimselerin çıkarak komünizmi tehlike görmüyorum, demesi ve bu istikamette zorlama metodlara girişerek, komünizmin ülkeye yayılması için ortam hazırlamaya çalışması, hiçbir zaman hoşgörü ile karşılanamaz. Hem anayasa ve kanunların hâkimiyetini istemek, hem de kanunların suç saydığı komünizmin serbest-

çe faaliyette bulunmasını önermek, sonra dönüp, suçluları takip edenleri, cezalandıran makamları, itham etmek tam bir çelişkidir. Bazı zihinler bu çelişkilerden kurtulmalıdır.

Tekrar ifade ediyorum: Anayasa'mız ve kanunlarımız geniş hak ve hürriyetler getirmiş, bunları teminata bağlamıştır. Vatandaşlarımız bu hak ve hürriyetlerden en geniş anlamda yararlanmaktadır. Ülkede bir hürriyet kavgası da yoktur. Hürriyetsizlik şikâyeti de yoktur. Bugün iç barışı bozan, toplumun huzurunu ihlâl eden faaliyetlerin mihrakı, anayasa düzenine yönelmiş ideolojik saldırıdan gelmektedir. Buna karşı devlet olarak, hükûmet olarak son derece hassasız ve her tedbiri almakta da kararlıyız.

□ Hiç kimse hak ve hürriyetlerini kötüye kullanamaz

Bütün vatandaşlarımızın, kurum, organ ve kuruluşlarımızın devlete ve rejime sadık ve sahip olma sorumluluğu ve şuuru içinde olmaları, devleti koruma hedefinde birleşmeleri, en büyük teminattır.

Ülkede hiç kimse hak ve hürriyetlerini kötüye kullanmaz. Anayasamızın 11 nci maddesi, bu anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi insan hak ve hürriyetlerini veya Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak nitelikleri anayasa'da belirtilen cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdıyla kullanamaz, hükmünü koymuştur.

Rejime yönelen tehlikeler karşısında, şahsî, hissî ve politik hesapları bir tarafa atarak anayasa'nın bu temel ilkesinde görüş birliğine varmalıyız.

Demokrasinin temel ilkelerinde, o temel ilkeleri açıkca belirleyen anayasa'nın özünde ve sözünde beraberlik sağlamalıyız.

□ Hükûmeti tahrip ediyor diye kanunsuzluklar teşvik ve himaye edilmemelidir

Devlet ve rejimin, varlığı ile ilgili meseleler millî ve hayatî meselelerdir. Bu konularda siyasî parti yarışması ve rekabeti bir tahrik ve tahrip düzeyine götürülmemelidir. Hükûmetler Cumhuriyet Hükûmetidir. Siyasî partiden ayrı tutulmalıdır. Hükûmetlerin tahribi yoluyla devlete ve rejime zarar vererek siyasî başarı sağlamak hesabı bir tarafa bırakılmalıdır.

Siyaseti her halde bir husumet yarışı olmaktan çıkarıp, bir hizmet yarışı haline getirmeliyiz.

Hükûmeti tahrip ediyor diye, kanunsuzlukları teşvik ve himaye etmek, hükûmetlerin başına mesele ve gaile çıkarıyor diye kanunsuzluğa alkış tutmak, teşçi etmek, himaye etmek, siyasî başarı için tercih edilen yol olmamalıdır.

Hükûmetler hizmetleriyle vatandaşların ve meclislerin güven ve itimadını korumaya çalışırlar. Hükûmetlerin tenkidi icraatlarına yöneliktir. Ancak, ülkemizde henüz bu anlayış yerleşememiştir. Sorumsuz muhalefetler sadece hü-

kûmetleri değil, şeref ve itibarları da otoriteyi de birlikte tahrip etmeyi amaç olarak almaktadır.

Hâl böyle olunca bu politikanın aracı da yalan, iftira, tezvir, karalama olmaktadır. Türk siyasî hayatına dürüstlüğü, fazileti ve ahlâkı hâkim kılma yarışında partilerin öncülük etmesini, kötülük kimden ve nereden gelirse gelsin, birlikte karşısına çıkmasını, demokratik ortamın iyileşmesinde önemli bir faktör sayıyorum.

□ Türk milletine çağrı

Şimdi, sözlerimin burasında Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, hürriyetçi demokrasiye gönülden bağlı Türk milletine sesleniyorum :

Siyasî inançları farklı olsa da, Türk Devletine ve Türk demokrasisine karşı karanlık emeller beslemeyen bütün siyasî kuruluşlara, bütün meslekî teşekküllere, bütün yurttaşlara çağrıda bulunuyorum.

Geliniz bazı temel ilkelerde birleşelim.

Anayasamız Türkiye Cumhuriyetinin millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu ilân etmiştir.

Anayasamız milletimizin bütün fertlerini, kaderde, kıvançta, tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde millî şuur ve ülküler etrafında toplayan Türk milliyetçiliğinden «hız ve ilham» almıştır.

Biz bu ilkelere içtenlikle bağlıyız. Herkesi bu temel ilkeler etrafında toplanmağa çağırıyoruz.

Anaysamız, Türkiye devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğunu 3 ncü maddesinde belirtmiştir. Devlet ve millet olarak varlığımızın temelini teşkil eden bu ilkeye sadakat, her millî kuruluşun, her vatandaşın görevidir. «Millet» yerine «halklar» diyenlerin karşısına hep birlikte dikilmeliyiz. Aynı vatanın öz sahibi, aynı milletin öz evlâdı olan, kanunlar önünde aynı haklara sahip bulunan, kardeşlik içinde yaşıyarak hep birlikte yükselmesi gereken millet fertlerini, bölücü ve parçalayıcı propaganda ve eylemlerle birbirine düşürmek isteyenlerin karşısına hep birlikte dikilelim.

Anayasamıza göre, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Egemenliği bir şahsa, bir zümreye veya bir sınıfa vermek için çalışan demokrasi düşmanı akım ve örgütler karşısına anayasa inancı ile çıkalım.

Devleti ve milleti ile Türkiye'yi maddî ve mânevî alanda büyük yapmanın sevda ve humması içinde kucaklaşıp, yaptıklarımızı, yapacaklarımızın teminatı olarak görelim.

Büyük Türkiye'nin nimetlerini, Türk vatandaşını fukaralıktan, işsizlikten ve çaresizlikten kurtaracak şekilde, refahı yaygın hale getirip, her Türk vatandaşına hayatını insanlığa yakışır bir şekilde düzenleme imkânı verecek, sosyal adalet ve sosyal güvenliği en yaygın bir biçimde gerçekleştirelim.

Sosyal adalet ve sosyal güvenliği en geniş bir biçimde birleştirip, vatanımızın her yanına yayalım. Kimse, aç, açık, hasta ve güçsüz olarak bir köşede kaderine terkedilip kalmasın.

Herkesi insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesine eriştirelim. Şehirde olan herşeyi, köye götürelim.

Türk milletini, devletin kölesi olan insanlar topluluğu değil, dilediğini söyleyebilen, dilediği işi tutabilen, dilediği yere gidebilen başı dik, alnı açık, insanlar varlığı olarak yücelte-lim.

Millî ve mânevî değerleri ayakta tutup, güçlendirmenin yollarını arayalım. Siyaseti meşru zeminlerde yapıp, siyasî ve ekonomik istikrarı her alanda sağlayıcı tedbirler alalım.

Bütün kurum ve kuruluşları, anayasa müesseselerini değişen iktidarlara, ortama ve şartlara göre değişmeyen bir görev yapma ve yetki kullanma alışkanlığına sahip kılalım.

Bütün bir millet ve bu devletin kuruluşları olarak Türk devletinin varlığı ve hürriyetçi demokratik düzende kesin taraf olduğumuzu ilân edelim.

Gençliğimizi millî kültür değerlerimize sadık bir şekilde yetiştirip dünya tarihinin en uzun ve en şerefli sahifelerine sahip olan asil milletimizi Türk'üm diye iftihar edebilen insanlar topluluğu olmaktan çıkarmayalım.

Devletimizin temel ilkeleri ve değerlerine yönelmiş saldırılara hep beraber karşı çıkalım. Devletimizin ve milletimizin komünizm tehlikesinden uzak tutulmasını ve devletimizin milliyetçiliğine ve medeniyetçiliğine yönelen her tehdit ve tehlikenin karşısına birlikte dikilelim.

Ekonomik ve sosyal görüşler arasındaki farklar ne olursa olsun, parti rozetleri ne olur-

sa olsun, bütün cumhuriyetçiler samimiyetli birleşirse, hiç kimse cumhuriyet düşmanlarını, vatan bölücülerini, anarşi kışkırtıcılarını himaye ve teşvik etmezse, Türk Demokrasisi ve devletimiz bundan büyük güç kazanacaktır.»

☐ Türkiye'de sosyalist partiler

Halen siyasî hayatımızda faaliyet içinde olan, mer'i kanunlara göre kurulmuş 5 sosyalist parti vardır. Bunlardan Türkiye Birlik Partisi'nin son iki yıldır aldığı tavır, genel başkanının beyanları ve seçim öncelerindeki hitap tarzı ile bu gruba dahil edilebilir. Öteki 4 siyasi parti, komünizm suçundan çeşitli dönemlerde cezaevlerinde yatmış, marksist olarak bilinen kimselerce kurulmuştur ve idare edilmektedir.

Bu partileri şöyle sıralayabiliriz :

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi **(TSİP)**, Türkiye Emekçi Partisi **(TEP)**, Türkiye İşçi Partisi **(TİP)** ve Sosyalist Parti **(SP)**.

Bu partiler, temelde Marksist - Leninist olmakla beraber aralarında gerek yöntem, gerek tatbikat ve gerek dış ilişkiler bakımından nüanslar ihtiva etmektedirler. Bütün dünyadaki Marksist - Leninist partilerinin de kendi aralarında bu şekilde parçalandıkları düşünülürse Türk solunun ayrılıkları normal karşılanmalıdır. Hele 12 Mart günlerinde verdikleri silâhlı savaş bu partilerden bazılarını metod bakımından kesin çizgilerle birbirinden ayırmıştır.

Türkiye'deki Marksist - Leninist partileri şu şekilde kaba hatlarla tarif edebiliriz : Türkiye

Sosyalist İşçi Partisi **(TSİP)** ile Türkiye İşçi Partisi **(TİP)** Komünist Enternasyonaline bağlı Moskova yanlısı Marksist - Leninist partilerdir. Aralarında, Türk iç politikasının ve ekonomik - sosyal şartlarının değerlendirilmesinden doğan küçük ayrılıklar vardır. **TSİP**'nin genel başkanı Ahmet Kaçmaz, **TİP**'in genel başkanı eski komünistlerden Behice Boran'dır.

Türkiye Emekçi Partisi **(TEP)** Marksist - Leninist - Maoist bir partidir. Genel Başkanı Mihri Belli daha çok Çin yanlısı bir istikamette mücadele vermektedir. 12 Mart'tan önce Mihri Belli ve arkadaşları Millî Demokratik Devrim stratejisini ortaya atmışlardır. Mihri Belli ve Doğu Perincek Fikir Kulüpleri Federasyonunu ele geçirerek adını değiştirip Devrimci Gençlik Federasyonu **(DEV - GENÇ)** haline getirmişlerdir. **TİP**'in attığı tohumlardan nem alan DEV - GENÇ daha sonraki bütün silâhlı eylemlerin gerçek kaynağı olmuş, bütün anarşistler buradan yetişmişlerdir.

Aydınlık Dergisi etrafında kümelenen komünistler daha sonra ikiye ayrılmışlar, Doğu Perincek ve arkadaşları Proleter Devrimci Aydınlık Dergisi grubunu teşekkül ettirmiş, Mihri Belli ise Sosyalist Aydınlık Dergisi etrafında ekip kurmuştur.

Sosyalist Parti, **(SP)** Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığında, daha çok Yugoslavya komünist partisini andıran bir düzen düşünmektedir. Aybar, muhtelif konuşma ve yazılarında, **«Bağımsız sosyalizm»**, yani fikirde birlik, fakat yaşanan memleketin ekonomik, sosyal ve poli-

tik şartlarına ayak uyduran ve içerde tam bağımsız olan bir sosyalist partisi hâyâl etmektedir.

Bu özelliği dolayısıyla aşırı uçtaki Marksist-Leninist partiler, ister Moskova ister Kızıl Çin yanlısı olsunlar, Aybar'la anlaşamamaktadırlar. Ayrıca yakın zamanda bir başka sosyalist parti denemesi daha yapılmış, henüz bu parti kanunileşememiştir. Vatan Partisi adını taşıyacak bu teşekkül Troçkist bir hüviyet öngörmektedir.

Halen faaliyet gösteren TSİP, TEP, TİP, TBP ve SP arasında 12 Ekim seçimlerinden önce müşterek cephe teşekkül ettirmek için bazı temaslar olmuştu. Bu işe TSİP başlamış, diğerlerini de bu fikir etrafında toplamıştı. Sadece TİP, bu çağrıya katılmamış, lüzumuna inanmadığını belirtmişti. TİP'in cevabı üzerine yeniden toplanan TSİP, TEP, SP ve TBP ikinci bir çağrıda daha bulunmuşlardı. Türkiye'deki sosyalist partilerin iç politikaya bakışları konusunda fikir vermesi için TİP'in çağrıya cevabını buraya alıyoruz :

«Sayın Ahmet Kaçmaz
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
Genel Başkanı

İSTANBUL

İlgi : 12 Ağustos 1975 gün ve 424 sayılı yazınız ile. 22 Ağustos 1975 gün ve 466 sayılı yazınız.

Mektuplarınız Merkez Yönetim Kurulunda görüşülmüş, aşağıdaki cevap yazısının tarafını-

za iletilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

12 Ağustos tarihli mektubunuzda üzerinde anlaşmaya varılacak demokratik ilkeler etrafında eylem birliğinden söz edilmektedir. Bu ilkelerin birincisi, her halde, işçi sınıfının sosyalist hareketinin ve bu hareketin temsilcisi olma iddiasıyla ortaya çıkan partilerin seçimlerde işçi sınıfının sesini ayrı, bağımsız bir ses olarak duyurup duyurmamaları konusuna ilişkin olandır.

İşçi sınıfının sosyalist hareketinin bağımsızlığını korumak, işçi sınıfının olaylara bakış açısını, eleştiri ve önerilerini ortaya koymak gereği, sanırız, tartışmasız kabul edilecek bir ilkedir. Yine, tüm anti-emperyalist ve demokratik güçlerin «ortak demokratik zeminde davranmaları» ve böyle bir davranışın işçi ve emekçi sınıfların çıkarları ile uyuşacağı da genel bir doğrudur. Ne var ki, ilkeler soyut, «genel doğrular» olarak ele alınarak değil, verili durumun koşullarında somut uygulama olanakları, seçenekleri incelenip saptanarak değerlendirilir.

Şu halde önümüzdeki sorun; güz seçimlerinde «sosyalizmin bağımsız politikası»nı yürütebilmek, sesini duyurabilmek için ne gibi olanaklar, seçenekler vardır, neler yapılabilir? sorusunun doğru cevabını saptamaktır.

Seçimlere parti olarak katılmak hukuken mümkün değilse de, bazı yollardan yine de seçimlere bir ölçüde katılmak düşünülüyor mu? Mektupta bu konuda bir açıklık olmamakla beraber, «seçim faaliyetleri ortak bir şekilde yürütülebilir» sözlerinden böyle bir olanağın düşünüldüğü izlenimi alınmaktadır. Ayrıca vaktin

darlığı üzerindeki ısrar da bu izlenimi kuvvetlendirmektedir.

Eğer, işçi sınıfının bağımsız sosyalist politikasının yürütülmesi gerektiği doğrusundan seçimlere şu veya bu biçimde bir ölçüde katılıp bir seçim kampanyası yürütülmesi sonucuna varılıyorsa, söz konusu doğrudan mantıkî zorunluluk olarak böyle bir sonuç çıkmaz. Seçimlere şu veya bu biçimde katılma yollarını aramak ve katılmak, somut koşullar ve olanaklar ışığında çok iyi tartılıp bir karara varılması gereken bir konudur.

Aynı nitelikte bir ihtirazi kayıt anti-emperylist, demokratik güçlerin güç ve eylem birliği için de söz konusudur. Bu genel ilke tartışmasız doğrudur; ama pratiğe döndüğümüzde, somut bir zaman bölümünde var olan somut örgütlerin niteliği ve durumu ön plâna çıkar. Güç ve eylem birliğine girecek örgütler belli sınıf ve tabakaların, en azından, bunların belli kesimlerinin temsilcisi ve bu kitleleri harekete geçirecek durumda olmalıdır. Ancak bu durumdaki örgütler toplumsal bir gücü ifade ederler ve belli hedeflere yönelik belli ortak eylemlere girdiklerinde gerçekten bir güçbirliği oluşur. Böyle bir gücün olmadığı yerde güçbirliği de söz konusu olamaz. Çünkü esas amaç biçimsel örgütlerin değil, sınıfsal kitlelerin güç ve eylem birliğinin sağlanmasıdır. Bunun için, tüm anti-emperyalist, demokratik güçlerin güç ve eylem birliği sorunu öncelikle bu açıdan ele alınmalıdır.

Bugün Türkiye'de önemli bir sosyalist birikim vardır. Ama bu birikimi potansiyel güç olmaktan çıkarıp aktif güç haline getirmek zaman isteyen bir iştir. Bugünden yarına hemen gerçekleştirilebilecek gibi değildir. Seçimlere girmek bu potansiyeli yansıtabilecek ölçüde sonuç alınması olanağı görülürse düşünülmelidir. Yoksa alınacak yetersiz sonuçlar, sosyalist birikimin gerçek boyutları, potanisyel gücü hakkında kamuoyunda yanlış bir izlenim yaratır, gerçeğe aykırı yargılara yol açar. Ayrıca bu sonuçlar bu birikimin üzerinde de olumsuz etkiler doğurur, karamsarlık yaratabilir ve bu potansiyel gücü örgütlemeyi ve harekete geçirmeyi güçleştirebilir. Bu nedenlerle, şu veya bu yoldan aday göstermek suretiyle önümüzdeki kısmî seçimlere katılmak bizce uygun görülmemektedir.

Kaldı ki, önerdiğiniz partiler toplantısında seçime ilişkin çeşitli olanakları ve seçenekleri tartışıp bir karara bağlama durumu da fiilen mevcut değildir. Kitle gazetesinde Genel Yönetim Kurulunuza ilişkin haberden anlaşıldığına göre, Kurulunuz 10 Ağustos 1975 günlü toplantısında :

1 — Seçimi boykot etmeme,

2 — CHP'ye oy vermeme konusunda kesin karar almıştır.

Öte yandan, güçbirliğine çağırdığınız partiler arasında birisi —Türkiye Birlik Partisi— seçime katılacaktır. Bu üç husus göz önünde tutulunca, çıkan sonuç ya TBP'nin tek başına çıkaracağı listenin veya diğer partilerin onaylaya-

cağı bağımsız adayların da yer almasıyla oluşacak karma TBP listesinin desteklenmesidir. Durum böyle olunca önerilen toplantı ister istemez ancak bu seçeneğin gerçekleştirilmesi doğrultusunda ayrıntıların görüşülmesinden ibaret kalacaktır.

Bizim görüşümüze göre önümüzdeki seçimler MC iktidarı konusunda bir referandum niteliğindedir. Millet Meclisi'nin bileşimini değiştirmiyeceği için, seçim sonuçlarına göre MC hükûmetinin otomatikman iktidardan düşmesi ve yerine bir başka hükûmetin geçmesi söz konusu değildir. Ama bu seçimlerin sonucu MC partilerinin ve hükûmetinin halk kitlelerinde desteklenmediğini gösterebilir ve göstermelidir. Seçim sonuçları böyle olursa, esasen kendi içinden çekişmeli olan, Meclis aritmetiği açısından sağlam dayanağı bulunmayan ve en önemlisi, karşı karşıya olduğu politik, ekonomik ve sosyal sorunlara kapitalizm açısından dahi geçerli olabilecek çözümler getiremiyen, acz içindeki MC hükûmeti daha fazla iktidarda kalamaz. MC hükûmetinin iktidardan düşürülmesi anti-faşist, demokrasi mücadelesinin kısa vadede en ivedi sorunudur. Milliyetçi Cephe, emperyalizmle bütünleşmiş ve ona bağımlı, anti-demokratik gerici güçlerin toplanıp birleşme girişiminin ürünüdür. Bu cephe dağıtılmalıdır. MC hükûmeti, bu gerici güçler koalisyonunun iktidarı, onun baskıcı, vurucu aracıdır, bu araç yok edilmelidir. Demokratik ortamın ferahlaması, demokratikleşme sürecinin ilerletil-

mesi için ilk iş bu engelin ortadan kaldırılmasıdır.

Şuna da işaret edelim ki, burjuvazinin birbiriyle çelişen kesimlerinin; en gerici, faşist güçlerin toparlanıp birleşme, iktidarı ele geçirip baskı ve şiddet rejimini sürdürme eğilim ve hareketi, MC'nin iktidardan düşmesiyle bitmeyecek, belki de daha yoğun biçimde sürecektir. Zira burjuvazinin ve iktidarlarının çıkmazının nedeni yapısaldır. Dışa bağımlı geri kapitalizmin sanayileşme çabalarının çıkmazıdır bu. Mali, ekonomik sorunların ve bunlarla bağıntılı olarak sosyal sorunların çok ağırlaştığı böyle bir durumda burjuvazi demokratik ortamı daraltarak, kitleleri ve ilerici, demokratik güçleri baskı altında tutarak ancak iktidarını sürdürebileceğini biliyor. Onun için demokrasi mücadelesi için güç ve eylem birliği düşünülmelidir, yukardaki ihtiraz kayıtları saklı kalmak şartıyla.

Bu tahliller ışığında :

☆ Partimiz, seçimleri boykot etmemekle birlikte dolaylı yollardan herhangi bir biçimde seçimlere katılmayı yararlı görmemektedir.

☆ Partimiz, esas amaç olan sınıfsal güçlerin anti - emperyalist ve demokratik hedefler doğrultusunda güç ve eylem birliğini gerçekleştirmek yolunda, bugün için, mevcut politik örgütler arasında paralel eylemlerle beraberlik sağlanmasının bir ilk adım olacağı görüşündedir.

☆ Partimizin görüşüne göre seçimlere ilişkin görev, «MC partilerinin oylarının geriletil-

mesi, MC'nin iktidardan düşürülmesi» olmalıdır. MC iktidarının sınıfsal niteliği, iç ve dış politikası işçi sınıfının sosyalist bakış açısından demokratikleşme sürecine ilişkin olarak eleştirilmeli, kamuoyu önünde açık seçik sergilenmelidir.

☆ Aynı bakış açısından, CHP incelenmeli, eleştirilmeli, kitlelere anlatılmalıdır. Seçim bildirgesi ve kampanyası yakından izlenerek politika ve tutumundaki tutarsızlıklar, bulanıklıklar, boşluklar açıklanmalıdır. Demokratik özgürlükler konusundaki vaadlerini tutma yükümlülüğü ısrarla hatırlatılmalıdır.

☆ Tutarlı, geçerli, sonuç verecek ve toplumu ileriye götürecek bir demokrasi mücadelesinin ve programının politik, ekonomik ve sosyal esasları sade, basit, kesin biçimde kamuoyuna açıklanarak, geniş kitlelere aktarılmaya çalışılmalıdır.

Partimiz, böyle bir platform üzerinde yürütülecek bir paralel propaganda ve demokratik eylemler kampanyasının hem MC oylarının geriletilmesine, MC'nin iktidardan çekilme durumunda bırakılmasına katkıda bulunacağı, hem de, bir yandan tüm anti - emperyalist ve demokratik güçlerin eylem beraberliğini sağlarken, öbür yandan da sosyalist hareketin ve politikanın bağımsız varlığını koruyabileceği ve kitlelere duyurabileceği inancındadır.

Bilgi edinmeniz ricası ve saygılarımla.

Behice BORAN
TİP Genel Başkanı

11

□ CHP'nin ortanın solu'na düşmesi ve bundaki gayesi

CHP MUSTAFA KEMAL'in partiyi kurma maksat ve hedefleri bakımından ele alındığı takdirde, belirli bir tekâmül, sosyal - tarihî gelişme neticesi olarak «ortanın solu»na düşmüş, böylece, partinin kuruluşu ilân edildiği andan itibaren belirlenmiş noktaya gelmiş, ulaşmış değildir. Gerçi Mustafa Kemal'in daha çok kendisinin tesbit etmiş bulunduğu ve parti umdelerini temsil eden oklardan biri «Halkçılık»tır fakat, Mustafa Kemal'in daha ziyade (populisme) olarak ifadelendirilebilecek halkçılığı ile «ortanın solu» arasında bağdaştırılması imkânsız bir mahiyet farkı vardır.

Bu farkın iyice anlaşılması için CHP'nin

Mustafa Kemal tarafından kurulması maksad ve gayesine kısaca bir göz atmak yerinde olur:

Bilindiği gibi, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, konuşan, mücadele eden, yâni bir bakıma belirli vilâyetlerin temsilcisiz kalmaması için Meclis'te bulunanlar dışındaki üyeleriyle kendilerinin teşriî hüviyetleri ve neyi temsil ettiklerini anlayış bakımından tam bir düalizm (ikilik) içinde bulunuyordu. Üyeleri çoğunluğu kendilerini milletin gerçek ve tam yetkili temsilcileri olarak görürken, Celâleddin Arif Bey'in başında bulunduğu bir grub, Meclisi Pâdişaha niyâbet eden geçici bir kuruluş olarak görüyor ve kendilerine de bu anlayış içinde bir temsil mâhiyet ve yetkisi tanıyorlardı.

Bu durumu gerçekleştirmek istediği düşüncelerine aykırı bulan Mustafa Kemal 6 Aralık 1922 de, Ankara'da üç gazetenin temsilcilerine verdiği demeçte Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel durumuna kısaca değindikten sonra, bu alanlardaki meseleleri yenebilmek için bir siyasî parti kurmak niyetinde olduğunu belirtiyordu. Bu hususta şöyle diyordu:

«Bu millî maksad ve görüşleri gözönünde tutarak milletin her sınıf halkından, hattâ İslâm dünyasının en uzak köşesinden bana ebedî olarak iftihar duyacağım şekilde gösterilen teveccüh ve itimâda lâyık olabilmek için en mütevazi bir millet ferdi sıfatiyle hayatımı sonuna kadar vatanın hayrına vakfeylemek emeliyle barışdan sonra halkçılık esası üzerine dayanan ve Halk Fırkası adı ile bir fırka kurmak niyetindeyim.»

Böylece, 9 Eylül 1923 de, Büyük Millet Meclisi'ne hâkim olan 11 Eylül 1919 da kurulmuş bulunan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin bir siyasî parti halinde şekillenmesi ve devamı olarak CHP ortaya çıktı. CHP'nin, Mustafa Kemal zamanında Cumhuriyet'in yıldönümlerinde duvarlarda yer alan vecizelerden, sloganlardan anlaşılacağı gibi daha ziyade sosyalizme yakın bir tavır içinde olduğunu anlamak da, iddia etmek de imkânsızdır. Mustafa Kemal, bu türlü yanlış anlaşılmalara kat'i olarak yer vermeyen «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütle»yi kabul ettiğine göre, halkı herhangi bir ayırım yapmadan, bir bütün olarak ele almakta ve bu bütüne hizmeti bir gaye saymaktadır. «Halka rağmen halk için» vecizesi de, halkın hayrına olan işlerde, inkılâpçılıkta, bir takım inançlara, saplantılara sırf halkın iyiliği ve yararı için karşı çıkılacağını belirtmektedir.

Mustafa Kemal'in halkçılığını, yukarıda popülizme benzetmiştik. 29 Ağustos 1929 da Oevre dergisinde yayınladıkları bir beyannameyle Léon Lemonnier ve André Therive bu ebedî görünüşlü ekolü, bu görünüşünün arkasındaki felsefî anlayışı ve cemiyet anlayışını Mustafa Kemal'in sınıf ve cemiyet anlayışına uygun bulduğumuz için örnek olarak aldık. Nitekim, bu ekolün karşısına çıkarılan ekol Mustafa Kemal'in anlayışını daha belirli bir hale getirebileceği gibi, CHP'nin «sol» açılışını da mânâlandıracaktır.

Az evvel adlarını söylediğimiz iki sanat adamının yayınladıkları bildiriye göre, bu ekol

yalnız roman için düşünülmüştü. Burjuva ve salon psikolojisine, işsiz bir topluma bağlı aydınların özentili aydınların davranışlarına, düşüncelerine karşı çıkmak ve bilinçli bir şekilde halktan insanları ele almak, onların görüşlerini, hayatlarını işlemek iddiasındaydı. Popülizm okulunun karşısında, halkla daha yakın alâka kurmak iddiasında olan Henri Poulaille'in «Proleter» okulu yer aldı. Görüldüğü gibi bu olay, aşağı yukarı Halk Fırkası'nı kurarken sahip olduğu düşüncelerle gayesini, sonradan CHP'nin ortanın soluna kaydırılırken saplanılan maksadı ortaya koyan bir muvazilik göstermektedir ve bunun için üzerinde durmayı yerinde gördük.

Mustafa Kemal, partisinin, imparatorluk —ki zaten batmış— aristokrasisi yerine halktan, kimseleri ele almak, onların istediklerini değil —halka rağmen düşünülsün— istemeleri gerektiği gibi bir toplumu vücuda getirmek ve ayakta tutmak istiyordu. Türkiye, ayrıca geri kalmış ziraat ülkelerinden biri olduğundan, o sıralarda burjuva kapitalizminden de, proleterden de bahsedilemezdi. Açıkcası, Mustafa Kemal'in halk anlayışı imparatorluğun «hamk-ı âlem» anlayışının daha kısıtlı bir benzerinden başka bir şey değildi. Yalnız, imparatorluk zamanında olduğu gibi halka «tebaa», «reâya» gözüyle bakılmıyor, İstiklâl Savaşında da isbatladığı gibi, ona üstün vasıflar tanınıyordu.

Mustafa Kemal, bu görüş ve inancını bir çok defalar sözleri ve davranışları ile ortaya koyacaktı. Fakat, kendisinin bu davranışında da

hareketi başarıya ulaşmaktan alıkoyacak bir çelişki vardı. Bu da, halkçılık anlayışını, imparatorluk fikir burjuvazisine mensup bir memur-subay topluluğuna dayanarak gerçekleştirmek istemesinden geliyordu. Şurası muhakkak ki, toplumun o zamanki durumuna ve eldeki imkânlara göre, Mustafa Kemal'in halkçılığı bundan başka bir biçimde düşünmesine ve düşündükten sonra da yürütmesine şartlar elverişli olmaktan uzaktı. Türk toplumunu geliştirmede Mustafa Kemal'in Batı demokrasilerini örnek aldığı şüphesizdi. Zaten, İstiklâl Savaşının zorunlulukları içinde ve batı dünyasının takındığı hasmâne tavır karşısında yaklaşmak lüzumunu duyduğu Sovyetlerin rejim bakımından ne olduklarını kısa zamanda anlamıştı. Bunun için, ordularımız İzmir'e girdikleri andan itibaren Mustafa Kemal tamamiyle batıya dönük bir politika izlemeğe başladı. Böylece, halkçılık ve halk anlayışı batı demokrasilerinin anlayışı ile benzerlik kazandı. Buna önem tanıdıkça da, içeride Marksçı bir halk ve idare anlayışına karşı mücadeleyi arttırdı. Daha önceki bölümlerde işaret ettiğimiz gibi, Kadro Hareketi'ne karşı çıkışı da hiç şüphesiz bu gitgide kökleşme hâli kazanan anlayışına bağlanabilir.

Bu arada, endüstrileşmenin eşiğinde bile sayılamıyacak Türkiye'de, bir sermaye burjuvazisi değilse de bir rejim ve parti burjuvazisinin gelişmeğe başladığı müşahede ediliyordu. Bu burjuvazi, inşa halindeki ülkede fazlasiyle bulunması gereken müteahhitlerden ve yüksek memurlardan, bir de parti ileri gelenlerinden

oluşuyordu. Bununla beraber, komünist Nâzım ve benzerlerinin çıkışlarını bu gelişmeye bağlamak yanlış olur. Çünkü, Moskova ajanı olan bu adamlar, Mustafa Kemal Sovyet rejimini andıran bir rejim de getirse, Moskova'ya karşı bağımsız kaldıkça ona ve getirdiği rejime hücum etmekten geri kalmıyacaklardı. Bunların arasında saldırılarının sonunda cezasını bulan Sabahattin Ali gibi, Mustafa Kemal'in şahsına yönetenler de vardı. Tabiî, Mustafa Kemal, sürekli davranışları ile Sovyet rejimine karşı antipatisini belirttikçe bu hücumlar da yoğunlaşacak, Mustafa Kemal'in daha sert tedbirler düşünmesine, kanunları da bu yolda geliştirmesine yol açacaktı.

Mustafa Kemal'in batı tipi demokrasiye taraftar olduğunu ortaya koyan 1933 Serbest Fırka hareketi aynı zamanda halkçılık anlayışının da bu yolda olduğunu şüpheye hiç yer bırakmıyacak bir şekilde, tam bir açıklıkla ortaya koymaktadır.

Mustafa Kemal, bu hareketle bir çoklarına göre halkın olgunluk derecesini ölçmek istemiştir. Aynı zamanda, bu olgunluk derecesi içinde yaptığı inkılâpların da yerleşmişliği üzerinde bir fikir sahibi olmağı da hedef edinmiştir. Bu görüşün birinci bölümü olduğu gibi alındığı takdirde, Mustafa Kemal'in giriştiği deneme bir laboratuvar denemesi mahiyetinde görünmekten kurtulamaz. Oysa, böyle bir şey ileri sürülemez. Çünkü, Mustafa Kemal, aynı zamanda idareci sınıfın da en yüksek kademesinden halkla münasebette bulunan en alt kademesine kadar bir

denemeden geçirmek istiyordu. Partinin başına en güvendiği bir kaç arkadaşından Fethi Okyar'ı getirmesi bu harekete ne kadar önem verdiğinin daha başlangıçtaki delili sayılabilir. Ayrıca, Mustafa Kemal'in bu harekete verdiği ehemmiyetin diğer bir müsbet delili de, kurulan partinin idareci kadrosunu meydana getirmek üzere Halk Partisi'nin seçkinler kadrosundan oldukça tesirli bir kısmını karşı tarafa vermesiydi. CHP'den Serbest Fırka'ya idareci kadroyu meydana getirmek üzere geçenler arasında Ağaoğlu Ahmed gibi demokratik düzene samimiyetle bağlanmış olanlar vardı.

Serbest Fırka hareketi bilinen sebeplerden ötürü başarılı olamadı ve devletçiliğe karşı liberalizmin savunucusu olarak kurulan parti, bilinen olaylar ve sebepler dolayısıyla kapandı. Bundan da, bizim burada üzerinde durmak istemediğimiz bir takım dargınlıklar çıktı. Fakat, bu hareket, Mustafa Kemal'in dışında bir gerçeği ortaya koydu: CHP ileri gelenleri tek parti düzeni içinde tam bir oligarşiyi sürdürmek istiyorlardı. Kendilerince şahsî iktidarları veya yaşayışları bakımından nimet saydıkları bu kurulu düzenin elden gitmemesi için her çareye başvurmuşlardı. Öte yandan, yine aynı tecrübenin içinde, «halka rağmen halk için» yapılan inkılâplardan bir çoğu henüz iyice oturmuş, yerleşmiş olmaktan uzaktı. Bunun da ilmî bir soğukkanlılıkla Türkiye'nin tarihi gözönünde tutularak fazla telâşla karşılanmaması gerekirdi. Zira 600 yıl sürmüş bir imparatorluk müddeti karşısın-

da 10 yıllık cumhuriyet ve inkılâplar devresi elbette büyük ölçüde tesirli olamazdı.

CHP, Demokrat Parti'yi meydana getiren ayrılığa ve büyük kopmaya gelinceye kadar, Mustafa Kemal'in sağlığında ve onun vefatından sonra, büyük bir değişiklikle, iradesi içinde veya dışında karşı karşıya gelmedi. Bununla beraber, İkinci Dünya Savaşı sırasında parti içinde bir takım kaynaşmalar oldu. Bilhassa bundan önce üzerinde durduğumuz Köy Enstitüleri münasebetiyle, Mustafa Kemal'in ölümünden sonra partinin içine sızan solcularla milliyetçiler durmadan çekişmekten de geri kalmadılar.

Demokrat Parti'nin kurulmasiyle olaylar, CHP bakımından da hızlı bir akış içine girdi. CHP, muhalefet göstermeliğinden başka bir şey olmayan, hele iktidarı patronun elinden almak ihtimali aslâ bulunmayan «Müstakil Grup» dışında, bir emirle kurulmuş bir muhalefet sayılabilecek Serbest Fırka'nın da çok ötesinde, gerçek muhalefetle karşılaşıyordu.

İnönü, Demokrat Parti'nin kurulmasına iki dereceliden tek dereceli seçime geçilmesinde hiç şüphesiz dış baskıların tesiriyle boyun eğer bir tavır takınmıştı. Partinin içine gelince, tam bir fırtınanın estiği söylenebilirdi. Bazı parti ileri gelenleri, İnönü'nün davranışını içeriye ve dışarıya karşı fazla tâvizli bulmuşlardı. Nitekim, Demokrat Parti'nin bütün illerde teşkilâtını kurmadan yapılan 1946 seçimlerinde, muhalefet partisinin Meclis'te fazla sandalya kazanmaması için bir takım yakışıksız hareketlere girişildi. Bu arada, MP ile CHP arasındaki çekişmeler

had safhaya ve Demokratların Meclis'ten çekilmelerine kadar vardı.

Bundan sonra, 1950 seçimleri geldi, CHP'yi silercesine bir zafer kazandı. Bu öyle bir zaferdi ki, DP'nin kendi başarısından ziyade, yahut en azından onun meziyeti hizasında milletin bilhassa Millî Şef devrinde çektiklerinin bir tepkisi olarak izah edilebilirdi.

Böylece girilen olayların hızlı akışı içinde CHP seçim üstüne seçim kaybetti ve CHP'nin gayretleriyle 27 Mayıs gelip çattı. Ne var ki, 27 Mayıs bir de 1961 Anayasası getirmişti. Bu Anayasa'ya göre sosyalist eğilimli partiler kurulabiliyordu. Bu arada, demokratik hava ister istemez aşırı sola da nerdeyse herşeyi açıkça yapabilecekleri bir cür'et vermişti.

□ Sola gidecek oyları toplama hevesi

DP zamanında seçim kazanmağa hasret kalan ve nihayet 1961 seçimlerini, 27 Mayıs'ın Örfi İdaresine rağmen kaybeden CHP, DP'nin oylarına sahip olmak, daha açıkçası DP'nin kapatılmasiyle boşda kalan kanatlara bir mecra vermek maksadiyle kurulan AP karşısında tesirsizliğini anlayan CHP, tesirli bir parti olma yolunun sola kaymakla açılacağı hesabına kapıldı. Doğrusunu söylemek gerekirse, seçimlerde yenilmekten bıkan İnönü, daha ziyade gençlerden gelen ve onların temsil ettikleri bu temayül karşısında bir nevi oyuna razı olma tavrı takınmıştı. Başlarında Ecevit'in görünür lider olarak bulunduğu gençler takımı, meseleyi İnönü'nün anladığı mânâda ele almıyorlardı. Aslın-

da, perdenin arkasında başkaları vardı. Bu başkaları ayrıca ilim adamı hüviyetine de sahiptiler. Bunlar önceleri Feyzioğlu'nu hareketin başına getirmek istiyorlardı. Fakat, Feyzioğlu hastalık mazeretini ileri sürünce, Ecevit, ortanın solu'nun lideri oldu.

Aslında, Ecevit, kendisinin de sâkin zamanlarında kabul edeceği gibi, lider formasyonuna sahip değildi. Gerçi 27 Mayıs'da bir takım hareketlere girişmemiş, 27 Mayıs sabahı sokağa çıktığı zaman kendisinden parola soran nöbetçilere parola bildirmemiş değildi. Ne var ki, bu kadarı liderlik formasyonuna sahip görülmek için yeterli sayılamazdı. Ecevit, formasyon olarak sadece Amerikan Robert Kolej mezunu idi. Bunun dışında sanskritçe öğrenimi yapmış, bir süre Türkiye'nin New York'daki haberler servisi'nde görev yapmıştı. Bu arada şiirler yazmış, bazan da çevirilerde bulunmuştu. Bunların arasında Amerikalı meşhur faşist şairin şiirleri de vardı. Yine, Amerika'dan Türkiye'ye döndükten sonra CHP organı Ulus gazetesinde çalışmış, burada fıkra yazarlığı da yapmıştı.

Feyzioğlu'nun reddetmesi üzerine Ecevit ortanın solu liderliğini üzerine alınca, bunun gerçekten bir oy manevrası olduğu kanaatinde bulunan Feyzioğlu, Kemal Satır, Cihad Baban gibi parti ileri gelenleri tarafından dikkatli bir siyânet, bir koruma muamelesi görmüştü. Fakat, kendisini savunanlar, onun zamanla bir ekip tarafından alındığını, bu genç adamın tesiri altına girdiğini oldukça geç, yani iş işten geçtikten sonra farkedebildiler. Bu arada, Ecevit'e gösterdiği yakınlıktan ötürü, Feyzioğlu, Kemal

Satır ve Cihad Baban İnönü'ye karşı gitgide dozunu arttıran bir kırgınlık tavrı takındılar. Onların tavsiyelerine kulak asmayan İnönü, ayrıca onların kongrelerindeki yenilgilerine de şahit oldu. Fakat onlardan yana çıkmadı. Çünkü, bilhassa Feyzioğlu, hiç de sözünü sakınır bir adam tavrı takınmamış, hatta kurultaylardan birinde ondan evine çekilip dinlenmesi gerektiğini anlamasını istemiş, sert bir karşılık almıştı :

— Bana bir çok profesör evime çekilip dinlenmemi tavsiye etti. Fakat, onlar evlerine çekildi. Ben ise hâlâ faal hayatımı sürdürüyorum.

Şüphesiz ki, Feyzioğlu ve diğerleri, İnönünün damadı Toker'in tavsiyesiyle milletvekili yaptığı Ecevit'i onun koruyucu melekliğinden uzaklaştırmak gayesini güdüyorlardı. İnönü Feyzioğlu'na verdiği cevabın kendisine neye malolacağını, yakınlarının kendisini terkedip Ecevit ve ekibiyle başbaşa bıraktıkları 12 Mart'tan sonra anlıyacaktı. Nitekim, İnönü 12 Mart'ın şekil meselesi dışında kimlere karşı yapıldığını anladığı zaman, hiç şüphesiz ortanın solu ve öğrenci taşkınlıklarının savunmasını yaparken aslında neyi müdafaa etmiş olduklarını geç de olsa anlayacaktı. O sıralarda Genel Sekreter görevinde bulunan Ecevit ise, Nihat Erim'in Başbakanlığa gelip aşırı sola karşı sert hareketlere girişmesi vesilesiyle Genel Başkanı ile «ters düştüğünü, 12 Mart'ın kendisine karşı yapılmış olduğunu» ileri sürecek ve Genel Sekreterlikten istifa edecekti.

Fakat, şurası dikkate değerdi ki, İnönü ile görülecek hesabı bulunduğunu gözönünde tuttu-

ğundan onunla teması kaybetmemişti. Evvelce İnönü beğenmediği insanları yakınından niçin uzaklaştırmadığını soranlara onları ateş menzili içinde bulundurmak istediği cevabını verirdi. Ecevit kendisiyle istifadan sonra da münasebetlerini sürdürürken, aynı taktiğin kendisine uygulandığını anlayabilecek kadar hafıza gücüne sahip bulunmuyordu. Nitekim, hiçbir şeyden şüphe etmedi. Evvelce kendisini destekleyenler de Ecevit yüzünden CHP'den ayrılmışlar, ayrı partiler kurmuşlardı.

☐ İnönü - Ecevit çekişmesi

İnönü'nün Ecevit tarafından mağlup edilmesiyle sonuçlanan mücadele 12 Mart'la birlikte başlamış olabilir. Ama kabul etmek gerekir ki, bu sadece bir görünüştür. Aslında, Ecevit'in İnönü'ye karşı liderliğe oynayacağı mücadelenin plânı aşağı yukarı 1965, çok çok 1966 yıllarında yapılmıştır denilebilir. Dikkat etmek gerekir ki, Ecevit'in yanında kulis faaliyetlerinden çok iyi anlayanlar yer aldığı gibi, Köy Enstitülerinden yetişmiş, tam sosyalist kimseler de yer almışlardır. İnönü'nün etrafında klâsik formasyondan gelme adamlarla bunlara karşı tesirli bir mücadele yürütebilmesi imkânsızdı. Hattâ, denilebilir ki, yalnız damadı ve bir kaç yakını ile münasebette bulunan İnönü, Ecevit'in başında bulunduğu grubun yaptığı toplantıları bile vaktinde haber alamıyordu. Ayrıca, artık sıhhati de, yaşı da tesirli bir mücadele için elverişli olmaktan çok uzaktı. Böylece, İnönü yapılan kong-

rede Ecevit ve takımı karşısında yenik duruma düştü. Güçlü liderin bu yenilgisini sohbetlerde izah edenler olduğu gibi, yazı ile de izah etmek isteyenler olmuştur. Bunlardan Cihad Baban'a göre, İnönü'nün yenilmesinin sebebi yaşlılıktır. Genç ve iktidar ihtirasiyle yanıp tutuşan hareketli bir rakip karşısında İnönü'nün yenilgisi ele alınınca akla hiç şüphesiz yaşı gelecektir. Fakat, şurasını unutmamak lâzım gelir ki, bu yenilgiyi, İnönü'nün her zaman kendisine karşı beslediği aşırı güveni hazırlamıştır.

Zira, İnönü, ortanın solu fikriyatının memleket için ne kadar zararlı olabileceğini bildiği halde, seçim kazanınca bunu önleyebileceğine güveni olmasaydı, bu görüşe daha başlangıçta karşı çıkar, Köy Enstitüleri aldanmasından sonra, kendi partisi içinde ondan daha beter değilse bile en azından onun kadar zararlı bir tuzağa düşmekten kendisini korurdu. Tabiî, bu, sol anlayışın getireceği zararlardan memleketi korumak mânâsını da taşıyacağı için kendisine hem şeref, hem de minnettarlık kazandırırdı. Dikkat edilirse, İnönü, solcular tarafından iyice ele geçirilirken, kendisinin her şeyini borçlu olduğu insana, Mustafa Kemal'e karşı çıktı. Ecevit ve onun takımı ile birlikte, işi azıta azıta nihayet gelip bugünkü tehlikeli duruma dayanacak olan solculuk hareketlerini yanlış mânâlandırarak Mustafa Kemal'e karşı ilk esaslı çıkışını yaptı. Gerçi, ilk ihanetin, ilk karşı çıkmanın ortanın solu hareketine hararetle katılmasında görenler de vardır. Çünkü, İnönü, çoktan beri, en azından 27 Mayıs öncesinden beri hazırlan-

mış bir ortamda böyle bir sola kaymanın nereye varacağını anlayabilecek bir durumda bulunmak lâzım gelirdi. Fakat, Mustafa Kemal'in ona karşı Başbakanlıktan uzaklaştırmasiyle neticelenen davranışını İnönü hiçbir zaman unutmadı. Mâğdur adam olmanın şuuraltında yatan ve zaman zaman da şuura çıkan öcünü, Cumhurbaşkanı olunca onun resmini dairelerden, para ve pullardan kaldırtmakla almağa başladı. Sonra, solcuların kandırmalarına uyarak Mustafa Kemal'in yaptığı inkılâbı aklı sıra gölgede bırakabileceği hayaline kapıldığı bir harekete girişti. CHP içinde bulunan milliyetçiler bu davranışın getireceği felâketi kendisine anlattıkları zaman geri dönmeği kabul etti. Ne var ki, tohumlar iyice ekilmişti. Böylece, Mustafa Kemal'in partisini tanınmayacak hale getirdi.

İnönü'nün bu yeni yapı içinde ayakta kalabilmesi mümkün değildi. Partinin Mustafa Kemal tarafından kurulan gazetesinin satışa çıkarılıp satılması, kendisine candan bağlanmış kimselerin, yani kalelerinin birer birer partiden uzaklaşmak zorunda bırakılmaları ve nihayet 12 Mart'tan sonra kurulan mahkemelerde neyin savunmasını yaptığının idraki kendisine hakim olmağa başladı. Genel Başkanlıktan düşürülmesi bu idrakin iyice belirmesine yol açtı. Mizacı bakımından İnönü mağlubiyeti kolay kabul edebilecek insan değildi. Nihayet seçimlerde CHP'ye oy vermenin memleket yararına olmayacağını söyledi. Bu, aynı zamanda korkunç bir itiraftı. Mustafa Kemal'in partisi nereden kalkmış ve nihayet İnönü'nün ona oy vermenin memleket

yararına olmayacağını söyleyebileceği bir yere gelmişti. İnönü, işte bu hicran içinde hayattan ayrıldı. Ama, hiç şüphesiz, seçim kampanyası sırasında söylediği bir cümle, Türkiye'nin içine düştüğü durum bakımından kendisini temize çıkaramıyacaktır. Yıllarca boykotlarla işgallerin aynı şey olduğunu söyleyen İnönü, millî dikkati bir dereceye kadar tam verimli olabilecek şekilde işlemekten alıkoydu. Tehlikeyi görenlere, işaret edenlere her zaman karşı çıktı. Burada bir hususu belirtecek olanlar bulunabilir. Onlar, İnönü'nün, CHP'nin sosyalist bir parti olmadığına bir kaç kere dikkati çektiğini söyleyeceklerdir. Bu doğrudur. Fakat, politikada söz değil, aksiyon önemlidir. Nitekim, sözün değil, aksiyonun tesirli olduğunu olaylar gözler önüne sermiştir. CHP'nin ortanın soluna yöneldikten ve özellikle Ecevit'in tesiri altına girdikten sonraki gidişi meydandadır. Ecevit «Su kullananın, toprak ekenin» demesi İnönü'nün tepkisiyle karşılaşmamıştır ve bu tam mânâsiyle sosyalist bir anlayıştır. Daha bunun benzeri, mânâ olarak aynı yüzlerce olay sıralanabilir. Belki, Ecevit'in Turgutlu'da tütün ekicilerine :

— Bir yıllık çalışmalarınızın neticesi ne oldu? Ya tefecilerin, ya da tüccarların cebleri-ne girdi...

Demesi, tek başına bir cümle olarak ele alındığı zaman, buna üreticinin hakkının aranması mânâsı yakıştırılabilir. Ama, anarşistler karşısındaki tutum, mülkiyete karşı takınılan tavır, DEV - GENÇ ve DİSK'in kışkırttığı işçilerin

meşhur Haziran hareketinde fabrikaları tahrip etmeleri karşısında :

— Ben de işçi olsaydım aynı şeyi yapardım!

Cümlesi sarfedilince, sistemle yürütülen bir sosyalist hareket karşısında bulunulduğu çocuklar tarafından bile anlaşılabilecek bir açıklık kazanır. İnönü, bütün bunları bu hareketlerin karşısında olan milliyetçiler kadar anlamış, ama son yenilgisine kadar, başında bulunduğu partinin nereye sürüklendiğini söylememiş, bunu bir takım kaçamaklı konuşmalarla halk nazarında maskelemeğe çalışmıştır. Bu bakımdan bu tarih elbette ki kendisi hakkında müsamahalı bir hüküm verecek değildir.

Bir çok yazarlar, İnönü'nün dünya görüşünün, maddeci bir felsefeye, yani mâneviyatı tamamen inkâr eden sosyalizme uygun olduğunu imâ yoluyla belirtmeğe çalışmışlardır. Kendisinin lâiklik anlayışına eğildiğimiz zaman, bu yazarlara hak vermemek elden gelmez. Tabiî, kendisinin dünya görüşü lâiklikten ayrı alanlarda da maddeci görüşe iyice yatkın bir halde kendisini ele vermiştir. Bilindiği gibi, batının en ileri lâik ülkelerinde, devlet reisleri mâneviyata saygılıdır. Fransa'yı ve diğer batı ülkelerini bu arada sayarken, devlet anlayışları felsefe bakımından pragmatist bir görüşe, merkantilist bir anlayışa dayalı Amerika'nın durumu bu bakımdan dikkatle ele alınabilir. Bu ülkede, lâikliği kanunlarında dikkatle ele alan bu ülkede, bilindiği gibi, devlet başkanları, kutsal kitap üzerine, İncil'e el basarak yemin ettikten sonra gö-

reve başlamaktadırlar. İnönü, lâikliği mâneviyattan tamamiyle kopma şeklinde anlamıştır. Böyle de yürütmeğe çalışmıştır. Yine bir çok yazar, onun bu davranışını belirtmek için, Millî Şef'lik döneminde camilerin depo haline, hattâ bazı yararlı mahlûklar için —tam söylemek elden gelmiyor— barınak haline getirildiğini belirtmişlerdir.

Buralara kadar gitmeden ve meseleyi dağıtmadan İnönü'nün maddeci felsefeye bağlılığını gösteren bir olay, her şeyi aydınlatmağa yetecektir sanırız. Bu olay, Yargıtay Başkanlığına kadar yükselmiş İmran Öktem'le ilgili olaydır. Hatırlanacağı gibi, bu İmran Öktem, bir adlî yılı açış konuşmasında, tamamiyle maddeci bir görüşle «insanın Allah'ı yarattığını» ileri sürmüş hangi mânâda alınırsa alınsın çarpıklığı ortadan kaldırılamıyacağı için, inanan Türk çoğunluğunu yaralayan bu söz sert tepkilere yol açmıştı. Bu maddeci görüş şampiyonu, ne garibtir ki, o sırada maddeci felsefeyi parti olarak temsil edenler tarafından değil, fakat İnönü tarafından tutuldu. CHP Genel Başkanı olarak, İmran Öktem'i savunan İnönü üzerine geniş halk topluluklarının öfkesini çektiği halde, sırf kendi görüşünü dile getirdiği için İmran Öktem'den yana olmuştu.

Bu bakımdan denilebilir ki, İnönü, ortanın solunda aşırılıkların tasvibine, savunuculuğuna ve yayıcılığına Ecevit ve grubunun itmeleriyle değil, kendi dünya görüşünün icabı olarak gitmiştir. Bu davranışında da. Meclis'te bir gün kendisine :

— Beni kızdırmayınız, yapmayacağım şey yoktur!

Dedirten ruh halinin büyük bir tesiri vardır.

Bu söz, söyleyenin «ben»ini, «ego»sunu bütün değerlerin üstünde tuttuğunu gösterir. Böyle olunca, Kadrocularla maddeci ve mâneviyat inkârcısı felsefeyi muhabbetle karşılayan İnönü, Mustafa Kemal'in muhalefetiyle karşılaşınca onları desteklemek ve devam ettirmek imkânından yoksun kalmış, Köy Enstitüleri işinde imkânı tekrardan bütün genişliğiyle yakalayarak Türkiye'yi temelden, köylerden başlayarak maddeciliğin, sosyalizmin kucağına düşürmek isteyenlerle beraber olmuş, Türk kültür ve zekâsının yozlaştırılmasında onlarla el ele vermekten geri kalmamıştır. Bu davranışı da bilindiği gibi başarısız bırakılınca, daha doğrusu Türk milliyetçiliğinin sert mukavemetine çarpınca ric'at lüzumunu duymuş, fakat ortanın solu olayı çıkınca onu dört elle desteklemekten geri kalmamıştır. Zaten bu deslekleyişte kendi kendisinin tahribine kadar işi vardırdığını görememesi onun bu fikirlere ne kadar içten bağlı olduğunu göstermeğe yeter sanırız. Fakat, desteklemeden son seçimlerde CHP'yi ve onun başındakileri suçlayarak vazgeçmesi, sadece kendisini yıkanlardan intikam almak davranışıyla izah edilebilir. Bu bakımdan, halkımızı son seçimlerde CHP'ye oy vermemeğe çağırırken, onun bu davranışında bir son nefes uyanması, son anda her şeyi anlamak gibi bir gerçeğe erme hali bulmak mümkün olsa bile, kolay değildir. Nihayet,

onun istenmeyen her şeyi yaptıktan, ülkeyi büyük bir badireye sürükledikten sonra, gider ayak temizlenmek, temize çıkmak isteğiyle hareket ettiğini söyleyecek olanları, bunca vakıalar dizisi karşısında haksız çıkarmak imkân dışıdır.

Bütün bunlardan sonra, İnönü'nün, aşırı bir bencillik, şahsına ibadet derecesine vardırılmış bir ego santrizm, kendini herşeyin merkezi yapma hastalığı sonucu «benden sonra tufân» diyen adam durumunda olduğunu ileri sürenler, gerçeği yüzde yüze çok yakın bir nisbette dile getirmiş durumda bulunacaklardır. Fazlasiyle ehemmiyet tanıdığımız tarihin hükmünün de bundan farklı olmayacağını kesinlikle ileri sürenler haksız çıkmayacaklardır.

Onu vaktiyle bütün kalbleriyle savunmuş olanların da, şimdi başka türlü düşündüklerini sanmıyoruz. Çünkü bu insanlar, bağlılıklarının bedeli olarak İnönü tarafından itilip kakılmışlar, politika mesleklerinin sonunda, sebep ne olursa olsun yakın münasebetlerini sürdürmek istedikleri partilerinden adetâ kovulmuşlar, kovulmamışlarsa, kendilerine daha ağır gelen bir hareketi yapmak, istifa etmek zorunda bırakılmışlardır.

12

□ sendikalar ve türk-iş'in disk'le mücadelesindeki hedef sapıtmaları

UZUN TEK PARTİ devri, endüstrinin varlığından bahsedilmiyecek kadar zayıf bir kaç devlet teşekkülü, devrin iktidarına işçi hayatını totaliter devletlerin korporasyon sistemini andıran bir usulle yürütmek imkânını verdi Daha önce girişilen bazı teşebbüslere komünistler sahip çıkmış, bunlardan bir kaçı tahriklerle kanlı neticelere götürülmüştü.

Demokrasiyle birlikte sendikaların kurulmasına ve daha sonra grev hakkı tanınmış bir işçiler topluluğunun yönetilmesine geçilince, bir çok işlerimizde, bilhassa teşkilâtlanmakla alâkalı işlerimizde görüldüğü gibi, hemen tercümeciliğe başvuruldu. Böylece demokratik düzende,

bu düzene saygılı olarak gerçek Türk işçilerini teşkilâtlandıracak olan işçilerimiz büyük bir kısmiyle aldatıcıların eline düşmekten kurtulamadılar.

Nitekim, «Sendika Ağalığı» buluşu, işte bu sömürücüleri işaret etmektedir. Türk işçisi, bir yandan bilgisizliğin, iyi yetiştirilmemiş olmanın sıkıntılarını çekip bunlarla uğraşırken, hayatını ve kendisinin sosyal teşkilâtlanma yönünü korumak için bu fırsat düşkünü «sendika ağaları» ile uğraşmak zorunda kaldı. Oysa, Osmanlı İmparatorluğu topyekûn kötülenmesi ve inkârı çılgınlığı bir yana bırakılarak Türk işçilerinin teşkilâtlandırılmasında, yâni sendikaların bünyelerinde bir takım millî düzeltmeler yapılabilirdi.

Sendikalar demokratik düzende elbette gerekliydi. İşçiler, sendikalar içinde teşkilâtlanarak haklarını arayabilirler, hayat seviyelerinin yükselmesi yolunda gayretlerini sürdürebilirlerdi. Fakat, tek parti devrinde endüstrinin varlığını ve işçiyi kabul ettirecek ölçüde tesis bulunmadığından, bu kesim cemiyetlerle, «teâvün» cemiyetleriyle, istihsâl ve istihlâk kooperatifleriyle, zekâ işlerine taalluk eden işlerde de totaliter usulün korporasyonları ile loncalar kırması odalarla yürütülmek istenmişti. Bu yüzden işçinin yetiştirilmesiyle ilgilenmek lüzumu duyulmamıştı. Devletçilik, etatizm öylesine yanlış anlaşılmıştı ki, Zonguldak, Karabük, Nazilli işletmeleri gibi işletmelerde, başa getirilen idarecinin hamiyetine, milliyetçi olup olmamasına göre değişen bakım metodlarına, ücret anlayışına rağmen, işçiler Ortaçağ esirleri muamelesi

görmekten kurtulamıyorlardı. Bu merkezlerde namuslu düşüncelerle, işçilerin yetişmeleri ve hakları üzerinde ağızlarını açanlar takip ve eziyetlere mâruz bırakılıyorlardı. Ayrıca, bu iş bölgeleri gizli gözleme kuruluşlarının nezareti, kollaması altında bulunduruluyordu. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı sırasında uygulanan «iş mükellefiyeti», yalnız bu bölgelerdeki halka dönük olduğundan tam bir Ortaçağ zihniyetinin hortlamasından başka bir şey değildi. Halbuki, tek parti devri iddia ettiklerinin aksine tam bir yetiştirme devresi sayılsaydı, Türk işçisi çağdaş bilgilerle kuvvetlendirilir, «sendika ağaları»nın eline düşmekten kurtulduktan başka kızıl zehircilerin âletleri edinmek teşebbüsleri karşısında kendisini başarı ile koruyabilirdi.

Demokratik düzene geçildiği zaman Türk işçileri işte böylesine bir perişanlık içinde bulunuyorlardı. Endüstri işçilerine karşılık bunlarla kıyaslanmıyacak ölçüde bir çoğunluk teşkil eden ziraat işçilerinin varlıkları ile haberli olunmadığını belirten bir tavır takınılmıştı.

Ayrıntılara girmeden özet olarak denilebilir ki, tek partinin ve İnönü devresinin tek partisi, Köy Enstitüleri teşebbüsünde görüldüğü gibi, demokratik düzene değil, tersine aşırı sol totaliter bir rejimi hedef aldığından işçi problemi karşısında işte böylesine yıkıcı ve mahvedici bir tavır takınmıştı. Aklı sıra, bu enstitü ve benzeri yerlerde beyinleri yıkananlar, Türk milliyetçiliği ve kültürü bakımından, mânevî değerler bakımından yozlaştırılanlar işlere karışınca, her şey mâlum ülkelerdeki kodellere

göre ayarlanacaktı. Bu hayalleri milliyetçilerin gayretleriyle boşa çıkarılıp dış ve iç hesaplarla balıkyağı içmek kabilinden demokratik düzen kabul edilince, getirilen düzen ülkeyi iş ve işçi problemleri bakımından işte bu durumda bulmuştu. Elde sadece bu işlerin tedvinine yarayacak tercüme bir İş Kanunu ve bir de alelâcele kurulup başına bir fizyoloji profesörü olan, 12 Mart sonrasında da Başbakanlık makamında göreceğimiz Sadi Irmak'ın getirilmiş olduğu bir Çalışma Bakanlığı vardı.

Şu hususu kaydetmek gerekir ki, demokratik düzen içinde sendikal faaliyetlerin de açılmasına gidilirken, bir de geleceği düşünerek işçi topluluğu üzerinde müşahede ve çalışmalarda bulunan iki akım hareket halindeydi. Bu iki akımdan birini, daha sonraları yurdun en büyük ve sağcı işçi kuruluşu olan Türk-İş'in başında gördüğümüz Seyfi Demirsoy ve arkadaşları; ikinci akımı ise, daha sonra TİP'in yâni Türkiye İşçi Partisi'nin yan örgütü olarak ortaya çıkmasına şahit olacağımız aşırı sol zihniyetin temsilcileri temsil ediyorlardı.

Türk-İş dürüst çalışmaları ve işçi haklarını korumaktaki milliyetçi, kanunsever tutumuyla çabucak ülke çapında, bilhassa demokratik düzen içinde hayli gelişme kaydeden endüstrinin yoğunlaştığı bölgelerde başarı kazandı.

Fakat, TİP paralelinde, «devrimci» adından da anlaşılacağı şekilde ihtilâlci metodlarla çalışan DİSK'in sahneye girmesiyle TÜRK-İŞ zorlu bir mücadeleye girmek mecburiyetiyle karşılaştı.

Türk-İş'in mücadelesi elbette kolay olmayacaktı. Çünkü, DİSK, CHP'nin mânevî değerlerden yana tamamiyle yoksun bıraktığı, cenazesi olduğu zaman onu dinî merasim ve vecibeleri yerine gömecek din adamlarının bile bulunmadığı Türk köylerinden gelen Türk işçisi üzerinde DİSK'in avlayıcı çalışmalarını yürütmesi kolaydı. CHP, böyle bir zemin hazırlamıştı. Ayrıca, 27 Mayıs'ın getirdiği ve alelâcele hazırlanan Anayasa, aşırı solun sendikalar için maskeli, hattâ maskesini çıkarıp bazı hukukî ve politik terimler arkasına sığınarak çalışması imkânlarını da sağlamıştı. TİP'in düzenlediği, yüksek öğrenim gençliğini de bulaştırmasını becerdiği eylemlere DİSK de militanlar veriyordu. Türk-İş'in DİSK aşırı sol işçi teşkilâtı karşısında geriler durumda görünmesinin başlıca sorumlusu, şüphesiz ki, CHP'nin milliyetçilik ve mâneviyatçılık düşmanlığı idi. Ayrıca, iki kuruluşun çalışma ve hedefleri arasında birbirleriyle asla bağdaştırılamıyacak mahiyet farkları, metod farkları mevcuttu.

Bu farklar şöyle özetlenebilir: Türk-İş sendika faaliyetlerini işçi topluluğunun düzenleyici ve haklarının koruyucusu olarak demokratik yaşayışın vazgeçilmez, aynı zamanda sürekli bir yaşayışa sahip bir kuruluş saymaktadır. Taleplerini kanunun kendisine tanıdığı sınırlar dışına taşırmağı, sıçratmayı aklından geçirmez. Hedefi işçi topluluğunun refahıdır. Bütün çalışmalarını bu hedefe yöneltmiştir.

Bir aşırı sol kuruluşu olan DİSK'e gelince, bu kuruluş nazarında, işçi, proleterya ihtilâli

diye maskelenen aslında doktrinin ve partiyi idare eden azınlığın diktatörlüğünün gerçekleşmesinde bir vasıtadan başka bir şey değildir. Marksçı teoriye göre düzenledikleri DİSK'in endüstri bölgelerinde yoğun bir faaliyet göstermesinden bellidir. Ziraat işçilerini, köylüleri proleter saymaz. Bu bakımdan Marx'ın :

— Medeniyet barbarları!

Diyerek hakaret ettiği köylülere karşı takındığı tavırda hocasına uygun bir davranış içindedir. İşçiler doktrinin ve parti ileri gelenlerin hakimiyetini ihtilâl yoluyla sağlamakta vasıta olduklarına göre, sendika, onların nazarında demokratik düzenin denge unsuru değil, aksine, demokratik düzenin tahrip vasıtasıdır.

Böyle olunca, DİSK elbette ki, işçi topluluğu üzerinde her türlü kandırmaya girişecek, onu, istedikleri tahakkuk eder etmez esir haline getirmek hedefini gözden hiç uzaklaştırmadan türlü hayallerle avutmağa, kandırmağa çalışacaktır. Zaten, işçiyi, CHP'nin ön çalışmalarına ek gayretlerle mânevî değerlerden büsbütün yoksun hale getirmiştir. İşçi bir hazır cihazıdır : Üretir ve tüketir.

12 Mart öncesi kanlı Haziranında işçiler işte bu telkinlerin itişiyle çalıştıkları fabrikaları işgal etmişler, üretim âletlerini kırıp dökmüşler, Kadıköy Kaymakamlık dairesini tahribe kalkışarak devlete karşı da fiilî tecavüze yeltenmişlerdir. Böylece, DİSK bu hareketleriyle aslında hiç düşünmediği masum işçileri kışkırtmak suretiyle 12 Mart'a gelinmesinde başlıca menfi unsurlardan biri olmuştur.

Türk-İş, DİSK'in metod ayrılığı yüzünden, hiçbir millî endişe beslememesi sorumsuzluğundan kaydettiği gelişmeler karşısında rahatsız olmuş, kendi varlığını tehlikede görmüştür. Aslında DİSK'in tutumu üzerinde adalet organlarının durması gerekmektedir. Fakat bu organlar da kanunların yetersizliğinden olacak, adetâ âtıl bir durumda kalınca Türk-İş'in huzursuzluğu büsbütün artmış, Türkiye'nin çalışma hayatında seçkin bir yer alacak olan değerli milliyetçi başkanı Seyfi Demirsoy'un vefatiyle, rahatsızlık adetâ elle tutulur bir hâl almıştır. Bu değerli insanın yerini alan Halil Tunç, bütün imkânlardan yararlandığı halde, sırf Türkiye ve dünya meselelerini yeterince değerlendirmek kaabiliyetinden yoksun bulunması yüzünden, DİSK'le rekabeti, onun yolunda, hiç değilse eylemde ondan geri kalmayacağını belirtmek için genel grev provalarına, tehditlerine başvurmuştur. Oysa, sendika teşkilâtının genişliğinden yararlanarak, işçi vatandaşları eğitime tâbi tutarak onları mânevî bakımdan, milliyetçilik şuuruyla geliştirip zenginleştirebilir. Bu imâna hâlâ sahip bulunmaktadır. Yeter ki, kendisi ve etrafı meseleyi iyice anlasınlar.

DİSK'e gelince, kanunlara dürmadan karşı çıkan, demokrasinin hiçbir yönüyle alâkasız bulunan bu —kendi değişleriyle— bu örgüt, er veya geç tepesinde mutlaka kanunların ve milliyetçi ruhun yumruğunu hissedecektir. İşte o zaman Türk milliyetçiliği ve Türk kültürü, en korkunç yozlaştırıcılarından biriden daha kurtulmanın rahat nefesini alabilecektir.

13

□ bütün bunlardan türk zeka ve kültürünün gördüğü zararlar

TÜRK ZEKÂ VE kültürünün tarih akışı içinde kazandığı gelişmeyi silerek onu maddecilik ve ihtilâlci sosyalizm telkinleriyle şahsiyetinden ve mânevî değerlerinden uzaklaştırarak yozlaştırma gayretleri hiçbir netice vermemiş olmaktan uzaktır. Aksine, maddeci ve gününü gün etme felsefesine bağlı kötü batı tesirlerinin de bu gayretlere eklenmesiyle ülkemizde kendisini bunlara kaptırmış bir kısım gençlik türetilmiştir. Bir yandan sosyalistleştirme gayretleri, bir yandan insanı üreticinin, emekçinin şahsında biyolojik bir ünite, bir vakıa olarak ele alan aşırı solcu sendikalar böyle bir gençlik bölümünü, elbette ki tarih değerle-

rinden, mânevî değerlerden ve millî şahsiyetinden yoksun bırakacaklardı.

Araştırmamızın başından beri izah etmeğe çalıştığımız gibi, kulelere kızıl bayrak çeken, Stalin'in, Lenin'in resimlerini başuçlarına asan, solcu ihtilâller için teşkilâtlanan, hücreler kuran bu gençlik kesimi öyle bir yağmurdan sonra topraktan fışkıran mantarlar misâli Türk cemiyetinin başına dert kesilmemişlerdir. Bunlar M. Kemal'den sonra CHP idaresinin sistemli bir şekildeki çalışmalarının mahsulüdürler. Bu çalışmalar, Enstitüler teşkilâtiyle, Nâzım gibi beslenen edebiyatçılar aracılığı ile, basın yoluyla yürütülmüş, nihayet bugünkü durumla karşı karşıya gelinmiştir.

Bu telkinlerin kolay avı olan bir kısım gençlik, millî hiçbir değer tanımamakta, aşırı solun Türk devletinin sonu olduğu kendisine örnekleriyle gösterildiği halde, bir takım sahte sloganlarla, işi soygunculuğa ve çocuk kaçırmağa kadar soysuzlaştırarak bütün bunları, yapılan telkinlerin tesiriyle ilericilik saymak gibi bir ahlâk anlayışı sıfırında bulunmanın delilini vermektedir. Türkiye'nin son derece güç şartlar içinde yaşamakta olması, jeopolitik durumunun kendilerinin oyunlarına, sapıklıklarına hiç tahammülü bulunmaması bu kandırılmışların gözünde hiçbir şey ifade etmemektedir. Onlar şantajla, tehditle, soygunculukla günlerini gün etmekte, kendilerinde ahlâkî temel bir baştan bir başa tahrip edildiğinden, bu yıkıntının yozluğu içinde devleti tahribetme eylemini sürdürmektedirler.

Bütün bunlardan şüphesiz ki, bağlılık derecesi ne olursa olsun, Türk millî anlayışı ile hiçbir münasebeti bulunmayan Marksçılık, Leninçilik, Maoculuk, Stalincilik sorumludur. Tabiî, en başta bunları Türkiye'ye, telkin etmek, onların görüşüne göre bir cemiyet şekillendirmek maksadiyle getirenler sorumludurlar.

Şurası muhakkak ki, eylemci olarak yetiştirilen bu gençlerin bir çoğu, giriştikleri hareketlerde canlarından olmuşlardır. Kışkırtıcı ve telkincileri tam bir duygusuzluk içinde bunlardan ibret almak lüzumunu duymamışlar, vakıaların da bize gösterdikleri gibi, yeni kurbanlarını yetiştirme işine hız vermişlerdir.

Bu arada, solcular, bir yandan milliyetçilik ve milliyet düşmanlarını sürdürürlerken devleti yıkmak gayelerine geniş ölçüde yardımcı olacağı hesabı içinde, şimdiye kadar devletimiz içinde bütünle kaynaşmış bir halde yaşayan etnik azınlıkları kışkırtma, devletten kopmalarını sağlama yolunu tutmuşlardır. «Türkiye Halkları» işte bu meş'um operasyonun sloganıdır.

Ayrıca, basının büyük bir kısmı da milliyetçi ruhtan yoksun bırakılmak ve sonra da aynı şeyi geniş halk topluluklarına telkin etmesi maksadiyle türlü yollardan tesir altında tutularak milliyetçi anlayış bakımından iyice yozlaştırılmıştır. Günümüzde çok satışlı gazetelerde, okuyuculara nisbetler mahfuz tutulmak şartiyle vasıtalı veya vasıtasız olarak yüzde şu kadar tatlı hayat «Dolçe vita» yüzde bu kadar seks, yüzde şu kadar sosyalizm telkinleri yapılmaktadır.

Şüphesiz ki, bunların esası, dibi araştırıldığı zaman siyonizmin korkunç yüzüyle karşılaşılmaktadır. Bu konuda, milliyetçilik duyguları tamamiyle yozlaşmış o bir kısım gençliğin de beğendiği Dostoyevski'nin «Bir Başyazarın Günlüğü» adlı kitabından buraya bazı satırlar almak istiyoruz. Bu satırlar okunduktan sonra kabul edilecektir ki, bu değerli yazar, Rusya'nın Yahudi ihtilâlciler tarafından içine düşürüldüğü bugünkü durumunu yıllarca önce görmüştür. Bir yabancı olduğu için bu yazarı, bizimle de alâkalı bir meselede daha objektif düşüneceği kanaatine varılacağı için seçiyoruz. İşte yazdıkları :

«Gerçekte ise, Yahudilerin ve Yahudileşmiş kimselerin Rusya'nın üzerine muzafferâne atılmış olduklarını bana isbat edebilmeniz mümkündür. Bu Yahudiler muzaffer ve sevinçlidirler. Şimdi bütün muzaffer görünüşlerini de tamamlamışlardır...»

«...Öyle bir şey olacaktır ki, hiç kimse bunun farkına bile varamıyacaktır. Bütün bu siyaset nazariyeleri, bütün o bağlanılan medenî nazariyeler, bütün birikmiş servet göz açıp kapayıncaya kadar mahvolacaktır.»

«Bütün bu söylediklerimiz, yâni her şeyin hiçbir iz bırakmadan yok olması hâdisesi yakındır, kapının dibindedir...»

«Evet, Avrupanız, umumî, korkunç ve kâinata şâmil bir düşüşün arifesindedir...»

«Yahudilik ve bankalar, şimdi, bütün Avrupa ve eğitim üzerinde ve sosyalizm üzerinde, hüküm sürmektedir. Zira, sosyalizmin yardımı ile, Yahudilik, hıristiyanlığı kökünden söküp ata-

cak ve hıristiyan kültürünü mahvedecektir ve eğer bundan bir şey çıkmazsa, anarşi gelecek ve her şeyin başında Yahudi bulunacaktır. Zira sosyalizmi öğrettiği ve va'zettiği halde, kendisi Yahudi kardeşleriyle birlikte sosyalizmin dışında kalacak ve Avrupa'nın bütün varlığı yağma edildiği zaman, yalnız Yahudi ve onun bankası kalacaktır...»

Bir Rus yazarının geleceği bu kadar yakından görmesi, hiç şüphesiz bilgiyle sezgi gücünün elele vermesiyle mümkün olmuştur. Sosyalizmin maskesi düşürüldüğü zaman onun altından hangi yüzün çıkacağını bu kadar kesinlikle söylemesi şüphesiz ki dikkate değer araştırma ve tahlillerin bir neticesidir.

İşte Türk gençliğinin önemsenmemesi imkânsız büyük bir çoğunluğu böylesine bir oyunun kurbanı durumuna düşürülmüştür. Sosyalizmi bugün hangi ölçüde olursa olsun, fakat sonunda millî değerlerin zayıflatılması pahasına ele alanlar büyük bir suç işlemektedirler. Gençleri millî değerlerinin inkârcısı, emekçileri de bir cehennem ırgatlığının kapısına doğru itenler, kanunlarından kendilerini kurtarsalar bile, tarihin pençesinden yakalarını kurtaramıyacaklardır. Çünkü onlar, milyonlarca şehidin kanı ve yine o kadar ananın gözyaşı, devletine bağlı Türklerin sonsuz fedakârlıkları pahasına yüceltilmiş devleti, hem de ayakta kalan son bağımsız Türk devletini yıkmak gayretindedirler. Bu gayret öylesine gözlerini kör etmiştir ki, bütün dünya aydınlarının gördükleri gerçeklerin zerresini görememektedirler.

Ayrıca, yine benzerlerinin akibetlerini de akıllarından geçirmemektedirler. Çünku, kötülük, kimbilir ne türlü ters birikintilerin sebep olduğu akıl körlüğü onların gerçekleri görmelerini önlemektedir.

14

□ netice: türk milliyetçiliğinin rönesansı

BÜTÜN bu ümit kırıcı olaylar karşısında başlangıçtan itibaren Türk milliyetçileri yılgınlık duygusuna kapılmamışlardır. Değerli ve kültürlü yazarlarımız, gerek Kadrocular hareketi karşısında olsun, gerekse Köy Enstitüleri gibi topyekûn sosyalizm saldırıları karşısında olsun hiç fütur getirmeden savaşmışlardır. Bu arada şiir ve edebiyat yoluyla giriştikleri millî duygulardan yoksun bırakma hareketleri de, milliyetçi Türk entelijansiyasının değerli yazarların gayretleriyle tesir genişliğinden uzaklaştırılmıştır.

Ayrıca, mâneviyat üstadları da akıl almayacak baskılara rağmen Cihad adını verebileceğimiz mücadelelerini sürdürmekten yılmamışlardır ve nihayet, milliyetçi Türk gençleri 3 Mayıs

1944 olayında gördüğümüz gibi, bütün kudretleri ellerine geçirmiş iktidar adamlarına karşı seslerini yükseltmekten geri kalmamışlardır.

Fakat, asıl büyük olay, bugün Türk milliyetçiliğine sahip bir gençliğin bütün gücüyle ortaya çıkabilmiş olmasıdır. Politikada da, milliyetçiler kurdukları Cephe Hükûmetiyle duruma hâkim olabilmişler, bir aralık iktidara gelen ortanın solunun bütün devlet idaresinde açmış olduğu yaraların tedavisi hareketine girişmişlerdir.

Basında ise, zaten başından beri milliyetçilik dâvâsına önderlik eden bir büyük gazetenin dışındaki büyük gazetelerde henüz uyanma kımıldanışları görülmemektedir. Bunlar, kendiliğinden gelecek bir büyük idrâkin dürtüşü olmadan milliyetçi şuura dönebilecekleri ümidini de şimdilik vermemektedirler. Bununla beraber, gözalıcı olmayan baskı sayılarına rağmen, milliyetçi, mukaddesatçı gazeteler, hacimlerinin küçüklüğüne rağmen, uyarıcı ve uyandırıcı tesirlerini devam ettirmektedirler.

Solun ve aslında siyonizmin karşısındaki bu son milliyetçi oluşlar için «Milliyetçiliğin Rönesansı» teşhisini koyacak olanlar haklıdırlar. Bu rönesans hareketi, hiç şüphesiz kısa bir sürede şimdikiyle kıyaslanmayacak bir genişlik kazanacaktır. Rejim de ancak bu rönesansın dayanağında, desteğinde yerleşmek ve gelişmek imkânını bulacaktır.

Şu husus bir kere daha anlaşılmıştır ki, Türk milliyetçiliği, kendi millî şahsiyetine tamamiyle yabancı ideolojilerin yurdu mahvetmesine, devleti kudretsiz bırakıp sonunda tutsak du-

rumuna düşürmesine hiçbir zaman müsaade etmiyecektir.

Bu övünülecek hâdiseye, bu rönesansa bütün kalbleriyle bağlananlar şu gerçeği kesinlikle söyleyebilirler: Solun her türlüsünün Türkiye'nin ve Türklerin istikballerini nazarî olarak inkâr ve amelî olarak tahrip etme eylemi peşinde koştuğu gerçeği, çok yakında Türk çoğunluğunca anlaşılacaktır!

BİTTİ

• yüzaltmışüç

mehmed cemal

ERGUN GÖZE : Bir kitap röportaj.. güzel bir gazetecilik örneği.. nefis bir kitapçılık çalışması.. görülmemiş dikkat ve nefasette..

AHMET KABAKLI : Mehmed Cemal genç ve değerli bir yazar. Yüzaltmışüç'ü okuyun.. bu zulüm âletinin halkımızı 30 yıl nasıl ezdiğini görün.

MUSTAFA CERİD : Değerli araştırmacı, genç kardeşimiz Mehmed Cemal Bey büyük bir vukûfla meydana getirmiştir yüzaltmışüç'ü.

YÜZALTMIŞÜÇ

Memleketimizde tatbik edilmemek kaydıyla çıkarılan bir kanun maddesinin hikâyesi.. inançları yüzünden dövülerek öldürülen, hapishanelere atılan, zindanlarda çürütülen insanlar bu kitapta.. yüzaltmışüç'ten mahkûm olan, takip edilen, hakkında dâvâ açılan bütün din mazlumları bu kitapta..

FİATI : 20 TL.

• muhterem başkan

mehmed cemal

Tanzimattan bu yana Millî Nizam Partisinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılıncaya kadar geçen devredeki bütün siyasî gelişmeler, islâmî aksiyon hareketleri, 1968 gençlik olayları, Odalar Birliği hâdisesi, bağımsızlar harekâtı, Prof. Dr. Necmeddin Erbakan'ın hayat hikâyesi ile birlikte millî nizam dâvâsı ile bütünleşen yakın siyasî tarihimizin bilinmeyen bütün yönleri, perde arkası bu eserde..

Millî nizam ne idi.. neden kurulmuştu.. kimler, niçin kapatmıştı?.. Türkiye'yi idare eden güçler, belgeler, vesikalar..

Gençlerin ve bilhassa politikacıların mutlaka okuması gereken bir eser..

FİATI : 20 TL.

sırdaş yayınları
pk : 1377 sirkeci

Sahasında tek eser

islâm'da kitle eğitimi

Dr. Hasan Küçük

Her münevverin kütüphanesinde bulunması icabeden bir eser.. psikoloji, pedegoji ve sosyoloji eğitiminde temel kitap.. titiz ve yorucu bir çalışmanın ürünü olan bu eser yeni çıktı.

FİATI : 20 TL.

Sırdaş Yayınevi
P.K. : 1377 - Sirkeci
İstanbul

islâm gençliğinin stratejisi

burhaneddin kayhan

Birinci baskısı kitapçılar ve okuyucular tarafından gördüğü alâka ile tükenen eserimizin ikinci baskısı daha da genişletilerek ve yeniden gözden geçirilerek çıktı..

Mutlaka okunması gereken bir eser.

FİATI : 20 TL.

Sırdaş Yayınevi
P.K. : 1377 - Sirkeci
İstanbul

sosyalizm ihaneti

Bir tabunun maskesini daha yıkıyoruz.. yarım asırdır genç nesiller çeşitli dar kalıplar içerisinde şartlandırıldı.. öyle ki batılılaşma ile birlikte dimağlara sahte ve taklit ideolojiler şırınga edildi, beyinler yıkandı, fikirler yerine sloganlar hâkim oldu.. alınan arpa boyu yol fersahlarla kıyaslandı.. sonra da sahne «muasır medeniyet seviyesine çıkıyoruz»la tüllendi.. aksiyon, ruh ve kültür kökümüzün ezelî ve ebedî düşmanları dışardan, yerli işbirlikçileri içerden dünyamızı yozlaştırdılar..

Onun için de diyoruz ki mücadele daima canlı ve ayakta tutulmalıdır.. bir müşahedeler dizisi olan eserimiz bu ihanetler serisini tespit ediyor..

alemdar ebat